

A
MECSEK EGYESÜLET
évkönyve

a 2021-es

egyesületi évről

Szerkesztő:

BARONEK JENŐ

Régi évfolyam: 79. szám
Új évfolyam: 25. szám

Kiadja a Mecsek Egyesület
Felelős kiadó: Dr. Varga Tamás

ISSN 14183-137

Borító fotó: Baumann József

Tördelés, nyomdai munkák: Kontraszt Plusz Kft.

Pécs, 2022

A Mecsek Egyesület évenként megjelenő kiadványa, amely tartalmaz írásokat, élménybeszámolókat, riportokat, tudósításokat, az éves munka rendszerezett összegzését, az egyesület tisztikarának és tagjainak névsorát.

A könyvből a tagság és szimpatizánsai képet kapnak az egyesület életéről. Ez a könyv nem egy irodalmi mű, hanem gyűjtemény, a természetszerető emberek tollából származó – igazi természetbarát szakmai igényességgel papírra vetett – alkotásokat tartalmazza, tudományos, leíró és olvasmányos formában.

Az évkönyvet a Mecsek Egyesület tagjai a tagdíjuk ellenében ingyenesen kapják.

Fontosabb tudnivalók az egyesületről

Mecsek Egyesület – közhasznú társadalmi szervezet
Székhely: 7623 Pécs, Rét u. 8. (Mecsekerdő Zrt. irodaháza)
Weblap: www.mecsekegyesulet.hu
Az irodában állandó ügyelet nincs, előzetes egyeztetés szükséges.
Titkár: Tőzsér-Márkus Emília
Tel.: +36 72 508 215
E-mail: mecsekegyesulet@gmail.com
Ügyfélfogadás: hétfőtől csütörtökig 8:30-14:30-ig, pénteken: 8:30-13:30-ig

Számlavezető bank: Takarékbank Zrt.
Számlaszám: 50100112-12002690

Külföldi utalás esetén:
Bank: Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.
1122 Budapest, Pethényi köz 10.
IBAN szám: HU 66 50100112 1200 2690 0000 0000
SWIFT-CODE: TAKBHUHB

Támogassa egyesületünket adója 1%-ával!
Adószámunk: 18301942-1-02

A tagtársak ötleteit, észrevételeit, kéréseit, javaslatait e-mailben vagy postán az iroda címére juttassák el.
Az elnökségi ülések és más rendezvények nyilvánosak, azokat bárki látogathatja. Az időpontokról az egyesület honlapjáról, illetve a meghívókból tájékozódhatnak.

A közhasznú szervezetként működő
Mecsek Egyesület köszönetet mond mindazoknak
a szervezeteknek, cégeknek, magánszemélyeknek,
akik a Mecsek természeti és kulturális értékeinek megóvását
és szebbítését szolgáló céljaink megvalósításában segítségünkre voltak.

A 2021-as évben kiemelkedően támogatták céljainkat:

Mecsekerdő Zrt.
Pannon Hőerőmű Zrt.
PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.

Tartalomjegyzék

Schaller Károly
Bányász-kohász emléktábla avatása a Soproni Egyetemen 7

Ripszám István
Emlékkereszt-avatás Kövestetőn 11

Baumann József
Nagy-Mély-völgy változásai 13

Kraft János
A pécsi Petrezselyem (Petrezsil) utca „rövid" története 32

Varga Jenő
Kulcsosházak 44

Komlós Attila
Séta a Tettyén 62

Gábor Olivér
Római katonai kés a Jakab-hegyről 72

Baumann József – Lengyel Zoltánné
A Lelovics-kert 76

Bóday Miklós
Kéktúra Keszthelytől Írott-kőig 87

Chlebovics Miklós
Nordic walking – Északi gyaloglás 95

Gábor Olivér
A pécsi zsinagóga zárókövének megtalálása 103

Sey Gábor
A pécsi Mitterpacher család és címere 106

Szalai Kornélia
Mecseki túra a legendák birodalmában 112

Vassné Papp Viktória – Eichert Gergely
Csodabogyó tanösvény 118

Sey Gábor
A Pécsi Takarékpénztár Rt. elnök-igazgatója, Sey Lajos 121

Benczes Gábor
Közgyűlés a Mandulásban, 2021. január 29. 129

Sey Gábor
Rendkívüli Közgyűlés, 2021. augusztus 31 134

Sey Gábor
Az első pécsi bőrös mesterek 136

Dr. Montskó Péter
A Poliana. A hegy, amit rétnek hívnak 166

Sey Gábor
Emlékmorzsák 172

Baumann József
A Mecsek Egyesület Munka Osztály 2021. évi beszámolója 179

Tőzsér-Márkus Emília
Titkári jelentés a Mecsek Egyesület 2021. évéről 205

A Mecsek Egyesület tisztikara és tagsága 213

Baronek Jenő
Múltidéző 225

Programfüzet *(A Mecsek Egyesület 2022. évi programjai)* 245

Bányász-kohász emléktábla avatása a Soproni Egyetemen

Schaller Károly

A soproni alma mater jelenlegi épületeiben évtizedekig együtt történt a magyar bánya-, kohó- és erdőmérnökképzés.

A soproni alma mater főépülete[1]

Neves tanszékeken folyt a hazai bányászat, kohászat műszaki problémáinak megoldását segítő tudományos kutatás, tanácsadó, szervező, nem ritkán a konkrét megoldásban részt vevő műszaki együttműködő tevékenység. Világhírű és neves professzorok fémjelezték e korszakot.
Kohómérnökképzés 1952-ig, bányamérnökképzés 1959-ig folyt Sopronban az 1949-ben létesített Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre történő végleges áttelepülésig.
2021. szeptember 8-án a volt Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány kuratóriumi tagjainak (Szirtes Béla, Sallay Árpád, Schaller Károly) kezdeményezésére a Mecsek Egyesület Bányász Munkaosztálya hiánypótló emléktáblát avatott fel a Soproni Egyetem központi épületének főlépcsőházában (Sopron, Bajcsy-Zs. E. u. 4.).

[1] Forrás: FORTEPAN archívum

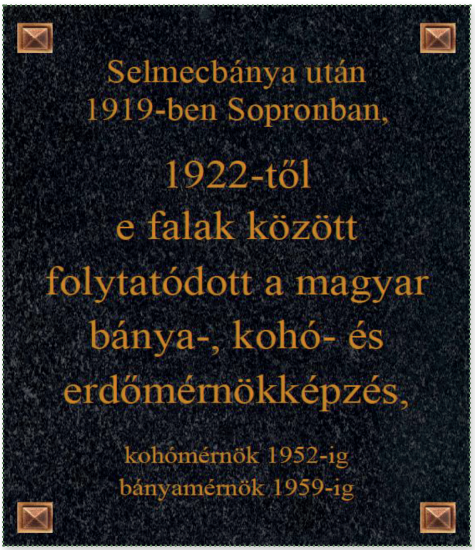

Emléktábla

Az emléktábla avatására a Soproni Egyetem „Hűség 100" nevű ünnepségsorozatának (2021. szeptember 7. – szeptember 11.) keretében került sor.

Az emléktábla avatásán megjelentek

Emléktábla-elhelyezés után az aulában

Az emléktábla emléket állít a Selmecbánya elhagyását követő új oktatási helyszínnek, valamint az Akadémia egykor összetartozó szakjai szétszakításának.

Az emléktábla-avatóbeszédet Sallay Árpád tartja

Az ünnepségen az avatóbeszédet Sallay Árpád vasokleveles bányamérnök mondta.

Tisztelt Megjelentek, Hölgyeim és Uraim!

Talán nem mindenki tudja, hogy az 1735. június 22-én (azaz 286 évvel ezelőtt) III. Károly által megalapított, Selmecbányai Bányászati-Kohászati Tanintézet a világ első műszaki felső oktatási intézménye volt.

Ezzel egy olyan tanintézmény jött létre, melynek célja, olyan szakemberek képzése, akik a bányaművelés, a bányajog, a bányamérés, a kémlészet-kohászat, valamint a pénzverés-aranyváltás területén szakértők lehettek, és képesek termelési, igazgatási, jogi feladatok ellátására.

Az 1762 őszén Mária Terézia által megalapított BERGAKADEMIE, BÁNYÁSZATI-KOHÁSZATI AKADÉMIA 1770-re már hároméves oktatási képzési rendszerben működött. 1846-ban hozzákapcsolták az 1808-ban létrehozott Erdészeti Tanintézetet, a neve: Bányászati Erdészeti Akadémiára változott.

Az 1867-es kiegyezést követően fokozatosan bevezették a magyar nyelvű oktatást, ettől kezdve 12 bányász-kohász, valamint 3 erdész tanszék működött az intézményben, és 1881-ben 4 évre emelték a képzést.

1918 őszén a Pénzügyminisztérium elrendelte az Akadémia elköltözését Selmecbányáról Sopronba, ahol az akkori Károly laktanyában 1919. április 28-án megkezdődött az oktatás. 1922-ben, a korábbi Honvéd Főreáliskola épületegyüttesében – azaz a jelenlegi helyén – méltó körülmények között végleges otthonra talált. A trianoni dekrétum véglegesítette soproni helyét. Ez egyben azt is jelentette, hogy közel két évszázad után megszűnt a bányász, kohász, erdész szakemberképzés Selmecbányán.

1949-ben bekövetkezett a második lényeges változás, hogy megkezdődött az alma mater keretéből a bányász, kohász mérnökképzés kiszakítása, a létrehozott Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemhez csatolásával. A kohómérnökképzés 1952-ben megszűnt Sopronban. A bányamérnöknél az egyetemisták képzése az első két évben Miskolcon történt, majd a szaktárgyak hallgatására és a diploma megszerzésére Sopronban került sor 1959-ig.

Jelen tábla, melyet a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány kezdeményezésére a Mecsek Egyesület Bányász Munkaosztálya állított, emléket állít Selmecbánya elhagyását követő új oktatási helyszínnek, valamint az Akadémia egykor összetartozó szakjai szétszakításának.

A Selmecbányán kialakult, egyedülálló diákhagyományokat az UNESCO a kulturális örökségek közé sorolta, és azok továbbélnek Selmecbányát követően Sopronban, Miskolcon, Leobenben, Kassán és több felsőfokú oktatási intézményben.

Vivat, crescat, floreat Academia!
Vivant Professores!
Vivat Selmec!
Jó szerencsét!

Az emléktáblát a Mecsek Egyesület nevében Schaller Károly okl. bányamérnök, a Bányász Munkaosztály vezetője koszorúzta meg.
Koszorút helyezett még el:
prof. dr. Lakatos Ferenc rektorhelyettes, a Soproni Egyetem nevében, dr. Brummer Krisztián titkárságvezető, Sopron Megyei Jogú Város nevében, dr. Hajdú Endre 1955-ben valétált vasdiplomás erdőmérnök, dr. Illyés Benjamin (1956-ban „negyedéves") gyémántdiplomás erdőmérnök, dr. Orbán Aladár vasdiplomás földmérő mérnök, az 1950-es évek erdész, geodéta, geofizikus évfolyamok tanárai és évfolyamai képviseletében, prof. dr. Magoss Endre dékán, Jóobné dr. Preklet Edina és dr. Pásztory Zoltán dékánhelyettesek (SOE Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kara)

Pécs, 2021. szeptember

Az emléktáblát megkoszorúzza Schaller Károly

Az emléktáblát megkoszorúzza dr. Hajdú Endre, dr. Illyés Benjamin, dr. Orbán Aladár

Emlékkereszt-avatás Kövestetőn

Ripszám István

A Mecsekerdő Zrt. – a 21 állami erdőgazdasággal összhangban – emlékkereszt-állítással tiszteleg az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus előtt. A Kövestetőn álló emlékkeresztet 2021. szeptember 6-án áldották meg és szentelték fel.

2021-ben hazánk rendezte az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust. A rendezvény célja, hogy a hívekben elmélyítse és tudatosítsa, az egyház életének forrása és csúcsa az Eucharisztia. Ehhez kapcsolódóan az állami erdőgazdaságok közös kezdeményezésének résztvevőjeként a Mecsekerdő Zrt. is emlékkereszt állításával tisztelgett a világesemény előtt.

A Kövestetőn álló emlékkereszt 30 x 30 cm keresztmetszetű tölgygerendából készült, magassága négy, szélessége 2,7 méter. Az acél tartószerkezetbe illesztett kereszten a hazánkban idén tartott Nemzetközi Eucharisztikus Világkongresszus tiszteletére és emlékére 21 kis kereszt látható, valamint a „Minden forrásom belőled fakad” felirat olvasható.

Az emlékkereszt alapanyaga, a tölgy, a Mecsekerdő által kezelt sík-, domb- és hegyvidéki erdők meghatározó fafaja, az erdők jelentős részében főfafajként szerepel. A tölgyerdők ökológiai értéke különösen magas, a legtöbb erdei növény- és állatfaj a tölgyesekhez kötődik.

Az emlékkereszt olyan helyszínre került, amelyet több zarándokút is érint, egyúttal kedvelt és népszerű kirándulási célpont a természetjárók, kirándulók körében. A közelben halad a Skóciai Szent Margit zarándokút és a Magyar zarándokút, valamint a Mária út. Érinti Kövestetőt a Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kék túra útvonala és a Hármashegy vonulatán átívelő zöld kereszt turistaút, néhány kilométerre keletre pedig a Keleti-Mecsek gyöngyszemeit és a mecseki üvegművesség emlékeit felfűző körtúraútvonal, az Üvegesek útja található, de említést kell tennünk a szintén körtúraként bejárható, az erdő élővilágát, a fafajokat és a régi mecseki mesterségeket – üvegfúvás, szénégetés – bemutató Kövestető-tanösvényről is.

Az eseményen részt vettek a helyi civil közösségek és turista szervezetek képviselői, dr. Hoppál Péter országgyűlési képviselő, valamint Ripszám István, a Mecsekerdő Zrt. vezérigazgatója, a keresztet Antal Géza kerületi esperes, pécsváradi apát áldotta meg.

Nagy-Mély-völgy változásai

Baumann József

Úgy, mint életünkben, úgy a természetben is történnek lassúbb és gyorsabb változások. Ezeket a változásokat idéztük fel Jónás István barátommal a Nagy-Mély-völgyi kirándulásunkkor 2021. 08. 26. napján. Az élménybeszámoló fotóit az érdekesség és tényszerűség kedvéért más évszakok fotóival is kiegészítettem. A Kereszt kunyhótól indulunk el, ahol Rábay Gyula, a városi erdőhivatal vezetője 1928-ban kőkeresztet állíttatott, amit ma Rábay-keresztnek nevezünk.

Rábay-kereszt és -pihenő

Elődeink fontosabb útelágazásoknál keresztet állítottak a tájékozódás, hálaadás, magánterület megjelölése érdekében. Ezen a helyen ezt megelőzően már az 1900-as években erdészeti út haladt, és egy fakereszt állt egy archív fotó tanúsága szerint. Mellette egy kisebb cigánykolónia volt. Az itt élő cigányoknak az erdészet adott munkát.

Az országos kék túra jelzését követjük, és hamarosan elérjük az 1950-ben épített szép vadászházat. A ház közelében régen csemetekert volt. Néhány éve még az ide ültetett lucfenyőket lehetett látni, melyeket azóta karácsonyfáknak kivágtak. A csemetekert már nem látja el feladatát, ezért területét erdősítették. A csemetekertekben a leendő erdők fásításához nevelnek kis kiültethető facsemetéket. Fontos, hogy a legmegfelelőbb éghajlati viszonyoknak és talajnak megfelelő csemetéket neveljenek, és a megfelelő helyre ültessék később őket. A ház körül magasra nőtt vörösfenyők ágaskodnak a kék ég felé. Az út szélét szép vörösfenyőfasor szegélyezi, melyek ősszel vörös színben pompáznak.
Letérünk az aszfaltútról, jobbra a „Csemetekert" elnevezésű kék túra jelzőoszlopnál.

A táblán olvasható úti célunk a nagy-mély-völgyi szakasz és végpontja, Kőlyuk, ami innen 3,1 km. Szép szürke törzsű bükkfák közt haladunk lefelé. A fák közt hasonló szürke színűre koptatott mészkődarabok láthatók.

Vörösfenyőfasor és a vadászház

Útjelző tábla

A nagy aszály ellenére is üde zöld az aljnövényzet. Elérjük a fokozottan védett erdei területet jelző táblát, melyen az olvasható, „Belépés csak engedéllyel!”. A tábla első felének szövege felhívja a figyelmünket, hogy fokozott odafigyeléssel, a természet károsítása nélkül haladjunk az ösvényen, erdei utakon. A szöveg pirossal jelzett másik felét az országban szinte senki nem tartja be, mert jelzett turistautak is mennek a táblával védett területeken. Igazából ennek azt kellene jelölnie, megneveznie, hogy az útról, ösvényről letérni tilos.

Bükkösben

Figyelmeztető tábla

Útelágazás

Felújított erdőrész

Néhány perc gyaloglás után elérjük a nagy-mély-völgyi elágazást jelző táblát, ahol jobbra letérünk a kék túra útvonaláról és a piros sávjelzésen haladunk tovább.

Szép erdészeti úton megyünk lefelé, melynek két oldalát sűrűn nőtt fiatal erdő szegélyezi.
Közel az úthoz előtűnnek kisebb-nagyobb mélyedések, töbrök vagy víznyelők, melyek a karsztos területek jellemzői.

Tanúfa és az új erdő

Egy újabb tanúfa

A hetvenes években még szép szálerdőben jártunk itt. Azóta az erdőfelújítás különböző formájával megújították a területet. Ez jellemző a környező hegyoldalakra, völgyekre. Néha feltűnnek az út mentén a letermelt erdő vastag öles tanúfái, bükkök, juharok, gyertyánok, tölgyek, és körülöttük a felnövekvő fiatal erdő.

Korhadt fa

Napjainkban a legfontosabb erdészeti feladat a folyamatos erdőborítottság elérésére. Néhol az ösvényre dőlt vastag fákból kivágnak egy darabot az erdészek, hogy biztonságos legyen a haladás.

Egy kisebb út menti füves részen Pista felfedez néhány kis bimbóspöfeteg-gombát, ami a nagy aszály ellenére is előbújt az árnyékos oldalon. Meghagyták az öreg, kiszáradt fákat, hogy a sokszínű élővilágnak szállásul és élelemszerzésül szolgáljon, majd később az erdő talaját javíthassa. A fiatal, sűrű erdőben öreg, vastag fák keresztezik az utat. A biztonságos haladás érdekében ezekből az erdészet egy méter széles átjárókat vágott ki.

Egyre meredekebb szakaszon haladunk lefelé, és jobbra elérjük a „szarvas fát". Itt érdekes fotókat lehet készíteni férfiakról, fiúkról, fejükön faágaganccsal. Most egymásról készítünk fotót barátommal, Pistával emlékül.

Átvágott útakadály

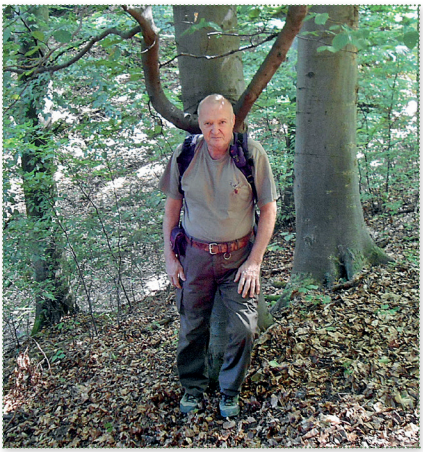

A szarvas fánál Baumann József

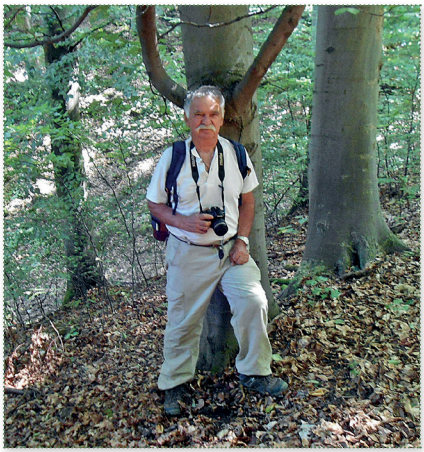

A szarvas fánál Jónás István

Jobbra lent a meredek sziklás völgy egyre szélesedik, melyben erdészeti út volt. Itt hordtuk le a szükséges anyagokat terepjáróval a Mariska-forrás újjáépítéséhez. Óvatosan lépkedünk lefelé, és nézzük balra fent a sziklákba kapaszkodó vastag fákat.

A védett területen sok a kidőlt öreg, száraz fa, és a múltkori szélviharok által kicsavart fákból is több ott fekszik mellettük.
Jobbra szélesedik a völgy, ahova leereszkedünk, és megkeressük az egyik kis víznyelőt.

Hóolvadás után innen a néhány méter mély sziklaüregből akár egy méter magasra is feltör a száz litert is meghaladó forrásvíz, ami a Mariska-forrás bal oldalán lefolyva már a kis patakban folytatja útját.

Sziklás oldal

Kidőlt cseresznyefa ágaskodó gyökerei

Szélesedő völgy

Víznyelőből feltörő víz

A Mariska-forrást Nagy-Mély-völgyben, a Mélyvölgyi-kőfülke irányában, a piros sávjelzésen találjuk. Ez a Nagy-mély-völgy felső forrása. A Kánya-forrás közelében található. Foglalása egy szép támfalas építmény, melyben felül a forrás névtáblája látható, alatta a kifolyócső. A forráson baloldalt egy túlfolyó is van. A Kánya-forrással mutat közeli kapcsolatot, mivel azonos vízgyűjtő területről táplálkoznak. Vízhozama változó: 6-80 liter/perces értéket produkálhat. A forrást 2003-ban felújította a Mecseki Erdészeti Rt. A munkát Baumann József szakmai irányításával végezték. Régen Mária-forrásnak és Mária-kútnak is nevezték. GPS 46° 8,0529' 18° 12,7920'.

A Mariska-forrás

Tőle lejjebb nem messze található a nagy vízhozamú Kánya-forrás, melynek vize a feljebb látható nagy sziklafal alatt gyűlik össze. Most a három cső közül csak a legalsón jön a víz, közel 50 litert ad percenként. A barlang szájánál hóolvadáskor nagy mennyiségű vízkiáramlás figyelhető meg.

Kánya-forrás bejáráskor

A **Kánya-forrást** a piros sáv jelzésen a Nagy-Mély-völgyben találjuk meg. A Mélyvölgyi-kőfülke alatti barlangból kifolyó vizet vezeti le. A forrás foglalását Csokonay Sándor és Molnár István végezte el 1974-ben. A forrás neve a foglalaton márványtáblába vésve olvasható. A közelében jelentkező Mariska-forrással tarthat kapcsolatot oly módon, hogy mindegyikük azonos vízgyűjtő területről táplálkozhat. A három vascsővel kiépített jellegzetes foglalása mögötti patakos barlang is biztosítja a víz kifolyását. A középső triász időszak anizuszi emeletének mészkövéből kilépő forrás hozamai a karsztos jellegnek megfelelve nagyon szélsőségesek. A foglalástól és a források vizeinek találkozásaitól mintegy 50 m-re kezdődik meg a mésztufa kiválása, amely a foglalás

A Kánya-forrás vízbősége kora tavasszal

A Kőfülke sziklafala

A Kőfülke

A vizes barlang bejárata

helyétől kb. 150 m-re már nagyobb vízesést is alkot. E helyszíntől indulóan a völgy irányát és az abban folyó patakot követve közel 400 m-es hosszúságban követhető a folyamatos mészfelhalmozódás. Így mészkőgátak sorozata épül fel, a patakmederben vízeséseket alkotva. A forrás környéke csodálatos kirándulóhely. Folyamatosan bővízű forrás, hozamai 20-500 liter/perc érték között változik. GPS 46° 8,0880' 18° 12,7730'.

A Kánya-forrástól tovább folytatjuk utunkat. Az utat tovább a piros sávjelzésen folytatjuk, ami kiegészül a kék kör jelzéssel a forrástól. Keskeny ösvényen haladunk, ahol fiatal fák közt kanyargunk, mellettük famatuzsálemek magasodnak. Hangokat hallunk, és hamarosan a sűrű fák közül két cserfes kisfiú tűnik elő. Köszönnek, és az az első kérdésük, hogy közel van-e a forrás, és van-e víz benne, mert már szomjasak. Megnyugtatjuk őket, hogy már nagyon közel vannak, és bőségesen van víz a forrásnál. Mire megválaszoljuk a kérdést, már szüleik is mellettünk állnak és mosolyognak felénk. Elköszönünk tőlük, és folytatjuk lefelé a gyaloglást. Jobboldalt kis ér csörgedezik és távolabb összefolyva a többi vízfolyással mésztufa lépcsőkön csordulnak alá.

Tovább a piros sávjelzésen a fonódó kék kör jelzéssel

Tovább a jelzett úton

Elérjük a széles mésztufa vízeséseket

Tavaszi vízbőség

A betonhídon áthaladva látjuk a kék kör jelzést, mely a Melegmányi-völgybe vezet át. Szép ligetes szálerdőben haladunk, és csodáljuk a magas famatuzsálemeket. Több tölgy is magasodik körülöttünk, melyek „melléktermékei" a gubacsok, melyek a tölgyfa gubacsdarazsak „bölcsői".

A cserkészek a kifúrt gubacsot a nyakkendőjük összekötéséhez használták.

Ligetes szálerdő

Továbbra is kidőlt fák keresztezik utunkat, melyeket a haladás érdekében és a biztonság miatt egy méter szélesen átvágtak. Sajnos a közeli vadcseresznyefa törzsén alul egy méter magasan látható nagy méretű fatojást valaki, nem tudni, mi okból, lefűrészelte. Egy család jön velünk szemben, és a kisfiúval a szülők katonásdit játszanak fa gépfegyverekkel. Üdvözöljük egymást, majd felszólítom őket, hogy fegyverrel csak engedéllyel lehet az erdőben tartózkodni. Mosolyognak és vívják tovább a harcot az ismeretlen ellenséggel. Követjük a patak folyását, ahol a mederben számtalan mésztufa gátat és csorgó medencét láthatunk. Néhányat le is fényképezünk belőlük.

Mésztufa gátak a patakmederben

Csend van, csak a patak gyenge vízhozamú csobogását halljuk. Kissé kiszélesedik a völgy, és balra látni lehet a patak túloldalán a Sziklás-forrást. Átsétálunk a lerakódott mésztufa és ágtörmelékeken, és közelről szemügyre vesszük a forrást. Sajnos a nagy aszály miatt a három vastag cső közül egyből gyéren folyik a víz. Az év nagy részében mindig van vízkifolyás legalább egy csövön. Hóolvadás után a három cső is kevés a víz elvezetéséhez, ezért túlfolyó van kiépítve fölötte.

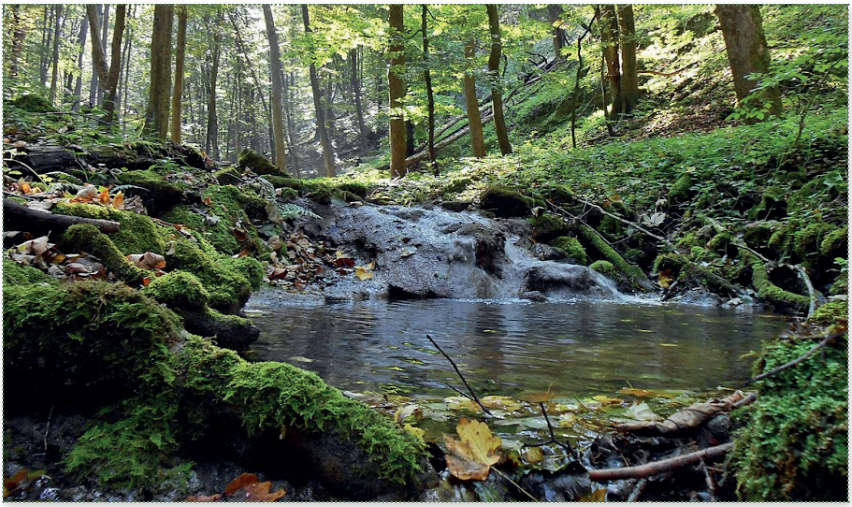

Mésztufa medence

Sziklás-forrás

Tavaszi vízbőség a forrásnál

Sziklás-forrás: A Nagy-Mély-völgyben a Kánya-forrástól északra, a patak bal oldalában található a piros sáv jelzésen (PO jelzés is látható a fán). Kilépésének helye a patakmeder szintje felett 1 m-rel magasabbra tehető. 2006-ban Baumann József és Biki Endre Gábor újrafoglalta. A(z) – időszakosan – nagy vízhozam miatt három kifolyócsövön folyik a víz. A kövekből összerakott támfalon látható a fehér márványtáblába vésve az elnevezés és az évszám. A víz a középső triász mészkőből lép ki szélsőséges hozamokkal. Vízhozama az elmúlt évek mérései alapján állandó, de erősen ingadozó a karsztforrás jellegből adódóan, miszerint 2-100 liter/perc érték között mozog. GPS 46° 8,4797′ 18° 12,6446

Visszatérünk az erdei ösvényre, és a patak mellett haladunk lefelé. Balra egy sziklás partoldalon fehéredő mészkősziklák vonzzák tekintetünket. Mellette völgy húzódik meg, merőlegesen a patak medrére. A völgy és a patak találkozásánál nagy fatorlat alakult ki az elmúlt év hirtelen hóolvadása után, alig lehetett továbbhaladni az úton. Mostanra megrokkant a torlat magassága, és kis ösvényen áthaladunk rajta.

Oldalvölgy sziklákkal

Petnyák-völgyi elágazás

Jobbra sziklakibúvásokon kell óvatosan haladni a meder szélénél, ami párás időben nagyon csúszik. Egy fiatal anyuka jön velünk szemben kisfiával, aki a gyermeke minden lépését figyeli, és szól neki, ha kell, hogy hova lépjen. Üdvözöljük egymást, és örülünk az ifjabb turistapalántának. Balra egy nagyobb medencébe csorog a víz, de bővebb vízhozamnál vastag fátyolként zúdul alá szép látványt biztosítva a turistáknak. Innen már hamar elérjük a Petnyák-völgyi elágazást. Hóolvadás után itt elég nehéz az áthaladás száraz lábbal, mert torlódik a víz és elég magas a partoldal, de a sok uszadékfa segít a túljutásban.

Jobbra feljebb a zöld sávjelzésen van a Cirkó-forrás közvetlenül a meder szélében, de most nem nézzük meg, továbbhaladunk a piros sávjelzésen.

Cirkó-forrás: A Nagy-Mély-völgy és a Melegmányi-völgy között összeköttetést jelentő **Petnyák-völgyben** található a Z jelzés útvonala alatt, 323 m magasságban. A völgytalpon elfutó patak déli oldalában, közvetlenül a patakmeder szélén, a meder szintjével közel azonos magasságú forrásküszöb. A szárazon rakott kövek tetején márványtáblán látható a felirata. A középső triász karsztterületen kilépő vízmegjelenés folyamatosan bő kifolyású, 20-50 liter percenként. A karsztvíz ilyen helyzetű megjelenése – a patakmederben és a mélyvonal szintjében – a Mecsekben meglehetősen ritka. A forrás régi neve Éva-forrás (Angster Imre egyik lányáról elnevezve). Közvetlenül a forrás kifolyása feletti kövön halványan bevésve látható is ez a név. A forrás elnevezéséről még annyit, hogy Angster Imre hosszú éveken, évtizedeken át tisztogatta, gondozta ezt a forrást, mielőtt befoglalta volna. Semmilyen térképen az ideig neve nem szerepelt. Nem sokkal azután, hogy a név bevésése megtörtént, megtudta, hogy Csokonai Sándor nagyon mérges miatta, merthogy „van annak neve: Cirkó-forrás”. Ezek után már a térképeken is megjelent az eredeti elnevezés. GPS 46° 8,633’ 18° 12,743.

Cirkó-forrás

Most nem megyünk oda megnézni, haladunk tovább a piros sávjelzésen, melyhez a zöld sávjelzés fonódik. Átmegyünk a patakon, és balra feltűnik egy szép mohás sziklatömb.

Mohás sziklatömb

Aranyos fodorka

Tavasszal szép hóvirágok és májvirágok, aranyos fodorkák sorakoznak a szikla szélesebb peremein. A partoldalban foltos kontyvirág, piros mécsvirág és néha piros madársisak is látható.

Odébb a patakon átdőlt vastag, kiszáradt bükkfán fiatal laskagombák sorakoznak. Már látni a patak oldala felett a sziklafalhoz épített hosszú járóosztályt. Itt biztonságosan lehet haladni a vízmű ülepítőmedencéihez. Hosszú kövekkel kirakott betonozott folyosó gátakkal, tolózárakkal, egészen a vízmű épületéig. Jobbra lent a környezetbe olvad az Eta-, vagy más néven a Cserkész-forrás, mögötte a tátongó barlang.

Gyerekkori élmények a sziklatetőn. Gyermekkoromban nagybátyámmal gyakran jártunk ide Komlóról csavargásaink során. Akkor még sokkal vadregényesebb volt a táj. A volt Doczy-malom mögötti részen a Baranya-patakban horgásztunk halakat kezdetleges felszereléseinkkel, és egy fűzfavesszőre fűzve vittük a Kőlyuki-barlang tetején lévő sziklákhoz. Megpucoltuk és kibeleztük őket fiúsan, majd parázson megsütöttük.

Járóosztály a patak felett

Vízmű ülepítőmedence

Mindig volt nálunk só, hogy ízletesebb legyen az ebédünk. Volt, amikor kukoricát sütöttünk és almát. Akkor még a vízmű tárgyaiból nem volt meg semmi, igazi vadon volt a táj.

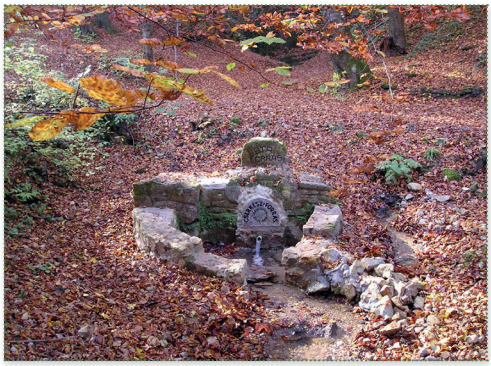

Eta-forrás felújítás után

Eta-forrás: A Kőlyuki-barlang előtt, a P, Z jelzésű turistaútvonalon találjuk a forrást. A forrásnak két elnevezése is ismeretes. A forrás tetején egy nagy kőbe vésve az Eta-forrás olvasható. A forrás kifolyócsöve feletti szép gránittáblán olvasható a Cserkész-forrás nevű felirat. Beleznay József cserkészparancsnok feleségéről nevezték el a forrást, akinek leánykori neve Szekeres Eta volt. A forrás tetején a cserkész jelkép, a liliom látható. Egy táborozás alkalmával épült. Korábban szabad elfolyású merítős forrás volt, de 2004-ben Baumann József és segítői a felújítás során kifolyós, zárt rendszerűvé alakították, így vizéből a kirándulók is tudnak vizet venni. A forrás felújítása nagyon szépre sikerült, most három oldalról kötéssel összerakott falazat áll. A forrás általában bővizű, árvízi hozamok során azonban a falazatból is spriccel a víz, sőt a forrástól egy méterre egy nagy kő alól is feltör a víz. A forrás vízhozama a mérések során évről évre nő, régebben kevésbé volt ilyen bővizű. Vízhozama a 300 liter/perc értéket is tartósan meghaladja. N46 08.938 E18 12.640.

Eta-forrás felújítás után

A forrás árvíz után

Az Eta-forrás évekig nagyon szép volt, amíg az egyik tél végi gyors hóolvadás lezúduló vize a Zsidó-völgyből el nem mosta a forrás jobb oldali részét és az erdészeti utat. A forrás oldalánál a talajt sajnos a mai napig nem töltötték fel, nem hozták rendbe a forrás környezetét, így szomorú látványt nyújt. Kár érte, mert nagy erre a turistaforgalom a fölötte lévő Kőlyuki-barlang, a szép völgyek és a források miatt is. Sajnos az itt kiépített pihenőhely és tűzrakó is gyakoribb tisztításra szorulna. Persze ha a turista tízparancsolatát betartanák, akkor erre nem lenne szükség.

A Kőlyuki-barlang csak engedéllyel látogatható korlátozott létszámmal. Bejárata vastag vasráccsal le van zárva védettsége miatt, de hatalmas szája és a közeli sziklafalon a gímharasztok nagyon szépek.

A barlang bejárata

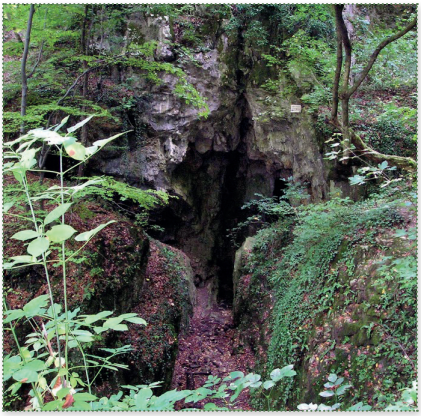

A barlang szája

Elmegyünk a tűzrakó mellett, majd átsétálunk a most kis vízhozamú patakon. A vízmű vassorompóján túl szintesen haladunk tovább. Jobbra fent nagy mészkőszikla-kibúvások láthatók a szép öreg bükkösben. Balra egy nagyon régi mészkőbánya udvarában a vízmű egyik kútja látható.

A kőbánya mészköveit Budafa, Vágotpuszta és Mánfa házainak építésénél használták fel. Balra mellettünk halkan csörgedezik a patak, és eszembe jutnak gyerekkori élményeim, amikor az itt található óriás méretű acsalapuk levelét használtuk fel az eleredő eső ellen a fejünk fölé tartva. Kora tavasszal nagyon szép a mályvaszínű virágzata. A nagy levél az elvirágzás után gyorsan növekszik. Balra kitágul a tér, és a patakon átsétálva benézünk a Kőfejtő-kúthoz.

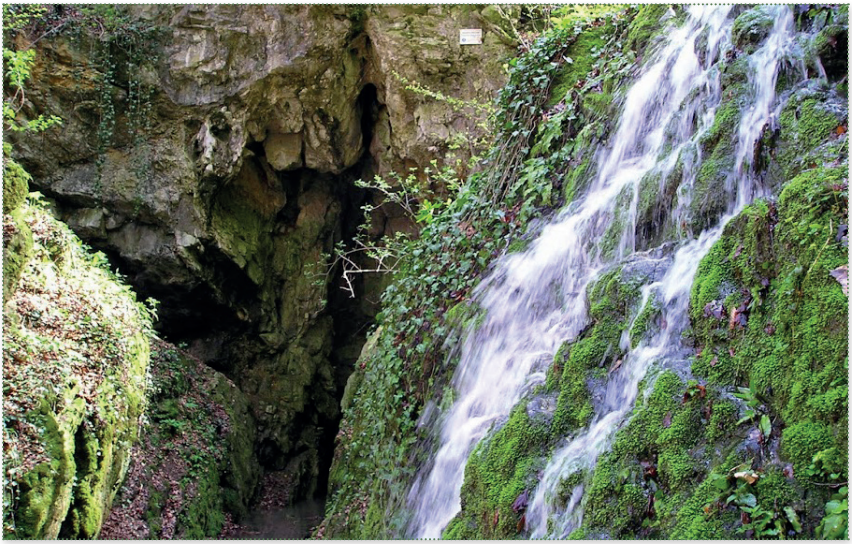

Vízesés a barlang bejárata előtti sziklafalon

Vízmű a régi mészkőbánya udvarában

Gímharasztok spóratokjai

Acsalapú virága

Acsalapúlevelek

Mészkőbánya a völgyben

Baumann József a középső triász mészkősziklák alatt

Az oldalvölgy kezdeténél egy régi elhagyott homokkőbánya hatalmas kőfala magasodik, amiért érdemes ide benézni. A sziklafaltól nem messze, szemben kis patak csörgedezik, ami a közeli Kőfejtő-kút vizét és a távolabbi forrásmezők vizét szállítja a Baranya-patakba. A májmoha és a gímharaszt is megtelepedett a patakban lévő homokköveken. A mészkőtömbök sok gömbkövet tartalmaznak, melyeket sok millió éve hatalmas vízfolyások formáztak ilyenre.

Kőfejtő-kút

Kőfejtő-kút: A Nagy-Mély-völgybe nyugatról a Bikfa-forrással szemben beérkező mellékvölgyben jelentkező forrás. A Mecsek egyik legérdekesebb forrása, mely megközelíthető a P jelzésről leágazó PO jelzésen. A vízmosás talpa felett kb. 2 m magasan kifolyó vízjelentkezést egy hatalmas kőbe vésett tábla jelzi, ahol egy alumíniumcsőből folyik ki a víz. Változó vízhozama 4-15 liter/perc értékkel jellemezhető. Feltehetőleg a középső triász mészkő által alkotott karsztosodott terület felől átadott szökevényvízből kap utánpótlást. Nevét a mellette lévő egykori kőfejtőről kapta. A forrást 2005-ben Baumann József, Biki Endre Gábor, Kriston Barnabás és Plantek István felújította és kifolyócsővel látta el. GPS 46° 9,3390' 18° 12,4007'.

Visszatérünk az erdészeti útra, és szemben betérünk a Bikfa-forráshoz.
Bikfa-forrás: A forrást a Kőlyuki-barlangtól északra, a Nagy-Mély-völgy végében találjuk a P jelzés mellett. A forrásnál ér véget a Koponya-kút felől érkező ZO jelzés is. A kötéssel összerakott támfal felső részében

Bikfa-forrás felújított állapotban

Bikfa-forrás napjainkban

olvasható a forrás elnevezése. A három oldalról határolt támfalból kiálló fémcsövön a miocén rétegvíz jelentkezik. Vízhozama a mérések szerint 5-12 liter/perc érték körül mozog. Érdekessége, hogy a környéken ennek a forrásnak a legmelegebb a vízhőmérséklete, olykor a 14 fokot is meghaladja. A forrást 2004-ben Baumann József és társai felújították, három oldalról körbefalazták, és környezetét rendbe tették, az elvezető árkot kipucolták. GPS 46° 9,2718' 18° 12,6612'.
Sajnos néhány éve a forrás vízelvezető árkát az út áteresze előtt elgátolták, így a forrás előterébe felduzzadt a víz, ami folyamatosan rongálja a forrás falazatát. Nehéz száraz lábbal a forrás vizéhez jutni. A forrás mellé dőlt le egy öles bükk, ami szerencsére nem találta telibe az amúgy is rozoga forrást.

Felmászunk a forrás fölött kialakított turistaútra, ahol a piros sávjelzés vezet úti célunkhoz. Szépen jelzett ösvényen haladunk szintesen, csak néha kell kisebb emelkedőket leküzdenünk. Áthaladunk egy tisztáson, amit sárgára fest a magas aranyvessző virágzata, csak a vadles magasodik

Tisztás a vadlessel

Halastó a lombok mögött

Piros sávjelzés a hagyás fán

Kőlyuki betérő csárda

ki belőle a túloldalon. A fiatal erdőben haladva balra feltűnnek a halastó csillogó víztükrei. A tó túlpartján szépen látszik három zöld tetejű esőbeálló. Már ide hallatszik az autóforgalom a 66-os útról. Folytatjuk utunkat a fiatal erdőben, és világítanak a piros sávjelzések a hagyás fákon.

Kiérünk az erdőből, és látjuk a vadászház szépen művelt kertjeit. Átmegyünk a vasból készült erdészeti sorompónál, és elsétálunk az erdészlakás előtt. Innen már látszanak a volt malmok helyén kialakított épületek. Itt volt hajdanán a Cifra-malom, és kissé távolabb a Dóczy-malom. A volt Cifra-malomnál vendégház van, és itt található a piros túra bélyegzőhely doboza. Ez a ház alatt folyt a malomárok vize. A malomárok folytatása még látszik a mezőgazdasági területen. Átmegyünk a Baranya-patakon átívelő hídon, ahol régen a Dóczy-malom állt. Közelébe építették fel a Kőlyuki betérő csárdát. Túráink végén itt szoktuk oltani szomjunkat és éhségünket a busz megérkezéséig. Egy kellemes kirándulást tettünk ebben a csodálatosan szép védett völgyben.

A pécsi Petrezselyem (Petrezsil) utca „rövid” története

Kraft János

A tekintélyes történelmi múlttal rendelkező települések egyes helyszíneinek területhasználata a mindenkori aktuális igényekhez igazodva értelemszerűen megváltozik. Az idő múltával a korábbi területhasználatok alapvető céljai többnyire elfelejtődnek, így a későbbiekben már megbízhatatlan alapot biztosíthatnak a tényeket igen gyakran nélkülöző városi legendák megszületésének. Pécs területén – a város több ezer éves történelme eredményeként – számos olyan helyszín található, ahol többször is megváltozott a területhasználati cél, és azok megvalósulásához kapcsolódva vitatható tartalmú legendák is születtek. Egyik ilyen „várostörténeti legenda” a pécsi Petrezselyem utca gyors megszületéséhez és hirtelen bekövetkezett megszűnéséhez kötődik, így érdemes néhány apróságot felidézni az utca kialakulásának előzményeiből, és létezésének, valamint megszűnésének történetéből.

Napjaink pécsi polgára számára nehezen érthető, hogy az egykori Petrezselyem utca, vagyis a jelenlegi Aradi vértanúk útja által elfoglalt területsáv egykoron olyan helyszín volt, amely a történelmi belvárost övező

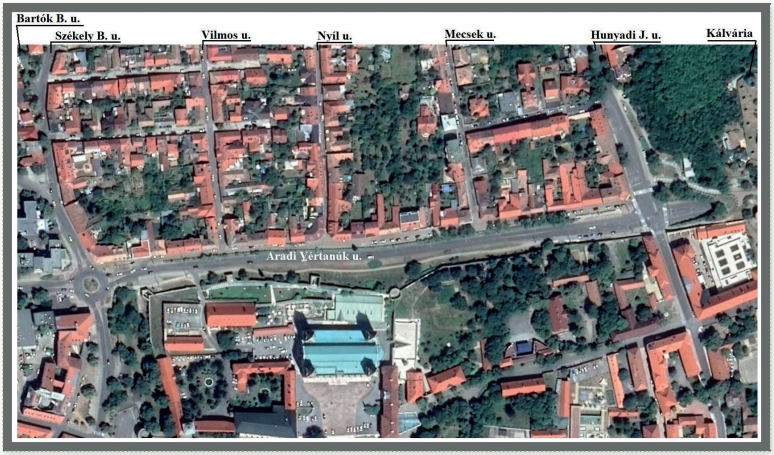

Petrezselyem utca utódját jelentő Aradi vértanúk útja napjainkban (légi fotó 2021)

középkori városfal kiépülése előtti létesítményeivel már az ókori építmények (az egykori város és az ókeresztény sírkamrák) védelmét is szolgálta. Akkor nem a jelenlegi kiszélesített, és kettő, ám egymáshoz viszonyítva határozottan eltérő szintű közlekedési út jelenléte jellemezte a mai utca nyomvonalát. A kezdetek idején – az ókorban – a mai városfal nyomvonalának környezetében már történtek olyan munkálatok, amelyeknek célja az akkori épített környezet védelméhez voltak szükségesek. A terepalakító – leginkább árkok rendszerét kialakító – munkálatok elsődleges szerepe az északról érkező vizek gyűjtése és nyugati irányba történő elvezetése volt. Az akkori nyitott árokrendszer jelenléte és annak mindenkori karbantartása biztosította az akkori temető, valamint a mélyebben elhelyezkedő város védelmét. További terepalakítást eredményezett az ókori város vízellátásához szükséges vezetékek nyomvonalának kialakítása, hiszen nemcsak a fő völgyek (Krumpli és Frühweisz) forrásaihoz, hanem a közöttük lévő kisebb hozamú, de állandó vízkilépésekhez is építettek vezetékeket. A klimatikus hatásokhoz alkalmazkodva mindenütt terepszint alatti helyzettel létesültek azon ellátó vezetékek, amelyeket a későbbiekben többször is átépítettek. A vezetékek közül többszöri átépítéseik ellenére – az egykori nyomvonalakat jelezve – napjainkig fennmaradtak a Kaposvári- és a Petrezselyem-forrásoktól induló vezetékek egyes részletei, míg a dóm közeli forrás – az építmény többszöri bővítése következményeként – még a középkorban kiiktatásra került. Az ókorban – a volt Petrezselyem utca és a jelenlegi Aradi vértanúk útja nyomvonalában – megvalósított vízkormányzó

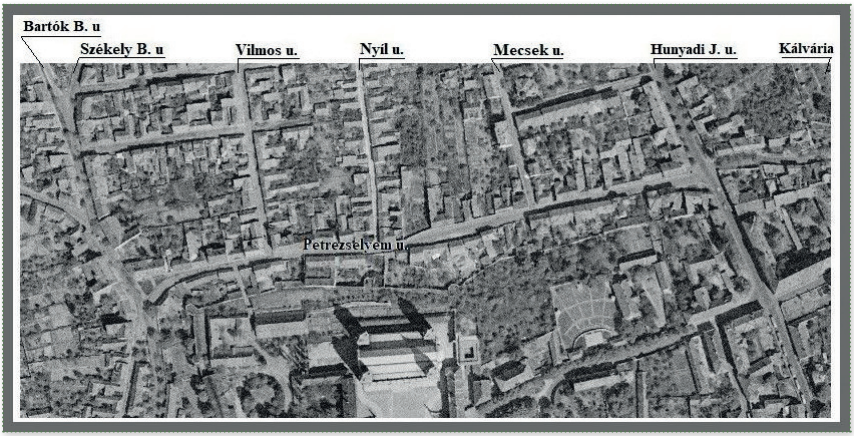

Pécs belváros ÉNy-i részlete a déli oldalán zárt sorúan beépült Petrezselyem utcával 1959-ben (légi fotó)

rendszer egykori szakszerű jelenlétét és hatásosságát igazolja, hogy a római építmények maradványai a vízgyűjtő és elvezető rendszer karbantartásának hiányában néhány száz év elteltével hordalékokkal fedésbe kerültek. A középkor első évszázadaiban így helyenként több méter vastag törmelékes humusz települt az egykori városra és annak temetőjére.

A sok évszázaddal korábbi – az ó-, majd közép- és újkori építések előtti – állapotok természetesen csak kevesek számára érthetők vagy sejthetők. Napjainkban az immár legidősebb pécsi polgárok is inkább olyan helyszínre emlékeznek a Petrezselyem utcára gondolva, amikor nem árok jelenléte, hanem szorosan egymáshoz kapcsolódó épületek jelölik ki az utca nyomvonalát, továbbá az utca olyan történelmi közterület, amely már a középkorban(?!) is létezett. Az utcára a polgárok nagy többsége tehát olyan közterületként emlékezik, amelynek meglehetősen hosszú története lehet. Ezzel ellentétben azonban kissé meghökkentőnek tűnik, hogy az utca nyomvonalában megvalósult „történelmi" beépítés, vagyis az utca létezése a pécsi várostörténetet ismerve igencsak rövid életű volt. Az utca létezésének rövid – jóindulattal is csak kb. 150 éves – történelmét igazolják az archív adatok és térképek.

Ahogy az ókorban, úgy a középkorban a Petrezselyem utca még nem létezhetett, hiszen a belső vár falai és az ahhoz csatlakozó városfal, valamint azoknak közvetlen előterében lévő vizes(?!) árok jelenléte határozta meg a városképet. A belső vár és az északi városfal előtti területsávban (a mai Hunyadi J. utca és Bartók B. utca között) a nyugatra lejtő sáncárok helyezkedett el. Az árok a mai Hunyadi úttól indulóan lejtett nyugati irányba, szinte megismételve az ókorban megvalósult vízkormányzást. A belső vár és annak folytatódásaként létesült városfal az akkori már rossz állagú, vagy már jelentős mértékben elbontott ókori építmények területéhez igazodva az egykori árokrendszer létezését is kényszerűen elfogadva került megépítésre. A városfal létesítésével a középkori sáncárok kényszerűen az ókori árok nyomvonalánál északabbra került. Ennek következménye lett, hogy a városfal északnyugati részleténél – talán a belső vár léte miatt – olyan mértékű bevágást készítettek, amelyet máshol nem ismételtek meg (a kedvezőbb helyi adottságok ellenére sem) a városfal egyéb részleteinél. Utólagos értékelésként az is megemlíthető, hogy a nem megváltoztatható morfológiai helyzet eredményeként a középkori vár és annak csatlakozó építményei sohasem jelentettek igazán védelmet a városnak, hiszen az ostromra vállalkozók – az északról adott magaslati helyzetből adódó jó beláthatóság okán – mindenkor

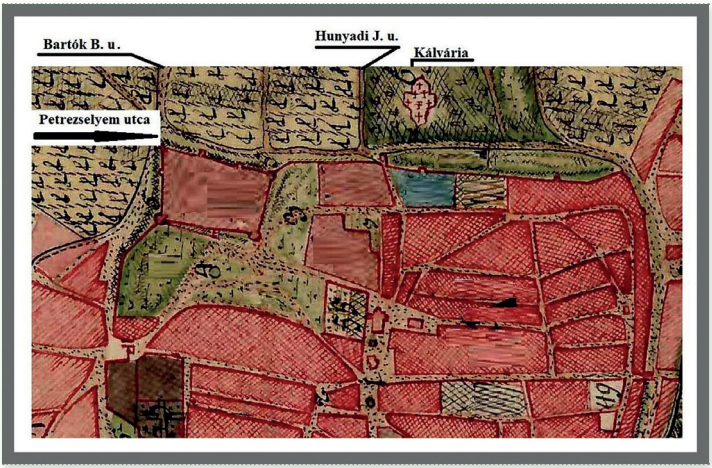

Pécs 1780-ban (a Petrezselyem u. későbbi nyomvonalában nincs épület)

láthatták és megítélhették a védők számát, valamint azok elszántságát. Talán nem is kellett az (egyik) ellátó vízvezetéke(ke?!)t használhatatlanná tenni a város XVII. századi visszafoglalásakor, de hát az ilyen esemény is inkább a legendák közé sorolható.

A szabad királyi városi rangot elnyerő Pécs a XVIII. század végén a Tettye-völgy beépítésének kivételével tehát még nem terjeszkedett a Mecsek irányába. A korabeli ábrázolások szerint a Kálvária és közvetlen környezetének kivételével nincs településhez kapcsolódó lakóépítmény a városfaltól északra. Az akkori területhasználatra (szőlőültetvények jelenlétére) utalóan a földutak nyomvonala azonban már jelzésre került. A városfalat és annak egykori szerepét jól kiemeli az 1801-ben készített térkép is. A városfal közvetlen előterébe helyezetten jelöli a térkép a „Statt graben” (újabban vagy helyesebben: stadtgraben) folyamatos jelenlétét, amely valójában mesterséges árokként az egykori védmű részlete. A várárok vagy sáncárok jelenléte a XIX. század elején az egykori Petrezselyem utca nyomvonalában igazolja, hogy a belső vár és a városfal előtti terület beépítése csak jóval később kezdődött, és talán az első kényszerű városrendezési elképzelésekhez is kötődhet.

Az archív ismeretek szerint a XIX. század elejétől indulóan kezd igazán gyorsan átalakulni a város alaprajza, hiszen megkezdődik a történelmi belváros teljes mértékű közrefogása a városfalon kívül létesült épületekkel. Talán az is hatásosan közrejátszott ezen folyamatban,

Pécs 1801 (a városfal közvetlen északi előterében még mindig „várárok", avagy „sáncárok" található)

hogy a megváltozott hadviselési szempontok mellett a város akkori vezetősége áruba bocsátotta a régi és szerepüket vesztett építményeket, így a városfalat is. A nem mindenhol sikeres bontási munkálatok mellett – hiszen a városfal jelentős részen fennmaradt – olyan építési tevékenység is történik, amely a szerepét teljesen elvesztett sáncárkok területének végleges beépülését eredményezi. Az egykori védmű (sáncárok) nyomvonalának területén és annak közelében megvalósuló építés évtizedeken keresztül folytatódik. A bontások mellett történő építések keretében végül a városfalhoz már annak külső oldalán is folyamatosan támaszkodhatnak az új épületek.

A város északnyugati részletén – a városfalon kívüli – lakóterület kialakulása kezdeményezi a későbbi Petrezselyem (Petrezsil) utca megszületését, hiszen az északi városfal előtti területet a jelenlegi Kálvária utcával együtt Jozafát völgyeként említik még 1817-ben. A városfal északi részletének közvetlen előterében (a Krumpli- és Frühweisz-völgyek között a valamikori Vaskaputól nyugatra) az új épületek az egykori sáncárokban

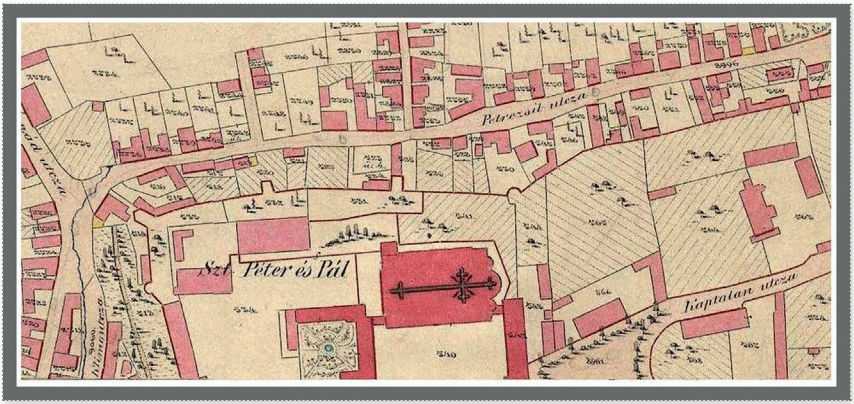

Pécs 1865-ös várostérképe szerint a Petrezsil utcza nyomvonala már kialakult

és annál magasabb helyzetben létesültek, és ennek eredményeként kijelölődött a Petrezselyem utca végleges nyomvonala. Az utca északi oldala a sáncárok miatti bevágás vonalától északabbra – feltehetőleg biztonsági szempontok alapján távolságot tartva – alakul ki. A déli oldali épületek azonban csak a sáncárokban foglalhattak helyet, hiszen nem végeztek terepszint emelését jelentő visszatöltést a beépítést megelőzve. Előbbi helyzetre utal az utca ingadozó szélessége, valamint azon későbbiekben jól megállapítható tény, hogy a déli oldalon nagyobb számban kerültek létesítésre a többszintes építmények, kihasználva a középkorban megvalósult – sáncárok szélesítését és mélyítését eredményező – bevágási tevékenység által létrehozott morfológiai helyzetet.

Az XIX. század első felében kialakult Petrezselyem (Petrezsil) utca teljes beépülése az archív várostérképek tartalma szerint több évtizedet vett igénybe. Hiába volt közel a városközponthoz az utca, mégis külterületnek számított, hiszen a város akkori ún. gravitációsan csörgedeztető vízvezetéki rendszeréről (Lukrits Ignác városi mérnök által) készített 1872-es térkép szerint onnan nem kaptak ellátási lehetőséget az itt lakók. Valójában a városi vízvezetékről történő folyamatos ellátása az utcának csak az 1892-ben felavatott nyomóvezetékes rendszer átadásához kötődően valósulhatott meg. Ezen sajátosság utólagosan minden városfalhoz „ragasztott utcánál” megállapítható, hiszen a XIX. század közepétől a város mindennapi életét olyan vízhiányos szakaszok nehezítették, hogy az akkori vezetőség már nem növelhette tovább a korábban kialakult ellátási területet, hiszen akkor teljes mellszélességgel minden erejével

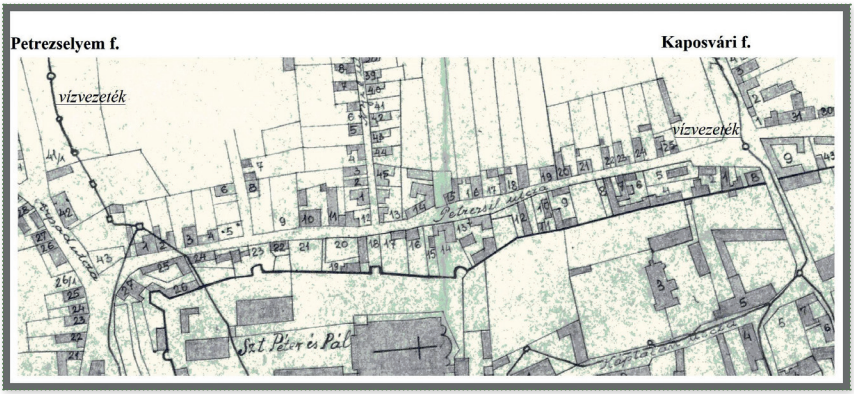

A „Petrezsil utcza” fiatalságát bizonyítja, hogy a közterületre tartóan vagy annak nyomvonalába haladóan (1872-ben) nincsenek leágazások vízvezetékekből

az újabb vízbeszerzési lehetőségeket kereste, kutatta. Ehhez kapcsolódva kell megemlíteni, hogy az utca keleti és nyugati végén az ott haladó történelmi vízvezetékekről történő rövid leágazásokkal vízvételezési lehetőségeket biztosítottak (ún. közkutak létesítése, amelyek egyszerű csorgók voltak). Ennek későbbi hozadéka lett, hogy az utca keleti és nyugati végén lévő kifolyókat egységesen Petrezselyem-kútként emlegették. A vita talán még napjainkban folytatódik, de annyit azonban érdemes megemlíteni, hogy inkább a nyugati oldalon lévőre illik a Petrezselyem-kút elnevezés, hiszen az azonos nevű forrástól indul, majd itt halad el – a püspökség területére tartóan – a vízvezeték. A keleti oldalon lévő kifolyót a várostörténetben emlegették már Vöröskő-kút mellett Kolozsvár-kútként, vagy csak egyszerűen Hunyadi úti közkifolyóként.

Kevésbé ismert hozadéka a Petrezselyem utca kialakulásának és a többi városfal melletti korábban üres területsáv beépülésének, hogy jóval gyakoribbá váltak a csapadékvizek kártételei a város belső lakóterületein. A Petrezselyem utca jelenléte véglegesen meggátolta a Krumpli-völgyben összegyűlt csapadékvíz távol tartását a belvárostól. Így a helyi sajtó nagyon gyakran – valójában sok évtizeden keresztül – igencsak korholóan tudósított a Széchenyi teret elöntő csapadékvizek eseti jelenlétéről.

Az utca déli oldala többszintes lakóházakkal és a városfalnak is támaszkodó alacsonyabb épületekkel (1966)

Az utcához tartozó valamennyi telek (önálló földrészlet) beépítése a XX. század kezdetére megvalósult. A továbbiakban annyira kedvelt helyszín lett, hogy az első XIX. századi épületeket elbontva, a XX. század elejétől indulóan egyre nagyobb értékű ingatlanok létesültek. Az utca tehát hamarosan úgy illeszkedett be a város szerkezetébe, mintha már sok évszázada lakóterület lett volna. Ennek megerősítését is jelentette az előzményeket nem ismerők részére, hogy a belváros feletti egykori szőlőterületekre – a Petrezselyem utcától északra elhelyezkedő lejtőn – is terjeszkedett a lakóterület. E folyamat a Petrezselyem utca északi oldalán kialakult változásokkal is követhető, hiszen kezdetben csak egy utácska (a jelenlegi Nyíl u.) csatlakozott be északról.

A Petrezselyem utca középső részlete 1934-ben

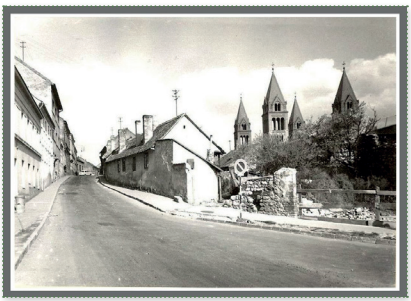

A Petrezselyem utca nyugati vége az 1960-as években

Később a nagyobb fokú Mecsek-oldali építéshez igazodva megnyitják a mai Vilmos és a Mecsek utcákat. A város fejlődése során a Petrezselyem utca néhány évtized múltával már nem elkülönülő egység, hiszen igazi belvárosi utcaképet mutat, sőt a XX. század első felében végzett közműfejlesztésekből sem marad már ki a terület.

A Petrezselyem utca keleti részlete az 1970-es évek elején (háttérben a mai Kálvária utca még alagút nélkül)

A történelmi városrész a XX. század közepétől indulóan elkezdi – napjainkig sem befejezett – küzdelmét a motorizációval. Több évtizedes fejlesztési célokat határoznak meg akkor (az 1970-es évek elején) a forgalom kezelésére, valamint a történelmi belváros értékeinek megőrzésére és bemutatására. A tervek oly ütemmel szárnyalnak, hogy a továbbiakban már a világörökségi cím megszerzésére is kezdeményezések történnek. Ezekhez csatlakozik kicsiny, ám mégis önálló fejezetként – és határozott kezdetként – a Petrezselyem utca tervszerű felszámolása, amely valójában a volt Vak Botyán (jelenleg Kálvária) utcával szinte egy időben történik. Az 1970-es évek közepén megkezdődött az ún. városfal kiszabadítását eredményező bontások, és az akkori tervek szerinti „Északi körút” előkészítését jelentő munkálatok során a városfal északi részéhez csatlakozó épületek (elsősorban lakóházak) gyors ütemmel felszámolásra kerültek.

A Petrezselyem utca középső részlete 1975-ben – az utca nyugati részlete már bontás alatt van

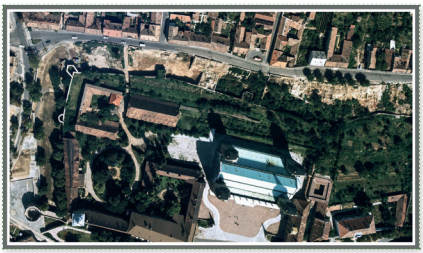

A Petrezselyem utca nyugati részlete a bontások első szakasza után (légi fotó 1976)

A pécsi városfal kiszabadítása 1976-ban az Északi körút létesítéséhez

A bontásokat az Északi körút középső szakaszának kezdő- és végpontján már 1974-ben megkezdték. Az akkori Vak Bottyán utcában még inkább csak néhány ház, míg a Petrezselyem utcában viszont a nyugati szakaszt sikerült felszámolni. Kis szünetet követően 1977-re teljesen befejeződik a Petrezselyem utca déli oldalának elbontása, majd megakadnak az Északi körút előkészítő munkálatai, így a Vak Bottyán/Kálvária utcai bontások is felfüggesztésre kerülnek. Az egyik ok, hogy véglegesen nem eldöntött a körútnak a Hunyadi úttal való kereszteződése. Az előzetes számítások szerint a korábbinál jóval nagyobb forgalom irányítását az akkori kereszteződéssel nem lehet biztonságosan megoldani, hiszen a Kálvária irányából a meredek lejtőn (és az akkori macskaköves burkolaton) érkező autók közül mindegyiknek kifogástalan műszaki állapotban kell(ene) lennie a Hunyadi úthoz közeledve. Tehát a téli időszakban sűrűn várható koccanásokat és rácsúszásokat elkerülendően előtérbe került a felüljáró építése. Talán még kevesek emlékeznek arra is (a helyi napi sajtó híradásaira alapozottan), hogy az első tervek szerint a felüljáró a Kálvária lépcsőjétől indulva a Petrezselyem utcára a Mecsek utcával történő kereszteződésnél csatlakozik be. Ám a felüljáróról történő eljutás a Hunyadi útra vagy vissza, olyan fel- és lehajtók kiépítését követelte meg, amely helyhiány miatt további bontásokat igényelt. Ekkor elakadtak a tervezésben (pedig több

változat is készült), mert a városfalat megbontani nem szándékoztak, és a felüljáró, mint látvány, igazán uralta volna az itteni városképet. Végül néhány éves hezitálás után újabb megoldásként született, a korábbinál jobb ötletet megvalósítva, az alagút építése. Természetesen az ötlet és annak megvalósulása kapott akkor (és még jelenleg is) hideget-meleget, de a felüljáróhoz viszonyítva mégiscsak jobb megoldásnak tűnt, hiszen a létesítés idején Pécs még igazi bányászvárosnak számított.

A Petrezselyem utca déli oldalának teljes mértékű elbontásával olyan területsáv került napfényre, ahol a kőzettér ismeretében jól lehetett érzékelni a sok száz évvel korábban megkezdett, majd később tudatosan megváltoztatott területhasználatot jelentő emberi tevékenységeket. Az építmények eltávolításával nyílttá vált területen jól elkülöníthető lett az eredeti természetes helyzetében mutatkozó kőzettér, valamint annak időleges takarását jelentő ember által felhalmozott feltöltés és az aktuális építéshidrológiai helyzet. A városfaltól északra eltávolodva (átlagosan kb. 10 m-re) olyan törmelékes zóna is megmutatkozott helyenként, amely az egykori várárok nyomvonalát jelölte ki.

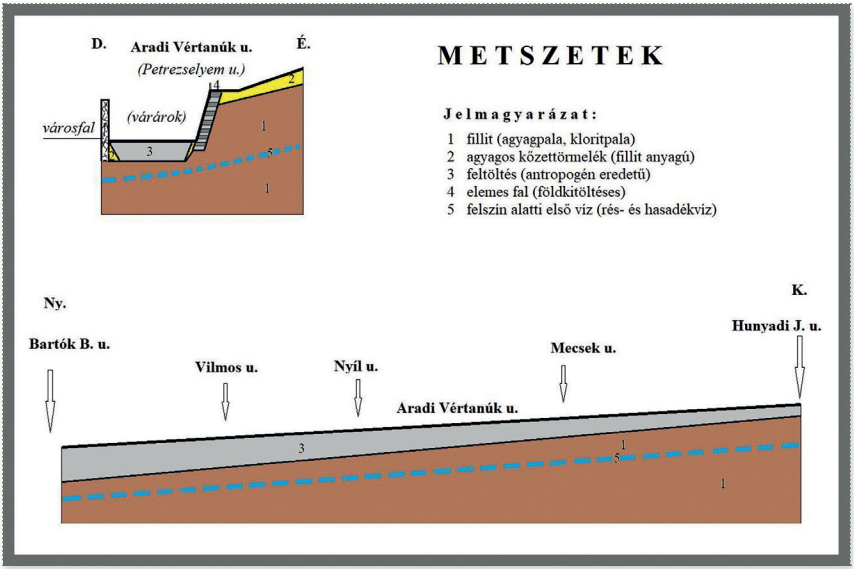

Az 1970-es években vizsgált rétegtani jellemzők a történelmi időkben végzett tudatos, ember általi felszínformálást igazolják

Általánosabb képként mutatkozott viszont az egykori várárokban, hogy az elbontott épületek törmelékei alatt mindenütt olyan szálkőzet mutatkozott, amelynek felülete nyugati irányba lejtett. A kőzet a Mecsek alaphegységét alkotó fillit (agyagpala) volt, amely a városon áthaladó tektonikus zónában több helyen is előfordul. Területi elterjedése viszont itt a legnagyobb, és így közvetlen környezetében, valamint tömegének jelenlétével határozottan befolyásolja a vízföldtani viszonyokat. Az előfordulás északi határvonalához kötődve jelentkeznek azon források, amelyeknek első foglalásai az ókorban már megtörténtek, és a vízjelentkezések napjainkban is ismertek. A rossz vízvezetőnek ismert fillit tömegben az észak–déli irányú vízmozgás inkább csak a felszínhez közeli sáv mállottsága eredményeként lehetséges, így az elterjedési terület déli határán – a lejtő meredekségének ingadozása miatt is – a felszínhez közeli helyzetbe jut rés- és hasadékvíz. Ennek eredményeként (a Bazilikában és annak környezetében található építményrészletek alapján) már az ókorban könnyen foglalhattak forrás(oka)t az egykori Petrezselyem utcához tartozó területsávban. A középkorban a városfal létesítése és a várárok kimélyítése a fillit előfordulásához is igazodott, mivel az északi fal nyomvonalának határozott törése nagyon jól párhuzamosítható-an követi a fillittömeg elterjedésének déli határvonalát. A középkorban – a várárok mélyvonala és az ott időszakosan pangó vagy szennyezetten elnyelődött vizek miatt – viszont leromlott a városfalon belüli korábban foglalt források minősége és lecsökkentek a hozamok, így a városfalon belüli és a belső várban volt korábbi vízkivételi helyek megszűntek. Így a városfal építésével és a várárok kimélyítésével felszámolták azon helyzetet, amely az ókorban még előny volt. Megjegyzésre érdemes még, hogy

Az „Északi körút” és magasabb szintű kiszolgáló útjának építése (1982)

Az utca korábbi bevágási falát földkitöltéses megtámasztó elemes fallal stabilizálták (1982)

a Petrezselyem utcában a későbbi (XIX. századi) beépítéshez kapcsolódóan helyi vízbeszerzéshez ásott kutak már nem is létesültek, hiszen csatornarendszer hiányában csak a maguk által elszennyezett, vagy a telken belül elnyelődött bizonytalan minőségű vizet használhatták volna fel az itt lakók.

A Petrezselyem utca déli oldalának elbontása után következett azon építés, amelynek során kialakításra került a bevágásban az ún. gyorsforgalmi út és a kiegyenlített nyomvonalú bevágás koronaszintjén a kiszolgáló út. A történelmi bevágás falában néhány olyan pince is feltárásra került, amelyek az elbontott déli oldali lakóépületekből voltak indítottak a közterület alá tartva. A leleményes és mélyen hagyományőrző pécsi polgárok még itt is vájtak pincét annak ellenére, hogy a pincét befogadó kőzet nehezen fejthető és a vájás során megszerzett anyag az udvari feltöltésen túl szinte semmire sem használható. Így a helyenként aláüregelt kiszolgáló út végleges nyomvonalának kialakításakor vb. anyagú elemes megtámasztó szerkezetet helyeztek el. A földkitöltéses elemsor felső szintjére is illeszkedik napjainkban azon közterület (kiszolgáló út) pályaszintje, amelyet az utóbbi évtizedekben már – az egykori Petrezselyem utca helyett – az Aradi vértanúk útjának ismerünk.

Tisztelt Olvasó!

Engedjék meg, hogy bemutatkozzam, mielőtt elkezdik olvasni az évkönyv néhány mecseki kulcsosházról szóló fejezetét.
Varga Jenő vagyok, nős, két gyermek apja, és 2021 karácsonya óta egy gyönyörű kislány nagypapája. Lassan 40 éve dolgozom erdészként a Mecseken. Kezdetben kerületvezetőként az Árpádtetői erdészetnél, majd később vállalkozóként már a Pécsváradi Erdészetnél is dolgoztam, dolgozom. Az élet úgy hozta, hogy az erdészeti munkák széles körét végezhettem. Még iskoláskoromban arra gondoltam, hogy mi a csudának kell nekünk házak tervrajzait elkészítenünk. S lám, igazuk lett a tanároknak. Mert a klasszikus erdei munkák után úgy alakult, hogy házakkal foglalkozom, nevezetesen öt kulcsosházzal és egy táborral. Elsőre úgy tűnik, hogy távolodtam az erdészkedéstől.
De nem.
Legtöbb időm ott töltöm, ahol a legjobban érzem magam, amiről a legtöbbet tudok, ahol a leginkább eligazodom. Nap mint nap találkozom erdésztársaimmal, akikre most is kollégaként tekintek. Sokat tudok beszélgetni az erdőről vendégeinkkel. Hiszem, hogy az erdőért cselekszem, amikor igyekszem őket tájékoztatni a történtekről, látottakról, a terveinkről. Tudom, hogy erre nagy szükség van, mert nagyon sok fals információ kering a levegőben. Főleg mostanság, amikor annyi riasztó dolog történik a környezetünkkel.
Na de ha még nem riasztottam el a kedves olvasót, akkor lássuk, mi is történt velem az elmúlt 15 évben a kulcsosházakkal kapcsolatban.

Kulcsosházak

Különböző mecseki túrázásaink során több helyen találkoztunk a kis erdei házakkal, amelyek nosztalgikus érzést váltanak ki az emberből. Mai, rohanó világunkban egy esélyt sejtettek egy másfajta érzésre, egy lassabb, csendesebb, nyugodtabb életre. A természettel közelebbi viszonyban élő, a falusi, tanyasi világgal kapcsolatban lévő emberek legtöbbjében felmerül, milyen jó is lenne itt élni, éldegélni. Előtörnek álmaink, és ahogy azt többen láttuk nagyszüleinktől vagy erdélyi kirándulások

Réka kunyhó

során, már látjuk is magunkat, mint egy ilyen kis erdei ház lakóit. Gyűjtögetjük a téli tüzelőt, legeltetjük a réten a tehénkét – ami persze tejet ad, amiből persze sajtot készítünk – magot szórunk a baromfik elé. Fejben, hipp-hopp, már meg is találtuk a boldogságot. Rögtön látjuk magunkat, az ötletgazdag, alkotó embert, akit semmiféle akadály fel nem tartóztathat. Ez így van rendjén. Addig jó, amíg őrzünk egy kis romantikát, egy kis naivitást, egy parányit a gyermeki álmodozásunkból.

Sajnos ez a képzeletbeli pezsgés azokban az években távol volt a házaktól. Az ajtózsanérok berozsdásodtak, az ablakokat függöny helyett pókháló takarja, kihunytak a petróleumlámpák, a kályhákban sem pattog a tűz.

Az eredeti funkciójukat már 50-60 évvel ezelőtt elvesztették. Az erdészek beköltöztek a városokba, falvakba, papírt sem kellett már írni a fát szállító fogatoknak a blokkházakban. Az épületeket az elmúlt évtizedekben különböző szerződésekkel működtették. Természetbarát és túraegyesületek, melyek hátterét, bázisát egy-egy nagyobb vállalat vagy iskola biztosította. Egyes házakat vadásztársaságok működtettek, változó gyakorisággal.

A rendszerváltás után azonban az élet minden területén megkezdődött az átrendeződés. Ennek a több évig tartó folyamatnak voltak kárvallottjai is.

A nagy gyárak, üzemek az egyre kegyetlenebb versenyhelyzetben megszűntek, vagy az életben maradás miatt feszes költségvetés mellett működtek tovább. Az akkoriban kialakuló magánvállalkozói réteg sem igazán foglalkozott a gazdaságon kívül eső dolgokkal. Ezekben az években kerültek nehéz helyzetbe a különböző egyesületek, akár a kultúra, akár a sport területén is. Jó néhány év telt el, mire újra kialakultak a támogatási rendszerek, és megszületett a magánoldalról érkező szponzoráció. A vadászterületek újjászervezésével jó néhány vadásztársaság megszűnt, vagy teljesen átalakult.

E folyamatnak köszönhetően záródott be a Pusztabányai ház és a Réka kunyhó ajtaja is.
Ezért az így-úgy, de mégis csak működő kis erdei házak mögül kikoptak azok a források, amelyek életben tartották volna őket. Néhányan még vergődtek egy ideig az egyre mostohább körülmények között, de lassan a házak nagy része visszakerült a tulajdonosához, zömmel a Mecsekerdő Zrt.-hez.

Gyopár kulcsosház

Jó példa erre a Gyopár kulcsosház. A házat a Bőrgyárnál működő természetbarát egyesület működtette. A gyár bezárásával az egyesület léte is veszélybe került. Egy ideig még tartotta magát a tagság, de a közös munkahely megszűnésével néhány év alatt elfogyott a lendület. A lelkes gondnok, mint kapitány a süllyedő hajón, utolsóként még kitartott, de végtére is anyagi háttér nélkül ő is belátta, hogy ez így nem fog működni.
Hasonlóképpen járt a Gubacsos kulcsosház is, ott egy kerékpáros egyesület vonult ki a házból.
Az akkoriban formálódó új gazdasági rendszerben mindenki kereste a helyét. Egész más törvényszerűségek mellett kellett újra tervezni a működést. Ez a folyamat éveket vett igénybe. Természetesen ilyenkor mindenki a leginkább égető, a legszorosabban a hatékony gazdálkodáshoz kapcsolódó feladatokat vette előre. Érthető, hogy az erdészet területén lévő kis házikók a perifériára kerültek. Inkább púp volt a vezetők hátán, mint egy kihagyhatatlan lehetőség, egy biztos nyereséget hozó vagyonelem. Persze a házaknak megvoltak a felelőseik, nem voltak teljesen magukra hagyva, de azt mindannyian tudjuk, ha valamiben nincs ott az élet, ha valamihez nem tartozik egy jövőkép, akkor az általában a csendes elmúláshoz vezet. Így történt a házakkal is. Szép lassan, de egyre csúsztak lejjebb a lejtőn, és a 2000-es évek elejére általában már egy gyenge műszaki állapotban lévő, be-beázó, fáradt épület lett egy-egy ház.
A helyzet egyáltalán nem volt reménykeltő a házak szemszögéből. Legtöbbjük, öreg vályogfalakkal, rossz állapotban lévő tetőzettel, már a házba kerülésükkor is elfáradt bútorzattal, kályhákkal, eszközökkel, a

legtöbb esetben víz-villany nélkül, leromlott melléképülettel körbevéve, az évtizedek alatt felgyülemlett sokrétű hulladékkal várták sorsuk jobbra fordulását.

2006-ban, az akkori Pécsváradi Erdészet igazgatójával, Ripszám Istvánnal, sok-sok közös túra után – látva, hogy akár a Tátrában, akár az Alpokban milyen remekül működnek a menedékházak, a bivakok – arra jutottunk, hogy próbáljuk meg, mit lehet kihozni, magyar viszonyok között, ebből a nem éppen rózsás helyzetből.

Az egyik – számomra – legbájosabb, a Mecsek egyik legszebb pontján található, három patak találkozásánál, az Etelka-forrás mellett lévő házikóval, a már több mint 110 éves Réka kunyhóval kezdtük meg a munkát.

Réka vadászház a Halász-patak völgyében

Mindkettőnk – mint a Mecsek és a túrázás elkötelezett hívei – helyzetünknél fogva más megközelítésből álltunk munkához. A cél azonban egy volt. Süssön a nap Réka kunyhóra, a szó átvitt és valós értelmében is. (Erről majd később.)

Istvánt, felelős vezetőként, a rá bízott ingatlanokkal való törődés, az alvó vagyontárgyak mozgásba hozása hajtotta. Engem pedig kihívásként, egy új feladatként motivált az ügy.

2006 decemberében jártunk, amikor elkezdődött az érdemi munka, és fogalmunk sem volt, hogy mi vár ránk.

Réka kunyhó télen

Az első feladatunk – még elméleti szinten –, hogy valamiféle célt fogalmazzunk meg. Mi az a minimum, amikor azt mondhatjuk, hogy érdemes a házzal foglalkozni. Persze itt nem anyagi oldalról közelítettük meg a helyzetet, hisz az tudható volt, hogy itt gazdaságosságról, nyereségről nem beszélhetünk. Azt tudtuk, hogy a mindenki számára elérhető kulcsosházas rendszer nem alakult ki idehaza. Néhány

nagyon frekventált helyen működtek erdei házikók szálláshelyként, de legtöbbjüket kisebb közösségek használtak egy zárt, de mindenképp szűk körben. Azt tehát tudtuk, hogy éldegélnek ezek a házak, de azt nem éreztük egyértelműen, hogy nyilvános megjelenés után milyen érdeklődésre számíthatunk.

Nézzük Réka kunyhót.

Van egy házunk a Mecsek egyik legszebb pontján, Erdélyt idéző óriás-fenyőfák árnyékában, a finom, megbízhatóan hűvös vizet adó Etelka-forrás mellett. A ház ramaty állapotban van. A tető itt-ott beázik, a csatorna sem vezeti már el a vizet a falaktól. Az innen-onnan összehordott bútorzat penészesen várja a végső elmúlást. Fáradt, a használhatatlanság határán billegő tárgyak, eszközök sokasága tovább rontja a helyzetet. A helyiségekről nehezen lehetett eldönteni, hogy melyiknek mi a funkciója. A padlás tele kacatokkal, jó esetben csak a pelék birtokolták háborítatlanul a tetőt (velük azóta is állandó harcban állunk), a melléképület is inkább hasonlít egy múzeum legeslegutolsó helyiségére, amelynek az ajtaját 100 évvel ezelőtt nyitották ki utoljára, mint egy működő házat segítő építményre.

Vezetékes víz, áram nincs, bár a házat utoljára üzemeltető vadásztársaság kiépített akkumulátoros, aggregátoros áramellátásának nyomai még láthatóak voltak.

A ház közvetlen közelében, a falak mentén semmilyen járda, lépcső nem segítette az ott-tartózkodást. Ráadásul a ház elé épített – a tervező, építtető jó szándékát nem vitatva – kicsit talán túlméretezett, a házzal, illetve annak tetejével összeépített filagória tovább árnyalta a helyzetet, nemcsak átvitt, hanem a szó szoros értelmében is.

A ház a nyári hónapokat kivéve nehezen megközelíthető.

Röviden: a mérleg egyik oldalán van egy csodálatos helyen lévő elbűvölő kis ház, a másik oldalán pedig mázsányi teherként azt, a rózsásnak semmiképp nem nevezhető helyzet, amit próbáltam megfogalmazni. Így akartunk mi beköszönni a hazai turisztikába.

Gratulálok…

Innen szép nyerni, szokták mondani, és mi Istvánnal, szittya hegyi emberek lévén, annak ellenére, hogy semmi nem indokolta, hogy ez működni fog, belevágtunk.

A célt úgy határoztuk meg, hogy a lehető legegyszerűbb módon üzemeljük be a házat, próbáljuk letapogatni a várható igényeket, megtalálni azt a működési formát, ami a legjobban lefedi ezt a speciális helyzetet. Úgy gondoltuk, hogyha minden hónapban két hétvégén vendégeket tudunk fogadni, kéthetente nem nekünk kell szellőztetni, a fűtési szezonban

időnként legalább begyújtanak, legalább néha megzavarják a hívatlan kis rágcsáló vendégeinket, akkor már érdemes foglalkozni az üggyel.
Mindenképpen tudni szerettük volna, hogy egyáltalán kik, és mikor, milyen módon használnák a házat, ha egyáltalán léteznek ezek az emberek. Közvélemény-kutató céget nem állt módunkban megbízni – ezt a területet meghagytuk a politikusoknak – ezért egy sajátos módszert alkalmaztunk.

Most, hogy visszagondolok a 15 évvel ezelőtti történésekre, bátran mondhatom, hogy a kulcsosházakkal kapcsolatos feladataim közül az egyik legizgalmasabb, legérdekesebb ez volt.
Ekkortájt fiaim már saját életüket élték, legkedvesebb feleségem gyakran dolgozott a hétvégéken, így nem volt terhes, hogy szombat-vasárnap szinte mindig a Réka kunyhónál voltam. Persze Csilla, amikor csak tehette, szintén velem jött és akkor ketten vetettük bele magunkat a munkába. Nagyszerű élmény volt „birtokba" venni a kis házikót. Egyértelműen az az érzés vett körül, amit a bevezetőben leírtam. Kinyitni a csikorgó zárakat, ablakokat kitárni, begyújtani a kályhákba, úgy körülnézni, hogy igen, ebből akarunk valamit csinálni. Felemelő boldogság lett rajtam úrrá, egyáltalán nem tántorított el az a kilátástalanság, ami egyébként egy realista nézőpontból a szemünk előtt volt.
Az első és halaszthatatlan feladat a takarítás volt. Azt láttuk, hogy a magas páratartalom sok problémát okoz, a penészedés, a nem kibírhatatlan, de jelenlévő dohos, áporodott szag egyik fő oka. Eközben nyilván elkezdődött egy szanálás is. Az egyértelműen használhatatlan dolgokat kipakoltuk, elszállítottuk. Így tettünk a ház körül felgyülemlett sittkupacokkal is. Kitakarítottuk a melléképületet, elszállítottuk az építkezési, festési maradványokat, rossz akkumulátorokat, kitisztítottuk a pottyantós WC űrgödrét, és használhatóvá tettük. E munkálatokat a téli időszakban, zömmel hómentes napokon csináltuk. Jó szolgálatot tett, sőt nélkülözhetetlen volt a kis Suzuki terepjárom, ami már lassan 30 éve cimbálja az utánfutót a sáros utakon, ha a szükség úgy hozza.
Így a téli hónapok után fellélegzett a ház, és a tudatos, rendszeres fűtésnek hála, egyre kellemesebb volt belépni a házba. A szellőztetést is kitapasztaltuk. Éreztem, hogy nem minden esetben segít, hogy kinyitjuk az ablakokat. Ezért elkezdtük mérni a belső és a külső páratartalmat. Rájöttünk, hogy a rendszeres fűtés folyamán sokszor szárazabb volt bent a levegő, mint kint, a völgyben. Kitapasztaltuk, hogy mikor érdemes hosszan, órákon át szellőztetni, és mikor kell csak gyorsan friss levegőt beengedni a házba.

Közben természetesen felmértük a legszükségesebb tennivalókat.
Legsürgősebb feladatunk a tető javítása volt. Ezért baráti összefogással pótoltuk a hiányzó cserepeket, megjavítottuk a csatornákat, már ahol volt.
Feltöltöttük a kitisztított fáskamrát, kitisztítottuk a kéményeket – volt, amelyikben bagoly fészkelt – vagyis beüzemeltük a házat.
Mivel a bútorok, eszközök túlnyomó része használhatatlan volt, így ugyancsak baráti összefogással, erős hittel, öreg, de még használható bútorokat hoztunk a házhoz. Kialakult a helyiségek szerepe is. Egy autentikus festett konyhabútor és sparhelt is a helyére került. Lehetett teát főzni! Hurrá!
Miközben folyt a munka, alig vártuk, hogy felbukkanjon egy-egy turista, egy-egy kirándulócsoport, máris indítottuk a tudatos reklámot. Mindenkit beinvitáltunk a házba, és elmeséltük, hogy mi a tervünk. Ez mindig osztatlan sikert aratott. Kiderült, hogy a legtöbben a rendszeres kirándulók közül már eljátszottak a gondolattal, hogy milyen hangulatos is lenne megaludni itt.
Ezt az ügyet segítette nagyon a sparhelt és a többi meleg kályha, mert nemcsak jó szóval, hanem meleggel és forró teával, néha még vöröshagymás zsíros kenyérrel is meg tudtuk kínálni a betérőket.
Örömteli hónapok voltak ezek, és ahogy egyre többet sütött a nap, egyre élhetőbb lett a ház, egyre jobban éreztük a hozzánk bekukkantó emberektől, immár távolabbról érkezőktől is az érdeklődést, tudtuk, jó úton járunk.
Tavasztól már fizetség nélkül, de fogadtunk vendégeket, főleg családi, baráti kapcsolatok révén. A jó visszajelzéseknek köszönhetően ezzel párhuzamosan megkezdődött a ház adminisztrációs beüzemelése is.
Minden körülményt figyelembe véve, Istvánnal úgy döntöttünk, hogy bérleti formában indítjuk útjára a házat. Nagyon méltányos, a teljes bizonytalanságot figyelembe vevő díjért megkaptam a Réka kunyhót azzal a céllal, hogy mindenki számára elérhető, olcsó szálláshelyet kínáljunk az érdeklődőknek.
Ezzel hivatalosan is útjára indult a mecseki kulcsosházak új története.
Első feladatom az volt, hogy megtaláljam azt a besorolást, aminek a ház eleget tud tenni. Így került a ház a „nem üzleti célú szálláshely" kategóriába, azon belül is „C" típusú hegyi menedékházként kapta meg az engedélyt.
Előtte azonban végig kellett járni a szükséges hatóságokat, és ki kellett találni a biztonságos ivóvíz-ellátást és a szemétszállítást is. A fűtéshez szükséges faanyagot is elő kellett teremteni.

Megkezdődött az adminisztrációs harc. Tudjuk, hogy ez Magyarországon nem mindig megy egyszerűen. Kitartóan és kellő elszántsággal jártam a hivatalokat, és szép sorjában mindenhonnan begyűjtöttem a szükséges engedélyeket, határozatokat. Önkormányzat, ÁNTSZ, Állategészségügy, kéményseprők, katasztrófavédők, erdészet. Ezek között cikázva, számtalan levél és telefon, megbeszélés után 2008-ban megkaptam az engedélyt. Réka kunyhó újra életre kelt, és barátsággal, szeretettel várta leendő vendégeit!

Szerencsére jöttek is. Azt a minimális célt, miszerint havonta legalább kétszer legyenek vendégeink, gyakorlatilag az első pillanattól kezdve teljesítettük. Sőt, voltak időszakok, amikor szinte minden hétvégén megjelent valaki a háznál. Nagy öröm volt ez számunkra, de láttuk, hogy a fokozódó látogatottság további munkákat tesz szükségessé. Ahogy teltek a hónapok, egyre több tapasztalatot szereztünk. Láttuk kibontakozni a vendégkört, lassan kirajzolódtak azok a csoportok, akik keresik Réka kunyhót. Az első év elteltével, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy ez működni fog, sőt gazdaságilag is értelmezhető – mert annak kell lennie, hisz tudatosan veszteséget egy magamfajta kis vállalkozó nem termelhet hosszú távon –, néhány dolgot át kellett értékelnünk. Először is a bútorzatot a kialakult igényeknek megfelelően kellett kitalálnunk. A fűtést is javítanunk kellett.

A számomra legérdekesebb azonban az a változás volt, ami bennünk játszódott le. A kezdeti időszakban, párommal együtt, az volt a romantikus gondolatunk, hogy apró díszekkel, tárgyakkal tesszük mind barátságosabbá a házat. Szerettük a gyertya és a petróleumlámpa vibráló fényét, az illatukat, azt az esti sejtelmet, ami oly varázslatossá tette az ottlétünket. Azonban, ahogy a ház egyre több embert fogadott, már nemcsak szórakozás volt a ház körüli teendők sora, hanem bizony munkává, feladattá vált. Így sajnálatos módon le kellett mondanunk a gyertyás-petróleumlámpás világról. Azt tapasztaltuk, hogy sok embernek nincs kellő tapasztalata ezekkel a világító eszközökkel kapcsolatban. Sok gondot okozott a lefolyó viasz, a meghibásodott lámpa, és a tűzveszélyesség is tovább nőtt a kályhák mellett. Ezért úgy döntöttünk, hogy beüzemeljük a meglévő, még vadászok által kiépített világító rendszert, és egy akkumulátoros ledes világítást alakítottunk ki. A gyertyák nincsenek kizárva, de a petróleumot száműztük a házból. Így kellett tennünk a számunkra oly kedves dísztárgyakkal, csecsebecsékkel is, mert láttuk, hogy sok pluszgondot jelent a pakolásoknál, takarításnál.

Már erdészeti segítséggel, tervszerűen a helyiségek méretéhez szabott bútorok készültek. Emeletes ágyak, asztalok, padok. Hátizsák és bakancstartó tette kényelmessé a túrázók dolgát. A falakról lekerült a

'70-es éveket idéző, fautánzatú, meghatározhatatlan színű műanyag lambéria, és új, valódi fából készült került a helyére. Némi fali csempézéssel, csappal ellátott, falra szerelt víztárolóval – az ötletet a Fogarasi-havasokból, a Bilea-hágóról loptam – tettük komfortosabbá a házat. A két szoba közé cserépkályha épült, hála Jónás Rudinak! Elértük azt, hogy akár több napot is el lehetett tölteni a Réka kunyhóban. Az ablakokra új függönyök kerültek, plédek, kispárnák az ágyakra. A konyhát felszereltük, és ha egy lakodalmat nem is lehet levezényelni, de az alapvető főzési, tálalási teendőket el lehet látni.
Jelentem, Réka kunyhót beüzemeltük, működő kulcsosház lett belőle, és a 2010-es évben már szinte minden hétvégénk foglalt volt, és egyre többen bejelentkeztek a hétköznapokra is.

És ha valami beinduI…

Gyopár kulcsosház, átvétel

2011-től egy másfajta rendszerben folytattuk tovább a munkánkat. A Mecsekerdő Zrt. döntése alapján a bérleti szerződés megszűnt, és egy gondnoki szerződés váltotta fel. Ez számomra annyiból jó volt, hogy miközben a kockázatom csökkent, hisz biztos volt a havi gondnoki díjam a vendégforgalomtól függetlenül. A bevételem többi részét jutalékrendszerben állapították meg, ami értelemszerűen a vendégforgalomtól függött. Ezenfelül mindenféle hivatallal, hatósággal az erdészet tartja a kapcsolatot, és az adatszolgáltatás is a cég kötelezettsége. Amiben kicsit romlott a helyzet, az az, hogy az erdészet méreténél és néhány esetben nem épp erre a területre optimalizált rendszere miatt lassabban reagál le dolgokat, mint egy rugalmas, kifejezetten ezzel foglalkozó vállalkozó. Már ebben az új rendszerben vetődött fel a Gyopár kulcsosház esetleges bevonása a vendégváró hálózatba.
Ahogy a bevezetőben írtam, a Gyopár kulcsosház lassan, de biztosan csúszott a teljes lepusztulás felé. Ekkor döntött úgy az erdészet, hogy elveszi a bérleményt a küzdelmébe már belefáradt gondnoktól. Ekkor a házban a zavaros körülmények miatt már nem volt áram, ennek következtében a kútból sem lehetett vizet kivenni. Az épület tetőszerkezete nagyon rossz állapotban volt, ahogy a falakra is ráfért volna egy alapos

A beüzemeltetés idején

tatarozás. A belső ugyancsak lehangoló látványt nyújtott. Az ezeréves szekrények, a kórházi vaságyak, az öreg textíliák, a hevenyészett konyha, tusoló és WC még a retró kifejezést sem érdemelte ki. Viszont már ismertük a forgatókönyvet.

Állítsuk talpra a házat, üzemeljük be a lehető legegyszerűbb módon, és az igények alakulásának függvényében kezdődjön el egy fejlesztés. Így is történt. Rendeztük a villany problémáját. Beüzemeltük a kutat, kicseréltük a villanyvezetékeket, lámpatesteket. Mindent alaposan ki- és megtakarítottunk. Beüzemeltük a kályhákat, kijavítottuk a tetőt, és a kéményeket is felújítottuk. A ház újra működőképes lett, és szerencsénkre rövid időn belül elérte azt, hogy a hétvégék szinte minden alkalommal megteltek, és egyre gyakoribbak lettek a hétközi foglalások is.

A következő években a két ház bizonyította, hogy működőképesek, van rájuk igény. Ennek következtében már bátrabban lehetett kisebb-nagyobb fejlesztéseket, felújításokat tervezni.

Miközben a két működő ház remekül teljesített, újabb ház került fókuszba. A Pusztabányai kulcsosház is abban a reményben csatlakozott a rendszerhez, hogy fel tudjuk pezsdíteni a vendégforgalmat. A ház amúgy korrekt állapotban volt, hisz a Kövestető vendégház oltalmában,

Gyopár kulcsosház a tetőcsere után

ha nem is nagy lendülettel, de mégiscsak működött. Sajnos itt sincs áram és víz, pedig a ház elhelyezkedésénél és méreténél fogva alkalmas lenne nagyobb létszámú csoportok fogadására is. A korábban kiépített kezdetleges vízellátó berendezést és az aggregátorról táplált elektromos rendszert beüzemeltük, de be kellett látnunk, hogy a mai kornak ez már nem lenne megfelelő, egyáltalán nem lehet se vendég-, se gondnokbarátnak mondani. Bízva egy nagyobb mértékű felújításban, ezekre nem költöttünk, nem helyeztük üzembe őket.

A ház így is beindult és hozta a minimális elvárásainkat, sőt, egyes periódusokban messze felülmúlta azt.

2014 év végén elkezdődik az eddigi legnagyobb előrelépés a házak történetében. A Gyopár kulcsosház teljes tetőfelújítása valósul meg. Ez már egyértelműen olyan nagyságrend volt, ami jóval túlmutat a napi karbantartói feladatokon, amiből látszik, hogy az erdészet hosszú távon gondolkodik a kulcsosházak működtetésében.

Az eddigi tevékenységünk következtében elmondhattuk, hogy a Keleti-Mecsekben, a Pécsváradi Erdészet területén három házat sikerült beüzemelnünk. A házak biztató számokat produkáltak.

Lehet, hogy ennek is köszönhető, hogy felmerült az is, hogy az Árpádtetői Erdészet két háza is bekerüljön a rendszerbe.

Először a Remeterét közelében található Büdös-kúti kulcsosház addigi „gazdája", Baronek Jenő vetette fel, hogy mi lenne, ha ez a kultikus ház is a Mecsek Egyesülettől visszakerülne az erdészethez. Remélem, a döntése mögött többek között az is ott volt, hogy vélhetően jó kezekbe kerül a ház.

A másik ház pedig az Orfű és Abaliget között lévő Gubacsos kulcsosház volt. Ez az épület ekkor már visszakerült az erdészet kezelésébe, sőt, itt már elkezdődött egy tatarozási folyamat is.

Pusztabánya a Suzukival

Büdös-kút télen

Büdös-kúti kulcsosház

Mindkét ház hozta azt, amit a kevésbé, vagy egyáltalán nem használt házak eddig mutattak. Bár ezeken a házakon egyértelműen látszott, hogy foglalkoztak velük, de mégis a főbb feladatok hasonlóak voltak az előzőekhez.

Sajátja a külső, sok esetben nehezen megközelíthető helyeknek, hogy oda sok minden könnyebben kikerül, mint onnan el. Ezért kellett e két háznál is azzal kezdeni, hogy megszabadítsuk őket az évtizedek alatt felhalmozódott feleslegessé vált eszközöktől, tárgyaktól, építési anyagok maradványaitól. A Gubacsos kulcsosházban befejeződtek a megakadt villanyszerelési munkálatok, új, a szabályoknak megfelelő kémények épültek, új kályhák és sparhelt került a házba. A meglévő bútorzatot kiegészítettük, illetve kicseréltük még használható asztalokra, szekrényekre. Ezek olyan minőségűek voltak, melyek az egyszerű újraindításhoz még elégségesnek bizonyultak.

A Büdös-kúti háznál egy kicsit többet dolgoztunk. Itt egy kis belső átépítést is bevetettünk, hogy minél használhatóbb legyen a ház. Már rendelkeztünk annyi tapasztalattal, hogy tudtuk, hogy egy ilyen házból mit lehet kihozni. Kiütöttünk egy válaszfalat, új kémény épült, teljes festés történt. Már egy előremutató újítás volt, hogy a tetőre napelem került, és a ház világítása ledcsíkokkal lett megoldva, ami nagyon jól bevált és szinte teljes értékű világításnak mondható. S bár a ház eddig is működött, innentől kezdve mindenki számára elérhetően kapcsolódott be a kulcsosházak világába.

2016-ra elmondhattuk, hogy négy, 2018-ra pedig már öt kulcsosház várta a túrázókat a Mecsekben, Abaligettől Pécsváradig.

Ezek közül egy közvetlen a kéktúra vonalán (Büdös-kút), kettő pedig a kéktúra útvonalától 3-400 méterre. (Gyopár, Pusztabánya.) Így állt elő az a számomra rendkívül örömteli helyzet, hogy nálunk egy túrázó úgy átgyalogolhatja a hegyet, hogy egy telefonnal lerendezheti a szállásait.
Az egykori indulástól kezdve töretlenül tart a kulcsosházak fejlődése. A félig-meddig szórakozásnak indult Réka kunyhói ügyből egy komoly, felelősségteljes munka lett. Egy valóságos kis üzem, ami az öt ház életét próbálja igazgatni. A házakkal való törődés, a vendégek szállásfoglalásával, fogadásával, elszámolással való foglalatosság komoly feladattá hízott. A külső környezet rendben tartása, a textíliák, a konyhai eszközök kezelése, a takarítás mind-mind bőven ellátnak munkával. Azon vettem észre magam, hogy az időm túlnyomó részét már a kulcsosházakra fordítom.
A házak vendégforgalmáról pontos statisztikát vezetünk, így egyre inkább kirajzolódott a vendégeink összetétele, a foglalási szokásiak. A megkeresések széles körűek. A családi, baráti összejövetelek, ünneplések mellett megtalálhatók a munkahelyi, iskolai, cserkész vagy egyházi közösségek különféle programjai. A kis létszámú turista csapatok épp úgy betalálnak hozzánk, mint a magányos túrázók, akik egyedül járják pl. a kéktúra ösvényeit. Egyre gyakoribb, hogy családok több napra is bejelentkeznek valamelyik házunkba, és csillagtúraszerűen fedezik fel a környék nevezetességeit. Nem ritka az sem, hogy a városi forgatagból akar valaki kiszakadni és elbújni a világ elől, neki is jó szívvel tudunk ajánlani térerő- és civilizációmentes szálláshelyet, akár az erdő közepén. Igyekszünk a legmesszebbmenőkig kielégíteni az igényeket. Komolyan vesszük a „nem üzleti célú szálláshely" státuszt, így akár egy fő egy éjszakára is kiveheti a házainkat. Ekkor nyilván veszteséget termelünk, ha szigorúan pénzügyi oldalról vizsgáljuk a helyzetet. Azonban mi nem csak számolunk. Meggyőződésünk, hogy a barátságos, a kulcsosházak alapértékeként elfogadott, bizalmi alapon működtetett rendszer képes arra, hogy gazdaságilag is elfogadható eredményt hozzunk.
Hiszünk abban, hogy ez fontos terepe a kapcsolattartásnak az erdészek, erdészetek világa és a társadalom között. A kis házikókban szerzett élmények, kirándulások, találkozások a szakemberekkel, az erdei munkák pontosabb megismerése mind befolyásolják az erdőről alkotott véleményeket.
Az öt ház működése során egyre több tapasztalatot gyűjtöttünk be. Ezeket folyamatosan értékeltük, és kezdett kialakulni az a távlati terv, amely az igényeknek megfelelően képes kielégíteni a nagyon különböző igényeket. Éreztük, hogy a visszatérő vendégeink már túljutottak azon az

élményen, hogy kint lehet tölteni egy-egy éjszakát az erdő közepén. Már nem volt elég, hogy szinte mindegy, hogy hogyan, de lehessen használni a házakat. Láttuk, hogy az elfáradt berendezésekkel, a sokat látott eszközökkel már nem lehet piacon lenni, hisz ezekben az években már az ország számos vidékén megjelentek a hasonló üzemelésű házak, volt már mihez viszonyítani. Egyre erősebben jelentkezett a vágyakozás – mind a gondnoki szolgálat, mind a vendégek részéről –, hogy jobb körülmények között, a mai kornak megfelelő környezet várja a vendégeket. Éreztük, hogy vannak még ugyan, akik keresik a nomád élet kihívásait, de a többség ugyan kint akar lenni a „természetben", de nem akarja maga mögött hagyni az otthoni kényelem fontosabb elemeit, azaz csapból folyó vízre, ami nem árt, ha néha meleg is, és villanyra bizony szükség van.

Szerencsére a vendégek egyre növekvő száma (még a vírushelyzet sem okozott tragikus visszaesést) jó alapot biztosított számunkra, hogy bátran tervezhessünk. Azt is láttuk, hogy nagyjából a működő házak lefedik a felmerülő igényeket. Kialakult az irány, amely meggyőződésünk szerint a legjobban szolgálja céljainkat. E szerint a két eldugottabb, nehezebben megközelíthető házunk, a Réka kunyhó és a Büdös-kúti kulcsosház maradna egy valóban elbújós, víz- és villanymentes régi világ az arra vágyóknak. Szerencsére e két ház mellett található forrás, és némi akkumulátoros világítás is segíti a vendégeket. Ezekben a házakban nem is tervezzük a vendégforgalom feltétlen növelését.

A többi házban viszont feltett szándékunk, hogy víz és villany is legyen, és egyszerű, de az alapvető igényeknek megfelelő, akár kisgyermekes családoknak is komfortos szolgáltatást nyújtsunk.

Így terveink szerint alakult a Gyopár kulcsosház sorsa. A Téry Ödön Nemzeti Turistaház Fejlesztési Programnak köszönhetően kezdődött tavaly a ház teljes felújítása. Az összegyűlt tapasztalatok alapján igyekeztünk a lehető legtöbbet kihozni a pályázat adta lehetőségekből. Az eddig nem mindig megfelelő vizet adó kút helyett vezetékes víz érkezett a házba. A szennyvízkezelés az egyik legkörnyezetkímélőbb módon, szikkasztásos módon lett megoldva. Teljesen ki lett váltva az eddig sok problémát okozó, majd 300 méter hosszú, most már megfelelő kapacitású, a főútról beérkező villanyvezeték is. Kicseréltük az összes ajtót, az új ablakokra Mecsekerdő logós spaletták kerültek. A házhoz vezető út is fel lett újítva. A közvetlen előtér teljes burkolást kapott, amin igazán szépen mutatnak a nagy méretű erdei asztalok, padok. A belső helyiségek még nagyobb változáson mentek keresztül. Az elrendezést meghagyva lett újjávarázsolva az épület. Vadonatúj, méretre szabott, mind anyagában,

mind stílusában, egy erdei házba illő bútorzattal lett berendezve. A megújulás után a konyha, a fürdőszoba és az illemhelyiség is minden igényt kielégít. A falakon telefontöltésre is alkalmas dugaljak vannak felszerelve, a sparhelt helyett gáztűzhely áll, és egy, a közös helyiségben lévő kályháról működik a központi fűtés. A jó minőségű matracok, párnák és plédek igazán segítik a gyaloglásban (vagy másban) elfáradt vendégeket. Már arra is volt példa, hogy egy kedves vendégünknek le kellett nyomoznom, hogy honnan valók a matracok, mert elmondása szerint ilyen jót már rég nem aludt. Persze mi tudjuk, hogy a mecseki alvások nem csak az ágytól olyan édesek.

Amikor először léptem be a megújult házba, elszorult a torkom, könnyek gyűltek a szemembe, és megöleltem feleségem. Emlékszem, egy vasárnapi nap, dél körül volt, de én olyan állapotban voltam, hogy azonnal meg kellett osztanom az élményem a főszervezőkkel, nem érdekelt, hogy akár a meleg leves előtt ülnek éppen. Ripszám Istvánnak, Szénási Mikinek és Boross Zsoltnak próbáltam elmondani azt az elmondhatatlan érzést, ami magával ragadott. Pontosan emlékeztem, hogy milyen állapotban vettük át a házat. Ahhoz képest leírhatatlan a mostani, bátran mondhatjuk, hogy európai színvonalú szálláshely.

2021. június 10-ei ünnepélyes átadó után örömmel adhattam át a kulcsot a megújult házba érkezőknek. Boldog voltam, amikor láttam a visszatérő vendégeink arcán azt az alig leplezhető meglepődést, amit a ház látványa okozott. Elérkezett az a pillanat, amikor büszkén várhatjuk a hozzánk érkezőket!

A Gubacsos kulcsosház átvételkor

Gubacsos kulcsosház a felújítás után

Alig hogy birtokba vettük az újjászületett Gyopár kulcsosházat, az erőgépek és az építőmunkások már a Mecsek nyugati felén dolgoztak, az Orfű és Abaliget között lévő Gubacsos kulcsosháznál.

E háznál már volt villany, de sajnos a vízellátás nem volt megoldott. Ráadásul a háztól alig 100 méterre lévő Gubacsos-forrás is elapadt. A vélhetően a '70-es években épült, az összegyűjtött csapadékvízre bazírozó rendszernek csak a nyomai voltak meg. Ezt már nem lehetett használni. Így született meg a döntés, hogy kutat fúrunk és ezzel oldjuk meg a ház vízellátását. Ezzel együtt a szabályoknak megfelelő szennyvízkezelés is megoldódott.

Javult a ház megközelíthetősége is. A műút mellett parkoló lett kialakítva, az épülethez pedig egy, a földszinttől kiemelt, padlókkal borított járda vezet. Így a csapadékosabb időszakokban is tiszta bakancsokkal lehet felérni a házhoz.

A külső munkálatok gyakorlatilag befejeződtek, a Gubacsos kulcsosház gyönyörű lett.

A ház belül is átalakult. A tervezett igények szerint lettek a helyiségek átalakítva. A cél az, hogy akár két család is kényelmesen, külön hálószobákban tudjon elhelyezkedni. Itt azonban még folyik a munka. A belső berendezések, a bútorzatok valószínűleg tavaszra kerülnek a végső helyükre.

Alig várjuk, hogy újra vendégeket fogadhassunk!

A jó híreknek azonban még nincs vége. Nemrég tudtam meg, hogy a többi ház felújítása is sorra kerül a közeljövőben. A tervek szerint a Pusztabányai kulcsosháznál is lesz víz, villany, és akár egy átlagos osztály elszállásolására is alkalmas lesz. A két elbűvölő, igazán a rejtekadó kerek erdő közepén lévő házunk, a Réka kunyhó és a Büdös-kúti kulcsosház pedig – ahogy már utaltam erre – maradna a régi világ izgalmas hagyatéka, úgy, hogy a hagyományok védelme mellett néhány korszerű, kényelmi elemmel bővülne.

Azt mondhatjuk, hogy igazán kedvező helyzetbe kerültek a kulcsosházaink. 15 év távlatában, végiggondolva ezt az időszakot, rájöttem, hogy szívügyemmé váltak a gondomra bízott házak. Mindig igyekeztem a lehető legjobban megoldani a feladatokat. Remélem, hogy ennek a látványos felújítási programnak a megvalósulásához az én munkámra is szükség volt. Újra életre keltettük a házainkat, és a vendégforgalom alakulása után, a valós igényeknek megfelelően lettek, illetve lesznek felújítva. Örömmel tölt el, hogy a veszélyes helyzetbe csúszott házak újabb 30-40 évig szolgálják azokat az embereket, akik szeretnének egy-két éjszakát eltölteni a Mecsek legszebb helyeinek valamelyikén.

Jó érzés tudni, hogy megóvtuk eleink munkáit, építményeit. A Réka kunyhó esetében például több mint százéves falak is állnak még. Egy olyan különös miliő lengi körül ezt a történetet, ami szépen illeszkedik az erdésztársadalom hagyománytisztelő, de egyben előretekintő, a korral haladó világába.

Hálás vagyok, hogy részese lehettem, lehetek ennek a folyamatnak. Bízom abban, hogy jót cselekszünk, és a történet minden szereplőjének javára válik tevékenységünk.

Köszönetet szeretnék mondani elsősorban Ripszám Istvánnak, aki érzékeny hozzáállásával mindig is azon volt, hogy erdei házaink esélyt kapjanak, és szolgálják tovább a természetbe vágyó emberek igényeit és közvetett módon erdeinket. Köszönet illeti Szénási Miklóst, Boross Zsoltot, mint akik a felújítási, építési munkákat előkészítették, illetve levezényelték, Szőnyi János, Hohn Miklós és Nagy Attila igazgató urakat, akik gazdaként segítették a folyamatokat. Köszönet jár a gondnokoknak, a kerületvezető erdészeknek, akik mindig segítenek a problémák megoldásában, és a vállalkozóknak is, akik sokszor mostoha időjárási és terepi viszonyok között végezték, végzik munkájukat.

És a család… Nem tudok méltó szavakat találni.

Legkedvesebb feleségem, Csilla, aki bármilyen nehéz helyzet is adódott, mindig mellettem volt, szó szerint éjjel-nappal, hétközi és ünnepnapokon egyaránt. Kedves Édesanyám, aki még mindig fiatalosan jön,

A felújított Gyopár kulcsosház

és segít, ha a nagytakarításokat végezzük. Gyermekeim, Dani és Matyi, drága öcsém, Csaba, akik rendszeresen segítettek munkám során, különösen a kezdeti időszakban.
Barátaink, ismerőseink segítségét is köszönöm! Az induláskor a sok felajánlott bútor, konyhai eszköz, szabás-varrás vagy éppen víz- és villanyszerelés mind kellett ahhoz, hogy ez a sztori így kikerekedjen!
Őszintén hiszem, hogy egy-két év múlva azt mondhatjuk, hogy az öt kulcsosház, ami górcső alá került, megújult állapotban, stabil viszonyok között várhatja vendégeit!
Kérem, önök is ismerjék meg házainkat, és ha kedvet kapnak, töltsenek el néhány estét valamelyikben. Hozzák el családjukat, gyemekeiket, unokáikat! Ízleljék a nyugalom és békesség ízét, azt, amit csak erdeink, rétjeink adhatnak nekünk! Hallják meg a víz csobogását, a fák susogását, a hó roppanását a lábuk alatt, és egymást. Érezzék a tűz melegét, a forró teásbögrét, ahogy átmelegíti egy téli napon az átfagyott kezüket.
Próbálják meg, érdemes! Legyen egy kis türelmük, adjanak maguknak egy kis időt, hogy lelkük lenyugodjon, elcsendesedjen, hogy érezhessék azt, ami körülveszi önöket. Amennyiben ez sikerül, biztos vagyok abban, hogy találkoznak a csodával!

Séta a Tettyén

Komlós Attila

Pécs belvárosából gyalogosan vagy busszal rövid idő alatt megközelíthető a Tettye, a város közkedvelt kirándulóhelye. Jelen írás segítségével itt teszünk egy virtuális sétát, miközben néhány érdekességet is megtudunk a környékről.

Elsőként **a terület nevének eredetével** foglalkozunk. A térséget a középkorban Malomszegnek, illetve Malomsédnek hívták. A Tettye elnevezésre több magyarázat is létezik. Egyik vélemény szerint a magyarul derviskolostort jelentő török tekke szóból keletkezhetett az elnevezés, más vélemény szerint a 17. század végén letelepült horvátok hívták a területet Tekijának és ez módosult az idők folyamán Tettyére.

Sétánkat a **Havi-hegyi kápolna** előtt kezdjük, és megismerkedünk a kápolna történetével. 1690–1691-ben pestisjárvány pusztított a városban. A lakók fogadalmat tettek, hogy a járvány elmúltával kápolnát építenek

Havi-hegyi kápolna

itt, az akkor Kokas-dombnak nevezett magaslaton. A járvány elmúltával – fogadalmukat megtartva – megkezdték az építést. Az építőanyagot kézben hordták fel a meredek hegyoldalon. A barokk templomot 1697-ben szentelték fel Havas Boldogasszony tiszteletére. A korábbi Kokas-domb pedig a templom nevének hatására idővel Havi-hegyre változott. Jelentős búcsújáró hely, minden évben augusztus elején tartják a havi-hegyi zarándoklatot és búcsút. A templomot az 1700-as években kétszer is átépítették, jelenlegi formáját 1780-ban nyerte el. 2016–2017 folyamán felújítási munkálatokat végeztek rajta: megújultak a templom külső falai, a toronysisak, az ablakok; kicserélték a tetőcserepeket, továbbá a templom környékén tereprendezést végeztek. A kápolna előtt áll a híres, kb. 6 méter magas, csavart törzsű havi-hegyi mandulafa, amely 2019-ben az Európai Év Fája verseny győztese lett. A kápolna előtt állva varázslatos panoráma tárul elénk a városra és a Tettyére. Sétánkat a buszforduló irányába haladva kezdjük meg a díszburkolaton haladva. A fehér szikla tetején megállunk Rétfalvi Sándor szobrászművész (1941–2021) 1970-ben készült **Corpus** című alkotása előtt. A város korábbi honlapján megjelent szöveg kiválóan foglalja össze az alkotás erejét: „A fájdalomtól barázdált arc, az üveges szemek, a törzs csontvázszerű rajzolata, a szinte nyitott mellüreg drámai hatású. Rétfalvi keresztre feszített Krisztusa görcsbe rándult testének emberi fájdalmával figyelmeztet múlt és jelen embertelenségére, az emberiséget sújtó erőszak fenyegetésére.” A műalkotás megtekintése után, a buszfordulót elhagyva a fapallókból épült – 2021-ben felújított – sétányon érkezünk meg a Tettye parkhoz.

Corpus

Ha kisétálunk a **Tettye park** közepére és a hegy felé fordulunk, egy igen meredek sziklafalat láthatunk. Ez nem természetes képződmény, az emberi tevékenység nyomán jött létre. A területen a régmúltban **kőbánya** működött. Ma tulajdonképpen ennek az egykori kőbányának

Tettye park

A 2021-ben felújított pallósor

Tettye park a sziklával

Urbánus struktúrák

A mecseki láthatatlanok emlékműve

Növényritmus

Genezis

az udvarán állunk. Pécs római kori építményeitől kezdve a középkori épületeken keresztül a tettyei romokig felhasználták az innen származó mészkövet. A bánya a 16. század elejéig működött, akkor a gazdasági helyzet romlása miatt egyre kevesebb építkezés indult, így egy idő múlva felhagytak a bányászattal. A szikla tetején a **Balázs-pihenő** faépítményét láthatjuk. A 2003-ban átadott pihenő Balázs József pécsi erdészről kapta a nevét, aki igen sokat tett a város tulajdonában lévő mecseki és malomvölgyi parkerdőkért. A kis fennsíkon több szobrot is láthatunk. Szabó László *Növényritmus* (1985), Bencsik István *Genezis* (2004), a 444 m alkotócsoport – Orosz Klára, Palatinus Dóra, Horváth Csaba Árpád, Makra Zoltán – által tervezett *Urbánus struktúrák* (2010), valamint Kuti László *A mecseki láthatatlanok emlékműve* (2016) című alkotásait.

A Tettye park legfontosabb látványosságát a **Tettyei romok** jelentik. Az építmény mai formáját több évszázad alatt nyerte el. Szathmáry György pécsi püspök az 1500-as évek elején reneszánsz várkastélyt építtetett ide. Az egyemeletes, téglalap alakú, udvarral ellátott épület nyaralóként szolgált. A török hódoltság ideje alatt derviskolostort alakítottak ki benne, ekkor épülhetett a szabályos szerkesztésű palotához – minaretként

A Tettyei romok

A Tettyei romok a magasból

– a ma is álló délkeleti torony. Trebbin Ágost „Azok a régi szép idők…" címmel, a Hetedhéthatár magazinban megjelent cikksorozatában kitűnően foglalta össze a derviskolostor további történetét. E szerint a szegénységben, aszkétaként és zömében koldulásból élő dervisek nem sokat törődtek környezetükkel. Az egykor virágzó várkastélyra rohamos pusztulás várt. Pompás sétaútjait felverte a gaz, szökőkutas kertjeit benőtte a terjeszkedő erdő. A török 1686-ban történt kiűzése után Vecchi Gábor generális hatalma nehezedett a városra. Nejével együtt kapták meg donáció gyanánt a Tettyét is. Az adományozó okirat már csak egy „nagy kőépület" romjairól tesz említést. Vecchi generálist követően, 1701-ben a Tettye, amelyet akkoriban káposztáskertként hasznosítottak, először a pécsi káptalan, majd a püspökség tulajdonába került. Az omladozó falaknak valószínűleg az 1714. június 11-én bekövetkezett súlyos robbanás adta meg a végső kegyelemdöfést. Történt ugyanis, hogy az egykori várkastély szomszédságában álló lőporosmalmok és tárolók a levegőbe repültek. Amikor 1780-ban Pécs elnyerte a szabad királyi város címet, a terület a város tulajdonába került az omladozó épülettel együtt. Az épület még ép része ekkortól a városi erdészek lakóhelyéül szolgált. Állapota egyre csak romlott, de ismert, hogy 1830-ig még laktak benne. 1830-ban kiadták az engedélyt az épület lebontására, de ismeretlen okból a bontás elmaradt. Fennmaradt egy bontási engedély 1840-ből is, de a bontás akkor sem történt meg. Az évek során egyre divatosabb kirándulóhely lett a Tettye, ahol sok ünnepséget, vigadalmat is rendeztek. Valószínűleg az idelátogató emberek védelmében 1897-ben a több helyen még magasba törő falakat visszabontották. 1904-ben további egyméteres részt bontottak vissza, de ezt már a romok konzerválásának érdekében, s a falak tetejét ekkor lebetonozták. A megmaradt falfelületek némely nyílását patkó alakúvá alakították, a romantikus hatás fokozására. Az ezután következő bő évszázadban az építmény külső megjelenése nem

sokat változott. 2010-ben, amikor Pécs az Európa Kulturális Fővárosa címet viselte, megvalósult a Tettye és a Havi-hegy területének korszerűsítése. A romokat a korábbi években végzett régészeti kutatásokat is alapul véve úgy egészítették ki, hogy az egykori reneszánsz palota kialakítása a mai ember számára könnyebben értelmezhető legyen. Néhány falrészletet rekonstruáltak, valamint az egykori helyiségekben jelzésszerű formában bútorokat helyeztek el, elősegítve az udvar és a zárt terek felismerését, könnyebb elkülönítését. A kiegészítések – a műemlékvédelemben igen gyakran alkalmazott módszert követve, az eredetitől jelentősen eltérő, jól észrevehetően elkülöníthető anyag felhasználásával – kortenacélból készültek. A számos szakmai díjat nyert megoldás sajnos sok negatív kritikát kapott a lakosság részéről. Ennek oka leginkább a tájékozatlanság, a hozzá nem értés, valamint a személyes érzelmek, a nosztalgia eluralkodása lehet.

A Tettye történetének meghatározó elemei voltak a **népünnepélyek**. Miután 1780-ban Pécs elnyerte a Szabad Királyi Város rangot, megtartották a fennsíkon az első népünnepélyt. A népünnepélyek és a Tettye kapcsán Reéh György (1862–1932) nevét kell feltétlen megemlítenünk. Egész életét Pécsnek szentelte, rengeteget tett azért, hogy szebb, hangulatosabb, élhetőbb legyen a város. A Tettye különösen szívügye volt, a városrész fejlesztése, mai értelemben vett turistaattrakcióvá alakítása egyértelműen az ő nevéhez fűződik. Óriási tiszteletnek örvendett, s nem véletlenül kapta „A Tettye koronázatlan királya" elnevezést. Reéh György írásai a Tettye történetébe is betekintést adnak. Ezekből tudhatjuk, hogy az 1800-as évek közepétől számtalanszor tartottak itt népünnepélyeket, melyeken katonazenekarok játszottak, alkalmanként jelzőrakétákat lőttek a magasba, amelyeket távolról is jól lehetett látni. 1864. augusztus 14-én a Pécsi Dalárda zászlószentelésének ünnepe alkalmával óriási közönség vonult fel a Tettyére, ahol apatini, aradi, eszéki, mohácsi és pécsi dalosok is felléptek. 1892-ben virágkorzóval egybekötött rózsaünnepélyt tartottak a fennsíkon, az alkalmi büfépavilonban finom ételeket, hűtött Littke pezsgőt, süteményeket fogyaszthatott a közönség, a téren volt táncolási lehetőség, az esti órákban a térre szállított gőzgéppel meghajtott áramfejlesztő segítségével alkalmi villanyvilágítást is biztosítottak. Reéh Györgynek köszönhető, hogy kiépült az állandó villanyvilágítás a Tettyén: az építés 2000 koronára rúgó költségét ő maga fizette ki „saját zsebből". A villanyvilágítás átadásának napja 1906 pünkösdjén volt. Ezen az eseményen rendezték meg Pécs első tűzijátékát is, melyet – mondani sem kell – Reéh György biztosított: még 1903-ban Budapesten

járt egy tűzijátékkal tarkított eseményen, és ott szerzett be Pécs számára egy bőröndre való tűzijátékrakétát! A népünnepély bevétele 9000 koronát tett ki – a villanyvilágításra kifizetett pénzösszeg máris megtérült. A téren fokozatosan létrejött a kirándulókat szolgáló infrastruktúra, vendéglők, sörözők nyíltak körbe-körbe a sziklafal alatt, a tér peremén. E régi épületek közül néhány – átépítésekkel és kiegészítésekkel – mind a mai napig látható. A Semiramis és a Tettye vendéglők eredeti célokat szolgálnak, a többi épület szálláshely, magánház, irodaépület, valamint az egyik sajnos funkció nélküli, üresen álló épület napjainkban – az egykori színészház. Pécs korabeli **sportéletében** is jelentős szerepet kapott a Tettye, hiszen itt rendezték az első pécsi labdarúgó-mérkőzéseket. 1898 májusában tartották az első bemutató meccset, majd éveken át rendszeresen rúgták a bőrt a Tettyén a Pécsi Atlétikai Club és a vendégcsapatok focistái.

A Tettye park északnyugati sarkán két nevezetességet keresünk fel. Elsőként a **Tettye forrásházat** tekintjük meg, csak kívülről, mivel a város ivóvízhálózata többek között innen nyeri a vizet, s a víz tisztaságának védelme érdekében az építménybe nem szabad belépni. Itt található a Tettye-patak forrása. A vízfolyás energiája egykor malmokat hajtott, jelentőségét mutatja, hogy ez a patak Pécs címerében is megjelenik. A patak vizét 1892-ben részben a pécsi ivóvízrendszerbe vezették, részben pedig fokozatosan föld alá vitték, ahonnan csak egész rövid szakaszokon bukkan elő a felszínre. A ma látható forrásház épületét I. Ferenc József császár és király személyes jelenlétében avatták fel 1892. szeptember 13-án.

Tettye forrásház

A Pintér-villa

A forrásház közvetlen szomszédságában található a **Pintér-kert Arborétum**. Nevét Pintér János (1879–1933) nyugalmazott pécsi banktisztviselőről kapta. A kert bejáratának közelében áll a 19. század végén épült, majd azóta többször – legutóbb 2020-ban – átépített, kiegészített Pintér-villa. Jelenleg a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság központja működik falai között. Pintér János, a villa egykori tulajdonosa, az első világháborúban Tirol területén szolgált, s az ottani fenyvesek látványa nagy hatást gyakorolt rá. Erre emlékezve, 1926-ban kezdett el az épület köré örökzöld növényeket telepíteni, megalapozva a majdani arborétum alapjait. A gyűjtemény ezután folyamatosan bővült. Pintér János halála után a kert nagy részét visszahódították a természetes erdőtársulások, növelve ezzel az arborétum fajgazdagságát. Napjainkban a betelepített díszfajok, a Mecsekben őshonos növénytársulások, továbbá szubmediterrán és mediterrán fajok érdekes elegye alkotja a kert növényzetét. Az arborétum változatosságát és esztétikai értékét tovább fokozza a kerti tó mesterségesen kialakított, de természetközeli növényegyüttese, valamint az aranyhalas medence a vízköpő puttóval. A kertben elhelyezett kőszobrokat a villányi alkotótelepen készítették hazai és külföldi szobrászművészek az 1960-as, 1970-es években. A kert növénytani értékei miatt 1977-től országos jelentőségű természetvédelmi terület, 2009 óta a Nyugati-Mecsek Tájvédelmi Körzet része. Az arborétum két, jól elkülöníthető részből áll. Az alsó rész a gyűjteményes kert. A látogatók kanyargós utakon, lépcsőkön haladva csodálhatják meg a fás- és lágyszárú növényeket, a két kis tavat, valamint a szobrászművészeti alkotásokat. A növények neveit és származási helyüket kis zománctáblák mutatják, 50 növényfajról ingyenesen letölthető okostelefon-alkalmazás nyújt fényképes és szöveges ismertetést. Az alsó kertrész határát a kis hatszögletű pavilon jelzi, ahonnan átlátás nyílik a havi-hegyi kápolnára és Rétfalvi Sándor alkotására, a Corpusra. A felső kertrész a jellegzetes mecseki karsztbokorerdő látványát kínálja a vendégeknek. A hegyoldalon több kilátópont is található, ahonnan a Tettye és a környező területek látványa tárul a látogatók elé. A kertnek ez a része igen meredek, a szintkülönbség több mint 70 méter. Jól megfigyelhető, hogy a meredek lejtő vékony talajában megkapaszkodó fák – például

tölgyek – magas koruk ellenére igen kis méretűek. A hegyoldalra felkúszó kőrakások látványa a régmúlt korok szőlőművelésének nyomai: a gazdák a szőlőskertjüket határoló mezsgyék mellé hordták egykor a kapálás közben felszínre került köveket.

A Pintér-kerti látogatás után a tér nyugati oldalán, a romokat megkerülve sétálunk le a játszótér irányába. Elhaladunk egy szökőkút mellett, majd egy pillantást vetünk a 2010-ben átadott **Tüke Borházra**, melynek kertjében szőlőtőkék sorakoznak – megidézve a régmúltat, amikor a Mecsek oldalában számos helyen szőlőművelés zajlott.

A Tettye park déli része gyerekzsivajtól hangos. Itt található a **j**átszótér, mászókákkal, hintákkal, csúszdákkal, valamint egy sportpályával. A tér itteni részén is elhelyeztek szobrászművészeti alkotásokat az elmúlt évtizedek folyamán. A sétány mellett áll Miklya Gábor *Erdészeti emlék* című alkotása, amely az Országos Erdészeti Egyesület 2010-ben Pécsett megrendezett 141. Vándorgyűlése alkalmából készült. A játszótér mellett Kertészfi Ágnes 1979-ben felavatott *Játszó plasztika* című szobra látható. A köznyelvben elefántként ismert szobor az alkotó szándéka szerint nemcsak a tér dísze, hanem szerves része is annak, a gyerekek fel tudnak rá mászni és le tudnak rajta csúszni.

Erdészeti emlék

Játszó plasztika

A tér déli részén bújik meg a **Tettyei Mésztufa-barlang**. Az üregrendszer a mintegy tízezer éves, laza szerkezetű, vastag mésztufában alakult ki. A járatokat az évszázadok folyamán mesterségesen kibővítették, további folyosókat vájtak ki a hegy belsejében, kisebbfajta labirintusrendszert létrehozva. Egykor ezek a föld alatti üregek lakóhelyként is funkcionáltak.

A Tettyei Mésztufa-barlang

A Tettyei Mésztufa-barlangban 1906-ban nyílt meg az akkor „Pokol kapujaként" emlegetett turistalátványosság, a benne elhelyezett sárkány a látogatók ijesztgetését, megtréfálását szolgálta. Ezt a látványosságot az 1920-as években felszámolták, és a barlang nyílásait lezárták. Évtizedekig feledésbe merült a barlang, majd 2008 tavaszán újból megnyílt a nagyközönség előtt, a száz évvel ezelőtti attrakciót megidézve ismét egy sárkánnyal, „aki" immár nem az ijesztgetést, hanem az ismeretterjesztést szolgálja. A barlangban akkor létrehozott kiállítás a megnyitás után eltelt évtized alatt részben elavult, illetve tönkrement, ezért 2018-ban egy új kiállítás épült, amely a mai kor elvárásainak megfelelve, áttekinthető, egyedülálló élményeket adva, hanghatásokkal, filmbejátszásokkal vonzza a látogatókat. A megújult kiállítás gerincét a múltból a jelen felé haladó „időutazás" adja. Az első részt főként a természettudományos megközelítés jellemzi, a látogatók megismerhetik a barlang és közvetlen környezetének kialakulásához vezető folyamatokat, illetve a barlang természeti adottságait, betekintést nyernek a mésztufa keletkezésének folyamatába. A kiállítás második felének középpontjában a történelmi és kultúrtörténeti vonatkozások állnak. Megtudhatjuk, hogy milyen fontos szerepe volt és van a víznek, amely létrehozta a barlangot, ellátta a várost ivóvízzel, meghajtotta a Tettye-patak mellé települt malmok kerekeit. Az időutazás végén levetített filmmel a közelmúltba, majd a jelenbe érünk. Megjelenik a lehetséges jövő képe, melynek fontos eleme a környezettudatosság, illetve az épített környezetünkkel kapcsolatos felelős magatartás.

(Az illusztrációk a szerző felvételei, 2021. július 21-én készültek)

Római katonai kés a Jakab-hegyről

Gábor Olivér

2020-ban Marton József egy rozsdás vaskést[1] és egy „birkanyíró" ollót[2] adományozott a Janus Pannonius Múzeumnak. A Jakab-hegyen, a sáncok közelében kerültek elő az erdészeti utak karbantartása során. A tárgyak tüzetesebb vizsgálat után valóban régészeti korú leleteknek bizonyultak.

Az egyélű vaskés széles pengéjének hátoldala ívelt, éle egyenes.[3] Markolata (nyéltüskéje) végén ráhúzott rövid keresztvas van, melyet oda is kovácsoltak, ill. egy kis kiszélesedő markolatgomb is fixálta azt. A penge tövét két részből álló, vonalkázott díszítésű, ezüstözött bronzlemeztok zárja, melyet szintén a nyéltüskén áthúzva szereltek fel. A pengető bronzból készült zárótokocskájának alsó szélén kivágott szimmetrikus mintázat látszik. Ez a bronzlemez valóban a késhez tartozik, és nem pedig egy feltételezett korabeli késtok szájverete. Mivel a pengénél nem szélesebb, ezért nem is a kés tokba csúsztatásakor funkcionáló ütköző, hanem egyszerűen dísz volt. A kés kimondottan nagynak számít,[4] állapota épnek mondható.

A vasból készült csíptetős szerkezetű olló szintén kovácsoltvas szerszám. Rugós része pántszerűen kiszélesedik, szárai négyszögletes átmetszetűek. Mindkét pengéje hegyben végződik, és belső oldalukon van él.[5] Alakja hasonlít a birkanyíró ollókra, de méretét tekintve kisebb, mint azok.

A két tárgy együtt került elő, így valószínűleg összetartoznak. Az olló nehezen meghatározható korú, mivel több korszakon át használtak hasonlókat. A kés viszont jellegzetesebb darab, így datálása valamivel könnyebb feladat. Egyenes, egyélű, ívelt hátú alakja a népvándorlás kori germán

1 Ltsz: 2021. 2. 2.
2 Ltsz: 2021. 2. 1.
3 Az egyenes élű pengét angol szakkifejezéssel *sheepfoot* típusnak hívják.
4 A kés hossza 34 cm.
5 Az olló hossza 19,5 cm.

A Jakab-hegyen talált vaskés restaurálás előtt

A Jakab-hegyen talált vaskés restaurálás után

népek kedvelt egyélű fegyveréhez, az ún. *Scramasax*-hoz[6] áll közel. Azon túl elvétve a középkorban is alkalmazták ezt a formát. A penge tövénél levő ezüstözött bronztokocska vonalmintái azonban mégis inkább a római korra valószínűsítik a Jakab-hegyi darab datálását. A római hadsereg 4. századi katonai kései voltak ehhez hasonlók.

A Jakab-hegyről néhány érmén kívül római kori leletet alig ismerünk. A Kr. u. 1. században ideérkező rómaiak két felkeléstől eltekintve[7] viszonylag békésen foglalták el a Dunántúlt. A Római Birodalomba betagolódó egykori kelta és pannon területeken nem volt tovább szükség a vaskorból megmaradt hegyi erődökre, mivel a birodalom határain belül általában

[6] Egyélű rövid kard vagy vadászkés. Más megnevezése: *Kurzsax*. Magyarországon a Meroving és Karoling időszak germán népei (gepidák, langobardok, frankok) használták. A Jakab-hegyi kés pengéjének az alakja germán kések esetén az ún. *Kragehul-tipológia* 4-5. sz.-i típusának felel meg, míg rövid saxokra vonatkozóan az ún. *Wheeler-tipológia* III–IV. típusai közti átmenetnek.

[7] Mind a Breucus törzs, mind pedig a Dalmát törzs felkelését egy-egy *Bato* nevű ember vezette Kr. u. 6.-ban. Partizánháborút folytattak Tiberius és vezérei ellen, majd egymással is összetűzésbe keveredtek. Az életben maradt dalmát Bato végül Kr. u. 8-ban megadta magát és Ravennába internálták. A lázadó törzsek büntetése lett, hogy katonákat kellett adniuk a római hadseregbe.

A Jakab-hegyen talált rugós szerkezetű olló restaurálás után

béke honolt.[8] A Kr. e. 1. évezred első felében kiépült Jakab-hegyi sáncerőd[9] így legkésőbb a rómaiak érkezése után elnéptelenedett. Helyette a közelben, az utak találkozásánál egy kelta eredetű településcsoport indult rohamos fejlődésnek, a későbbi *Sopianae municipium*.[10] A rómaiak pedig – ha már nem is használták erődként a Jakab-hegyi sáncvárat – azért e leletek tanúsága szerint időnként mégiscsak megfordultak ott. Amennyiben a hegyen talált kést valóban egy római katona használta, úgy ő talán a Mecseken átvezető utakat őrző *beneficiárius* katonák[11] egyike lehetett a 4. században.

---

8 A *pax romana* (római béke, ami Augustus császár jelszava volt) minden barbár nép számára rendkívül vonzónak tűnt, így a legnagyobb jutalom számukra a betelepedés engedélyezése volt, amit néhányan meg is kaptak.

9 A Jakab-hegyi földvárat már a bronzkorban elkezdték építeni, de a vaskorban fejezték be. Volt belső fellegvára (akropolisz), paliszáddal erősített sánca, ciszternaként használt tavacskái, kőbányái stb. A rómaiak szerint ezek a hegyi erődök a késő vaskorban, a kelták idején már városias jellegekkel rendelkeztek, ezért *oppidumnak* nevezték őket. Városias jellegek: itt élt a terület ura, annak családja és fegyveres kísérete, sáncokkal vették körül, ipari, kereskedelmi központ is volt, sőt néhány helyen a Kr. e. 2. és 1. században már pénzt is vertek.

10 *Sopianae*: valószínűleg kelta eredetű név, amit a rómaiak átvettek. A szóalak *(Sopiana)* latin többes számú használata *(Sopianae)* alapján feltételezhető, hogy a rómaiakat megelőzően kelta települések elszórt láncolata lehetett a helyén.
Municipium: a *coloniánál* alacsonyabb rangú, de saját önkormányzattal rendelkező provinciális várostípus, melynek lakói főleg bennszülöttek voltak.

11 *Beneficiarius* katonák: kiváltságos vagy kiválasztott katonák, akik különleges feladatokat láthattak el, cserébe fel voltak mentve a közmunkák (pl. útépítés, téglavetés stb.) végzése alól. Pannoniában hivatali és kirendelt szolgálatot is végeztek, így az utakat is ők őrizték.

A kés pengéjének tövére erősített ezüstözött bronzlemez

Római késárus ábrázolása egy Kr. u. 1. századból származó Róma városi sírkövön

A Lelovics-kert

Baumann József - Lengyel Zoltánné

Látogatóba mentem régi kedves túratársamhoz, Lengyel Zoltánné Lelovics Margitkához. A napokban került kezembe egy régi újságcikk, amit a régi Lelovics-kertről írtak, ami Pécsszabolcson található. Margitka régen mesélt arról, hogy ő jól ismerte a kertet és környékét. Nagyon szerette a természetet, és magunk közt csak úgy emlegettük, hogy a virágos Margitka. Az újságcikkben leírtakról kérdezgettem, közben kiderült, hogy ő ott született és ott lakott nagyon sokáig. Beszélgetésünk közben elmesélte a kert és a bányászfalu érdekes történetét.

– 1929-ben ott születtem és ott éltem sokáig szüleimmel és testvéreimmel. Hogy a kertet ki kezdte el létrehozni, nem tudom pontosan, de mondják, hogy a házat a Danicz uraság építtette, és kezdte el a kertben a fák, cserjék ültetését. A házat később a Hoffmeister nevű bányamérnök megvásárolta, aki István-akna főmérnöke volt.

Szabolcsfalu, templom

Szabolcsfalu, emlékkő

A Lelovics-kert létrehozásának kezdete

– Hoffmeister német területről hozott szakembereket a bányaműveléshez. Útjai során facsemetéket, cserjéket vásárolt, és a ház körüli nagy területen elültette őket. Halála után a házat az utódoktól a Duna-Gőzhajózási Társaság (DGT) megvásárolta és felújíttatta. Két különálló lakást alakíttatott ki benne. Az első lakó Shapka Győző volt, a Szent István-akna pénztárosa, akinek három lánya volt. Édesapám, Lelovics Imre, a DGT Ferenc József-akna irodavezetője kapta meg a másik lakást, mivel megnősült, családot alapított, ezért a vállalat itt lakást biztosított számára. 1922-ben költöztünk a házba. A testvéreim már a házban születtek. A mellettünk lévő lakásból Shapka Győző nagybátyám István-aknán üzemi pénztáros volt, ami akkor nagy rangot jelentett, így István-aknán a különálló emeletes tisztviselő lakásba költözött, ott kapott lakást három kislányával az úgynevezett Kisztihand utcába. (Kezitcsókolom utca.)

Lelovics Istvánné a Bundi kutyával

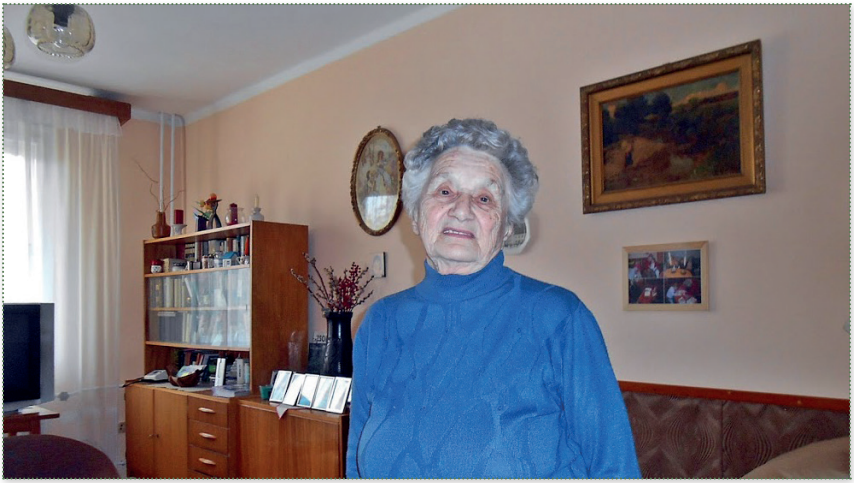

Lengyel Zoltánné Lelovics Margit

Lelovicsék kútja az udvarban

Lelovics-kert, udvar

Az utca népi elnevezése onnan ered, hogy itt magas beosztású emberek, mérnökök, tanárok és magasabb rangú tisztviselők laktak, akiknek a bányászok „kezitcsókolom"-mal köszöntek. A ház szomszéd lakásában cserélődtek a lakók, majd a negyvenes években falusi óvodának alakították át a lakást. 1977-ben kezdték el lebontani a régi lakóházat az óvodai lakrésszel együtt, és 1981-ben avatták fel az új óvodát, ami máig ott működik.

A mai új óvoda és az udvar a koros fákkal.

– 1929-ben ott születtem a Lelovics-kertben lévő házban, és ott laktam szüleimmel, testvéreimmel a házasságkötésemig. 1929–1951-ig, 23 éves koromig ebben a csodálatos környezetben éltem. A ház környékét csodálatos „parkerdő" vette körül szép csorgó forrással, vízfolyásokkal, hideg vizű tóval. Szép nagy szálfák, cserjék, virágok borították a környéket. Sok volt a cserfa, vadgesztenye, hárs, krisztustövis, platán, fekete dió, júdásfa, tiszafa, jegenyenyár fent a tó fölött, szelídgesztenyék, vadgesztenyék, fenyőfélék, köztük a legyezőfenyő, ami ősszel csodálatos sárga színben pompázott, és még sorolhatnám a többi csodát. Édesapám szeretett a növényekkel foglalkozni, az egyik kedves időtöltése a rózsák ápolása, szemezése volt. Többen az ismerősei közül „Gülbabának" hívták, aki szintén szerette a rózsákat. Sok rózsató volt a ház körül, ahol egy fiatalember, Balázs József sajátította el a rózsaszemezés tudását. (Később Balázs József [1928–2003] kiváló erdész lett, és kiemelkedő munkái közt említhető az 1974–1975-ben kiépített Éger-völgyi pihenőpark, majd a Malomvölgyi kirándulóközpont. Nyugdíjba vonulása után kis pihenőt neveztek el róla a Tettye feletti gerincen, ahonnan csodálatos a kilátás.) Két hatalmas feketediófa lombkoronája beterítette az egész baromfiudvart. Mellettük állt egy nagy szomorúfűz, melynek ágai lelógtak a földig. Nekünk, gyerekeknek ez csoda volt, mert ez alatt játszottunk. Kétoldalt szalaggal összekötöztük az ágaikat, ez volt a bejárata a játszóterünknek. A két hatalmas feketediófa közül az egyiket szerencsétlenség érte, mert az egyik éjjel hatalmas vihar kerekedett villámlással, dörgéssel. Hatalmas nagy fény és mennydörgés történt, szinte beleremegett a ház. Rettegtünk, mi gyerekek, a vihartól, alig tudtunk elaludni. Reggel apánk kimerészkedett, amikor a vihar elült, és azt látta, hogy az egyik feketediófa kettéhasadt. A fának erős, vastag rostjai voltak, ezért két napig hangos recsegés-ropogás hallatszott, mint valami jajkiáltást, sóhajtást, sikoltozást hallatott, mire nagy nehezen le tudott szakadni a törzséről. A mellette lévő kedvenc szomorúfűzfánk lelógó ágaira esve letörte őket, úgy nézett ki, mintha leborotválták volna.

Hogy nézett ki a házatok?

– Egy „U" alakú, földszintes téglaház volt piros cserepes sátortetővel és két különálló lakással. Középen volt a bejárat, attól jobbra és balra volt a két háromszobás lakás. Fürdőszoba nem volt, mély kerekes kútból hordtuk be a vizet. Nagy előszoba volt, akkora, mint a szobánk. Hatalmas konyha, három szoba, spájz. A bejárat előtt szép nagy gondozott virágoskert volt. A DGT építői mindenről gondoskodtak, ami egy komfortos vidéki házhoz szükséges. Az alsó udvarrészen volt téglából a WC,

disznóól, tyúkól, fáskamra (sufni). A baromfiudvarban szinte mindenféle háziállat megtalálható volt. A ház és a baromfiudvar őre Bundi kutya volt. Bundi őrködött éjjel-nappal a ravasz rókák miatt, de még az ő figyelmét is kijátszották néha, és elvittek néhány tyúkot. A mama mindig reggel ellenőrizte a baromfikat, hogy a róka nem vitt-e el belőlük. Télen mindig volt disznóvágás, ahol minden szorgos kézre szükség volt. A füstölnivalót, sonkát, szalonnát, kolbászt a fuvarossal Györgytelepre, a bányászok közös füstölőjébe szállították. A házhoz tartozott egy mély és hideg pince, ami nem messze a partoldalba volt ásva. Boltívesen volt kirakva téglával, és a bejárattól nem messze, a mélybe vezető széles lépcső két oldalán „vakablak" volt kialakítva különböző ételek tárolására. Ez volt akkor a hűtőszekrény. A pince nagyon hideg volt, ezért mindig felhívták a figyelmünket, ha leküldtek valamiért, hogy csak a vakablakig mehettünk.

– A házat, mint már említettem, nagy kiterjedésű erdő, park vette körül, forrással és tóval, kicsit odébb a temető volt a ravatalozóval. A tó és az öreg temető között fehér jázminsövény volt ültetve. Mellette léckerítés, és a végénél kis fából készült kapu. A bőséges hozamú forrás vizét öntözésre használták a temetői virágok öntözéséhez, és a mi kertjeinket is ezzel a vízzel öntöztük. Egy fölsőbb vízfolyást, ami a fenti veteményeskertünk mellett folyt lefelé, felhasználtuk a veteményeskert öntözésére. A nagyobb vízmennyiség érdekében édesapám a patakmedret kimélyítette, hogy az öntözőkannát bele tudjuk meríteni. Ezek a kis mederbővítések nagyon jók voltak, mert kevesebbet kellett menni a vízfolyás és a kertbe ültetett vetemények között. A kert szélén végig ribizlibokrok voltak, csak a kis merítőmedencéknél volt átjárás kialakítva. A ház körüli munkákból mi, gyerekek is kivettük részünket az udvarok takarításában, az állatok etetésében, a kertben gyomláltunk, palántákat öntöztünk gyümölcsöket szedtünk.

– A kert fölött volt négy hatalmas vadgesztenyefa, egy négyszöget alkottak a mostani sportpálya fölött. Ezek a hatalmas gesztenyefák lombkoronái alatt játszottunk, piknikeztünk gyakorta. A park fái alatt és szélében apró cserjék és sok tarka virág volt található, melyek illata megtöltötte a környéket. A tisztásokat évente többször kaszáltatta a DGT, hogy a bányalovaknak finom szénát biztosítsanak. A szénát a bánya istállóihoz fuvarozták. A lóistálló ott volt a Ferenc József-akna és Szabolcsfalu vége között. Márksz kocsimester volt a külszíni lovak gondozója, aki néha megengedte, hogy a magas szénarakás tetején utazhassunk egy darabig.

Ezzel és szemes takarmánnyal etették a külszíni és a bányában foglalkoztatott lovakat. Mi, gyerekek a lekaszált tisztásokon a rövidre vágott szúrós végeken mezítláb örömmel futkároztunk, kergetőztünk naphosszat. Csodálatos gyerekkorunk volt.

Ma már csak az öreg vadgesztenyefa száraz törzse látható

Az öreg hárs, ami még megmaradt belőle

– A fenti kerthez közel volt egy nagy mély és széles árok, amit a Csertetőről lezúduló víz mosott ki az évezredek alatt. Ez a régi és az új temető között látható. Régen fentről jött le egy lovas kocsi hajtójával, aki elvétette az utat és belehajtott a meredek szakadékba. A kocsi összetört, a

Rét tavasszal

lónak eltört a lába, le kellett vágni, de a hajtójának a haja szála sem görbült meg. A környékbeliek régen ezért ezt a helyet „Szekeres"-völgynek nevezték. Az utca gyerekeivel ott bandáztunk, fiúk-lányok egyaránt. Ha megéheztünk vagy szomjasak voltunk, akkor a közeli helyeken ültetett vagy magról kelt gyümölcsfák terméseiből lakmároztunk – alma, körte, szilva, birsalma –, melyek helyeit jól ismertük. Sok időt töltöttünk itt nagy boldogságban. Sátrakat építettünk lombos fák ágaiból, és a puha talajba kis üregeket mélyítettünk. Apró titkainkat itt beszéltük meg, itt dugtuk el kincseinket. Ma már ezek a kis üregek nem látszanak, az idő és az erózió befedte őket. Pár évtizeddel ezelőtt az árok közepe táján feltöltéssel egy kocsiutat hoztak létre a régi temető és az új temető könnyebb megközelítése érdekében.

A „Szekeres"-völgy

– Iskolába a Hősök telepibe jártunk. Két része volt az iskolának: a felső és az alsó oldali. Fönt volt az iskola a tantermekkel, az alsó részen is voltak tantermek, és ott volt a technikaterem (slőjd terem) is. Itt az évfolyamoknak már külön osztálytermekben történt az oktatás. A stadtvaldból is feljártak a diákok, ma Nagybányarét-völgynek nevezik. A stadtvald a Kénes úttól lejjebb, Pécsbánya felé jobbra lefelé, a völgyben volt a városi erdőben. Itt volt egy bányatelep, és innen is jártak föl az iskolába gyerekek. Sokszor sárosan, összefagyva. A faluban is volt iskola, de ez a miénk a bányásziskola volt a Hősök terei (luftkolóni). Itt mindig jó levegő volt, mert közel volt az erdő és fent volt egy magaslaton. Sok volt a

A Hősök terei iskola napjainkban

A régi mozi napjainkban Jószerencsét Közösségi Ház lett

német nyelvű elnevezés, mert a bányánál sok német ajkú ember dolgozott (strekni, lutni, stájger stb.) Ma már ezen a környéken ezeket a kifejezéseket nem ismerik, mert a régi bányászdinasztia kihalt. A múltat őrzi még a fennmaradt és kissé átalakított iskolánk és a szemközti oldalon lévő mozi épülete. Végeredményben így ért véget a mi életünk, már csak a családnevekben maradtak fenn emlékeik.

Közösségi élet a Lelovics-kertben

– Felnőtteknek tartott összejövetelek, piknikek a Lelovics-kertben. A bányatisztviselők összetartó emberek voltak. Az élelmiszert a Magazin nevű nagy boltból szerezték be a telepről (luftkolóni). Ez egy mai nagyáruházнak megfelelő üzlet volt, ahol minden megvásárolható volt. Itt a bányászok vásároltak neveik felírásával, és fizetéskor egyenlítették ki a számlát. A bányavállalat a fizetésükből vonta le a vásárolt áruk összegét. Voltak, akik alig kaptak kezükbe pénzt, mert a többit a vásárlásért levonták. Bernát bácsi volt a fuvaros, akinek a tisztviselők leadták a vásárlási listát. Ez alapján az áruházban összeállították a (komissiót), kért élelmiszereket és más, háztartásban szükséges anyagot családonként, és Bernát bácsi hazafuvarozta a családoknak. Az áruházban dolgozók szintén tisztviselők voltak, és ismerték a családokat, tudták, melyik családban hány gyerek van. A főraktárvezető egy magas beosztású ember volt, ő irányította a nagy üzletet kollégáival, Lafer, Fridl és Guszti bácsival. Ennek megfelelően kis csokoládéval, cukorkákkal kedveskedtek a gyerekeknek, ami a csomagban el volt rejtve, és ez a cég ajándéka volt. Mi, gyerekek mindig nagy izgalommal lestük, amikor a mama kicsomagolt, mert mindig valamit becsempésztek a gyerekek részére a boltban. Ezeket a kis meglepetésajándékokat a bolt vezetése adta.

Az áruház dolgozói évente a kertünkbe rendeztek egy esti pikniket bográcsozással. Nekünk, gyerekeknek nem volt szabad kimenni, mert a felnőttek pajkoskodtak, viccelődtek, később énekeltek. Mi azért néha odalopóztunk, mert volt egy humoros ember, Kreics bácsi, aki mindig maskarában jött. Ezen a pikniken csak a férfiak vettek részt. A nők zárkózottabbak voltak és távolságtartóak. A megszólításuk is ridegebb volt, pl. soha nem szólították keresztnevén az édesanyámat, akivel már tíz éve egymás mellett laktak. Például: Frau Lelovics, Frau Rotbauer.

Minden vasárnap nagymise volt, ahova illő volt elmenni, mert a vallásos vezetés elvárta, hogy mindenki jelen legyen. A mise után irány a Csonka kocsma, ami a közelben volt. Ennek a kocsmának a vezetője Pannika volt, egy kardos menyecske. Volt egy külön klubszoba, ahova mise után bevonultak a munkavezetők. Itt iszogattak, beszélgettek a déli harangszóig, majd búcsúzóul elénekelték az „Ebadta Pannikája, hogy az ég szakadjon rája" dalt, és úgy indultak haza. Előfordult, hogy a jó hangulatban feljöttek hozzánk, hogy a Rozika biztosan jót főzött a sok csirkéből, úgyhogy többször voltak ebédvendégeink. A mama mérges volt, de nem mert ellenkezni, ezért mindig többet főzött. Ilyen volt a társadalmi élet akkoriban.

A nagybátyám, Schapka Győző üzemi pénztáros, aki a családjával István-aknán élt, egy felsőbb „kaszthoz" tartoztak. Azok nem keveredtek – üzemvezető, főmérnök – ők laktak a „kisztihand" házakban. Mi nagyon gyakran jártunk föl a Csertetőn keresztül, rengeteg időt töltöttünk ott náluk. Sajnos napjainkban már csak romok őrzik a település fénykorát.

A Lelovics-kerti csónakázótó

– A kert fölső részénél volt egy bővizű forrás, melynek vize lejjebb egy egyenes tereprésznél egy gödörszerű mélyedésben megállt. Ezt idővel az erózió és az ott lakók bővítették, és idővel egy szép kis tó kerekedett belőle. A tó alatt néhány tíz méterre a víz egy sekélyebb mélyedésben összegyűlt, és egy kis tó jött létre sással, nádassal, békalencsével. Gyerekkoromban a fölső tavat már fürdőzésre használták, egy ladikszerű csónak is volt a tavon, amit díjmentesen lehetett használni. Volt kiépített trambulin, ahonnan a két méter mély vízbe lehetett ugrálni. A csónak a trambulin mellett volt kikötve. A trambulin és az öltöző a temetővel szemben volt egy öbölszerű kiszögellésnél. Volt egy deszkából készült kis öltöző, mivel a faluból sokan jöttek fel megmártózni a hideg vízbe. A telepiek (luft kolónia) lenézték a falusiakat, ezért nem jártak le a tóba

Lelovics-kerti tó, 2006

fürdeni. A tó vize télen sem fagyott be, mivel a forrás vízhőmérséklete és nagy vízhozama ezt nem engedte. A forrásvíz hőmérséklete télen és nyáron 18 fokos volt. Nyáron a gyerekek felhevült testtel beugráltak a tóba és ott fürödtek, aminek az lett a következménye, hogy sokan torokgyulladást és súlyosabb esetben tüdőgyulladást kaptak. Ezért a tiszti főorvos átvágatta a tó töltését Szabolcsfaluban. A vízmennyiség így már nem volt alkalmas fürdőzésre, csónakázásra. Évekkel később a tó töltését megújították és a környezetét rendbe tették.

Alsó-nádas tó, 2021

A tó fölötti forrás, 2006

– Gyalog jártunk fel a telepre a „lesös" úton, ami bányasalakkal volt leterítve. A faluból meredeken kellett felfelé menni a telepre. Fél óra alatt lehetett feléri, és kicsit kevesebb idővel vissza. Bandában jártunk fiúk, lányok egyaránt, nyáron sokszor mezítláb, amit nagyon imádtunk. Idővel a por kitöltötte a réseket és simává vált az út. Felérve a vasútig ott levetettük a cipőt és tovább mezítláb. A vasút Ferenc József-aknától Újhegyre vitte a szenet. A vasúti síneken járt egy kézi hajtású jármű, népes autó, amit „ponváglinak" neveztek. Hatalmas élmény volt nekünk azon utazni. Még ma is látható a vasúti töltés néhány helyen.
– Édesapám 1949-ben meghalt. A DGT-lakásból ezért 1951-ben ki kellett költöznünk és a telepen kaptunk egy kevésbé komfortos lakást. Azóta számtalanszor felkerestem a Lelovics-kertet, ahol a fiatalságom szép és szomorú emlékei lépten-nyomon előkerültek. A házat, melyben laktunk, az 1970 évek végén lebontották és helyére egy szép, modern óvodát építettek, melyet 1981 novemberében avattak fel.

A szép környezetben lévő kertben sajnos a Danicz uraság és a Hoffmeister nevű bányamérnök ültette fákból már csak néhány famatuzsálem látható. Megváltozott a park jellege, részben eltűntek a szép füves tisztások, az árnyat adó koros vadgesztenyefák. Fákból és cserjékből egy újabb nemzedék magasodik, és büszkén húzzák ki magukat a még megmaradt famatuzsálemek alatt és közelében. A forrás lankadatlanul adja a friss hűsítő vizet és fehéren bukdácsolva siet lefelé a köves mederben megpihenni a tó nyugodt víztükre alatt.

Kéktúra Keszthelytől Írott-kőig

Bóday Miklós

2020 szeptemberében fejeztük be Zoltán bátyámmal és barátommal, Csabával a Kéktúra nagyvázsony–keszthelyi szakaszát, de már útközben terveztük a következő évet. Elhatároztuk, hogy 2021-ben két részletben teljesítjük a Keszthely–Írott-kő 205 kilométeres távot.

2021. május 31-én eljött a nagy nap, és Pécsről vonattal – 3,5 óra – Keszthelyre érve nekivágtunk a kitűzött célnak. Keszthelyt elhagyva, az egregyi szőlőkön haladva megcsodáltuk a csodálatos panorámát. Kisvártatva elhaladtunk a régi kis zsidó temető mellett, majd megérkeztünk a Gyöngyösi csárdához. Kis pihenő után továbbindultunk utunk első szálláshelyére, Rezibe.

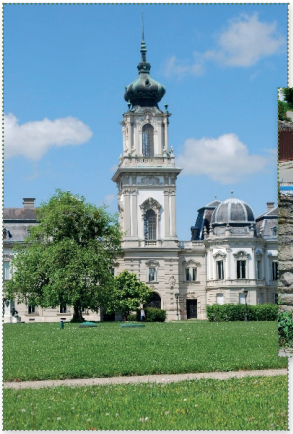

Másnap reggeli után indultunk tovább. E napon egy majdnem harminc kilométeres szakasz várt ránk. Rezit elhagyva Zalaszántóra értünk, itt nem lehetett kihagyni a hegytetőn álló sztupát, a buddhista szentélyt. Rövid időzés után továbbindultunk. A tátika romos várát most kihagytuk, így értünk a Sarvalyi erdészházhoz. Pihenő, majd indultunk tovább utunk második szálláshelyére, Sümegre. Szállásunk csodálatos helyen volt, a hegy oldalában, rálátással a sümegi várra.

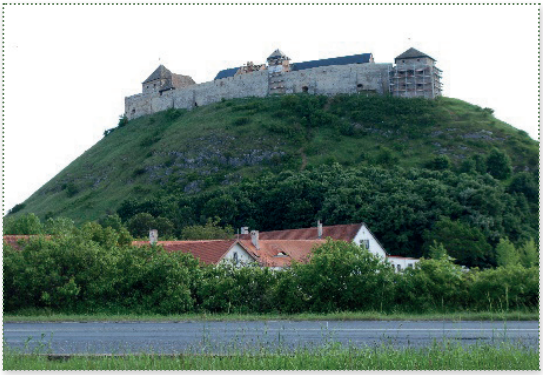

Harmadik nap várt ránk utunk leghosszabb, és utólag kiderült, legingerszegényebb szakasza. Sümeget elhagyva az országúton kellett haladni óriási gépkocsiforgalom mellett. Nem volt nagy élmény. Az első faluban se bolt, se kocsma nem volt. Egy lélekkel nem találkoztunk. Ötvös falu egy fokkal jobb volt. Kilencórai gyaloglás után értünk túránk harmadik szálláshelyére, a Szajki-tavakhoz. Itt, hála istennek, szállásadónk vacsorával és jó fröccsökkel várt.

A következő, negyedik napon egy aránylag rövid – tizenhat kilométer – szakasz várt ránk a Szajki-tavaktól Káldig. Káldon sajnos nem volt szállás, így a szervezéskor Csaba barátunk elintézte, hogy Sitkéről a plébános eljött értünk és a faluban a zarándokházban biztosított szállást és vacsorát.

Az ötödik nap reggeli után a plébános elvitt Káldra, hogy innen folytassuk utunkat. Ezen a szakaszon már több látnivaló volt. Az első a Scherg Lőrinc-kilátó, majd a Molnár László repülőhadnagy emlékkeresztje. Utunkat szép, épségben lévő ismeretterjesztő táblák szegélyezték. Így értünk a Rózsáskerti erdész- és vadászházhoz és a mellette álló Kisboldogasszony-kápolnához. A látnivalók még nem fogytak ki, következett a Scherg házaspár sírja, majd egy leleményes vállalkozó a szőlője szomszédságában felállított Kéktúra pihenője. Itt szinte mindent lehetett kapni, ami egy megfáradt túrázónak kell. Így értünk be Sárvárra, ahol az Éva panzióban szálltunk meg.

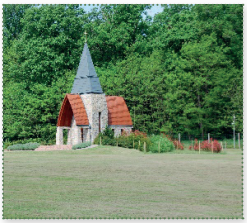

A hatodik napon a kiadós svédasztalos reggeli után indultunk utunk utolsó szakaszára. Sárvárt elhagyva, Csényeújmajort érintve értünk be Csényébe. A falut elhagyva rendezett erdőben vezetett az utunk, majd az erdőből kiérve értünk Bögötre. Kis pihenő után indultuk utunk végállomására, Szelestére. A faluba érve a napot a kastélyszálló éttermében egy jó vacsorával fejeztük be. Másnap vonattal Szombathely érintésével indultunk vissza Pécsre.

A hat nap alatt 145 kilométert tettünk meg és 45 órát töltöttünk a természetben.
Ősszel ott folytattuk, ahol nyár elején befejeztük, Szelestén. Könnyű reggeli után indultunk. A felső-szelestei református templomot elhagyva vegyes erdőkben haladva értünk az Acsád–Csepreg országútra, ahol „megcsodáltuk” a volt Ablánci-malom romjait. Elkeserítő látványt nyújtott. Innen utunkat tölgyesek, lucfenyvesek, akácosok kísérték. Kiérve a Tömördre vezető országútra, rövid időn belül elértük a falut, ahol a helyi vadonatúj kocsmában oltottuk szomjunkat. Este bőséges vacsora után pihenőre hajtottuk fejünket.

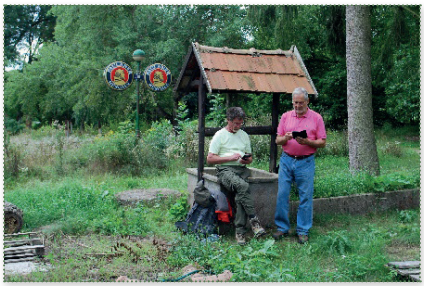

Reggel gyönyörű időben indultunk. Elhagyva a Szent Ilona-szobrot, a Grádics-erdő akácosaiban, tölgyeseiben vezetett az utunk. A Hubertusz képoszlopnál kis pihenőt tartottunk, majd egy szinte nyílegyenes úton értük el az osztrák–magyar határt. Innen az Olmódi úton értünk be Kőszeg városába. Itt megadtuk a módját a szállásnak – Hotel Irott-kő – és a vacsorának is.

Reggel a szálloda éttermében bőséges reggelivel gondoltuk át az utolsó szakaszt. Csak felsorolásban említem meg az érintett látnivalókat. Korona bunker, Kálvária, Trianoni kereszt, Hétforrás, Óház-tető, Vörös kereszt, Stájer házak, Hörmann-forrás, és végül a 884 méteren fekvő Írott-kő-kilátó. Pihenő, fotózás, majd indulás Velembe. Itt fejeztük be a 2021-es év tervezett Kéktúra második részletét.

A három nap alatt 60 kilométert tettünk meg és 22 órát töltöttünk a természetben.
Mivel hazafelé a buszon és vonaton – reggel kilenckor indultunk Velemből és Pécsre délután négykor értünk be – volt időnk, már tervezgettük a 2022-es évet.

Nordic walking - Északi gyaloglás

Chlebovics Miklós

Mottó: „A gyaloglás a legjobb orvosság" (Hippokratész)

Bevezetés

Az elmúlt évtizedben egyre több embert látni két bottal gyalogolni nemcsak az erdei utakon, hanem a településeken is. Az első időkben megmosolyogták, kinevették őket, hogy hó nélkül és síléc nélkül úgy tesznek, mintha síelnének.
Manapság már nem számít olyan szokatlan látványnak ez a mozgásforma, de úgy gondolom, hogy még sokan nem tudják, hogy mi a lényege, jelentősége és kedvező hatása, ha valaki szakszerűen gyalogol két bottal.
Szeretném az alapismereteket növelni a következő rövid összefoglalóval.

Mi is az a Nordic walking?

Szó szerinti fordítása: Északi gyaloglás. Mondják még északi síjárásnak vagy Botsportnak.
Sajnos a magyar nyelvű változata nem terjedt el a köznyelvben.
Ez a speciális botokkal történő mozgásforma a skandináv sífutók nyári edzéseinek nyomán alakult ki.

Rövid történet

Először ténylegesen 1997-ben Finnországból indult. Ezt az országot tekintik az Északi síjárás bölcsőjének.
2001-ben megalakult a Nemzetközi Nordic Walking Szövetség (INWA).
2005-ben megalakult a Magyar Nordic Walking Akadémia.
2012-ben a Magyar Szabadidősport Szövetség (MASPORT) szervezésében – a Magyar Természetjáró Szövetséggel (MTSZ) együttműködve és az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával –100 fő Nordic walking oktató képzésére került sor Magyarország több nagyvárosában. A képzéseket a Testnevelési Egyetem megbízott oktatója, Géczi Anikó tartotta.
Lehetőségem volt a pécsi oktatáson részt venni – az MTSZ jóváhagyásával – mint a bonyhádi „Völgység" Turista Egyesület túravezetője.

A kiképzett oktatók mindegyike kapott 20 pár botot, és vállalniuk kellett, hogy 1,5 évig díjmentesen népszerűsítik, oktatják az Északi gyaloglást. Ezt a népszerűsítést és alapoktatást jelenleg is végzem heti rendszereséggel.

Fajtái, típusai

Rekreációs célú az egészség megőrzésére.
Rehabilitációs célú az egészség javítására.
Versenysport időeredményre. (Magyarországon még nem elterjedt.)
Tájékozódási verseny Nowathlon néven.
Nordic fitnesz: gyaloglás közbeni egyéb mozgásokkal kombinált botozás.
Nordic jogging: kocogással történő botozás.
Görkorcsolyázás botokkal. (Magyarországon még nem elterjedt.)

Fő segédeszköz

Botfajták

A Nordic walking – Északi gyaloglás legfontosabb eszköze erre a sportra kifejlesztett bot. Anyaga alumíniumötvözet vagy karbon-üvegszál kompozíció.
Az utóbbi a kedvezőbb, mert ez jobban csökkenti a karra jutó rezgéseket.
Lehet egy részes vagy kettő, esetleg három részes is.

A bot legfontosabb része a csuklópánt, ami nemcsak egy pánt, mint a túra- vagy síbotoknál, hanem részben egy kesztyű formára hasonlít. Ez teszi lehetővé, hogyha a hátul lévő kéz elengedi a botot, akkor előrelendítéskor a fogantyú visszalendüljön a marokba. A bot talajjal érintkező hegyes vége kemény fémből készül. Szilárd burkolatú úton gyalogláskor úgynevezett gumipapucsot kell ráhúzni, ezáltal csökkenthető a karokat érő rezgés, ütés.

Botfogantyú és csuklópánt

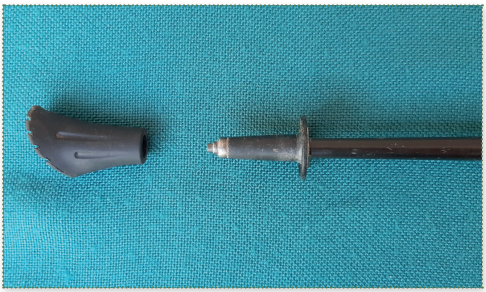

Botvég és gumipapucs

Botmagasság kiválasztása

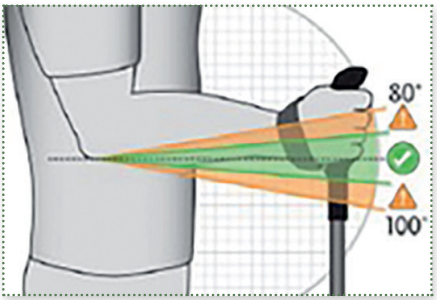

Optimális botmagasság

A testmagassághoz igazodik a bot hosszmérete. Bot fogásakor az alkar a felkarral derékszöget vagy néhány fokkal nagyobb szöget zárjon be (90–95°). Ezáltal biztosított a lendületes haladás és a könnyebb karmozgatás.

Botmagasságot választó táblázat

Testmagasság	Bothossz
145-150	100
151-155	100-105
156-160	105-110
161-165	110-115
166-170	115-120
171-175	115-120
176-180	120-125
181-185	125-130
186-190	130-135
191-195	135-140

A botozás technikája

A kezdőknek ajánlatos először néhány oktatáson részt venni, mert a rosszul rögzült technikákat később nehéz kijavítani. A YouTube csatornákon többféle oktatófilm is található, azonban azt érdemes figyelembe venni, hogy világrészenként, de még oktatónként is eltérő technikák láthatók.
A kar- és lábtechnika jelentősen különbözik a gyaloglástól, inkább a sífutáshoz, sítúrázáshoz hasonlít. A karok és lábak átlós irányú mozgatását kell alkalmazni, tehát a jobb kéz és bal láb, valamint a bal kéz és jobb láb mozog együtt.
Hosszabb lépésekkel és gyorsabban haladunk a normál gyalogláshoz képest. Amikor hátul van a kar, a markolatot elengedjük, és az izmok ellazulnak egészen az előrelendítésig, majd közvetlenül a bot letámasztása előtt újra erősen meg kell markolni a botot és az izmok újra megfeszülnek. Miközben lökő mozgást fejtünk ki a csuklópántra, növeljük a lépéshosszt. Minél erőteljesebb és gyorsabb a bothasználat, annál gyorsabban haladunk. Mivel minden lépésnél megszorítjuk és elengedjük a markolatot, ezáltal egy intenzív vérkeringést is előidézünk a karokban. Eközben a vállak vízszintesen mozognak előre és hátra, ennélfogva a hát-, váll- és nyakizmok is erősödnek.

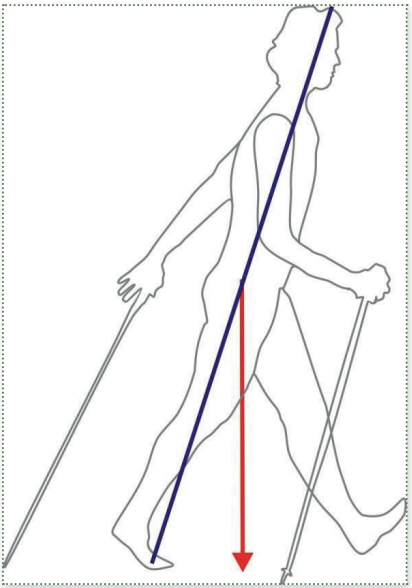

Helyes testtartás

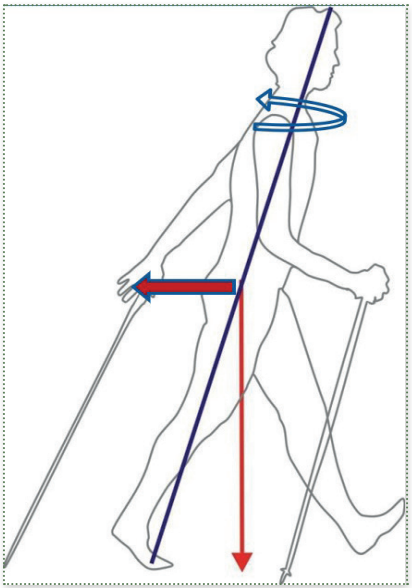

Kar- és vállmunka

Edzésintenzitás számítása

Célja, hogy a szabadidősportoló a számára optimális edzési szintet ki tudja választani.
Alapja az egyéni maximális pulzusszám meghatározása, amelyet terheléses EKG-vizsgálattal vagy – tájékoztató adatként – számítással lehet megállapítani.

Maximális pulzusszám számítása

Nőknél a maximális pulzusszám = 226 mínusz életkor.
Férfiaknál a maximális pulzusszám = 220 mínusz életkor.

Segédtáblázat az edzési szint maximális pulzusszámának meghatározáshoz

Edzési zóna sorszáma	Edzési zóna neve	Max. pulzus szám százaléka [%]
1.	rehabilitáció	50
2.	rekreáció	60
3.	zsírégető	70
4.	aerob állóképesség-fejlesztő	80
5.	anaerob teljesítménynövelő	90

Plusz-mínusz 5% még elfogadható.

A számítás általános képlete:

Az edzésintenzitás maximális pulzusszáma =
[(maximális pulzusszám – életkor – nyugalmi pulzusszám) szorozva az edzésintenzitás %-ával és osztva 100-zal] + nyugalmi pulzusszám

Számítási példa

Kiinduló adatok:

- Nyugalmi pulzusszám: **70** szívverés/perc.
- Ajánlott ébredés után, még az ágyban megmérni.
- Életkor: 56 év
- Neme: nő
- Választott edzési zóna: 2. rekreáció (lásd táblázat)
- Választott maximális pulzusszám mértéke: **60%** (lásd táblázat)
- Számított maximális pulzusszám: 226 – 56 = **170** szívverés/perc

Számítás:

A példában a maximális edzésintenzitás pulzusszáma:
[(170 – 70) x 60% / 100] + 70 = 130 szívverés/perc

Pulzusmérő eszközök

A kereskedelemben már különböző mérőeszközök szerezhetők be, akár amatőr vagy profi célra. Többféle fajták léteznek: sport okosórák, fitnesz karkötők az aktivitás mérésére, orvosi ujjlenyomatmérő, amely a vér oxigéntartalmát is méri. A sport okosórák és fitnesz karkötők egy része a pulzusmérésen felül még vérnyomást és véroxigén-tartalmat is tud mérni.

Egészségügyi hatások

- Erősíti az izmok kb. 90%-át.
- Javítja az anyagcserét, ezáltal tartós fogyást biztosít.
- Oldja a nyak-, hát- és vállizmok merevségét.
- Fokozza a méregtelenítést.
- Erősíti az immunrendszert.
- Növeli a „boldogság” hormon termelődését.
- Kedvezően befolyásolja a szív- és érrendszert.
- Kedvezően hat a vérkeringésre.
- Erősíti a csontozatot, az ízületeket.
- Jó hatással van a légzésre.
- Közömbösíti a káros stresszhatásokat.
- Az életmódprogramok, a fogyókúrás programok és a méregtelenítő programok hatékonyságát növeli.

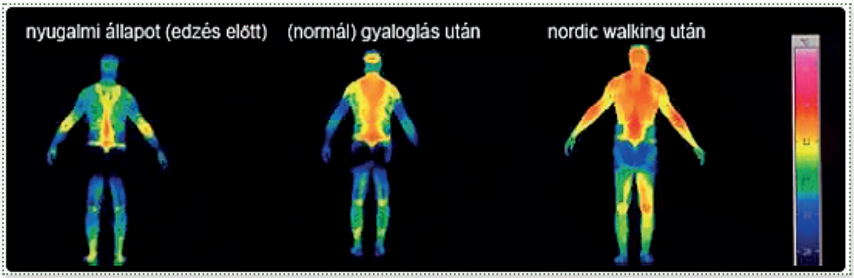

Összehasonlító hőtérkép

Hasznos tanácsok

Az edzés három részből álljon. Bemelegítés, az északi síjárás és a levezetés.
A bemelegítéssel az izmokat bemozgatjuk és nyújtjuk, ezáltal az egész testet felkészítjük az előtte álló terhelésre. Csökken a sérülésveszély és növekszik a fizikai teljesítőképesség. Az edzés után levezetés, nyújtás szükséges. Ezáltal gyorsul a regeneráció és csökken az izomláz. A bemelegítés 15-20 perc, a levezetés 10-15 perc legyen. Javasolt gyaloglási időtartam alkalmanként 40-50 perc. Heti gyakoriság 3-4 alkalom legyen. Az intenzitás egyenletes vagy változó lehet.

Javasolt útvonalak

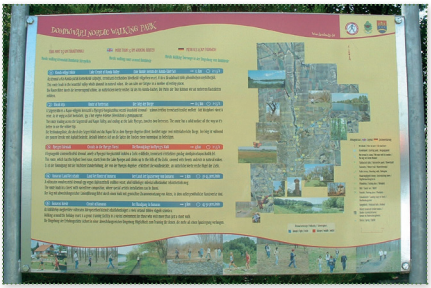

Dombóvári tájékoztató tábla

Bármilyen útvonalon végezhető, ahol nincs járműforgalom. Településen járdán, parkban, és településen kívül földúton, erdei úton, turistautakon.
Érdekességképpen említem, hogy Dél-Dunántúlon Dombóváron és környékén tájékoztató táblával és Nordic walking jelzéssel ellátott útvonalak kerültek kialakításra.

Fotók korábbi programokról

Dombóvári találkozó

Oktatás

Északi gyaloglás egy futóútvonalon

Edzés a Pákozdi parkerdőben

Esti bemelegítés

Ajánlott és felhasznált nyomtatott és digitális irodalom

» Johannes Roschinsky: Északi síjárás – Nordic walking, CSER Kiadó, 2007.
» Galambos László: A Nordic walking varázsa, Dialóg Campus Kiadó, 2009.
» Géczi Anikó: Nordic walking, instruktorképzés jegyzet, 2012.
» Nordic Walking – Technik, Training & Gesundheit, Tandem Verlag GmbH
» https://masport.hu/kiemelt-rendezvenyek/orszagos-nordic-walking-program/
» facebook.com/nordicwalkingHU

A pécsi zsinagóga zárókövének megtalálása

Gábor Olivér

2019. június 6-án délelőtt a pécsi zsidó hitközség felkérésére felkutattuk a pécsi zsinagóga „elveszett” zárókövét. A kutatócsapat tagjai: Hábel János (helytörténész), Gábor Olivér (Janus Pannonius Múzeum), Gombor László (Magyar Nemzeti Múzeum), illetve a pécsi múzeummal szerződéses viszonyban álló önkéntes lelőhelyfelderítők (múzeumbarát fémkeresősök) voltak: Máté Tamás, Hegedűs Gábor és Hendinger Zoltán.

A kutatás aktualitását a Kossuth téri zsinagóga építésének 150. évfordulója szolgáltatta. 1869-re készült ugyanis el a helyi zsidóság új neológ stílusú imaháza. Az átadó ünnepségen az akkor még igen nagy számú helyi zsidóság és a városi lakosság legalább ezer fővel képviseltette magát.

Az építés utolsó elemeként és egyben ünnepélyes befejezéseként július 22-én elhelyezték a zárókövet. A korabeli újsághíradás azonban nem határozta meg, hogy mi is volt ez a zárókő, és pontosan hova került. Előzetes találgatásaink szerint sok minden „zárókő” lehetett volna, az alapkőtől kezdve, az időkapszulán át egy boltív zárókövéig vagy akár a kupolába helyezett verses köszöntőig. Mindegyikre van példa Pécs közeli vagy távoli múltjából. Korunkban az alapkő a leggyakoribb, ami azonban inkább az építkezések kezdetét jelzi. A III. számú ókeresztény sírkamra melletti római téglasírokba 1913-ban időkapszulákat (kémcsőbe rejtett írásos üzenetek) helyeztek. Végül a Király utcai Lyceum-templom kupolájából Virág Benedek költő verses üzenete került elő.

Mivel a 150 évvel korábbi átadó ünnepség az épületen belül zajlott, arra következtettünk, hogy a zárókő is ott lesz. Továbbá reméltük, hogy az fémből készült, vagy legalábbis tartalmaz valami fémet, ennek okán fémkereső készülékeket is használtunk. Feltételeztük azt is, hogy központi, jól látható helyen volt, hiszen a nagyközönség szeme láttára helyezték el. Végül úgy gondoltuk, hogy az alapkövet a padlón vagy az alatt kereshetjük, mivel a korabeli híradás *letétel* szót említett. Mindezeknek megfelelően az imaház kelet–nyugati középtengelyében három kutatási helyet jelöltünk ki: az előcsarnokot, az épület közepét, illetve a *tórafülke* környékét.

A pécsi zsinagóga az 1900-as évek elején. (Fürst Lipót kiadása.)

A kutatás 1,5-2 óra hosszat tartott, és eleinte egészen más dolgokat találtunk, mint amire számítottunk. Először a Pécsett az 1860-as évektől az 1930-as évekig üzemelő gázvilágítás föld alatt hosszan futó rézcsöveit tudtuk a műszerekkel kimutatni. Ezek után a tórafülke padlójának kövei közt aranyflittereket találtunk, melyek feltehetően a *parokhet*ről (függöny) vagy a tekercseket védő takarókról potyoghattak le a hosszú használat során.

Legvégül megtaláltuk azt is, amit kerestünk. A tórafülke egyik négyszögletesre faragott padlóköve volt az. A zárókövet Máté Tamás arról ismerte fel, hogy bevésett és fekete színnel kitöltött héber betűk elmosódott körvonalai látszottak rajta négy vagy öt sorban. A jobbról balra olvasható héber írásnak csupán néhány betűjét lehetett kivenni. Felülete nagyon kopott volt, továbbá a követ csak darabokban tudtuk kiemelni.

A zárókő szövegét egyelőre még nem sikerült kiolvasni. A megfejtést azonban nem adtuk fel, és három különböző módon folytatjuk. Az első a zárókő elhelyezésének ünnepi eseményeiből indul ki. Előzetes sejtésünk szerint a kőbe vésett szöveg említése nagy valószínűséggel elhangzott a felavató ünnepség beszédeinek valamelyikén, vagy legalábbis utalhattak rá. Löw Lipót, Erlich Ede és Jakob Heinrich Hirschfeld rabbik akkori beszédének szövegei pedig szerencsére fennmaradtak. A második

A zárókő és egykori feliratának látható maradványai. (Fotó: Füzi István)

lehetőség a kő régészeti és morfológiai vizsgálatnak való alávetése. Megvizsgálni lelőhelyzetét, kopását, törésnyomait, és főleg azt, hogy miképpen is kerülhetett a tórafülke padlójába? Végül a legkézenfekvőbb út a szövegtöredékek kiolvasása és feltehető beazonosítása a héber nyelvű zsidó Szentírás valamely részletével. A kő történetének és feliratának teljes megfejtésén tehát tovább dolgozunk, és az eredményeket egy tudományos cikkben jövőre szándékozunk közreadni.

A kutatócsapat a munkáért a pécsi zsidó közösségtől hálából két üveg galileai kóser vörösbort kapott, amit nagy örömmel közösen elfogyasztott.

A kutatócsapat 2019-ben. Balról jobbra: Hegedűs G., Gombor L., Hendinger Z., Gábor O., Hábel J., Máté T.

A pécsi Mitterpacher család és címere

Sey Gábor

2013-ban jelent meg „Pécs címeres emlékei” című könyvem a Házmester Kiadó jóvoltából. Igen büszke voltam/vagyok rá, bár az 1995-ös „Címerek Pécsett” könyvem tulajdonképpeni második kiadása. Büszkeségem oka pedig nem más, mint úgy hittem, könyvem második, új címen történő kiadása felöleli a Pécsett található valamennyi címer ismertetését. Jogosan gondoltam, mivel az 1995-ös kiadás 79 különböző címerével szemben az új kiadásban 156 címer szerepel, s míg az első kiadásban összesen 138 címert leltem fel, tizennyolc évvel később már 296 címerre találtam a városban. Köszönhető volt ez annak, hogy – talán könyvem hatására is – egyre többen éltek ősi, vagy sajnos új keletű kreált címerükkel, valamint sikerült felderíteni az ez idáig „rejtőzködő”, fel nem lelt címereket is.

A második kiadás – vagy jobban mondva a második könyv – megjelenése után ugyan ráleltem újabb, ám már ismertetett címerekre (Magyarország koronás kiscímere), illetve címermotívumokra (Vasváry-villa), de úgy ítéltem meg, hogy újabb, eleddig nem ismertetett címert Pécs városában már nem találhatok.

A sors fintora – vagy a figyelmetlenségem, felületességem? – hogy a Ferencesek templomában nem vettem észre a Mitterpacher (Mitterbacher) de Mitternburg címert a hajó nyugati oldalának egyik oszlopán, az oltár felé forduló sírkövön.

Ennek a „kimaradt” címernek a leírását és a családra vonatkozó fellelt adatokat szeretném közreadni, mintegy pótolni könyvem hiányosságát.

A címer nemes *Anna Mitterpacher de Mitternburg* sírkövét díszíti felirata szerint, aki 79 éves korában hunyt el 1826. május 28-án. 1747-es születésének sem helyére, sem pontos idejére nem utal a sírfelirat.

HIC IACET
NOB.AC.EGREG.DNA. ANNA.
MITTERPACHER. DE. MITTERNBURG.
ANNO.AET.LXXIX.DEFUNCTA.
XXVIII.MAJI.AD.MDCCCXXVI.
PIAE.AC.OPTIMAE.MATRI.
MOARENTES.POSTERI.POSVERE.

Ám Madas József kiváló munkáját a „Pécs-belvárosának telkei és házai”-t tanulmányozva ráleltem a mai Dischka Győző[1] utca 2. számú házra, melyet 1747. április 28-án Mitterpacher Ignác pécsváradi adminisztrátor 700 forintért vett meg Raisz Péter Ignác kereskedőtől és nejétől, Höpffner Franciskától.
Mitterpacher a telken álló régi ház helyébe építtette meg a ma is ott álló házat, ami később fiáé, Jánosé – aki másodalispánságig vitte –, és feleségéé, Mayer Annáé lett.
1805. április 1-én új tulajdonosa lett a háznak. Hauer Dániel, aki az akkor már özvegy Mitterpacher Annától fia, Sauska Antal részére vette meg az épületet. Az 1826-ban elhunyt Mitterpacher Anna nem más, mint Mitterpacher János özvegye, *Mayer Anna.*

Mittermayer címer

Bár a család Pécsett élő tagjai nevüket egyértelműen Mitterpachernek írták, a családról megemlékező Andretzky József *„Baranyavármegye nemesei”* című munkájában nevüket elsődlegesen Mitterbacherként említi. Mitterbacher de Mitterburg[2] (Mitterpacher) pécsváradi adminisztrátor – aki Pécsre költözött –, özvegye, Lencz Johanna, és gyermekei, Ignác, Mihály-Lajos, *János-Frigyes*, Jakab-Ferenc, Antal-Dániel, Ferenc-Remig, Mária-Anna és Katalin részére nemeslevelet Mária Terézia királyasszony adományozott 1752. június 19-én, már a családfő elhalálozása után, melyet Pécsett 1752. október 25-én, 115. számon hirdettettek. A családot a vármegye nemesei közé felvétettek: 1754. augusztus 29-én, 138. számon. Nemességüket 1755. augusztus 21-én 132. számon is bizonyították.
A családról „J. Siebmacher’s Grosses und allgemeines Wappenbuchja” is megemlékezik, csakúgy, mint „Nagy Iván Magyarország nemes családai” vagy „Kempelen Béla Magyar nemes családok” című munkái. Kempelen Mitterbachernek írva a nevet a Királyi Könyvekre (LR.

[1] Untere Franciscaner Gasse
[2] Andretzky „Mitterburg”-nak írja az előnevet „Mitternburg” helyett.

XLII-433.), Siebmacherre és Andretzkyre hivatkozva ismerteti a címerszerzés időpontját és a nemesi lajstromba való felvételt, utalva a név Mitterpacher írásmódjára, és megjegyezve, hogy a címerpecsét Pestmegye levéltárában lett elhelyezve. Sajnos sem Kempelen, sem Andretzky nem írja le a család címerét.
Nem úgy Nagy Iván[3] és Siebmacher. Ők nem csak hogy leírják a kérdéses címert, hanem tetézik is azzal, hogy egy másik címert is megadnak, ami a Mitterbacherokhoz kapcsolódik, mégpedig a Mittermayer címert.

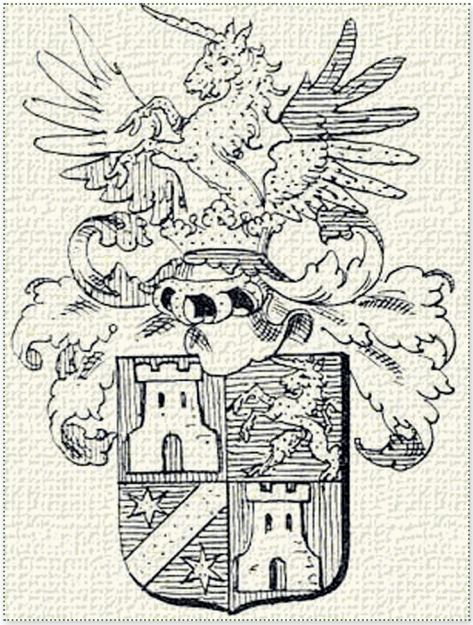

Mitterbacher címer

Nagy Iván a Mitterbacher (Mitternburgi) család Mária Terézia királyasszony korában kapott nemességét elismerve a címert a Ferenciek templomában elhelyezetthez képest igencsak másképp írja le, anélkül, hogy címerrajzot közölne. A címer „függőlegesen kétfelé oszlik, a jobb oldali vörös udvarban zöld téren arany griff ágaskodik bal felé fordulva, és egy köteg karót tartva; a bal oldali kék udvarban víz fölött fehér horgony látszik. A pajzs fölötti sisak koronájából a köteg karót tartó griff emelkedik ki. Foszladék jobbról arany-vörös, balról ezüst-kék". Ez a leírás azonban a Mittermayer címer leírása.
„A család Baranya megyében székel" – ahogy Nagy Iván írja –, „hol *Ignácz* e megye főszolgabírója volt 1821-ben. Nagybátyja, Dániel pécsi kanonok, scutari címzetes püspök, szeptemvir, szent István király rendje vitéze, meghalt 1821. február 19. kora 78. évében." Tehát nem kétséges, hogy Nagy Iván a két családot, de legalábbis címereiket összemossa, keveri. Madas József idősebb Ignác harmadik fiát, *János-Frigyest* pedig másodalispánként jelöli meg. Nem kétséges tehát, hogy a család Baranya vármegye és Pécs város egyik jelentős családja.

[3] Nagy I.: Magyarország családai Pest, 1860 L-O kötet, 518. old.

Nagy Iván másik, azonos nevű családként említi az általunk fellelt címerrel rendelkező Mitterbachereket – igaz, címerrajz nélkül –, akiknek címerleírását az alábbiak szerint közli: „négyfelé osztott pajzs, az 1. és 4-ik vörös udvarban csonka fehér vártorony áll [nyitott kapukkal]; a 2-ik kék udvarban arany egyszarvú ágaskodik, a 3-ik kék udvarban balról jobbra rézsútos arany szelemen vonul át, alatta s fölötte arany csillag ragyog. A pajzs fölötti sisak koronájából két kiterjesztett sas-szárny között, melyek közül a jobb oldali vízirányosan félig ezüst, félig vörös, a másik félig kék, félig arany; a leírt egyszarvú emelkedik ki. Foszladék jobbról ezüst-vörös, balról arany-kék”. Ennél a címerleírásnál nem ad meg a családra vonatkozó adatokat, ami még nyilvánvalóbbá teszi tévedését.

Mitterpacher Anna sírköve

A fellelt címer pontos leírása a szakirodalomban megadott színjelölések figyelembevételével a következő:
A négyfelé osztott pajzs, az 1. és 4-ik vörös udvarában csonka, fehér (ezüst) vártorony áll három oromzattal, lőrésekkel, nyitott boltíves kapuval; a második kék udvarban arany egyszarvú a pajzs középvonala felé ágaskodik, a harmadik kék udvarban balharánt arany szelemen vonul át, alatta s fölötte hatágú aranycsillag lebeg. A pajzs fölötti sisak koronájából két kiterjesztett vágott (vízszintesen kettéosztott) sasszárny között – melyek közül a jobb oldali félig ezüst, félig vörös, a másik félig kék, félig arany –, a leírt egyszarvú nő ki. Takarók: jobbról ezüst-vörös, balról arany-kék.

Érdekes, hogy a honfiúsított *Frimont* János Mária,[4] aki 1809. szeptember 13-án kötött házasságot mitternburgi Mitterpacher Katalinnal, címerének alappajzsaként ezt a Mitterpacher címert alkalmazza.

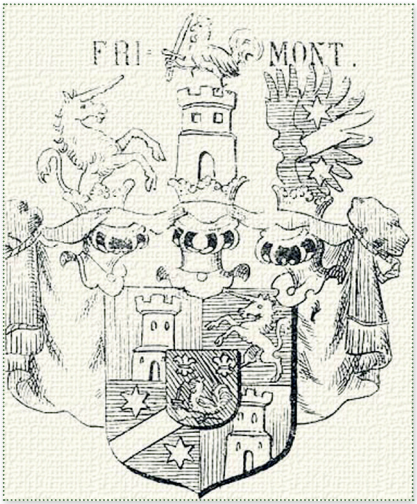

Frimont hercegi címer

Nézzük tehát a Frimont (Frimond) hercegi címer leírását Nagy Iván[5] alapján: Négyelt alappajzs; szívpajzzsal. Utóbbi zöld mezejében ezüst sziklán egy arany kakas áll, felemelt lábával egy kivont arany markolatú görbe kardot tart; fölötte mindkét oldalt arany liliom lebeg. Az alappajzs első és negyedik vörös mezejében fehér (ezüst) vártorony áll oromzattal, lőrésekkel, *zárt* boltíves kapuval. A második kék mezőben jobbra ágaskodó ezüst egyszarvú. A harmadik ugyancsak kék mezőben „balra rézsútosan vonuló három ezüst *csíkolat*, melyek *kettején* hatszegű csillag ragyog".[6] A sisakokról és sisakdíszekről nem esik szó. A pajzsot ábrázolták telamonokkal is, amik ágaskodó oroszlánok voltak.
Siebmacher[7] által megadott címerrajzon azonban jól látszik, hogy a szívpajzs színe a grafikai ábrázolás alapján némileg eltér a fent leírtaktól. A szikla jelölése zöld színt takar. Ám ez a grafikus tévedése lehet, hisz zöld mezőben nehezen alakítható ki a zöld szikla. Siebmacher megadja a Nagy

[4] Atyja Domonkos francia szolgálatban őrnagy, és fenestrange-i kormányzó 1766-ban esett el. Anyja: Horiot de Collancy Janka Margit. János Mária (1759. 01. 03. – 1831. 12. 26.). lovassági tábornok, huszárezred-tulajdonos, Velence és Alsó-Olaszország vezénylő parancsnoka, majd a főhadi tanács elnöke. Kitüntetései: Leopold cs. rend nagykeresztese, a vas korona első osztályú lovagja, Mária Terézia katonai rend és a Newsky Sándor orosz császári és sz. Vladimir első osztályú – a francia királyi Lajos-rend, a szárd királyi Annunciáta – a nagy-britanniai kir. Bath-rend, a porosz vörös sas első osztályú, szicíliai kir. Ferdinand-rend – és szent Január-rend, a szicíliai királyi sz. György-rend, a bajor rend Miksa József-rend nagykeresztes vitéze; cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos. Rangemelései: 1808-ban I. Ferencz királytól ausztriai bárságot nyer. 1821-ben I. Ferdinand Szicília királyától Nápolyban antradocói herceggé avanzsál; I. Ferencz császár és magyar király 1828. augusztus 27-én birodalmi grófi rangra emeli és ugyanekkor Bihar megyében hat helységet nyer adományként. Előnevét „palotai" e hat helység egyikéről, Palotáról veszi.

[5] Nagy I.: Magyarország családai Pest, 1853 C-Gy. 278. old.

[6] Uo. 279. old.

[7] Siebmacher's Gosses und algemeines Wappenbuch, Nünberg

Ivánnál lemaradt sisakok és sisakdíszek leírását is. A pajzson három, a pajzs középvonalába néző nyitott tornasisak látható, melyek levélkoronáiból kinövő sisakdíszek: középütt az 1. és 4. mező tornya, rajta a szívpajzs jobbra forduló kakasával; jobboldalt a 2. mező unikornisa, a pajzs középvonala felé tekintve; baloldalt ugyancsak a pajzs középvonala felé forduló két, kék sasszárny, melyet a 3. mező ezüst szelemene és csillagai díszítenek. A címer mögött vörös címerpalást. Telamonokról nem esik szó. A Nagy Iván által említett zárt kapuk a címerrajzon nem láthatók.

A Mitterpacher család tagjai közül a már említetteken kívül érdemes megemlékezni:
Mitterpacher *(Mitterbacher)*, *Lajos* (Bellye, 1734. augusztus 25. – Pest, 1814. május 24.), egyetemi tanárról, az agrártudományok hazai úttörőjéről, aki gimnáziumi tanulmányait *Pécsett* végezte, majd 1749-ben belépett a jezsuita rendbe. Oktatott a soproni és a győri gimnáziumban, majd 1763-ban a Pazmaneumban doktorált, és az intézet igazgatója lett. 1761-ben szentelték pappá.

Mitterpacher *József (Mitterbacher)*, (Bellye, 1739. február 14. – Pest, 1788. március 24.) matematikus, bölcseleti és teológiai doktor, egyetemi tanárról, aki ugyancsak a jezsuiták pécsi iskolájában tanult. 1753. október 14-én belépett a jezsuita rendbe s tanulmányait befejezve tanárként működött. 1766-ban Grazban szentelték pappá. 1768–1773-ban a bécsi Theresianum kormányzója, majd a rend feloszlatása után a nagyszombati, majd budai, illetve az onnan Pestre helyezett egyetem bölcsészeti karán a matematika (1773–1774), majd a matematikus, később a felsőbb matematika tanszék tanára volt haláláig. 1776–1777 között a bölcsészkar dékánja, 1780–1781 között az egyetem rektora. 1785-ben részt vett a Mérnöki Intézet *(Institutum Geometrico-Practicum)* megszervezésében, ahol a felsőbb matézisnek (*matheseos sublimioris*, a fizikának) és a felsőbb mennyiségtannak az előadója volt.

Mecseki túra a legendák birodalmában

Szalai Kornélia

Hosszú évek után ismét kedvem támadt túrázni. Vágytam az erdő csöndjére, a madárdalra. Már nagyon régi vágyam volt, hogy végre ne csak képen, hanem a maga valóságában láthassam a Pálos kolostor romjait, a Babás szerköveket, és a Zsongorkő kilátóról megcsodálhassam a várost, a Tenkest és a Papuk hegyvonulatait.
Sok irányból el lehet jutni ezekhez, magam az Éger-völgyi tavat választottam kiindulópontnak. Sokat jártam oda, szerettem a partján sétálni.
A reggeli napsütésben különleges színekben játszottak a vízinövények, a fák lombjai tükröződtek a vízen. A mesterségesen kialakított víztározó, amelyet számos forrás táplál, mint a Mohos-kis-kút, az Éger-forrás, a Delelő-kút.

Égervölgy – Delelő kút

Égervölgyi tó

Égervölgy – zuhatag

Égervölgy – patakmeder

Turistaútra dőlt fák

Az utamat folytatva egy aprócska vízesés mellett haladok el, a napsugarak teljesen áttetszővé teszik a zuhatagot.
A patakon átkelve veszem az irányt Égertető felé. Már nagyon vágytam erre a nyugalomra és csendre, a madarak énekére. Azonban szomorúan kellett tudomásul vennem, hogy az utóbbi hónapok nagy esői, viharai nem kímélték az erdő fáit, turistaútjait sem. Kidőlt fák mindenfelé, az úton és a patakmederben, a lezúduló víz a talajban is jelentős károkat okozott.
Az erdő nyújtotta látvány mindezért kárpótolt, különösen örömmel vettem, hogy a Mecsek ezen részére jellemző fákról – molyhos és kocsánytalan tölgy, mézgás éger – ismertető táblákat is elhelyeztek.

Mézgás éger

Molyhos tölgy

Kocsánytalan tölgy

Az Éger-tető felé haladva megálltam a Fecske-forrásnál, majd a náddal sűrűn benőtt, a Jakab-hegyi kis tónál egyre meredekebb út vezetett. A Fecske-forrás mellett elhaladva utamat az Éger-tető felé folytattam. A náddal sűrűn benőtt kis tavat elhagyva a kirándulóközpont kilátótornya vonta magára a figyelmemet. A tisztáson elhelyezett padok egyikén megpihenve élvezettel figyeltem az ott éppen idejüket töltő családokat és fiatalokat. Többen az asztalok köré telepedtek le, a gyerekek pedig örömmel vették birtokba a szabadtéri játékokat. A fakilátó tetejére felmászva a tájban gyönyörködtem, ahonnan megmutatta igazi szépségeit a Misina a tv-toronnyal.
A rétet elhagyva újra az erdőben folytattam utam, a Pálos kolostor romjai felé. Az egyetlen magyarországi alapítású szerzetesrend első rendháza a XIII. században épült. A török hódoltság idején elhagyták a barátok, a jelentősen lepusztult épületegyüttest 1736-ban a pécsi nagyprépost

Fecske-forrás

Égertető-kilátó melletti kis tó

Jakab-hegyi kilátó

A Pálos kolostor romjai

Pálos kolostor melletti felújított pihenő

építtette újjá, a helyreállított romok nagyrészt ebből az időből származnak. A romoktól nem messze található az a II. világháborút követően, 1947-ben épült kis templomhoz hasonlító épület. Nemrégiben újították fel, ma már esőbeállóként, tornya pedig kilátóként szolgálja az erdőjárókat.

Miután képzeletben barátokkal népesítettem be a kolostort, végigjárva annak kerengőjét, betérve az egykori helyiségekbe – cellák, étkező –, azon törtem a fejem, mekkora munka lehetett felépíteni az erdő közepén a rendházat, még akkor is, ha adott volt helyben a kő és a fa.

Miközben ezen méláztam, folytattam utam tovább a Babás szerkövek felé. Az oda vezető meredek szakaszok igazán próbára tettek, de a látvány, amely a végén elém tárult, minden megpróbáltatást megért. A Zsongorkő már önmagában maga a csoda, a Mecsek egyik legszebb természetes kilátópontja a Jakab-hegyen 540 méteres magasságban. A védett vörös homokkő alakzat a nevét egy Zsongor nevezetű fiatalemberről kapta. A legenda szerint a szerelme segítségére sietett, akit a törökök elraboltak. A kedvesét az elrablóitól sikerült kiszabadítania, azonban nem jutottak messzire, hamar utolérték őket, ezért kétségbeesésükben a mélybe vetették magukat.

A nagy mélység fölé kiemelkedő homokkő sziklaalakzatot 1892-ben vaskorláttal látta el a Mecsek Egyesület, amelyhez sziklalépcsők vezetnek, és ahonnan különleges látvány nyílik az alatta lévő településekre, a pellérdi halastavakra, a távolban a Tenkes-hegyre, és egészen messze a horvátországi Papuk hegyvonulatai is felsejlenek. A panorámát jobbról és balról a Jakab-hegy erdővel borított lankái teszik még különlegesebbé. A kilátó mögött egy másik különleges geológiai képződmény, a Remetebarlang található. A barlangok általában a csapadékvíz hatására jól oldódó mészkövekben keletkeznek. Homokkőben igen ritkán. A változó keménységű alsó triász – csaknem 200 millió éves tengeri homokkő puhább rétegei a víz, a fagy és a napsugárzás hatására erősebben mállanak. A kőzettömegek a belső erők, mint például a földrengések hatására összetörnek, és egyes nagyobb tömbjeik az alsó puhább részek kimállása következtében kibillenhetnek eredeti helyzetükből. A Remetebarlang is ilyen geológiai folyamatok hatására alakult ki, s nevét arról kapta, hogy a középkorban valószínűleg remeték laktak benne.

A barlang bejárata fölött és a környékén többfelé jól látható a vörös, „Jakab-hegyi homokkő" úgynevezett kereszt rétegzettsége, amely áramló tengervíz által a part szegélyén letett üledékek halmozódása során alakult ki.

Látképek a Zsongor-kő kilátóról

Remetebarlang

A Remetebarlangról már rálátni a Sasfészek nevet viselő, teljesen függőleges homokkő sziklaképződményre, ami egy felhagyott kőbánya helyén alakult ki. A vörös homokkőből építőanyagot és malomkövet készítettek. A természet mára visszahódította. Nevével ellentétben valószínűleg soha nem költött sas a sziklafalon. A Sasfészekhez vezető meredek lejtő igazán próbára tett. Azonban szemem előtt ott lebegett a végcél, a Babás-szerkövek, amelyet mindezen geológiai képződményekhez már csak ráadásnak tekintettem. A különleges vörös homokkő sziklaformációk, akár absztrakt szoborként is megállnák a helyüket. A keletkezésükről számos legenda született, azonban a tudományos kutatások szerint a földtörténet ó- és középidőszakának határán keletkeztek. A felső perm és alsó triász korszakok határán a Jakab-hegyet hullámzó sekély tenger mosta, amelybe számos folyócska tette le hordalékát. A szeszélyesen áramló víz azonban nem párhuzamos rétegződéssel tette le a homokos hordalékot, hanem egymást metsző, hegyes szöget bezáró rétegekben. Az üledékben lévő vas-oxid különleges színek játékát idézte elő a köveken, amelyekre durva kavicsokból összeállt kőzet rakódott. Az erózió, a mostoha időjárási körülmények az évszázadok során felszínre hozták ezeket a rétegeket.

A vörös homokkőből és kvarcból, kvarcporfír és gránitból képződött csipkézett felszínű sziklák kőgombaként tagolják a hegy délnyugati, meredek oldalát. Nevük még a pogány időkből maradt az utókorra. Áldozati helyet jelent a megnevezés szerkő része, míg a babás tag nagy valószínűséggel a sziklaformációk embert utánzó formájára utal.

Természetesen egy legenda is társul e különleges képződményekhez, mely szerint két egymással versengő család ugyanazon a napon adta férjhez a lányát. Az örömapák ugyanazon a keskeny hegyi úton akartak hazatérni, s amikor szembetalálkoztak egymással, egyik sem akart a másik elől kitérni, inkább farkasszemet néztek. Majd szinte egyszerre szólaltak meg, inkább váljak kővé, minthogy kitérjek előled. Így is lett, a két apa és a velük együtt tartó nászmenet kővé változva maradt fenn a hegyen. A kövek egyébként nagy területen szétszóródtak a Mecsek ezen részén.

Vissza a Zsongor-kő érintésével a Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra útvonalát követve mentem a kiindulási pontra, Éger-völgybe. Útközben megálltam a 381 méter magasan fekvő Szuadó-nyeregben – ismertebb nevén a Patacsi mezőn –, ahol a Cédulaház is található, a székesegyházi uradalmi időkben az erdész itt adott blokkot, azaz jegyet a fát szállító fuvarosoknak. Ma esőbeálló. A tisztáson padokat, asztalokat helyeztek ki. Itt, mielőtt túrám utolsó szakaszának nekiindultam volna, megpihentem egy kicsit, élveztem az erdő csendjét, majd a szekérúton elindulva, erdei ösvényeken át tértem vissza Éger-völgybe.

Patacsi pihenő

Csodabogyó tanösvény

Vassné Papp Viktória - Eichert Gergely

A Mecsekerdő Zrt. 1998-ban létesítette a tanösvényt, mely Máriagyűdről a Tenkes gerincéig vezetett fel. 2003-ban került először felújításra, amikor a most is gyakran használt közjóléti létesítmények, mint a kilátó, pihenőhelyek, tűzrakó helyek, esőbeálló és a Pyber-kunyhó készültek el. A mostani, 2021-es felújítás során a nyomvonal is megújult. A tanösvény a korábbival megegyező úton, a sárga sáv jelzésen ér fel a gerincre, majd a pihenőhelytől a kék sáv jelzésen kelet felé haladva folytatódik a tanösvény, majd a piros sávon tér vissza a Máriagyűdi kegytemplom elé. A látogatót szúrós csodabogyót ábrázoló piktogramok kísérik végig a tanösvényen. A Máriagyűd és a gerincen található fedett pihenő közötti szakaszon került elhelyezésre 11 nagy méretű tájékoztató tábla.

A tanösvénynek nem csupán a nyomvonala újult meg, hanem a tájékoztató táblák tartalma is frissítve lett. A Csodabogyó-tanösvény új táblái átfogó képet adnak a Tenkes-hegy élővilágáról, ismertetik a Tenkes- és a Villányi-hegység fontosabb talaj- és éghajlati viszonyait, valamint ezek összefüggését a domborzattal. Tájékoztatnak a Tenkes történetéről, valamint a természeti erőforrások, értékek és az antropogén hatások eredőjeként kialakult erdőszerkezetről és az így kialakult erdővel való gazdálkodásról. A táblák betekintést nyújtanak a Tenkes- és a Villányi-hegység természetvédelmi értékeibe és a természetvédelmi célokat megvalósító erdőgazdálkodásba.

A felújított tanösvény átadására 2021. június 19-én került sor. Az átadás keretein belül az érdeklődők szervezett túrán vehettek rész, ahol a táblák tematikáját követve Eichert Gergely erdőgondnok vezetésével ismerhették meg a Tenkes-hegy erdeit.

A tanösvényt Dalvári Vince, az Agrárminisztérium főosztályvezetője, Nagy Csaba országgyűlési képviselő és Ripszám István, a Mecsekerdő vezérigazgatója nyitotta meg.

„Az erdőlátogatók, az erdei turizmus kiszolgálása, infrastruktúrájának fejlesztése mára az erdőgazdálkodók, így a Mecsekerdő kiemelt feladatköre. A Csodabogyó-tanösvény bővülése azért külön öröm számunkra, mert nem csupán élményt, hanem az erdő működéséről, az ökoszisztémájában részt vevő élőlényekről ad immár mélyebb ismereteket, tudást. Meggyőződésem, hogy csak azért

vállalhatunk felelősséget, amit ismerünk. Azért nagyon fontos, hogy az erdő látogatói, turistái megismerjék az erdő életét, működését, mert ökológiai értékeink összefogással, szakemberek és a laikus közönség együttműködésével őrizhetők meg" – mondta a megnyitón Ripszám István, a Mecsekerdő vezérigazgatója.

A megnyitó helyszínén a jelenlévőket a Mecsekerdő Zrt. erdei piknikkel látta vendégül.

A Tenkes történetét bemutató tábla tartalmának és képeinek összeállításában segítségünkre volt a Siklósi Térségi Könyvtár, illetve Szentgyörgyváry Tamás fényképész, a sziklagyepek élővilágát ismertető tábla pedig Dudás György, a Duna–Dráva Nemzeti Park természetvédelmi őre segítségével készült el.

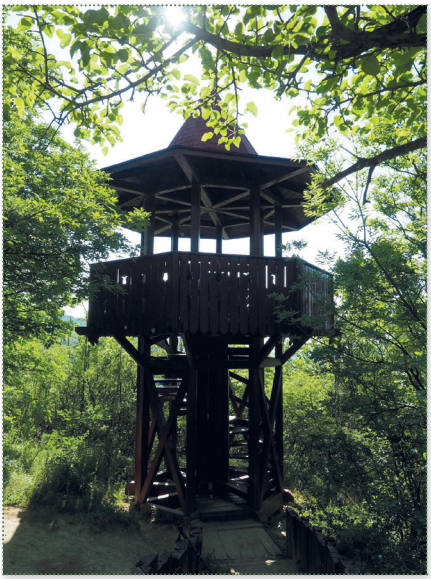

TENKES CSÁRDA 2 KM
MÁRIAGYÜD 2 KM

A Pécsi Takarékpénztár Rt. elnök-igazgatója, Sey Lajos

Sey Gábor

A Pécs Lexikon[1] által rövid egyszerűséggel bankárnak titulált dédapámról az említett műben megjelent szócikk amellett, hogy alapvető életrajzi adatokat nem közöl, több téves információt is tartalmaz. Mindez gondosabb előkészítő munkával, egy kis utánajárással elkerülhető lett volna. Segítséget magam is szívesen adtam volna a szócikk megírásához.

Sey Lajos nagyapja Ferenc (Dég, Veszprém vm.1772. 09. 07. – 1835) is vármegyei szolgálatban állt, mint számvevő, majd mint táblabíró, csakúgy, mint atyja, idősebb Lajos (Mohács 1809. 12. 13. – 1880. 01. 18., Pécs), aki Siklóson főszolgabíró, majd Pécsett ügyvéd, végül Baranya vármegye tiszti alügyésze volt.
Utóbbiról két dolgot érdemes még megjegyezni. Az egyik, hogy 1827. november 29. 2938/a. sz.-on a vármegye, a Magyar Nemesi Testőrségbe ajánlja, különösen magas, daliás alakja és nemesi származása miatt, a másik, hogy Ferenc József első pécsi látogatása alkalmával 1852-ben, mint a pécsi káptalan tagja részt vesz unokatestvérével, Józseffel (Ráczpetre, 1790. 03. 14. – 1836. 08.), aki rácpetrei jegyző, majd Baranya vármegye főbírája volt a király fogadásán.[2] Idősebb Lajosnak a testőrséghez bekerülnie nem sikeredett, viszont jó házasságot kötött, Rath Júliával (Pécs, 1821 – Pécs, 1892), annak ellenére, hogy felesége nem volt nemesi származású, viszont vagyonos családból származott. Az após, Rath András fogadós-vendéglős és fakereskedő volt. Egy érdekesség a házasságkötéssel kapcsolatban, hogy Lajosnak így két sógora is 48-as honvédtiszt volt. Iván János, aki Győrbe került századosi rangig emelkedett, míg a későbbiekben, Pécs városában jól ismert dúsgazdag Rath Mátyás hadnagyként fejezte be a szabadságharcot.

---

1 **Pécs Lexikon** II. kötet N-Zs. Főszerkesztő: Romváry Ferenc (Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. Pécs, 2010. 203. old. **Sey Lajos** (*1839. szept. 17. Mohács – †1894. okt. 6., Pécs): bankigazgató. Apja Siklós város főbírája volt. Iskoláit Pécsett végezte. 1867-ben lépett megyei szolgálatba. 1871-től a Hegyháti járás szolgabíró segédje. 1873-tól mohácsi szolgabíró, illetve főszolgabíró. Baranya vármegye főjegyzője (1891). Halála évében választották meg a Pécsi Takarékpénztár igazgató elnökévé. (*Gál Zoltán*)

2 Nagy Imre Gábor: Ferenc József látogatása Pécsett.

Id. Sey Lajos, Rath Júlia és ifj. Sey Lajos

Sey Lajosné Materényi Ilona, Sey Teréz és ifj. Sey Lajos

Ifjabb Lajos Ferenc József (Mohács, 1839. szeptember 17. – Pécs, 1894. október 11.) szülei öt gyermeke közül a legidősebb volt. Tanulmányait Mohácson kezdte meg, de hogy középiskolát hol végzett, nem tudjuk. Édesapja már Pécsett ügyvédeskedett, amikor 1852 októberétől 1853 júniusáig a családnál Szarvas Gábor[3] házitanítóskodott,[4] feltehetőleg ez után iratkozott csak be nyilvános gimnáziumba. Az azonban tény, hogy 19 éves korában az Óvári Gazdászok Szövetsége első évfolyamának hallgatója volt. Ez a furcsa nevű iskola nem volt más, mint a Magyaróvári Mezőgazdasági Felsőbb Magántanintézet, ami 1818-ban alakult. Az oktatás nyelve a latin, majd a német volt – tehát Sey Lajosnak is jól kellett bírni e két nyelvet – és az elnevezés ellenére tudniillik, hogy magániskola, nyitva állt minden tanulni vágyó fiatal előtt. Az intézmény létrehozója *Albert Kázmér* szász-tescheni herceg tulajdonképpen a saját, *„a mai Magyarország, Ausztria, Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Horvátországra is kiterjedő birtokaira képzett kiváló elméleti és gyakorlati tudással*

[3] Ada (Bács megye) 1832. 03. 22.

[4] Bánáti Tibor Bajai Arcképcsarnok (Baja, 2004.) ISBN 963 2142 640 ISSN 178S-430X

felvértezett szakembereket".[5] Ez az iskola a jogelődje a mai Széchenyi István Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Karának. Az 1848/49-es szabadságharcban az intézmény hallgatói jelentős szerepet vállaltak. A szabadságharc leverése után új korszak kezdődött az iskola életében. 1850-től megszűnt a magániskola jellege, és a Habsburg Birodalom egyetlen agrár-felsőoktatási intézményeként működött tovább Magyaróvári Császári és Királyi Gazdasági Felsőbb Tanintézet néven 1850–1869-ig. Az oktatási nyelv csak a kiegyezés után változott magyarra.

A Magyaróvári Mezőgazdasági Felsőbb Magántanintézet épülete Forrás: a mai Intézmény honlapja

Dédapám 1860-ban végzett Óváron. 1867-ben állt Baranya megye szolgálatába, Sásdon, mint esküdt, a halálakor íródott, róla emlékező újságcikkek szerint. Bizonyosan tudom, hogy Sásd előtt még megfordult Hosszúhetényben és Mágocson. Hogy ezekben a falvakban mivel foglalkozott, nem tudjuk. Talán esküdt volt e községekben is, hiszen erre a pozícióra a vármegyénél lévő rokonai, felmenői könnyen tudták bejuttatni.

Az óvári végzést követő években bőven volt ideje a közigazgatáshoz ajánlott jogi ismereteket megszerezni, ha nem Pécsett, akkor másutt, talán Győrben.
A korábban Pécsett 1785–1802 között működött királyi jogakadémia, ami 2 év bölcsészeti és ezt követően 2 év jogi képzést biztosított, ugyanis visszahelyezésre került Győrbe, mire ő beiratkozhatott volna az intézménybe Pécsett. A jogi képesítést nem, csak ismereteket adó Püspöki Joglyceum, *1831–1848-ig, illetve, 1865–1923 közötti években működött.*[6] Így ez utóbbi elvégzésére lehetősége nyílott volna az 1865–1867-es években.

[5] http://ovarigazdasz.hu/az-akademia/az-osi-alma-mater/8-az-akademia/676-az-alma-mater-mult.html

[6] http://lexikon.katolikus.hu/P/p%C3%A9csi%20jogakad%C3%A9mia%20%C3%A9s%20jogl%C3%ADceum.html

Dédapám 1866. október 1-én megnősült. Felesége a pápai születésű matrényi Materényi Ilka (1843. június 16. – Pécs, 1894. november 08.), Mágocson adott életet első gyermeküknek, Mária Ilona Sylvestrinának (1867. december 29. – 1944, Mohács).
Materényi Ilka – ahogy a családban megmaradt –, nemigen jött ki anyósával. A nevetséges ok annak polgári származása volt.
További gyermekeik már Sásdon születtek: Tamás Lajos Alajos (1870. január 20. – 1962, Bp.) Ilona Eleonóra Julianna (1871. szeptember 25. – 1872).

Sey Lajos (1839–1894)

A Sásdon eltöltött évek alatt Sey Lajos a közigazgatási ranglétrán, ahogy akkor mondták, „a tisztviselői *hierarkia*" (sic!) lépcsőjén szépen haladt előre, alszolgabíróvá avanzsált. Erre az eseményre *Margitai Péter* megyei bizottsági tag így emlékezett Sey Lajos nyugdíjazásakor: „*Engedtessék meg nékem, hogy a főjegyzőnek immár befejezett ténnyé vált nyugdíjaztatása alkalmából néhány szót szólhassak. Az 1867. január 7-ke nevezetes napja volt Baranyavármegyének. E napon tartotta az abszolutizmus 11 évi nyomasztó uralmának bukása után első alkotmányos restaurációját. Ezen a restauráción választották meg a most nyugalomba vonuló főjegyzőt, aljegyzővé.*"
1873-ban Mohácson Góocs Gyula – egykori ügyvéd – lemondott a szolgabíróságról, és helyébe Sey Lajost választották meg.

A Sey család Mohácson tovább növekedett, itt született legifjabb Lajos (1873–1875), László (1876. december 04. – 1936. április 22. Vajszló) és Pongrác 1879. március 30. – Szentlőrinc, 1953. június 28.).

Mohács hamar be-, pontosabban visszafogadta a családot, ahol dédapám „*igen buzgó és üdvös tevékenységet fejtett ki s előzékeny, barátságos modora által ritka* népszerűséget szerzett magának".[7] „*Mint a mohácsi járás főbírája, általános kedveltségre tett szert, úgy erélye és igazságszeretete, mint a társadalmi érintkezésben nyilvánuló szeretetreméltó modora által. Hivatalának minden kifogáson*

[7] Pécsi Közlöny, 1894.116.3 (11.14.)

fölüli betöltése s különösen a mohácsi árvízvédelmeknél tanúsított önfeláldozó és körültekintő tevékenysége megjutalmazásául ő felsége a Ferencz József-rend[8] *lovagkeresztjével tüntette ki"*[9] 1886-ban.

Hosszú, tizennyolc évi főszolgabírói működésével igen közkedvelt alakja lett a városnak, és az egész vármegye közelismerését vívta ki magának. Mohácsi évei alatt 1889 januárjától a Mohácsi Vöröskereszt Egylet választmányának is tagja volt, feleségével együtt, aki már férjét megelőzően ellátta ezt a tisztet.[10]

1891-ben Bartosságh megyei főjegyző halálakor Sey Lajosra esett a választás, hogy ezt a megyei hivatalt betöltse. Pécsre költöztek, az Anna utca 19. alatt vettek házat. Betegsége ekkor kezdődött. Konok bél- és gyomorbetegsége egyre jobban elhatalmasodott.

A Ferenc József rend

Rövid három éven át látta el a főjegyzői feladatokat, nap mint nap megküzdve betegségével, mégis helytállva. *„Mint főjegyző alapos közigazgatási ismereteivel és nagy tapasztalataival még sok jó szolgálatokat tehetett volna*

[8] Wikipédia https://hu.wikipedia.org/wiki/Ferenc_J%C3%B3zsef-rend
Pallas Nagylexikon https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/f-9118/ferenc-jozsef-rend-9919/: Ferenc József-rend. Alapította I. Ferenc József császár és király 1849. december 2., az alapítás dátumául azonban 1848. december 2., a trónfoglalás napja határoztatott. 1851. február 6. pátens által a rendszabályok kibővíttettek, s jelenleg három osztályból áll: nagykeresztesek, parancsnokok és lovagok. Nagymestere az uralkodó. A rend adományozása születés, vallás és állásra való tekintet nélkül történik, külföldiek épp úgy nyerhetik, mint belföldiek, kiváló érdemeik jutalmául. A rendjel tulajdonosa a nemességre vagy örökölhető kitüntetésre igényt nem tarthat; az udvari ünnepélyekre azonban a rend tagjai meghívatnak. Jelvénye nyolcsarkú, kárminvörös zománcú kereszt, melynek karjai végükön kikanyarodnak. Előlapján fehér pajzs fekszik, elől »F. J.« monogram, hátlapján »1849«. A kereszt karjai között a fekete zománcos osztrák kétfejű sas látható, jogar és alma nélkül, csőrében zárt aranyláncot tartva, melynek alsó részén a »Viribus unitis« jelmondat áll. A kereszt felett van az aranyból készült osztrák császári korona. A különböző osztályok jelvényei csak nagyságra különböznek. Szalagja egyszínű vörös; a rendjelt a lovagok a gomblyukban, a parancsnokok a nyakukon, a nagykeresztesek jobb vállukon át viselik. Utóbbiak bal mellükön még egy nyolcsugarú gyémántozott ezüst csillagot hordanak, melyen a rendkereszt fekszik. A gomblyukban viselt miniatűr dekoráció részére külön aranyláncocskák vannak előírva, melyek a nagykereszteseknél a koronás kétfejű sas, és »F. J.« koronás monogramból, a parancsnokoknál csak a kétfejű koronás sasokból, a lovagoknál arany pajzsocskákból állnak, utóbbiakon felváltva egy korona és »F. J.« monogram látható. 2017-ben Sándor von Habsburg-Lothringen újraalapította a rendet.

[9] Pécsi Figyelő, 1894.122.2. (10. 13., szombat).

[10] Mohács és Vidéke 1889. 01. 27.

A Pécsi Takarárékpénztár Rt.
Forrás. Tóth Tibor képeslapgyűjteménye

szülővármegyéjének és a magyar hazának, ha testi szervezetét roncsoló ádáz betegség az előbb daliás és erős férfiút a nyugalomba vonulásra nem kényszeríti."[11] Így aztán a vármegye 1894. évi tavaszi közgyűlésén nyugdíjaztatta magát. Nyugdíjazásakor nem maradt az elismerések híján. Margittai búcsúztató szavait idézem ismét: *„…leküzdve az útjába álló nehézségeket, polgártársaitól szeretve és tisztelve megnyugvással tekinthet vissza a szigorú kötelességteljesítéssel betöltött 33 éves tisztviselői pályájára s avval a büszke önérzettel vonulhat vissza a jól megérdemelt nyugalomba, hogy 33 évi buzgó tevékenységével hasznára volt szülővármegyéjének, hasznára a magyar hazának. – Hosszúra terjedne, ha szeretett főjegyzőnknek ezen, a vármegye szolgálatában töltött 33 éves múltjával tüzetesen foglalkozni, a közigazgatás, a vármegyei önkormányzat terén szerzett érdemeit egyenként felsorolni s mindazokat a kiváló tulajdonságokat, melyek őt egyfelől a vármegye társas életének kiváló tényezőjévé emelték, másfelől a köztisztviselői kar egyik kimagasló tagjává tették, egyenkint taglalni akarnám. De erre nincs is szükség, mindnyájan, akik itt jelen vagyunk, a kik részt veszünk, a vármegye közéletében ismerjük az ő érdemeit, mert láttuk, tapasztaltuk az ő közhasznú működését."*[12] A szép szavak mellett a megyei közgyűlés elismerését és köszönetét jegyzőkönyvbe iktatva a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó kivonatát adta át dédapámnak, megszavazva neki a vármegye részéről 1332 Ft nyugdíjat. Még csak 56 éves volt. Úgy érezte, hogy a közigazgatási posztnál nyugalmasabb állást még el tudna látni, ezért is fogadta el a Pécsi Takarékpénztárnál az igazgató-elnöki állást[13;14], ahol magának és a kiterjedt rokonságnak is komoly részvényei voltak. Ám itt csak rövid ideig működhetett, mert évek óta terjedő betegsége végleg ágyba döntötte.
1894. október 11-én, csütörtökön este fél kilenckor érte a halál. Temetése 13-án délután 4 órakor történt. Az Anna utcai háztól indult a menet a balokányi régi temetőbe.[15]

[11] Mohács és Vidéke 1894.42.1 (10. 13.).
[12] Mohács és Vidéke 1894.16.2.
[13] A Pécsi Takarékpénztár Rt. története ©Siptár Miklósné Molnár Klára, 1996 ISBN: 963 650 515 2 106. oldal.
[14] Pécsi Figyelő 1894.122.2. (10. 13., szombat)
[15] A temető megszűnte után a család hamvait áthozatta az 1896-ban megnyílt, ma is működő köztemetőbe,

Temetésén megjelentek a város és a megye notabilitásai, ott volt: *Kardos Kálmán* főispán, *Erreth* János és *Simonffay* János országgyűlési képviselők, *Hanny* Gábor kanonok, *Sey* László megyei árvaszéki elnök, *Littke* József kereskedelmi és iparkamarai elnök, a Pécsi Takarékpénztár hivatalnokai és még sokan az ismerősök, jó barátok, rokonok közül. Az elhunytat *Zsinkó István* temette nagy pompával.[16]

Sey Lajos haláláról úgy a pécsi, mint a mohácsi napilapok megemlékeztek. A Mohács és Vidéke így ír: *„Előttünk áll az ő minden ízében nemes lelkű alakja, tele jósággal, emberszeretettel, hazafias érzelmekkel, széleskörű közigazgatási ismereteivel és férfias szilárdságával."*

„…a kik őt ismerték s hivatalos működését figyelemmel kísérték, elismerni kénytelenek széleskörű közigazgatási tudását és tapasztalatait; a kiket pedig barátságára és bizalmára méltatott, azok tanúságot tehetnek, hogy nem hízelgünk a halott emlékének, de az igazságról teszünk tanúságot, midőn azt mondjuk, Sey Lajos nemcsak nemes lelkű, de tehetséges férfiú is volt s a mi fő, e tehetség mindig összhangban élt szívével.

Tisztelte őt mindenki és szerette, a ki ismerte, kivétel nélkül. Mint közigazgatási tisztviselő a pontosság, a becsületesség és az igazságosság mintaképe volt."[17]

„A halottas kocsi előtt menő koszorúskocsi csak úgy roskadozott a részvétkoszorúk súlyától."[18] *„Koporsóját számos koszorú födte, közöttük egy Mohácsról, ily felirattal. „Sey Lajosnak – mohácsi barátai". Ezrekre ment a gyászmenetben résztvevőknek száma, közöttük sokan a vármegye minden részéből és Mohácsról is"*[19] – írta némi túlzással megbecsülve a temetésen résztvevők számát a mohácsi lap következő napi száma.

Az engesztelő szent miseáldozatot október 15-én (hétfőn) délelőtt 9 órakor a Pécs-belvárosi plébániatemplomban mutatták be.

A Sey Lajos halálhírét közlő *„Mohács és Vidéke"* lapban két érdekességre bukkantam.

Az egyik: a koszorúmegváltás egy nemes módjára és a Mohácson létesítendő közkórház tervének és annak költségvetésének elfogadására tett adományok.[20] Ez utóbbi különös érdeklődésre tarthat számot, ugyanis Sey Lajos veje, Szilvesztrina lányának férje, *dr. Rüll* János (1858–1944) körorvos, aki a Mohácsi Torna Egylet elnöke – 1890-től 31

[16] Pécsi Közlöny 1894.117.2 (11. 16., kedd)
[17] Mohács és Vidéke_1894.42.1 (10.13.)
[18] Pécsi Közlöny 1894.117.2 (11. 16. kedd)
[19] Mohács és Vidéke_1894.42.2 (Vasárnap 10.14.)
[20] A Mohács városi közgyűlés ugyanis elfogadta a Mohácson létesítendő vármegyei közkórház építésére készült tervet a 60.628 frt költségelőirányzattal együtt; egyúttal elhatározta, hogy kórház-alapot is létesít.

Sey Lajos ma is álló síremléke a pécsi köztemetőben

éven keresztül,[21] – a Mohácsi Vöröskereszt Egylet választmányi tagja, a mohácsi kórház építésének szorgalmazója, majd annak felépülése után az első igazgató-főorvosa, s egy személyben alorvosa, mindenese.[22]

A másik: Jótékonyság. Frommer Miksa a boldogult Sey Lajos koporsójára szánt koszorú megváltásául 5 Ft készpénzt adományozott az *Első Mohácsi Jótékony Nőegyletnek. „Fogadja a nemes szívű emberbarát a nőegylet elnökségének köszönetét."* – kommentálja az újság a felajánlást.

[21] http://www.mte1888.hu/egyesuletunk/az-egyesulet-tortenete/ 2020.12. 24. 10:15:05
[22] Mohács és Vidéke 1894.42.2. (Vasárnap 10. 14.)

Közgyűlés a Mandulásban 2021. január 29.

Benczes Gábor

EMIL-PIHENŐ
DR BÓKOR EMIL
1919.

Rendkívüli Közgyűlés 2021. augusztus 31.

Sey Gábor

Az első pécsi bőrös mesterek

Sey Gábor

Buda után,1686-ban szabadult fel Pécs a török hódoltság alól. Már a Bádeni Lajos gróf által vezetett keresztény sereg élővédjének is sikerült betörnie a városba és alaposan ki is fosztania, ám a végleges sikert a felszabadító seregek a vár vízellátásának megszüntetésével érték el, ezzel kényszerítve a védőket a vár, pontosabban a város feladására. A város kifosztva, romokban hevert. A török elvonulása után a városi élet nehezen állt helyre. A megmaradt, kevéske lakosság életét az 1690-es években kitört kolerajárvány is tovább nehezítette.

1688-ban a délnémet tartományokból telepítettek vállalkozó szellemű családokat a városban megfogyatkozott lakosság pótlására.

A város lakosságáról 1695-ben készült lajstrom 290 családfőt nevezett meg. Az 1698-as összeírása, amiben már 621 család(fő) szerepel, 159 olyan családfőt is említ, akik már 1686-ban is itt éltek. Ez azt is jelenti, hogy az eltávozó 131 család mellett 462 új család telepedett le a városban. A teljes lakosság száma az említett években így 5-800, illetve 870-1450 főre becsülhető. A lakosság részben magyar, délszláv (rác, bosnyák), betelepített német, és nem jelentéktelen az itt maradott törökök aránya sem! A már említett a Hofkammer által 1698-ban végzett összeírás, ami a bécsi levéltárból származik,[1] több érdekességgel is szolgál.

A felsorolt 621 névből (háztartásból/családfőből) több mindenre következtethetünk. Bár csak a feltüntetett nevek alapján próbáltam a nemzeti hovatartozást megállapítani, s módszerem így önkényesnek is

[1] Dr. Ódor Imre levéltár-igazgató jóvoltából került a birtokomba. Érdekes a nevek írása a családi és utónév sorrendjének szempontjából. Döntő többségében a magyarok nevét magyarosan, míg a németekét, rácokét az ő írásuknak megfelelően írta ugyanaz a személy, igaz, volt kivétel is. Valószínűnek tartom, hogy a bemondás sorrendje volt a meghatározó. (Lásd: Matt: Lakatos, Stephan Makay, Fabjanus Cserdy, Petrus Országh, de Török Pety, Szabo Janos, Ötves Thomas, Santa Szabo Matyas, Salacz Jurka!) A német illetve latinos keresztneveket sokszor rövidítették (Ladis:, Matt:, Mich:, Mato:, Nico:, Francis:, Geor.). Ezek után általában kettőspont vagy pont van. A magyar keresztneveket gyakran becézett formában írták (Jankó, Jancsi, Pety, Miho, Miski, Gergő). Sokszor csak a keresztnevet vagy vezetéknevet a foglalkozással tüntették fel. A gy-j, (Gyurka – Jurka); d-z-g (Csizmadia – Csizmazia – Csizmagia); p-b; s-sz; írása nem megbízható. A sok Bosnyák, Bosniak, Horváth név olvasásakor felvetődött bennem, hogy talán itt a sok, csak utónévvel rendelkező bosnyák és horvát nemzetiségűeket áldotta meg az összeíró közös előnévvel, ami aztán rajtuk is ragadhatott.

mondható.[2] Tulajdonképpen így egy főt, a Jacob „Cardinálist" németnek számítva keresztneve alapján, a 171 magyar mellett 236 délszláv (198 szerb, 7 horvát, 25 bosnyák, 6 rác), 100 török, 111 német, valamint egy-egy morva, lengyel és spanyol[3] nevet találunk az összeírásban. Megemlítendő Pechi Marko, Pechi Lucas molnár, Péczy Desé[4] és Pécsi Georgikus neve, akik már akkor viselték városunk nevét.[5]

Az összeírtak közül 28 volt bérlő,[6] a többiek saját épületükben laktak, és hatan voltak özvegyek, négy férfi és két nő.

A városi adminisztrátor mellett, aki nem lett név szerint említve, Jacob Cardinal,[7] Jonathan Colmundus [Edmundus] alispán,[8] Fridericus postamester,[9] Terzi „bassa" képviselte a város előkelőségét. Nem kétséges, hogy utóbbi egyértelműen a városban maradt török előkelőség, aki feltehetőleg származása miatt nem lett zaklatva.

A bécsi összeírás alapján szomorú képet kaphatnánk a gyér lakosság foglalkozásának megoszlásáról, ha kizárólag a feltüntetett mesterségeket vesszük figyelembe, miszerint két kovács[10] és három molnár (molitor)[11] élt a városban. Feltételezhető, hogy ezek a mesterek nem kizárólag mesterségükből tartották fenn magukat és családjukat, hanem szőlő-, illetve földművelésre is kényszerültek. A számunkra később érdekessé váló bőrös szakmákat egy tabakos[12] – aki feltételezésem szerint török – és négy varga[13] képviselte –, akik közül kettő magyar, egy-egy szerb, illetve német lehetett. Ám az összeírásból következtethetünk a város falai közt élő további mesteremberekre, az űzött mesterségekre, ha arra is gondolunk, hogy hajdanán a vezetéknevek egyben a foglalkozásokat is takarták, takarhatták. Ha ezzel a szemlélettel boncolgatjuk az összeírásban szereplőket, akkor láthatjuk, hogy kovácsot kettőt írtak össze, ám

---

2 A Horváth nevűeket horvátnak, a Bosnyák nevűeket bosnyáknak, a Morvai nevűt morvának, a Spaniol nevűt spanyolnak számoltam, míg a szerb, német, török és magyar neveket hangzásuk alapján soroltam be.

3 Spniol Gabriel. Madas említ is egy várbéli spanyol muskétást!

4 A neveket, foglalkozásokat az eredeti írásmódnak megfelelően adom közre.

5 A Fünfkirchen családról írt tanulmányomban foglalkoztam több olyan családdal, akik nevüket városunkról írták.

6 Inquilinus.

7 Bíboros.

8 Vice Comes.

9 Postar.

10 Manfay *kovacs,* Pirg *kovács.*

11 Lucas Nikolics *Molitor,* Lucas Pechi *Molitor,* Maro Szalatnay *Molitor.*

12 Juan Tonakjalitz *Tabak.*

13 Jurko *varga,* Marcy *varga,* Matthias *varga,* Philipics *varga.*

tizenegyen[14] viselik ezt a nevet. Van három Lakatos[15] egy Molinár és egy Müller[16] nevű is a listán. A vargafoglalkozásúak mellett még két ilyen nevű pécsi polgárt is találunk.[17] Bőrös foglalkozásra utal a három Tabak[18] nevet viselő, a hat Csizmadia[19] és a négy Sziártó[20] név. Borbély nevűt[21] hármat, Gombkötő nevet viselőt[22] kettőt, Szabó névvel élőt[23] kilencet írtak össze. A fallal körülvett belvárosba jellemzően német lakosság költözött, a délszlávok a falon kívüli külvárosokban telepedtek le, míg a magyar kisebbség nagyrészt a város környéki szőlőhegyeken lakott. Mindenesetre az biztos, hogy a város újjáépítéséhez nagy szükség volt a mesteremberekre, kovácsokra, lakatosokra, a lakosság és a katonaság ellátására, gombkötőkre, szabókra, vargákra, tabakosokra, és az élelmezésükhöz hozzájáruló molnárokra. Érdekes, hogy kőműveseket, ácsokat, építészeket nem találunk a lakosság körében ebben az összeírásban. Lipót császár rendelete folytán a város 1703-ban visszakerült a török megszállás előtti, püspöki-földesúri státuszába. A városban megmaradt kisszámú iparos megrendelések híján jövedelmét mezőgazdasági munkával, szőlőműveléssel próbálta kiegészíteni. A városban jelentős hagyományai talán csak a bőrkikészítésnek voltak. A 11. században István király pécsváradi apátságot alapító levelében már történt utalás a cserzővargákra, és a középkori Pécs iparában is jelentős szerepet töltöttek be a tímárok, mégis a mai pécsi bőrös hagyományok igazi letéteményeseinek a Tettye-patak mentén kialakult török bőrgyártást tekinthetjük.[24] A török tímárságok meglétéről már Evlia Cselebi is megemlékezik írásában, de az 1695. évi összeírás is említést tesz az Ágoston tér környéki török tabak mesterekről, akik valaha ott karmazsint készítettek. A török megszállás vége nem jelentette azt – mint láthattuk –, hogy a török lakosság teljes egészében elhagyta volna a várost. Maradtak itt páran, s békében, akik már itt születhettek, vagy megszerették a várost, a Mecsek lankáit. Bizonyítja ezt nem egy török név, ami a későbbi lajstromokban előfordul.

[14] Anton Kovacs, Joannes Kovács (1.), Joann Kovács, Juan Kovács, Joannes Kovács (2.), Kovacs Janos (1.), Kovacs Janos (2.), Kovacs Janos (3.), Arpady Kovács, Jacobus Kovacsevics, Mato Kovácsevics.

[15] Elias Lakacsovics, Joannes Lakatos, Matt: Lakatos.

[16] Anton M[o]lniar, Lucas Müller.

[17] Varga Istok, Petrus Varga.

[18] Tabak Micza, Nicolaus Tabak, Emerikus Tabak.

[19] Csismasia Istok, Jefta Csismegia, Joannes Csizmagia, Csizmazia Istvám, Jacobus Csizmegia, Juan Csizmezia.

[20] Stephanus Sziarto, Georgius Sziarto, Petrus Sziarto, Sziarto Andreas.

[21] Barbely Janos, Barber Andras, Barber Janos.

[22] Andreas Gombkőtő, Gombkötő Mattias.

[23] Szabo Jacab (1.), Mathias Szabo, Jakab Szabo (2.), Tadeus Szabo, Szabo Istvan, Szabo Luca, Szabo Miho, Szabo Gergő, Szabo Janos,

[24] Vörös M. – Gulyás J. – dr. Tóth G. – Fodor Gy.: A kétszáz éves pécsi bőrgyártás. Pécs, 1962. 5. old.

Ezek között az itt maradtak között tímárok, tabakosok is voltak, akik asszimilálódtak a város magyar lakosságához.[25] Feltételezhető, hogy már a török idők alatt is működtek a városban magyar – vagy magyarrá vált – tímárok is, az 1554-es defter[26] szerint. „A Nagy utcában[27] hét Varga család, a Szent Ferenc utcában[28] három Varga család lakott, a Városmalom utcában pedig[29] hat tímár család élt: Tímár Sebestyén, Tímár Orbán, Timár Antal, Tímár András, Tímár Bálint és Tímár Máté, akik nem voltak feltétlenül rokonok, csak foglalkozásuk után volt azonos a nevük."[30]
A Vörös – Gulyás szerzőpáros azon megállapítása, hogy annak idején vezetéknév gyanánt – pontosabban a sok azonos keresztnevű közül megkülönböztetésül – a mesterséget toldották a keresztnév elé, teljesen helytálló. Ez nem egy esetben meg is maradt a későbbiek során a családok vezetékneveként, mint az előzőekben már említettem. Igen jó példa erre, amikor 1744-ben Lauro Pál megvette Némethy György házát, akinek neve mögött zárójelben „azonos Szíjártóval" megjegyzés szerepel Madas Adatgyűjteményében.
Ugyanez a szerzőpáros már a bőrös mesteremberek német honból való korai betelepítésére is utal, sőt a 18. század során délről érkező bevándorlókról is. Egészen biztosan több mesterség képviselője próbált szerencsét a frissen felszabadult városban, ám jelen esetben csak a bőrrel foglalkozó mesteremberekkel célom foglalkozni.
A betelepült mesterekkel kerülhetett a városba a német hagyományokat meghonosító bőrkikészítési mód, mindamellett, hogy a bosnyák kordován- és szattyánkészítők a török hagyományokat vitték tovább. 1700-ban már a városban találjuk a bajor Pichler Boldizsár[31] tímárt Kitzbüchelből, Laschitz János[32] tímárt Stájerországból, Luttenburgból. 1713-ban érkezett a városba a kor talán legjelentősebb tímára, Heynemann János György,[33] akinek kezdeményezésére 1715-ben megalakult a városban a tímárok céhe.[34]

[25] Az 1698. évi összeírásban szereplő tabakosokról bizton megállapítani nemzetiségüket nem lehet, csak feltételezhetjük Madas egyik megjegyzése alapján török származásukat.
[26] Adólajstrom.
[27] Ma: Király utca.
[28] Ma: Ferenciek utcája.
[29] Ez a Tettye menti ősi település a Vörös – Gulyás: A kétszáz éves pécsi bőrgyár szerzői szerint, ám Pesti János ezt az utcát nem említi Pécs utcanevei 1554–2004 c. munkájában.
[30] Vörös M. – Gulyás J. – dr. Tóth G. – Fodor Gy.: A kétszáz éves pécsi bőrgyártás Pécs, 1962. 6. old.
[31] Megjegyzem: A Hofkammer 1698-as névsorában Pichler még nem szerepel. Madas Adatgyűjteményében 1743-tól fordulnak elő Pichlerek, akik kereskedők, kalmárok, illetve közülük Szaniszló kőműves mester. 1779-ben kerül említésre Pichler Márton szűcs, aki a mai Király u. 19. szám alatt lakott.
[32] Érdekes, hogy Laschitz nevet még elferdítve sem találunk Madas munkájában.
[33] Madas gyűjteményében (Pécs telkei, házai és utcái) 1778-1793 között öt alkalommal találtam, öt különféle írással (Hainiman, Hajneman, Hájniman, Hajnimon, Heineman) a névre, amely egyazon személyt takar.
[34] Vörös M. – Gulyás J. – Dr. Tóth G. – Fodor Gy.: A kétszáz éves pécsi bőrgyártás. Pécs, 1962. 6. old.

Bosnyák mesterek 1714-ben érkeztek nagyobb számban Pécsre, de 1712-ben is működött itt tabakos család, Tabak Maria, Matto, Jankó[35] és Imre.[36] A név gyakori előfordulása arra utalhat, hogy a mesterek java része ekkor a hagyományos balkáni, török bőrkikészítési módszert alkalmazta.
1713-ban Herczeg György[37] tímársegéd és Seradin Miklós[38] bőrösmesterek neve kerül említésre.
1714-ben vették fel a város polgárai közé Lucsics Mariant[39] és Stipanovics Iványt,[40] s már ez évben itt dolgozott Tabak Sorbo Pristinából,[41] mindhárman kordovánosok. A következő évben Kusztodinovics János[42] „kordoványos" vett házat a városban.
Egyre több bőrfeldolgozó mester telepedett a városba, szijjártók,[43] csizmadiák, bocskorosok, akik valamennyien a tímárcéhet erősítették.
Érdemes megemlíteni az 1758-as esztendőt, amikor a városban először említik Höffler András (mint posztókészítőt) és az 1762-es évet, amikor Ranolder Pétert említik. Mindkettejük történetével már más írásomban foglalkoztam. Az első pécsi kesztyűs, Ranolder származási helyéről azonban itt is szót kell ejteni. A pécsi bőrgyár történetével foglalkozó könyvet[44] olvasva derült fény arra, hogy Déry a pécsi kesztyűgyártás krónikáját megírva a téves adatot tőlük vette. Ranolder tehát nem Klattauerből származik, mivel Klattauer nevű város nem létezik. Viszont *Klattau* igen. Az elírás egyértelmű, a mester Klattauból való, azaz klattaueri. Klattau, a mai Klatovy –1918-tól –, korábbi német elnevezése a településnek, amely Csehországban a Plzeňský (Pilsen) kerületben található.

A Pécsi Bőrgyár történetével foglalkozó könyvben[45] több olyan név is előfordul, ami Madas adatgyűjteményében[46] nem szerepel. Feltételezhető, hogy ők saját tulajdonú, vagy önállóan bérelt házzal nem rendelkeztek a városban.

---

35 Tabak Jankó mellett egy lengyel segéd is – Mielic – dolgozott, akinek neve szintén fennmaradt.
36 Madasnál 1712-ben Tabak Maian, János és Mihály szerepel. Utóbbi foglalkozása egyértelműen kútfúró. Imrét 1695-ben említi, mint török származásút.
37 Érdekes, hogy Herczeg, Herczegh, Hertzeg névvel Madasnál 1828-ban találkozunk.
38 Ezzel a névvel sem találkozunk Madasnál.
39 Neve Madasnál nem található.
40 A névvel 1722-ben találkozunk Madasnál Stipanovics alakban.
41 Albánia.
42 Vörös M. – Gulyás J. – Dr. Tóth G. – Fodor Gy.: A kétszáz éves pécsi bőrgyártás. Pécs, 1962. 6. old.
43 Siradok vagy lorariusok.
44 Vörös M. – Gulyás J. – Dr. Tóth G. – Fodor Gy.: A kétszáz éves pécsi bőrgyártás. Pécs, 1962.
45 Uo.
46 Madas J.: Pécs telkei, házai és utcái. Internet: (http://mnytud.arts.unideb.hu/madas/adatbazis.php?nevkeres=Sheradin&szoreszlet=)

Igazából a hajdan volt pécsi kesztyűsökről akartam anyagot gyűjteni, ám rájöttem, hogy a szakmák szétválásának folyamata igen lassú volt. A bőr kikészítése és feldolgozása sem vált külön a kezdetekben, hát még a különféle bőreszközök készítésének folyamata. Ahhoz, hogy a kesztyűsszakmához eljussunk, több bőrfeldolgozó szakmának is ki kell válnia az „anyaszakmából", a bőriparosok nagy táborából. Egészen biztos, hogy már a kezdetek kezdetén készült kesztyű, kézre való Pécsett is, mégis nehezen találunk az első, kifejezetten kesztyűkészítőre a város falai között.

Kesztyűt már az ókortól viselnek. Anyaga az idők során volt szövet, bőr és fém is használati funkciójának vagy a díszítő szándéknak megfelelően. Németországban a kesztyűgyártó ipar a 9–10. században már a szőrme és kellékgyártáson belül létezett, 1165-ben pedig Skóciában már működött a kesztyűgyártók céhe. Franciaországban, Párizsban már 1190-ben találunk kesztyűs céhet. Csehországban szintén már a 12–13. században említést tesznek a kesztyűsök munkájáról. Magyar vonatkozásban a kesztyűsök első említése 1376-ban történik, amikor is az erdélyi szászok kaptak I. Lajos királytól céhszervezeteik működéséhez szabályokat. Amellett, hogy Magyarországon a 16–17. században több kesztyűscéh is alakult (Szent-Ágota, Segesvár, Beszterce, Brassó, Pozsony, Győr), nem egy helyen a kesztyűsök a többi bőrösökkel vegyes céhekben dolgoztak. Van arra is adat, hogy a kesztyűsszakma nemegyszer családon belül, generációkon keresztül öröklődött.[47]

Nézzük tehát a pécsi bőrfeldolgozó mestereket szakmák szerint, időrendi sorrendben, a fennmaradt összeírások alapján.[48]

A legismertebb pécsi tímárokat, a pécsi bőrgyártás nagyjait nem vettem be a névsorokba. Ők hosszú ideig voltak a város bőrgyártásának meghatározó alakjai, s nevüket szinte minden évben fel kellett volna tüntetni.

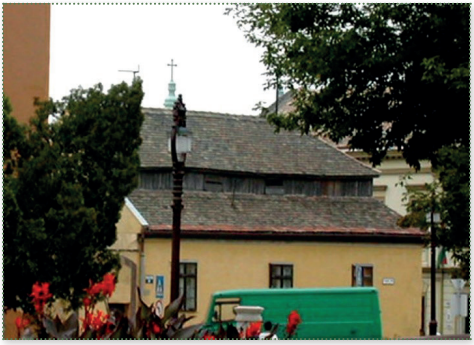

Timárház bőrszárító padlással az Ágoston téren

[47] Déry – Gál – Márfi: Kesztyűkönyv, Pécs, 2016. 27–29. old.

[48] Madas J.: Pécs telkei, házai és utcái. Internet: (http://mnytud.arts.unideb.hu/madas/adatbazis.php?nevkeres=Sheradin&szoreszlet=)

A nemes *Lauro*, Lauró névvel 1744 és 1828 között találkozhatunk. Laurónál érdemes megjegyezni, hogy nemes voltát igyekezett minél többször feltüntetni, illetve hogy hol szíjjártóként, hol tímármesterként szerepel, bizonyítva ezzel azt, hogy a két szakma szétválása az időben még nem történt meg egyértelműen.
A *Höfler*, Höffler vagy másként Hefler, Heffler család képviselői 1764-től 1895-ig szerepelnek Madas adatgyűjteményében.
A Pécsett méltán híres *Krautszak* tímár (molnár és kereskedő) család tagjainak képviselőit 1772–1894 között találjuk a városi összeírásokban. Nevüket Krauczogh, Kráuczag, Krauczagh, Krauczak, Krauthszak, Krautsack, Krautsak, Krautzak alakban örökítették meg.
A *Pelikán* család 1773 és 1808 között szerepel a városi összeírásokban, míg az *Erreth* (Ereth, Erret, Eredt, Erert) család 1809 és 1911között. Érdekes, hogy ennek a családnak is volt molnár őse.
A *Hamerli* család képviselői 1841–1913 között fordulnak elő Madas munkáj**á**ban Hamerli, Hammerli, Hamerly, Hámerli írásmóddal.[49]

A manufaktúrák, üzemek, gyárak megjelenésével az ott alkalmazottak mesterségét, szakmáját már nem tüntették fel a különböző összeírások, így a tömegtermelés megindulásával az ő nevük sajnos a feledés homályába merült.

Írásom végére két táblázatot szerkesztettem. Az elsőben a Madas József munkája alapján azt gyűjtöttem ki, hogy mely évben hány és milyen tevékenységet végző bőrös szakember fordult elő az összeírásokban. A második táblázatban pedig azt szerepeltettem, hogy mely évben, melyik bőrös céh került említésre.

Bocskorosok

Bocskoros vagy bocskormetélő, a bocskor készítésével foglalkozó kisiparos. Magának a bocskor szónak az eredete ismeretlen. Első említése az 1395 körüli Besztercei Szójegyzék másolatában fordul elő.
A **bocskor**[50] egyetlen darabból szabott talpú és felső részű, sarkatlan, elöl kerek vagy hegyes orrú, bocskorszíjjal felköthető könnyű lábbeli. Védi a talpat, a lábélet és a lábujjakat. Anyaga lehetett kikészített bőr, vagy szőrösen hagyott, kikészítetlen bőr is. Lehet *„egylábas"*, tehát bármelyik lábra felhúzható, vagy *„féllábas"*, tehát a jobb és bal láb szerint más formájú.

[49] Valójában a Hamerli Kesztyűgyár államosítása után is maradtak Pécsett a család leszármazói közül, nem csak „kesztyűsök", de a „vasasok" közül is egészen napjainkig.
[50] Magyar Néprajzi Lexikon.

A bocskorosokon kívül a vargák és a tímárok is készítették ezt a legolcsóbb lábbelifajtát, de vannak adatok arra is, hogy a csizmadiák is foglalkoztak a készítésével.
A bocskor viselete a 19. sz. közepétől a magyarság körében rohamosan háttérbe szorult, mivel viselete a szegénység jelképe lett.

Kész bocskorok a műhelyben

Bocskorosok a városban[51]

1722 Capusi László telke a *bocskoros céhé*. Tehát a bocskorosok céhe már működött ebben az évben.
1727 Petrovics Márk.
1734 Filipovics István, Szigetvári[52] György, Szigetvári Mihály, Varga Mihály, Varga Péter.
1737 Szigetváry Jakab valószínű, hogy György fia.
1748 Csernics Máté, Dombay Tamás, Mihics Ignác, Szigetváracz[53] Mátyás, Szigetváry Jakab.
1752 Dombay Tamás, Horváth József, Istokovics Mihály, Ivanovics Mátyás, Kinzl József, Mihics Ignác, Perics András, Szigetváry Jakab, Szigetváry Mátyás.
1769 Posgai Ignátz (bocskoros mester), Posgai Jakab („Botskor tsinálló Mester").
1771 Istokovits Ferenc, Kreznovics György, Posgai Ignátz
1772 Mihits Ignátz Botskor tsináló Eözvegye átadta házát a „*Botskor tsináló Czéhnek*" holtig való tartásért.
1776 Dombai Ádám, Gadó Pál, Istokovics Ferenc.
1783 A *bocskoros céh* eladta 430 négyszögöles házát Gáspár Ádám nyugalmazott dobszai ispánnak 1000 f-ért. A telek K-i patak menti részét megtartották. Tehát még mindig működött a bocskoros céh!
1785 Jaranyi András.
1786 Ferenczfy Ignác, Gadó Pál, Istokovics Ádám, Istokovics Ferenc, id. Istokovics Mihály, Kraljevics József, Lovasics István, Szalay/Szalai József, ifj. Vlasics Ignác.

[51] Madas J.: Pécs város telkei c. Adatgyűjtemény alapján.
[52] A Szigetvári név már az 1698-as névsorban is szerepel.
[53] A Szigetvárecz név ugyancsak szerepel az 1698-as névsorban.

1787 Istokovics Mihály, Wlassics Ignác,
1789 Lovasits István
1803 A bocskoros céh még működik.
1805 A bocskoros céh még működik.
1828 Fisztrovits Pál veje, Fránvits Mátyás a fiával, Istokovics Ignác, id. Istokovits István, Istokovits Mátyás, Járányi Julianna Delibeliné, Járányi György, Kiralyovits Ádám, Marton Márton, Papp Ignác, Posgai Mihály.
1828 A bocskoros céh még működik.
1829 Poszavátz Tamás.
1856 Filippovits János, Franits József, Istokovits Jósef, Misetits János, Pozsgay József.
1861 Papp Ignácz.
1867 Misetits János.

Bocskoros műhely, részlet

Cipészek[54]

A cipészszakma, illetve megnevezés alatt a lábbelik készítésével és javításával foglalkozó szakembert értjük. Magyarországon a 18. és a 19. században az egyik legjellegzetesebb, de mindenképpen a leggyakrabban előforduló szakma volt. A hazánkban dolgozó mesterek igen komoly szakmai hírnévre tettek szert Közép-Európában.
Eredetileg a cipész még a varrócérnáját is maga sodorta majd szurkozta, s az illesztő-rögzítő faszegeket is ő készítette magának. Ez a szakma is tagolódott, voltak, akik készítették, és voltak, akik csak javították a cipőket. Utóbbiakat suszterekneknek nevezik.
A hagyományos, kézzel készült, varrott, faszeges **cipők** elkészítéséhez jól képzett cipészmesterek kellettek.
A cipő a lábbelik egyik fajtája. Többnyire bőrből készült talpa, sarka és a boka körül záródó, elöl többnyire nyitott vagy szétnyitható felsőrésze van. Lehet magas szárú, vagy ún. félcipő. Alapvető feladata az emberi láb védelme a külvilág hatásaival szemben. A cipőknek meglehetősen sok változata alakult ki a rendeltetésük és a viselő társadalmi szerepének függvényében. Sarkuk lehet sima vagy magas, készülhetnek bőrből, vászonból, valamint más, alkalmas anyagból.
Részei: járólap (talp), felsőrész, fedőlap, bélés, sarok.

[54] Wikipédia

Cipészek a városban

1722 Gillinger Ferenc, Schenz Ádám.
1856 Csernits Ferenc, Einberger Antal, Hamatna Antal, Held Károly, Reinhard Ferenc, Sauer Jósef, Waidinger Antal.
1859 Muntzhardt Tamás, Putz Károly.
1865 Hartner István.

Suszter műhely

Csizmadiák

A csizmadia a csizmák készítésével és javításával foglalkozó kézműves. A csizmadiamesterség kialakulása a 17. századra tehető, amikor a vargamesterségből kiváltak a magyar vargák, a német vargák, a csizmadiák. Jellegzetesen magyar, mára már kihaltnak számító mesterség. A szó szerb-horvát közvetítéssel a magyarba került, oszmán-török eredetű lehet. Első előfordulását 1594-ből (a csizmáét 1492-ből) ismerjük. Ám már a török kor előtt is ismert volt, és készítettek kifordított varrással magas szárú bőr lábbeliket. A csizmadia a magas szárú bőr lábbelik mellett egykoron bőrcipők és más bőr lábbelik készítésével is foglalkozott.

Csizmadia munkában

A **csizma** magas, boka fölé érő szárral rendelkező lábbeli. A különböző társadalmi osztályokra a különböző csizmaviselet volt a jellemző. A csizmadia készít ványolt, paraszt-, lovagló-, bilgeri (fűzős) és vadászcsizmát. De készített törökösen cserzett, általában piros/sárga színű bőrből készült karmazsin- és ráncos (rogyott) szárú csizmát is.
A parasztok csizmái egyszerűek voltak, fejrészük kézzel ványolófán formázva készült. Az „úri", egy darabból kiszabott ványolt csizmákhoz speciális és drága berendezés kellett. Ezért nemegyszer a drága ványológépet sokszor közösen használtak az ismerős csizmadiák. A csizmákat hosszú ideig „egylábasokra" készítették, azaz szimmetrikus

kaptafára. A csizmadia a már kész bőrtől kezdi a csizma elkészítését. A felsőrészt és az „aljá” is ő készíti, dolgozza össze. A csizmadia kéziszerszámai a cipészére hajaznak, de alkalmaznak ványoló eszközt, csizmaszártágítót, kaptavasat és bőrráspolyt is.
A középkori lábbelidivatot váltó keleti jellegű csizma legjellemzőbb eleme a 16. sz.-ban a kifordított szárat a talp visszájához erősítő, ún. *fordított varrás* volt. Két tűvel dolgoztak úgy, hogy a talp járófelületét nem szúrták át, csak fél mélységig öltötték a bőrbe. A sarki részt sem varrták a talphoz, hanem a benedvesített csizmát ezen keresztül fordították a színére. Ezután a nyitva hagyott sarki résznél a szár bőrét kifelé fordulóan öltötték a talphoz. A fordított-varrott technika csak egyetlen talpat engedett meg és nagyjából béleletlen szárat jelentett.[55]

Csizmadiák a városban

A pécsi céhek közül a csizmadiacéh alakult meg legelőször. Állítólag 1696 januárjában a város megerősíti a céh alakulását, ám a latin nyelven kiállított erről szóló oklevél a város öt tornyot ábrázoló[56] kétes pecsétjével van ellátva, ami az okmány hitelességét kétségessé teszi. A céh megerősítése végül egy évvel később, 1697. március 27-én történt meg I. Lipót által.[57]
A céh pecsétje kör alakú, átmérője 3,6 cm. Körirata: SIGIL. LUM. C. ET. DOTURNÁR QUIN. ECLE., vagyis a pécsi csizmadiák céhe (*sarusok*). A pecsétkép alsó részében ovális pajzsban magyaros csizma látható, pajzs fölött musta, annak tetején sarló alakú tímárkés. A musta[58] és a kés találkozásánál az 1697-es évszám olvasható. A pajzs körül barokkos díszítés.[59] Ez még jobban megerősíti azt a feltevésemet, hogy az 1698-as összeírásban szereplő csizmadiamesterséget űzők esetében a foglalkozásuk vált nevükké.

1698 Csismasia Istok, Jefta Csismegia, Joannes Csizmagia, Csizmazia Istvám, Jacobus Csizmegia, Juan Csizmezia.
1712 Horváth János, Mathias Csizmazia, *Puskas* János, Topicz Miklós.
1718 *Siffko* István.

[55] Gáborján A.: A szolnoki hódoltságkori ásatási lábbelianyag magyar viselettörténeti vonatkozásai (Ethn., 1957); Gáborján A.: Két magyar hosszú szárú lábbelitípus viselettörténeti elemzése. (Népr. Ért., 1958); Gáborján A.: A Néprajzi Múzeum lábbeligyűjteménye. I. Csizmák (Népr. Ért. 1959).
[56] Hetedhéthatár, 2014. március 15. Trebbin Á.: Fejezetek a pécsi céhek életéből. A szerző a kérdéses pecsétet elfogadja, bár jól tudjuk, hogy ez a pecsét hamisítvány lehet.
[57] Uo.
[58] Bőrsimító.
[59] Baranya história dr. Erdődy Gy.: In: Néhány pécsi céhpecsét a XVIII. században I. rész.

1722 Costolics János, Guyrak Mátyás, *Nissay* János, Orlavics Péter, *Pandel* Mihály, *Puscas* János, Schmer Jakab.
1727 Csizmadia Antal, Gerdenics György, Habalics Mátyás, Smer Jakab, Szenyeri János, *Vestermayr* Lőrinc.
1734 Bolovics István, Fekete Mihály, Gerdenics György, Radicsevics Fülöp, Pavics János, Szablár György.
1737 *Bantel* Mihály, Bastalics Tamás, Csiszár György, *Festermaér* Lőrinc, Kosz István *Nisai* János, *Sivko* János, Smér Jakab, Turkovics János.
1752 Fabiankovics Mátyás, Gasparovics György, Mestrovics János, Prekletics János, Sárics Ferenc (*szegény csizmadia*), Tumbrics Gáspár, Vészics András Kocsis János, Tupics Pál, Gerdenics György.
1753 Fekette / Fekete Mihály, Sarics Ferenc.
1757 Kosz István.
1759 Vésits András.
1764 Bolovics Lőrincz, Csucsorék Imre, Humics Mátyás, Vésits András.
1766 Pósta János.
1768 Tumbri László.
1769 Krupits Márk.
1772 Kereszty János.
1773 Posta János, Tumbri László.
1774 Simonovits András.
1776 Fábkovits Miklós.
1777 Nagy István, Topits József.
1778 Topits Josef.
1785 Mihálovics Antal, Pajnák József.
1786 Borsos Imre, Cziriak József, Kamener György, Matiskovics József, Vugrács András.
1826 Angyal András.
1828 Andrasovits Mátyás, Asztalos János, Borlovits Ignác, Cséfai János, Csizsár István, Ferenczfy Ignác, Finta István, Horváth János, Koleszarits György, Kováts István, Krizsay József, Mohoss Ferenc, Radoll József, Ribics János, Sarits György, Somogyi Pál, Skrinarits József, Szegfü István, Vagrács András, Vexler Ferenc, Vlassits János,Vugráts Gábor, Zavaczky Márton, Zinits József.
1850 Bubreg István.
1851 Asztalos György, Ferenczfy Ignátz, Finta István, Horváth János, Horváth Jósef, Kollár János, Némethy János.
1856 Asztalos Ferencz, Asztalos György, Asztalos János, Bubreg István, Finta István, Göbölös Ferencz, Horváth János, Knebl Gáspár, Kolszárits Ferencz, Kováts István, Kovátsits Károly, Laluk János, Lontsár

Ferencz, Lontsár Miklós, Mohos Ferencz, Popovits Ferencz, Ribits János, Schaudek László, Szabó János, Szegfü János, Szutsits Mihál, Vlasits János, Vörös Imre, Walter Bálind, Zombory József, Zsinkó György.
1860 Horváth János, Moslovátz József, Szabó János.
1861 Britivits Antal.
18** Kováts István, Pozsgai István.
1864 Lakatos Antal, Rauss József.
1865 Greksa Jósef.
1866 Finta István, Zsinkó György.
1881 Kolovits József.
1885 Gál János.

Érdekes a Puskásból Puscas, a Pandelből Bantel, a Nissayból Nisai, Vestermayrból Festermaér, a Siffkóból Sivko lett.

Sarukészítők

A saruk készítésével foglalkozó kézműves. Valójában a tímárok és a vargák is készítettek bocskort, sarut és szekernyét[60] is. Sőt valaha a tímár- és vargamesterség is átfedte egymást, amire a cserzővarga titulus is utal.
A **sarunak** alapvetően kétféle változata van. Az egyik szandálféle, talpból és szíjakból álló lábbeli, a másik a hosszú szárú saru. Ez utóbbi lehetett combig érő – ekkor a combig érő szekernyét váltotta –, és lehetett csak térdig érő, sőt rövid szárú, deli saru is.

Sarusok a városban

1828 Vinkovics Pál.

Vargák

A bőr kikészítésével[61] és egyszerűbb lábbeli készítésével foglalkozó iparos. A 16. sz. elejétől a vargák egyre erősebb vetélytársai lettek a tímároknak, akiket társadalmilag mindig lefelé igyekeztek szorítani. A bocskorkészítési jogán a tímárokkal rendre perlekedtek. A 18. századtól a vargamesterség hazánkban kettévált. A vargák bőrkikészítésére jobbára jellemző volt a növényi cserzés, de alkalmazták a timsós cserzést is munkájuk során. A varga- és tímármesterség megjelölése nemegyszer összemosódott.

[60] Térdig vagy combközépig érő, *varga* által készített, inkább a lábszárat védő, a lábbeli fölé húzott lábravaló.
[61] Ld. cserzővarga elnevezés.

Műhelyében dolgozó varga

A *magyar vargák* (vagy fehér vargák, korábbi maguk használta elnevezés volt a *sarutás*[62]) bőrt készítettek ki csizmadiák és szíjgyártók számára, többnyire varga módra, ám néha fehéren-timsósan is. A bőrkikészítés mellett készítettek egyszerűbb lábbeliket is, mint a bocskort, sarut vagy bakancsot, de foglalkoztak a lábbelik javításával is, foltozással, fejeléssel, talpalással.
A *német vargák* finomabb lábbeliket készítettek: új divatú sarut, női fűzős sarut, sarkos női cipellőst, sarkos női csizmát, férfi-női cipőt és férfi-női papucsot. Ők is elvégezték a saruk talpalását és fejelését is. A német vargák mestersége lassan összemosódott a cipészekével.
A pécsi varga céh pecsétje 1718-ból ismert. Lenyomatának anyaga viasz, „alakja kör, színe vörös, átmérője 3,6 cm. Köriratának szövege elmosódott. A pecsétkép egy fejtetőre állított tojásdad alakú pajzsból áll, amelynek alsó részén egy ár látható, felette egymás mellett egy kis méretű és egy nagyobb csizma, felettük a vargák munkapadja. A pajzsot két oldalról virágszerű díszítmény ékesíti. A pajzs felett egy alak látható palástban, jobb kezében babérággal, bal kezében jogarral, fején papi süveggel. Valószínű első királyunk, Szent István. A pecsétkép felső részében kétoldalt a pecsét keletkezési éve olvasható.”[63]

Középkori gyakorlat szerint a lábbelit varró varga maga készítette ki a mesterségéhez szükséges bőröket, vöröses-barna bőrt adó cseres kikészítéssel. A vargák ugyan általánosságban cseres bőrt készítettek, de a 16. sz. elejétől rendelkeztek a bőrfehérítés jogával is.
Készítettek sarut, cipellőst, szekernyét és kapcát. A hódoltság korától divattá váló csizma készítésével azonban már a csizmadiák foglalkoztak, akik vargákat kezdték kiszorítani a piacról. Így a vargák egyre inkább megmaradtak az ódivatú lábbelik és bocskorok készítésénél, illetve rátértek a lábbelik foldozására-javítására.[64]

[62] Madas J.: Pécs telkei, házai és utcái. Internet.
[63] Baranya história. Dr. Erdődy Gy.: In: Néhány pécsi céhpecsét a XVIII. században. I. rész.
[64] Ld. foltozóvarga elnevezés

Vargák a városban

1698 Jurko *varga,* Marcy *varga,* Matthias *varga,* Philipics *varga,* Varga Istok, Petrus Varga.
1712 Csinz Ádám, Illich János Gáspár, Ivanovics Mátyás, János Jakab, Opancsár Ferenc, Saidenman Tamás, Varga Fülöp, Varga János, Varga Mihály, Varga Péter.
1719 Özv. Siegeistné Mária varga.
1722 János Jakab, Sczöetkovics Ignác, Seidenmann Tamás.
1727 János Jakab, Sentz Ádám, Varga Fülöp.
1734 Priczenmayer Miklós.
1737 Ferner Ádám, Franyo varga, Istokovics Jakab, Istokovics Miska, Kilinger Ferencz, Mautner János, Péter varga ugyan vargha fiával, Tomariczki János.
1744 Ferner Ádám.
1776 Jokhan Mátyás
1751 Ferner Ádám.
1752 Mautner János, Tomericzki János.
1753 Mautner János.
1754 Ferner Ádám varga örökösei, Harnis Rókus, Klocz György varga árvái
1764 Johán Jakab, Keller Konrád.
1766 Nayver Henrik *német vargamester.*
1768 Neyver Márton *német varga.*
1769 Neyver Henrik *német varga,* Ferits András.
1771 Najver Henrik.
1776 Kráisz József.
1777 néhai Hiemer Ferenc *német varga,* Istokovits Ádám, Penczenlaitner János *német varga.*
1778 Mitas György *német varga.*
1782 Özv. Dolesi *Tádéné* Magdolna varga, Johann Mátyás, Koch János, Strasznik Orbán.
1783 Forderkunszt Antal.
1786 Dárovics Ferenc.
1793 Darovits Ferenc varga felesége, most Stoll Jánosné.
1813. Offenmüller Ferenc.
1820 Trampits Károly.
1828 Csernits Mihály, Dvorzsak János, Glaser Ádám varga özvegye, Hamatna Ferenc, Hartner Antal, Jechlinger Ignác, Kopp Vilmos, Kreisz Mátyás, Lutter Mátyás, Mundshard varga, Naiber Márton, Özv. Nikes Józsefné *varga fiával*, Offenmüller Ferenc, Penczenleitner János,

Petermayer János, Putz Jakab, Resz József, Schurm Márton, Wideman Ferenc.
1842 Istókovits Ignátz.
1851 Istókovits Ignátz, Járányi Josef, Kopp Vilhelm *német varga,* Marton Márton, Posgai Josef, Szauer Jósef *német varga.*
1856 Hartner István, Istokovits András, Járányi (Máczó) József, Járányi (Varga) György, Kreisnäcker Ferencz, Márton András, Negele József, Siptár József.
1865 Pados Jósef *magyar varga.*
1885 Hantner István, Herczeg István.

Érdekesség a névírásnál: Hartner – Hantner; Neyver – Nayver – Najver; Tomareczki – Tomariczki; Priczenmayer – Penczenlaitner; Saidenman – Seidenmann;

Tímárok

Cserzés, borotválás

A tímármesterségnek legalább 4-5000 éves múltja van, már az ókori népek fejlett bőrkikészítési technológiákat ismertek.
Hazánkban a tímár szó már az 1200-as évek okleveleiben is megjelenik. A sutorokat – lábbelivarrókat – más néven tímároknak nevezték.[65] Maga a *tímár* szó a bizánci újgörögből kerülhetett át a magyar nyelvbe – ahol „finoman, kikészített bőr"-t jelentett. A bizánci finombőr timsós és növényi cserzési eljárással készült, ami alapján valószínűsíthetjük, hogy a magyar tímárok is e módok alapján készítették ki bőreiket. Elsősorban a ló-, szarvasmarha- és sertésbőröket csereztek. Ám a kezdetekben, a magyarban, a tímár szó jelentette egyben a bőrkikészítő és lábbelit varró mesterembert is egyaránt. A mester ruhadarabok, lábbelik készítésével is foglalkozott. Az általa kikészített bőröket pedig elsősorban a nyergesek, szíjgyártók és különböző egyéb lábbeli készítő mesterek vásárolták fel. A 14. század végére, a vargamesterség megerősödésével, a tímárok lábbelikészítési tevékenysége egyre jobban háttérbe szorul, és a bőrkikészítés válik jellemző foglalkozásukká. Lábbeliből már csak

[65] „Hec sunt nomina sutorum … qui alio nomine tymar (dicuntur)" (Erdélyi L. 1902: 776).

a bocskort készítik, illetve ők állítják elő a talpbőrt.[66] Valószínűsíthető, hogy a talpnak való nehezebb, vastagabb bőröket más módon állították elő, mint a felsőrészekhez alkalmazott vékonyabb, puhább bőröket. A bőrkikészítő mestereket illették még *alutarius* jelzővel is, amely a timsó latin nevéből, az *aluta* szóból képzett, „timsóval dolgozó"-t jelentett. Utalhat ez arra, hogy hazánkban elsősorban a bőröket timsóval készítették ki.

A magyar bőr egykoron keresett árucikk volt Európában. Tudjuk, hogy a 16–17. században Franciaországból királyi parancsra érkezett hazánkba mester a bőrkikészítés magyar módjának tanulmányozására. Ennek köszönhető, hogy a régi magyar bőrkikészítés módja feljegyzésre került.

A vörös- és fehér tímár, kordovános, tabakos, irhás

A tímármesterség a bőr kikészítésének metódusa alapján alapvetően két utat követett, ám a nyers bőrök és az előállított termék milyensége alapján is tovább rétegződött.
A szervetlen sókkal keleti módra cserző tímárokat fehér tímároknak nevezték, timsós cserzéssel ugyanis a bőr fehér színt kapott. Elsősorban ökör, tehén, és bivalybőrt készítettek ki. A bőrről a szőr eltávolítását meszezéssel végezték el. A meszezéssel-erjesztéssel szőrtelenített, cserzett bőröknél a gyökerestül kitépett szőrök helyén sok kis apró lyuk maradt, ami a bőröket gyengítette, szakítószilárdságukat csökkentette. Előnye volt viszont ennek az eljárásnak, hogy az előállított bőrök nedvességtűrése jó volt.
A fehér tímárok (Weissgerber) között megkülönböztették a *magyar tímárokat*, akik a bőröket borotválással szőrtelenítették, majd timsóval és konyhasóval dörzsölték be és ilyen oldatban taposták meg. Meglehetősen rövid idő – 2-4 hét – alatt megtörtént a bőr kikészítése, ellentétben a csersavtartalmú növényi anyagokkal való, több hónapig – a középkorban akár 2-4 évig is – eltartó kikészítési eljárással. A késsel történő szőrtelenítés miatt a bőrök felületében – a *barká*jában – a szőrök gyökerei bennmaradtak. Így az ilyen bőrök tömörebbek, erősebbek voltak. Ezért, és mert a bőrök rostjaival vegyileg nem egyesült a timsó, illetve a konyhasó, az vízzel bármikor kimosható volt belőlük. Az ilyen átmosott bőrök szinte megint nyersbőrökké válhattak, szakítószilárdságuk is a nyersbőrökéhez közelített. A „csávalé" anyagai só, timsó és egy, a *kelesztés*t segítő

[66] A tímárok egyre gyakrabban ökör-, tehén- vagy bivalybőrből halzsíros utókezeléssel készítettek talpbőrt.

savanyító anyag, amely lehet korpa, kukoricaliszt és derce, kovász, dara, savanyú tej, tejsavó, esetleg liszt. Ezek a „magyar módra" készült bőrök azonban érzékenyek voltak a nedvességre, ezért szükséges volt még további „kezelésükre", a parázs feletti melegítés utáni olvasztott faggyúval történő átitatásra.

Már a honfoglaló őseink ismerték és alkalmazták ezt az eljárást, ami Kínából jutott el hozzájuk, hogy aztán ezt a módszert meghonosítsák a Kárpát-medencében. A vargamesterség elterjedésével, amely a nyugati növényi cserzést alkalmazta, egyes magyar tímárok áttértek a növényi cserzésre.

Vörös tímárok vagy cserzővargák[67] (cerdones, Rotgerber) növényi anyaggal végezték a cserzést. Nevüket az ezzel az eljárással kikészített bőrök barnás-vöröses színéről kapták. Nyersanyaguk bárány-, juh-, kecskebőr volt. Cserzőanyagként főleg tölgyfakéregből, tölgyfagubacsból, gesztenye-, fenyő- és fűzfakéregből, a gambír terméséből s a szömörce leveléből (Coriária/cserszömörce), égerbogyóból, árpadarából készült cserlevet használtak.[68] Nem volt mindegy, hogy milyen célra készített bőrt milyen cserzőlében készítettek ki. Gesztenyefa kérgét főleg a talpcserzéshez, fűzfakérget a bagaria bőr cserzéséhez használták inkább. A növényi részeket kezdetben, egészben vagy porrá törve, őrölve,[69] a vízzel együtt tették a kádakba. A cseranyag kilúgozódása a hideg vízben lassan ment végbe, a létrejött cserzőlé pedig híg volt. A cserzés folyamata így akár évekig is tarthatott.

A cserzőanyagok a cserzőlének különféle színeket kölcsönöztek a világossárgától a sötétvörösig. Ezzel a bőrök színezése is megoldódott némileg. „Feketéhez bizonyára rozsdásvasat kenyérhéjfőzettel, szömörce- vagy gubacslével, piroshoz különösen a vadalma és az üröm főzetét, sárgához a festőkökényét, a varjútövisét és a festőkamilláét"[70]

---

[67] Ld. Vargák alatt

[68] „Növényi cserzőanyagok: Növények szárából, törzséből (tölgyfa, gesztenyefa, quebrachofa (vörös), kéregből (tölgy, fenyő, mimóza, fűzfa, mangrove, éger stb.), levelekből (cserszömörce (sumach), gambír), termésekből (Valónea, trilló), beteges kinövésekből (gubacs, magyar gubacs, török, afrikai gubacs). Ma már a cserzőanyagok kilúgozásával készült koncentrátumokban is kaphatóak, így a cserzés ideje lerövidül.
A különböző növényfajták és ezek részei különböző mennyiségben és minőségben tartalmazzák a cserzőanyagot. A cserzés során a pH-érték változtatásával a cserzőanyag színe is változik, világossárgától a sötétbarnáig. A bőr átveszi a cserzőanyag színét." Pollak E.: Nyesbőrismeret, a bőrgyártás folyamata, anyagvizsgálati módszerek 48. old.

[69] A szömörce fiatal hajtásait nemegyszer a napon szárították meg és lovakat jártatva törték porrá „nagyüzemi" eljárással.

[70] Wikipédia Magyar bőr- és lábbelikészítés (Nagy L. 1971: 217)

Tobak vagy tobakos

A 14. század végén, 15. század elején tobakokról, tabakosokról még nem történik említés. Ennek a kornak a két timsós finombőr fajtájáról, az irháról és kordovánról azonban igen. Ezeket a terméket – amik később a tabakosokra lettek jellemzők –, feltehetőleg az alutarii-tímárok[71] készítették.

A hódoltság után az irha-, kordován és a török kori szattyán – tehát a finom bőrök – előállításával a tabakosok foglalkoztak szinte teljes egészében. Maga az elnevezés a török tabak, bőrkikészítő szóból ered. *A bőr kikészítésének technológiája is megváltozott török hatásra. A timsós cserzést felváltotta lassan a teljes egészében a növényi cserzési eljárás.* A szakma ezzel végleg megosztódott. A tobakos már a cserzővargával és a tímárral szemben lábbelik készítésével egyáltalán nem foglalkozott. Viszont a tabakosok közül a *kordoványosok még hosszú ideig alkalmazták a timsós és növényi cserzés kombinációját*.

A szattyán a kordovánnál vékonyabb és puhább. Az előállítására a juh-, birka- és báránybőrök közül a rackajuhét értékesebbnek tartották a merinóinál. Tapasztalatai alapján ismerték, hogy a durvább szőrű racka bőre erősebb és szívósabb, mint a finom selymes gyapjat viselő merinóé. A nyírott juhok és birkák bőreit is előszeretettel használták fel, mivel a nyírás következtében az állat bőre megerősödik.[72]

A **tobakos** tehát olyan magyar tímár, aki török módra dolgozik, irhát, kordovánt, és még az ezeknél is finomabb szattyánt állít elő. A tobakos többnyire juh-, birka- és kecskebőrt dolgozott fel, de van rá adat, hogy borjú-, tehén- és lóbőröket is kikészített. A kecskebőrből készült szattyánt nevezték igazinak,[73] közönséges szattyánnak meg a juh- és borjúbőrből készültet. A szattyánt „törökbőrnek" is nevezték. Maga a szattyán nagyon puha, finom bőr, melyet eredeti barna színében hagytak, vagy megfestették pirosra, sárgára, kékre.

A bőrkikészítés során a szőrt továbbra is meszezéssel távolították el. A felduzzadt bőrből a visszamaradt meszet cserzéssel, síttatással távolították el. A cserzési eljárás a török mesterektől átvett metódus volt, amit tovább is fejlesztettek. A szömörce szárított levelének, fiatal hajtásainak forrázatához, háziállatok – általában kutya, tyúk, galamb – ürülékét[74]

[71] Szinonimái: alutárius, coriarius, „Artis Alutariae vulgo tobak dicti Magistri", „dalmatice … tabak".

[72] Wikipédia Magyar bőr- és lábbelikészítés (Nagy L. 1971: 192).

[73] A szattyán szó is török eredetű és kecskebőrt jelent.

[74] A viszonylag keményebb tehén-, borjú-, lóbőrök páclevéhez általában tyúk- és galambürüléket, a kisebb és puhább kordovánnak meg szattyánnak való kecske-, birka-, juh- és báránybőrökhöz kutyaürüléket használtak. Főként elsősorban, a csonttal táplálkozó kutyák fehér ürülékét részesítették előnyben, mert tapasztalataik szerint az ebből készített pác mésztelepített és puhított legjobban. Wikipédia Magyar bőr- és lábbelikészítés Nagy László (1971: 202).

keverve állította elő a cserzőlevet.[75] A cserzést eredetileg a régi, különösen Keleten, de nálunk is szokásos módszerrel végezték, úgy, hogy kétkét pőrét tömlőszerűen összevarrtak, szömörceporral vagy cserzőlével megtöltötték, majd a tömlőket kádba tették, szömörcelevet öntöttek rá, és kövekkel megrakva a lébe süllyesztették. A cserzőanyag így kívülről is, belülről is érte a tömlőket, sőt, átszivárgott a bőrön a cserzőlé. A cserzés három-öt napig tartott.
Az újabb, gyorsabb eredményt adó eljárás során: a pőréket egyre töményebb szömörcés oldatba mártogatták. Az egyes oldatokban öt-hat óráig áztak, gyakori mozgatás közepette. Ez a gyakori mozgatás lényegesen lerövidítette a cserzés idejét, akár egy napra is.
A török tobakok a kutyaganéjos pácolás után még korpa-, füge-, mézés szőlőmustpácot is alkalmazta, ezzel elérve a bőrök hihetetlen finomságát.[76]

Pécsi tabakosok, és német tímárok

1695 Tabak Imre (török).
1698 Juan Tonakjalitz *Tabak,* Tabak Micza, Nicolaus Tabak, Emerikus Tabak.
1712 Tabak János, Tabak Marian.
1719 Tabak Lőrinc, Tabak Marian, Tabak Pál.
1737 Péter Menyhért, Tabak Marian.
1740 Tabak Antal.
1744 Hoszas Ferenc német tímár, azaz tabak.
1748. Vaidez Tamás.
1751 Hoszszas Ferenc német tímár.
1752 Pinterics Mihály nyomorgó tabak, Vajdek Tamás, Sirisakics György.
1754 Vaides Tamás.
1755 Beer Menyhért, *cca.ekkor Red Mihály céhmester.*
1766 Vajdesz Tamás.
1767 Verbanovits Lőrincz.
1771 Kherber Lipót tabak tsináló mester.
1773 Fránkovics Mihály.
1775 Red Mihály, Vájszmilner Mihály.
1776 A Tabak céh telket vesz.
1779 Sirisakics György.
1780 Krisztics György, Váiszmiller Mihály.

[75] Csávalé
[76] Kaprálik Zs.: Tímár, tobakos, kordoványos. Vasárnap [melléklet] (Új Szó online), 2012. augusztus 14.

1786 Ivánovics Ignác, Kérem György, Rostás György, Özv. Sirisaka Györgyné, Magdolna,Veismiller Mihály, Verbanovics István.
1787 Rostás György.
1795 Frankovits Mihály tabak özvegyek Orsolya.
1824 Kernyák János.
1828 Fehér Pál, Halász János, Ivanovits Ignác, Lesnyék József, Sillai István.
1831 Katits György.
1834 Obád János.
1836 Maisztorovics Miksa.
1841 Sirisaka Istvány.
1842 Herczeg Istvány.
1850 Lesnyik Josef.
1851 Ferenczfy István, Ferenczfy Josef, Herczeg István, Járányi Mátyás, Kernyák István, Koncz János, Márovits István, Rostás István, Sillay András.
186 Imrokovits Jósef , Fekete Ferencz.
1862 Sirisaka András.
1863 Papp István.
1864 Kernyák István, Pap István.

Érdekesség a névírásnál: Hoszas –Hoszszas; Sirisaka –Sirisakics; Vaidez – Vajdek–Vajdes; Waiszmiller – Veismiller

Kordovános, kordoványos

Főleg kecske-, de juh- és borjúbőr feldolgozásával is, úgynevezett kordovánbőr előállításával foglalkozott. A megnevezés a spanyolországi Córdoba város – ahonnan a gyártási mód származik – nevéből ered.

A mórok-spanyolok által Nyugat-Európában elterjedő **kordován** a középkorban még timsós, valószínűleg növényi cserzéssel is kombinált kikészítésű bőr. Európa nagy részén már a 13–14. században a kikészítése teljesen növényi cserzéssel történik, ám a magyarok lakta területen hosszú ideig még az eredeti eljárással készítették. Anyaga timsóval és szömörcével cserzett juh- vagy kecskebőr. Cserzéséhez használták még a csertölgy gubóját, a gubacsot és az égerbogyót is. Előállításának módja hasonló a szattyánbőréhez. Magyar területen különösen Erdélyben működött nagyszámú kordovános. A kordován feszesebb volt, mint a szattyán. A készbőrt festették, pirosra, sárgára és feketére. A piros színt a

buzér növény gyökeréből, a sárgát kökénybogyóból és sárga színű virágokból, a feketét korom, faggyú és halzsír keverékéből nyerték. A kordovánból általában csizmák készültek.

Pécsi kordovánosok, vörös tímárok

1752 Battsinacs György, Fendl József, Özv Hoszszas Ferencné Mária Magdolna, Horváth Márton, Pármák Antalné.
1782 Verbanovits István.
1786 Babai János, Czáár János, Frankovics Mihály, Petrovics László, Rostás György, Özv. Sirisaka Györgyné, Sirisaka Mátyás, Sirisaka Pál.
1828 Babay József, Gyurkovits Flórián, Hertzeg József, Ivanovits József, Kernyák István, Kernyák János, Koliszárits Márton, Lengyel Márton, Lesnyik Mátyás, Marovits József napszámos kordoványos fiával, Özv. Obad Józsefné kordoványos fiával, Sillai Ignác, Sirisaka István, Szetsedi János.
1851 Béres István, Herczeg János, Katics György, Koleszárits Márton, Márovits András.
1856 Ferenczfy István, Herczegh István, Herczegh Mihály, Járányi Mátyás, Kernyák István öreg, Kernyák István ifj, Koncz Sándor, Marovits István, Rostás Istvány, Sirisaka István, Vadász Anna, Vadász András.

Érdekesség a névírásnál: Kolszárits – Koleszárits.

Irhások, irhászok, irhatímárok vagy lágy-vargák

Irhás bőrök nagyobb mennyiségű kikészítésével a tabakosok foglalkoztak, de jelentős volt a szűcsök által kikészített irhás bőr is. De itt kell megemlíteni, hogy saját célra és a közvetlen környezet, a falusi emberek céljaira a pásztorok is foglalkoztak a „szőrös bőrök" kikészítésével. Természetesen ez utóbbiak bőrkikészítési eljárása jóval kezdetlegesebb volt, mint a mesterségbéliek metódusa.
Az irhások, szűcsök a bőrkikészítéshez – magyar tímár módra – zsiradékot használtak, mégpedig általában halzsírt. Felhasználták a szarvas- az őz-, ürü-, kos-, kecske-, bárány- vagy gida bőrét.

Pécsi vonatkozásban egyetlen irhatímárra leletem:

1828 Sirisaka András irhatímár.

Szűcsök

A szőrösen kidolgozott bőröket feldolgozó iparos, aki hajdanán a bőrt is maga készítette ki. A szőrös bőr kikészítésére a cseres eljárás nem volt alkalmas. Korábban a szűcsök a posztóból készített ruhafélék bélelését végezték.
Termékeik a bundák, bekecsek, ködmönök, prémgallérok és fejfedők, kucsmák.

Szűcsök a városban

1712 Ermen Jakab, Mitrovcsan Antalné, Petrovicz Mihály.
1717 Paulovics Márton.
1722 Alaybecovics Antal, Ermen Jakab.
1727 Kakicsics Márkus.
1734 Alajbegovics Antal, Gyurics Ferenc, Martinkovics Illés, Paulovics Márton, Pelpunics Ferkó, Tomasovics János, Zlatkovics Ferenc.
1737 Bajácz Antal, Ermen Jakab, Ermen Pál, Jurics Ferkó, Raicsanyi János, Zlatkovics Ferenc.
1748 Loncsarevics Tamás.
1752 Kaposvári János, Magyar Mihály, Kecskeméti János, Krebesz József, Loncsarovics Tamás, Ponauer János.
1754 Bonnauer János Pannauer János.
1760 Manda János.
1762 Radics János.
1763 Jurissics János, Tulok Bernát.
1766 Manda János.
1768 Cziriáky János, Höblingh Ferenc, Tulok Bernát.
1771 Jurisics János.
1772 Ponauer János, Riemer Ventzel.
1779 Pichler Márton.
1783 Kovács József, Szabó Cziriak János.
1785 Juhász Péter, Triplák Márton.
1786 Krebes József, Ponauer Márton.
1827 Kupi Márton, Radits Mátyástól.
1828 Benkó Ferenc, Heiman Antal, Heritz János, Horváth János, Paierl Ferenc, Radics Mátyás, Stracz János, Trapsa Mihály.
1856 Benkó János öreg szűtsmester, Herman Károly, Horváth János, Kerekes Ferencz, Kerekes Ignácz, Kerekes János, Kerekes Jósef, Kovatsits István, Szigethy Ferencz.

1859 Kovács Mátyás.
1861 Szabó György.
1863 Magyar János.

Érdekesség a névírásnál: Alajbecovics – Alajbegovics; Bonnauer – Ponauer – Pannauer; Loncsarovics – Loncsarevics; Krebesz – Krebes.

Szíjgyártók

A jellegzetes szíjgyártó padon dolgozó mester

Az emberi ruházathoz, lószerszámokhoz, kocsikhoz, használati tárgyakhoz készítettek szíjazatot, de előállítottak csizmát, lábbelit, nyerget és bőrdíszműárukat is. Termékeik közt idővel helyet kaptak a kutya- és korcsolyaszíjak, patavédő papucsok, lábszár- és bokavédők, térdvédők, lóidomító kötőfékek, örvek, szájkosarak, takarók, hevederek, izzasztók, pokrócszíjak, vadásztáskák, tölténytáskák, pisztolytáskák, bőrkamásnik. A középkorban foglalkoztak a bőr kikészítésével is, mégpedig mindkét módon, timsósan és cseresen.
Előszeretettel dolgoztak *bagaria* bőrből, ami nyírkátrányolajjal, nyírfa-, nyárfa- vagy vörösfenyőcserlében készült. A bőrt meszezés után rozs-, zab-, só- és kutyaganajos páccal, majd halzsírral kezelték. Festés előtt még timsós kezelést is kapott ez a bőrfajta. Jellegzetes szagáról ezt az először Oroszországban készített bőrt könnyű volt felismerni.

Pécsi szíjgyártók/szijjártók

1698 Stephanus Sziarto, Georgius Sziarto, Petrus Sziarto, Sziarto Andreas.
1712 Persi János.
1722 Ferensoviz Ignác.
1740 Haymann Ferenc.
1752 Szücs és szíjgyártó céh működik.
1752 Brusics György.
1764 Prem Mátyás.
1764 nemes Lauro Pál szijjártó.

1776 A szijgyártó és a szücs céhek működnek.
1786 Hajnal Pál.
1798 nemes Lauro András szíjgyártó.
1799 Hajnal Pál.
1828 Cziriák János, özv. Hajnal Pálné, Királovits András, Knezovits Antal, Szentmiklósy János.
1851 Czirják János, ifjú Czirják János.
1856 Gausz Vincze, Hajnal Pál, Schrettner Jósef.
1863 Knezevich Ignátz.

Érdekesség a névírásnál: Cziriák – Czirják

Nyeregkészítők

Igazából a szíjjártók és a nyergesek munkáját nehéz kettéválasztani. A szíjgyártók általában egyúttal *nyergesmesterek* is voltak. A mesterség hagyományai honfoglaló őseinkig nyúlnak vissza. Az eredeti magyar nyergeknél favázra feszítették az ülésbőrt. Tehát a nyergesnek fával is kellett eredetileg dolgoznia. A nyeregnek is több fajtája készült a műhelyekbe, így parasztnyereg, boknyereg, priccsnyereg, verseny- és női nyereg. A nyergesek készítették.
Századunk közepéig még többféle nyerget készítettek: Parasztságunk századunkban tért át a magas {317.} első és hátsó kápával készült boknyeregre. Ennek elkészítésében még sok régi hagyományt őriztek meg a mesterek a régi magyar nyergek megmunkálásából, felszíjazásából. A nyereghez *tartozik a kengyel,* a *kantár* és a gyeplő, amit mindig a nyerges készített. Ez is jól mutatja, hogy a két szakma összemosódik.

Pécsi nyereggyártók

1737 Hillmaér József.
1752 Özv. Holmayer Józsefné nyerges.
1764 Laibrech Mihály.
1774 néhai Lájbrecht Mihály.
1783 Frank György.
1786 Frank György.
1800 Franck György.
1828 Bőhm János nyerges.
1856 Paul János.

Érdekesség a névírásnál: Frank – Franck; Hilmáér – Holmayer; Laibrechz – Lájbrecht.

Kesztyűsök és sérvesek (sérvkötő készítők)

Ezt a két szakmát együtt gyakorolták, együtt tanulták ki. A mesterek által elkészített termékeket és munkájukat nem kell külön bemutatni. A kesztyű viseletéről már az ókortól vannak biztos ismereteink. Magával a kesztyűvel, viseletével már számos értékes könyv foglalkozott, főleg itt Pécsett a „Hamerly kesztyű" hazájában. Ezzel nem volt célom foglalkozni. Míg a többi bőrősszakmában a mesterek sokáig egyedül dolgoztak a kesztyűsszakmában Hamerly János jóvoltából hamar elérkezett az az idő, amikor a kesztyűkészítésre szakosodott munkások manufaktúra, majd gyár keretében végezték munkájukat. Talán ennek köszönhető, hogy míg a többi bőrösszakma űzőjénél a mesterségük hosszú ideig feltüntetésre került az összeírásokban – ehhez talán az is hozzájárult, hogy iparukat a saját műhelyükben űzték –, addig a kesztyűsszakma képviselőinél mesterségüket csak a korai időszakban tüntették fel.

Pécsi kesztyűsök és sérvesek

1737 Lang Henrik kesztyűs.
1741 Lang Henrik kesztyűs.
1747 Lang Henrik kesztyűs.
1752 Keiszer Antal, sérves.
1764 Ranolder Péter kesztyűs.
1770 Lang Ignátz kesztyűkészítő mester.
1771 Lang Ignátz mesterség megjelölése nélkül szerepel.
1774 Lang Ignátz mesterség megjelölése nélkül szerepel.
1778 Ranolder Péter.
1779 Huth Mátyás kesztyűs.
1783 Lang Ignác kesztyűs.
1806 Ranolder Ferenc kesztyűs.
1862 Hamerly János kesztyűs / kesztűgyáros..
1892 Wigan Károly kesztyűs

Érdekességek a névírásnál: Ranolder – Ranalter– Ronalder.

Évszám	Céhek előfordulása Pécsett			
1722	Bocskoros céh			
1723	Bocskoros céh			
1752.		Szűcs és szíjgyártó közös céh	Szűcs és szíjgyártó közös céh	
1767		Szíjgyártó és szűcsmesterek külön céhekre szétváltak	Szíjgyártó és szűcsmesterek külön céhekre szétváltak	
1772	Bocskoros céh			
1776		Szűcs céh	Szíjgyártó	
1776				Tabakos céh
1783	Bocskoros céh			
1785		Szűcs céh	Szíjgyártó céh	
1801		Szűcs céh		
1802		Szűcs céh		
1803	Bocskoros céh		Szíjgyártó céh	
1805	Bocskoros céh	Szűcs céh		
1807			Szíjgyártó céh	
1809	Bocskoros céh	Szűcs céh		
1828	Bocskoros céh	Szűcs céh	Szíjgyártó céh	

Mesteremberek évenként												
év	Bocskoros	Cipész	Csizmadia	Sarukészítő	Varga	Sztűcs	Kordovános, vörös tímár	Tabakos, német tim.	Kesztyűs	Sérves	Nyerges	Szijjártó
1712			4		10	3						1
1717						1						
1718			1									
1719					1							
1722		2	7		3	2						1
1727	1		6		3	1						
1734	5		6		1	7						
1737	1		9		9	6		1	1		1	
1740												1
1741									1			
1744								1				
1747									1			
1748	5					1		1				
1751								1				
1752	9		10		2	6	5	3		1	1	1
1753			2		1							
1754					3	1		1				
1755								1+1				
1757			1									
1759			1									
1760						1						
1762						1						
1763						2						
1764			4		2				1		1	1
1766			1		1	1		1				
1767								1				
1768			1		1	3						
1769			1		2							
1770									1			
1771	3				1	1		1	1			
1772			1			2						
1773			2									
1774			1						1		1	
1775								2				
1776	3		1		2							
1777					3							
1778			1		1				1			
1779						1		1	1			
1780								2				
1782					4		1					
1783					1	2			1		1	
1785	1		2			2						
1786	9		5		1	2	8	6			1	1
1787	2							1				
1793					1							
1789	1											
1795								1				
1798												1

év	Bocskoros	Cipész	Csizmadia	Sarukészítő	Varga	Sztűcs	Kordovános, vörös tímár	Tabakos, német tim.	Kesztyűs	Sérves	Nyerges	Szíjjártó
1799												1
1800											1	
1803												
1805												
1806									1			
1813					1							
1820					1							
1824								1				
1826			1									
1827						2						
1828	10		24	1	19	8	17	5				5
1829	1											
1831								1				
1834								1				
1841								1				
1842					1			1				
1850			1					1				
1851			7		6		5	9				2
1856	5	7	26		8	9	12					3
1859		2				1						
1860			3					2				
1861	1		1			1						
1862								1	**1**			
1863						1		1				
1862			2									
1863												1
1864			2					2				
1865		1	1		1							
1866			1									
1867	1											
1877												
1881			1									
1885			1		2							
1892									1			

Felhasznált képek

» Bocskorosműhely http://www.bocskoros.hu/default.asp?id=4 2021.01.18. 11:13:12 Farkas György Bocskoros- és tímárműhelye. 7700 Mohács, Felső-Dunasor u. 24.

» Csizmadia https://kendoereje.blog.hu/2018/01/08/cipeszek 2021.01.18. 10:29:49

» Varga https://gyerekmese.info/a-varga-bukovinai-mese/ 2021.01.18. 10:33:42

» szuszterműhely: https://kukkonia.sk/hu/elfeledett-mestersegek-7-ki-az-suszter 2021.01.18. 10:36:59

» Szíjgyártó https://nyerges.wordpress.com/bemutatkozas/szijgyartomuhely/ 2021.01.18. 10:51:28
» Timár 2 https://www.google.com/search?q=T%C3%ADm%C3%A1r&tbm=isch&ved=2ahUKEwiwqqmvmaXuAhVEkaQKHX-8AYsQ2-cCegQIABAA&oq=T%C3%ADm%C3%A1r&gs_lcp=CgNpbWcQAzICCAAyAggAMgIIADICCAAyAggAMgIIADICCAAyAggAMgIIADICCAA6BQgAELEDOggIABCxAxCDAVDo7BVY4_gVYOj6FWgAcAB4AIABb4gB_QOSAQMyLjOYAQCgAQGqAQtnd3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=x1gFYPCqH8SikgX_-IbYCA&bih=891&biw=1280&client=firefox-b-d#imgrc=jun91XNIdFcBM&imgdii=mk0k_ch9nPjrNM 2021.01.18. 11:05:31

A Poliana.
A hegy, amit rétnek hívnak

Dr. Montskó Péter

A Szlovákiába utazó honfitársaink rendszerint olyan hegységeket keresnek fel, melyek a hazaiaknál magasabbak, illetve jellegüknél fogva mások. A leggyakoribb célpont a Magas- vagy az Alacsony-Tátra. A megközelítési útvonal pedig általában Budapest–Vác–Zójom. Itt felpillantunk jobbra a várra, esetleg balra az ott kiállított egykori páncélvonat mására, és utána gyorsan magunk mögött hagyjuk a várost. Pedig Zójomtól keletre egy különleges hegy tör az égbe. A vulkáni eredetű Poliana. Erről a hegyről (hegységről) szeretnék most írni.

Először is arról, hogy milyen különleges névvel büszkélkedhet. Egy hegyet elnevezhetnek arról a helységről, aminek a közelében van. Például Nagyszalóki-csúcs, Lomnici-csúcs. Nevet kaphat egy hegy aszerint, hogy egy külső szemlélő, vagy még inkább a helyben élő számára mi a legjellemzőbb rá. Ez lehet az alakja: Kriván = görbe, Éleskő = sziklás gerinc, Istenszéke = széket formázó sziklaalakzat, Ploska = lapos. Lehet névadó a természeti képe Mecsek = kopár hegyoldal, Zelena Glava = zöld fej (értsd hegytető), Skrlatica = a vörös színű, Csóványos = ahol sok csalán nő. Néha a jellemző, ott uralkodó időjárás alapján kapja a nevét. Például Maglic = ködös, Sneeberg, Snezka = a havas, Deres = ami mindig zúzmarás. A Bolond Gerő, amin az időjárás szinte kiszámíthatatlan.

A poliana (polianka) szó a lengyelben és a szlovák nyelvben tisztást, hegyi rétet jelent. Efféle növénytársulás azonban minden hegységben előfordulhat. Miért pont ezt a hegyet nevezték el róla? Az eredet a 17–18. század fordulóján keresendő. Ekkor jöttek rá a földbirtokosok arra, hogy egy hegyet másképpen is lehet hasznosítani, mint az erdőgazdálkodás. A példa az Erdélyben már korábban alkalmazott magashegyi legeltetés volt. A felvidéken is bevezették ezt a fajta gazdálkodást. És nem csak a természet adta gyephavasokon. A Poliana hegységben azért végeztek célzottan erdőirtást, hogy legeltetésre alkalmas területeket teremtsenek. Ezeket elsősorban az alacsonyabb gerinceken alakították ki. Zömében 1000 m körüli magasságban.

Az egyik poliana

Itt kivágták az erdőt, melynek helye attól kezdve legelőként hasznosult. Juhot és tehenet is tartottak. Körkörösen a hegység számos pontján, a vulkán „szoknyáján" alakították ki ezeket a polianákat. A nagyszámú, mesterségesen létrehozott rét lett a hegység névadója. Így lett a hegy neve immáron nagybetűvel írva Poliana. (Meg kell említeni, hogy a magyar nyelvű internetes források Polyana névvel illetik, de ez pontatlan.)

A pásztor múltra néhány eredeti állapotban megőrzött koliba (a kalyiba megfelelője) emlékeztet. Ezek a rétek adják a hegység egyik turisztikai értékét, mivel a kilátás ezekről páratlan. Egyetlen ponton lakott hely,

A névadó rétek szerte a vulkán szoknyáján

három kicsiny falu is kialakult az egyik polianán. Ezek eredetük szerint a mecseki Vágotpusztával rokonok. Ma már nincs állattartás. Az eredeti gazdálkodási forma egy vonatkozásban azonban még jelenleg is tovább él. Az egykor mesterségesen kialakított rétek nagy részét most is kaszálják és a szénát felhasználják. A tevékenység a nemzeti park támogatását élvezi. Ez teszi lehetővé azt, hogy a hegység természeti képe ne változzon, a rétek ne erdősödjenek be. Meg lehessen őrizni a jelenlegi növény- és rovarvilágot.

A látnivalók „összefoglalása”: rét, a Vepor pereme, a környező hegyek

A Poliana egykoron Közép-Európa legnagyobb vulkánja volt. Eredeti magassága a becslések szerint a 4000 m-t is elérte. A kráter átmérője hozzávetőlegesen 12 km. Azon tűzhányók közé tartozott, melyek működésük során egy-egy kitörésekor hatással voltak az egész föld időjárására. Legmagasabb pontja mára 1458 m. Az eredeti kráter alakja már nehezen azonosítható, de egy kis fantáziával a vulkán pereme még kivehető. A jelenlegi legmagasabb ponttól a hegycsúcstól ívelten halad észak felé, majd keleti irányban. A déli és keleti perem már erősen átalakult, lepusztult, többnyire szabálytalan szerkezetű. A meglévő kráter peremén a piros turistajelzés vezet végig. Innen láthatunk be – ahogy a növényzet engedi – a valaha volt egykori gigantikus átmérőjű kürtőbe. A Polianához az északnyugati oldalon egy fiatalabb korú vulkán simul. Különálló hegyet képez, de idősebb testvérétől nehezen választható el. Térképen még talán sikerül, de szemre, és főleg ott túrázva nemigen lehet eldönteni, hol végződik az egyik és hol kezdődik a másik. Ez a Vepor, melynek alakja gyakorlatilag azonos a mi Badacsonyunkkal. A hasonlóság megdöbbentő.

A hegységet végeláthatatlan fenyőerdő borítja. Itt járva az a mondat jutott eszembe, amit Fazekas Mihály mondat Döbrögivel, amikor az saját erdejét dicséri: „Még a madár is éhen hal, amíg átrepüli.” Ősvadonnal van dolgunk. Erdőgazdálkodás csak korlátozott mértékben folyik. Az is elsősorban az alacsonyabb részeken. Az ősfenyves folytonosságát a már

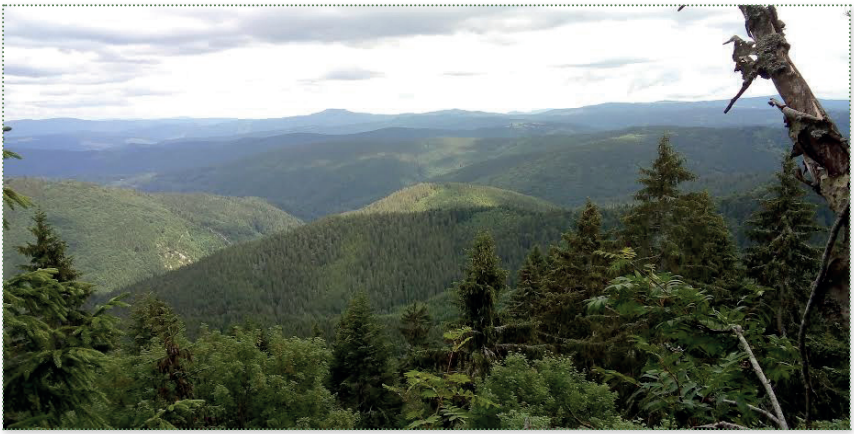

A végeláthatatlan lucfenyves, ameddig a szem ellát

említett hegyi rétek, kaszálók szakítják meg. Nagyon érdekes a fenyőerdők aljnövényzete. A tűlevelűek tövébe átlagos körülmények között nem sok fény jut (a lombozat zártsága miatt). Ezáltal ott többnyire csak moha és gomba nő. A Poliana erdeiben a fák tövében dúsan nő a fű. Ennek az lehet az oka, hogy a fák ritkásabban nőnek és az erdő ligetszerű. Ezáltal a fény a talajszintre is eljut.

A hatalmas erdőrengeteget medvék is lakják. De nem kell tőlük félnünk. Azért, mert sem méretük, sem számuk nem jelentős. Kevesen tudják, hogy a félelmetes méretű, harcias kedvű erdélyi medvék a nagy conducatornak, Ceausescunak köszönhetik a létüket. Ő hozatott megalomán hóbortjában kaukázusi hím medvéket az egykori Szovjetunióból. Azért, hogy a hazai vadászatra szánt állományt feljavítsa. A sokkal nagyobb medvék szabadon engedve és örökítőanyagukat terjesztve erősen átalakították a populációt. Nos, a tőlünk délre és északra élő mackók mérete lényegesen elmarad transzszilvániai rokonaiktól. Nem is fordulnak elő medvetámadások. A Poljana medvéinek száma olyan csekély, hogy valamennyit név szerint tartják számon. Nagy becsben tartják őket, a fényképes tabló az interneten is megtalálható.

A Poliana hegység természeti kép mellett meg kell említeni a klasszikus turisztikai látványosságait is. A hegység északnyugati részén, Cierny Balog térségében megőrizték, illetve helyreállították az erdei vasutat, mely főszezonban folyamatosan üzemel és a túrázókat szállítja. Osbrlie a hegyi kerékpáros sport központja és bázisa. A déli oldalon nagyon

látványos vízesés látható, mely mellett létrán kell felkapaszkodni. Ha kényelmesek vagyunk vagy magasságot és időt akarunk nyerni, akár személyautóval is fel tudunk jutni egy rosszabb minőségű aszfaltúton egészen a csúcs közelébe. Itt egy egykori hegyi hotel található. Valamikor pártállami időkben nagy hévvel kezdtek neki egy síközpont kialakításának, melyhez a domborzat ideális lett volna. A fejlesztés azonban, úgy tűnik, abbamaradt. A hatalmas épület kihasználatlanul, üresen áll. A büfé, illetve kocsma azonban, úgy tűnik, jól prosperál. Sokan indulnak innen és érkeznek vissza. Meglepő módon a legmagasabb csúcsról csak nagyon korlátozott a kilátás, mivel erdős. Nekem a legelső alkalommal kis csalódást is okozott. Másodszor ott túrázva azonban felfedeztük,

Kilátás az egykori vulkán pereméről nyugatra…

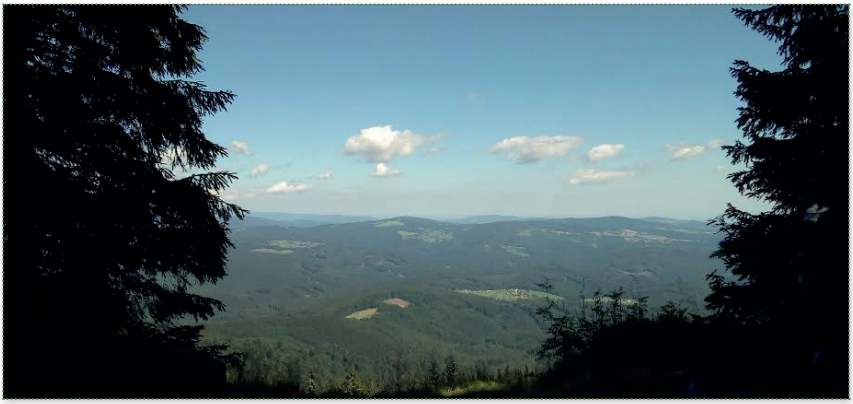

…és keletre

hogy nem messze a csúcstól, a vulkán peremén négy olyan pont is van, ahol a bazaltsziklák tetejéről pazar a panoráma. Ezek sorrendben a következők: a Katruska kettős bazalt sziklája, ezekről kilátás keletre, illetve nyugatra. Strunga, kilátás északra és nyugatra, Kopce, kilátás dél felé és nyugatra.

Nagyon érdekes az is, hogy a hegy legtetején forrást találunk és mocsaras területet. A hegység népszerű túracélpont, ugyanakkor egyáltalán nem zsúfolt. Az utak jól jelzettek. Magyar szót azonban csak szlovákiai magyaroktól hallhatunk. Honfitársaink közül nem sokan járnak erre. Meg kell még említeni a Poliana kisöccsét, a már leírt Badacsonyt formázó Veport. Ennek északi csúcsa az úgynevezett Hrb (gomba) nevezetes pont. Ez hozzávetőlegesen Szlovákia földrajzi közepe, geometriai középpontja. Innen összesen hét (!) környező további hegység látható. Mindenkinek ajánlom, hogy folytassa a Poliana hegy felfedezését.

Emlékmorzsák

Sey Gábor

A várost járva örömmel vettem észre, hogy a volt Kazinczy étterem épülete, ahová egy ideig ebédelni jártam – a hajdani munkahelyemről, a Széchenyi Gimnáziumból – lebontásra került, és mögüle előtűntek *Ferhád pasa* dzsámijának maradványai. Magam is, mint megannyi pécsi, jól tudtuk, hogy léteznek még ennek a dzsáminak a romjai, de látni igen kevesen láttuk ezeket a maradványokat az épületek takarásában. Kihasználva a lehetőséget, hogy az építési területet megnyitották és ideiglenes gépkocsiparkolót alakítottak ki a területén, nem kellett *„jogtalan behatolónak"* lennem, hogy a lezárt területre menjek, hanem egyszerűen a parkolóőrtől engedélyt kérve a fényképezésre, bóklászhattam a romok között.

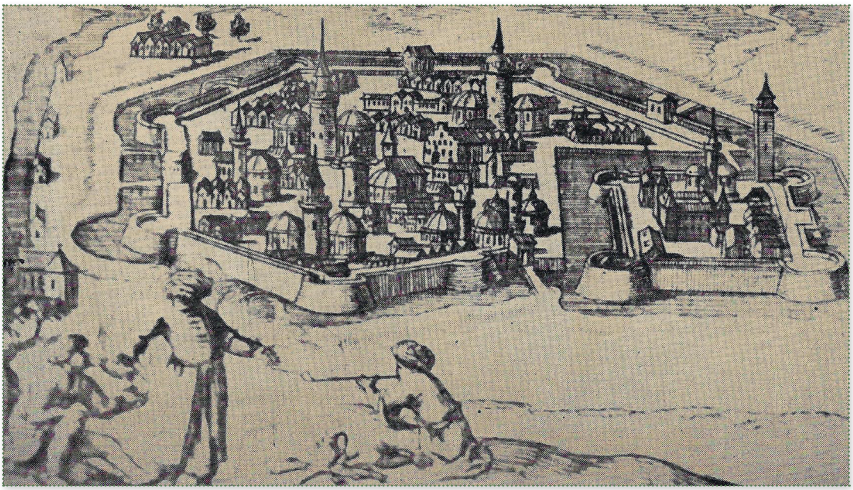

Pécs 1686 körül
Forrás: Szabó Pál Z.: A török Pécs (Pécs, 1958) 87. old.

Pécsett meglehetősen sok *dzsámi* (templom, általában minarettel) és *mecset* (méretben is kisebb imahely, meszdzsid, általában minaret nélkül) volt a török időkben. A nagy török utazó, *Evlija Cselebi* (Isztambul, 1611 – Kairó vagy Isztambul, 1684 vagy 1687)[1] *Szejáhatnáme* (Utazások köny-

[1] https://hu.wikipedia.org/wiki/Evlija_Cselebi 2021.07.21. 15:22:40

Ferhád pasa dzámijának maradványai a Kazinczy utcában (Fotó: Sey)

A beépített ívek még jól láthatók (Fotó: Sey)

ve), az 1680-as években Kairóban kiadott tízkötetes munkájának V. és VI. kötetében írt az 1660-1666 között tett magyarországi utazásairól, s ezek között pécsi látogatásáról, minek kapcsán részletesen mutatja be városunkat.[2] Bár megjegyzendő, hogy a kiváló neveltetésű,[3] tanult,[4] tehetséges író, aki Murád szultán kedvelt mulattatója is volt, igencsak élénk képzelőerővel is meg volt áldva, s annak ellenére, hogy műve kiemelt jelentőségű forrás – többek között – a magyarországi hódoltság tekintetében is, nem árt megfelelő forráskritikával olvasni, értelmezni, és nemcsak azért, mert a török történetírás hagyományait követve kerüli a pontos adatok közlését.[5] Egy szó, mint száz, „*Evlijának nagy képzelőereje volt, esetenként a tényeket valótlanságokkal keverte; leírt olyan helyeket is, amelyeket valószínűleg meg sem látogatott, de anekdotái és kellemes stílusa szórakoztató és tanulságos olvasmánnyá teszik könyvét*”.[6]

Nos Evlija 17 imahelyet említ a városban, hét dzsámit és tíz mecsetet. A dzsámikról rövid leírást is ad, míg ezt a mecseteknél mellőzi. Felsorolásában az első helyen *Gázi Kaszim* pasa dzsámiját említi, amit a

[2] https://digitalia.lib.pte.hu/hu/pub/evlia-cselebi-torok-vilagutazo-magyarorszagi-utazasai-1660-1664-bp-mta-1904-1-1886 2021.07. 21. 15:23:46 Török-Magyar kori történelmi emlékek Török történetírók III. (Bp. 1904) 196. old.

[3] Evlia Konstantinápolyban nevelkedett. Nagy hajlamot mutatott a történelmi, földrajzi tudományok és a nyelvek iránt. A török, arab és perzsa nyelveken kívül jól tudott latinul és görögül is. Későbbi utazásaiban pedig saját állítása szerint 147 nyelvet tanulmányozott át. https://digitalia.lib.pte.hu/hu/pub/evlia-cselebi-torok-vilagutazo-magyarorszagi-utazasai-1660-1664-bp-mta-1904-1-1886 2021. 07. 21. 15:23:46

[4] Isztambulban egy medreszében (iszlám teológiát és jogot), valamint egy Koránt oktató iskolában tanult. https://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/evlija.html 2021. 07. 21. 15:40

[5] https://digitalia.lib.pte.hu/hu/pub/evlia-cselebi-torok-vilagutazo-magyarorszagi-utazasai-1660-1664-bp-mta-1904-1-1886 2021. 07. 21. 15:23:46

[6] https://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/evlija.html 2021. 07. 21. 15:40

Jól látható sarokkő (Fotó: Sey)

A dzsámi alatti pince, amit talán Höchtl család építtetett (Fotó: Sey)

Szigeti-kapun kívül eső *Jakováli Hasszán* pasa dzsámija követ. Mindkét épület megőrizte jellegzetes alakját, s ma is áll. Sajnos a Kaszim pasa által át-, majd megépíttetett, ma Belvárosi templomként funkcionáló dzsámi minaretjét 1753-ban lebontották.[7] A Jakováli dzsámi a török állam támogatásával eredeti állapotába visszaállításra került, s 1962-től múzeumként működik. Annak idején, 1964-ben a várostörténetért rajongó kisdiákként még volt szerencsém a minaretbe felmennem.

Harmadikként *Memi* pasa dzsámiját említi Evlija Cselebi, ami nem más, mint a mostani Ferencesek temploma, ami eredetileg is keresztény templom volt, amit Memi pasa fegyverrel foglalt el, majd nevére *Fethia* (Győzelem) néven tett dzsámivá.[8]

Ferhád pasa dzsámiját szűkszavúan mutatja be az utazó: „*…noha szép dzsámi, mégsem igen látogatják, minaretje nagyon magas és ólomtetejű.*"[9] Bővebb ismeretet a Pécs Története[10] sorozat harmadik kötetéből meríthetünk, mely szerint az épület „*egyetlen építészeti periódust képvisel, ami azért különösen érdekes, mert alaprajza egyedi: a kupolaterem jobb és bal oldalán kicsiny téglalap alaprajzú helyiségeket emeltek, amelyek bizonnyal a közeli kolostor szerzeteseinek meditatív gyakorlataira szolgáltak.*" A központi terem 13,5 méteres külső élhosszúságú, átlagos méretű imahelyre utal, amit kupola fedhetett. Ezt erősítik meg hevederívek maradványai a négyzetes alaprajz és a 18. századi városábrázolásokon is feltűnő kupolás ábrázolása a dzsáminak. „*Az ablakok valószínűleg két szinten helyezkedtek el… A dzsámi belső kiképzéséről a máig megmaradt, téglából kialakított sarokasztalaktitok*[11]

[7] Pécs Története III. Vonyó J. főszerk.: A hódoltság korában (1543–1686) (Pécs-Bp., 2020) 273. old.

[8] Gerő Gy.: Pécs török kori emlékei (Pécs, 1962) 24. old.

[9] Török–magyar kori történelmi emlékek Török történetírók III. (Bp., 1904) 197. old.

[10] Pécs Története III. Vonyó J. főszerk.: A hódoltság korában (1543–1686) (Pécs-Bp., 2020) 281–284. old.

[11] Függőkő

vallanak…" Az épület – amit az 1688-ban a városba települő Domonkos-rend kapott meg, szerepel a város korai térképein (1686) és helyszínrajzain (1780; 1785) –, amit 1695-1771 között[12] némi átalakítással katolikus templomként használtak a szerzetesek. A minaret még 1770-ben is hirdette, hogy egykoron török imahely állott a telken, ám 1780-ban már az alaprajzokon sem szerepel. Az 1786-ban feloszlatott rend tagjai egy évvel később hagyták el az épületet, illetve az addig használatukban lévő telket, aminek nagy részét a tanulmányalap házhelyekre parcellázta. A telek azon része, amin a dzsámi állt, 1801-ben Rezenvinkler Farkas **kőműves** tulajdonába került, aki feltehetőleg már átalakításokat végzett az épületen. Őt 1813-ban a Hechtl/Höchtl család követte, akik telkük egy részét Spiesz Györgynek adták tovább 1817-ben. Höcht azonban megmaradt telkéhez az eredeti dominikánus telekből – telke Ny-i oldalához csatlakozóan – megvett még 55 négyszög**ölet**, majd az így kialakított házhelyen a nagyrészt lebontott dzsámi köveiből négyablakos házat épített hatalmas pincével.[13] 1824-ben, mikor Höchtl Mátyás 226 négyszögöles házhelyét Raiman Jánosnak továbbadta, az Madas szerint még a rajta levő mecsettel, istállókkal és bódékkal együtt cserélt gazdát. Raimanékat Lachinger Borbála férjezett Ulrich Andrásné követte a tulajdonban, akik 1835-ben Ganzer Anna javára váltak meg a telektől. 1845-ben Kanizsay Antal nyug. őrnagy, 1856-ban Szirányi Béla nyugalmazott postamester, 1864 Hufnagel J**ózs**ef bányász és neje, Marovit Katalin, 1870-ben Tomanek Jakab és felesége, Szünder Mária, 1884-ben Haberényi Gusztáv birtokolta a telket és az épületet. Mikorra a „*Pécsi Polgári Casinó*" 1892-ben a telek birtokosa lett, a dzsámiról, illetve maradványairól már szó sem esett. 116 évi Csipkerózsika-álomból 2008-ban a Kaszinó épületének bontása után kerültek napvilágra a romok.

Cselebi következőnek a *Kücsük* (Kis) dzsámit említi, mely „az építészeti tudomány szerint épült, kellemes és gyönyörű fekvésű dzsámi. Ólomtetejű, nemigen látogatják; építője ismeretlen, helyét csak találgatni lehet. Utolsó előttinek a bőrcserzők mecsetje, *Elhadzsi Husszein* dzsámija kerül említésre, ami a mai Ágoston téri templom helyén állott. Pontosabban, amit az 1686-ban birtokon belülre került Ágoston-rendi szerzetesek folyamatosan alakítgattak, míg a török részletek teljesen eltűntek. Köszönhetően az 1912-ben, 1984-ben és 1999-ben folytatott feltárásoknak, egyes építészeti részletek ismét láthatóvá váltak.[14]

[12] http://mnytud.arts.unideb.hu/madas/adatbazis.php?kozvetett=Ferh%C3%A1d&teljes_keres=text
[13] Német B. A pécsi Dominikánus ház története (Pécs, 1903); Madas szerint téves adat!
[14] Pécs Története III. Vonyó J. főszerk.: A hódoltság korában (1543–1686) (Pécs-Bp., 2020) 284–285. old.

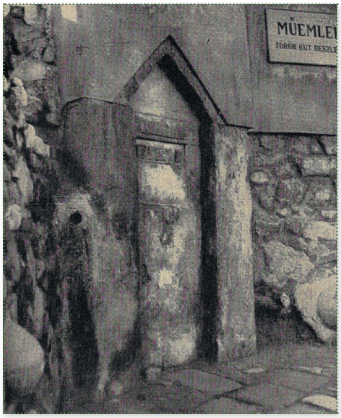

Török kút a Vak Bottyán u. 23. sz. ház falában. Mögötte a „Műemlék" tábla. Forrás: Szabó Pál Z.: A török Pécs (Pécs, 1958) 99. old.

A hetedik és egyben utolsónak leírt imahely a Szulejmán szultán dzsámija, ami valójában a vártemplom, a Székesegyház. Magáról az épületről, annak pompájáról elragadtatással beszél a nagy utazó: „*Ha ezt a tekintélyes dzsámit úgy iparkodnánk leírni, ahogy láttuk, egy kötetre terjedne az.*"

Cselebi megemlékezik a város 47 csorgókútjáról (*Cseszme*), melyek közül a híresebbek: Kaszim pasa csorgója, a Kádi csorgója, Memi sah csorgója. A nevesített három kút közül biztos helyét csak a Kádi csorgójának tudjuk, ami a mai Zsolnay kút helyén állott az 1880-as évekig. A másik kettő feltehetőleg a Gazi Kaszi dzsámi előtt, illetve a Memi pasa fürdője előtt állhatott.

A többi (műemlék) kút java eltűnt. Szerencsére Idrisz baba kútja – a Rókus-dombon –, hála a TIKA – Török Együttműködési Koordinációs Ügynökség támogatásának, 2014-ben felújításra került.

A felújított csorgó a Vak Bottyán úton az emléktáblával (Fotó: Sey)

A korábban műemlékké nyilvánított „Ignácz", majd „Török kút", ami a Vak Bottyán utca 23. számú ház falába volt beépítve, 1980-ban egyszerűen lebontásra került. Igaz, mára „szánom-bánom vétkem" Pécs város Önkormányzata a Kálvária utca felújítása során a kútnak emlékoszlopot állított. De mennyivel egyszerűbb lett volna az eredeti falba épített kutat megóvni, vagy ugyanily módon emlékül állítani.
A harmadik megtalált kút a Hunyadi és Aradi vértanúk útja sarkán áll. Talán ez is megérdemelne egy felújítást, de legalábbis egy emléktáblát.

Evlija Cselebi Pécsről szóló leírása helytállónak tűnik. Az általa említett épületek, kutak jelentős részének (egykori) létéről közvetett vagy közvetlen bizonyítékaink vannak. Hogy ne érjen vád azért, amit a bevezetőmben említettem, tudniillik, hogy a nagy utazó néha szabadjára engedte fantáziáját, mesélőkedvét, álljon itt egyik történetének egy rövidke töredéke.[15]

„V. Az új királytól a hadseregnek adott nagy vendégség.

Erdély királya itt a hadseregnek nagy vendégséget adott, melyhez hasonlót még nem láttak. A temérdek élelmiszer többnyire kenyér, kalács, pogácsa és czipó nevezetű kenyér volt, mely oly fehér, mint a halebi kámálkám. A réten magyar szőnyegeket terítettek le és föléjük rakott kenyérdarabokkal felékesítették. Negyven darab tiszta fehér kenyeret, egyenkint egy-egy pár ökörtől vont szekérre helyezve, hoztak ide, s e kenyerek mindegyike húsz lépés hosszú, öt lépés széles és egy ember termetéig magas volt. Isten a bizonyság rá, hogy ez így volt. Azon felül tojásos szezámfüves, szegfűszeges és kakule olajos kalácsok számát Allah tudta.
Én szegény megkérdeztem miként dagasztották, és sütötték ezeket a kenyereket?, és ilyen választ adtak: »Ennyi és ennyi ezer mérő finom lisztet hozván, néhány ezer teknőben tésztát készítettek és e kenyerek nagyságának megfelelően várárok gyanánt gödröket ástak és azokban szépen tüzet raktak és az egész tésztát azokba a gödrökbe töltötték. Föléje szitált hamut hintettek; e fölé pedig és oldalt tüzet raktak. Hét óra múlva a tüzet eloltották, az árokból annyi és annyi emberrel a kenyeret kiszedték, némely égett helyeiket késekkel levágták s az után a vendégség helyére hozták.«"

[15] https://digitalia.lib.pte.hu/hu/pub/evlia-cselebi-torok-vilagutazo-magyarorszagi-utazasai-1660-1664-bp-mta-1904-1-1886 2021. 07. 21. 15:23:46
Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai (2/1.) (1660–1664). Fordította: Karácson Imre (MTA, Budapest, 1904.)
A kötet karakterfelismert szövegét a pécsi KEREK VILÁG ALAPÍTVÁNY munkatársai, Csomor Henriett, Herczeg Zsuzsanna, Rauschenberger Éva és Sz. Tamás önkéntes felajánlásban javította!
VI. Az 1072. évi Száfár hó 20-ik napján Erdélyből Szikel vilájetbe menetelünk.
V. Az új királytól a hadseregnek adott nagy vendégség. 117–118. old.

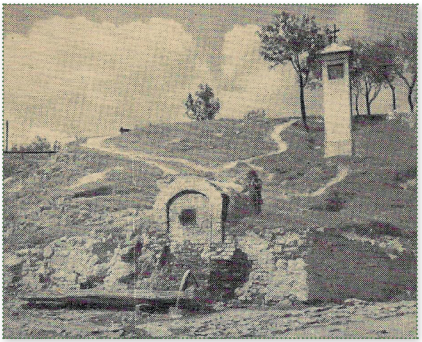

A ma is használatban álló Idrisz baba kútja a Rókus dombon (1958)
Forrás: Szabó Pál Z.: A török Pécs (Pécs, 1958) 108. old.

Idrisz baba 2014-ben felújított csorgója (Fotó: Sey)

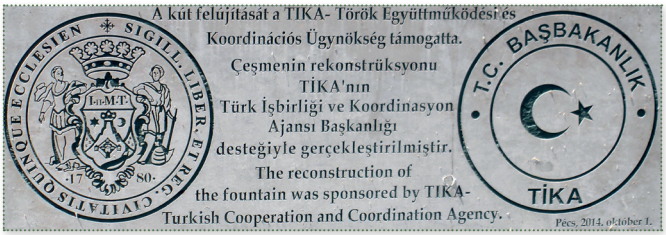

A csorgón elhelyezett emléktábla (Fotó: Sey)

A Hunyadi út és az Aradi vértanúk útja kereszteződésében álló csorgó (Fotó: Sey)

A Mecsek Egyesület Munka Osztály 2021. évi beszámolója

Baumann József

A Mecsek Egyesület, ezen belül a Munka Osztály immár 21 éve segíti, szervezi, és részben végzi a Mecsek hegységben a turistalétesítmények, emlékhelyek, források karbantartását, építését. Jó kapcsolat alakult ki az évek során a Mecsekerdő Zrt. dolgozóival, valamint a BIOKOM Nonprofit Kft. munkatársaival. Jelezzük feléjük a balesetveszélyessé vált, meghibásodott építményeket, valamint a szükséges felújításokat. Munkánkat a Baranya Megyei Természetbarát Szövetséggel közösen koordináltan végezzük. Ez évben is folytattuk a források karbantartását, hogy az időjárás viszontagságai ne rontsák tovább állapotukat. Két forrásfelújításra van engedélyünk. A Hideg-kút és Mohosi-Kis-kút felújítására, amit a kitűzött időpontra nem tudtunk elvégezni a pandémia és betegségek miatt. A 2021. évben ismét szép eredményeket értünk el a Mecsek hegység és a Balokányliget értékeinek megőrzésében. Tájékoztattuk a hírközlő szerveket a Mecsek hegységben végzett munkáinkról.

Tél az Ordas tanyánál

A 2021. évi munkáinkról a következő fejezetekben számolok be részletesebben.

Az Ordas tanya melletti madáretetőkben a téli időszakban cinegegolyókat és sertéshájat helyeztünk ki a madarak nagy örömére. Gondoskodtunk a madarakról a Balokányligetben és szűkebb lakókörnyezetünkben is.

Munkáink

Ez évben is folytattuk a források karbantartását, emlékhelyeket tisztítottunk és karbantartottunk, turistautakat és útjelzéseket tisztítottunk. A Széchenyi téri időjárásjelző házikó felújítása nem történt meg, ami nagyon időszerű lenne. Havi rendszerességgel takarítjuk a Petőcpusztai Mária-kápolnát és a harangláb környékét, hetente ellenőrizzük a piros túra bélyegzőjének állapotát, mivel rongálás miatt cserélni kellett a gumipárnát. A közeli temetőben az egyetlen még álló síremlék környezetét tisztítjuk. Harmadik alkalommal került megrendezésre a volt település lakóinak találkozója, a Petőcpusztai mise és búcsú a kápolnánál. Ez évben egy zarándokmenet is indult Bakonyáról Petőcpusztára. Elkészült és felszentelésre került egy Mária-szobor, amit minden évben zarándokok hoznak fel a misére és búcsúra. A Tótvári cigányság emlékoszlopára új fotót helyeztünk el saválló lemezen. A Magyarok kunyhója emlékhelyet negyedévente ellenőrizzük és takarítjuk a lehullott ágaktól, levelektől.

Madáretetők feltöltése sertéshájjal

Szükség szerint az emlékoszlopra új nemzeti színű szalagot kötünk. A Magyarok kunyhójánál lévő emlékoszlopot újrafestettük favédővel, és a talpazat kövezetét megerősítettük. Az emlékoszlopot favédővel átfestettünk és a talapzat repedéseit kijavítottuk. A Darázs csípte katonai emlékhelyet negyedévente takarítjuk, gyomtalanítjuk. A Gubacsos-forrás közelében lévő kutyasírt és a hozzá vezető ösvényt évente kétszer tisztítjuk a benőtt ágaktól, bozóttól. A Madárodú emlékhelynél a Tripammer-fa közelében a bokrok ágait szükség szerint levágjuk. A Tripammer-fa emlékoszlopát favédővel újrafestettük és a lábazathoz zúzott követ terítettünk a sárfelverődés megszüntetése érdekében. A Balog-fája emlékoszlopot favédővel újrafestettük. A forrásokat jelző fatáblákat és oszlopokat favédővel újrafestettük. Az Ordas tanyánál a padok és asztal csiszolását elvégeztük és favédővel átfestettük. A tetőn fellazult kúpcserepeket habarccsal rögzítettük. Rendszeresen takarítjuk a forrásvédnökökkel a közel 250 kiépített mecseki forrást. A Négybarát forrásnál a falazat fugáit javítottuk és a homlokfal alatt egy vízfolyást falazással megszüntettünk. A Kőfejtő-kútnál egy vízkitörést megszüntettünk agyagtömítéssel, majd habarcsos falazással. A véméndi szerb kápolnánál a kápolnát kitakarítottuk, a forrás betűit újrafestettük. A véméndi Ötvályús-forrást a Mecsek Egyesület Munka Osztály tervei alapján felújították. A két „boltozatos pincés" forrásfoglalás is a tervek szerint felújításra került. A Természetjárók Panteonját takarítjuk, és sajnos egyre gyakrabban építjük be elhunyt túratársaink fekete gránittábláit. Betelt a nagy sziklafal az elhunyt túratársaink neveivel, ezért a mellette lévő sziklatömbön helyezzük el a további emléktáblákat. Beépítettük a Tubes-toronynál Kovács Szabó János emléktábláját. A „Keresztény vonatkozású emlékhelyeket" túráink során megtisztítjuk az olvasóra rakódott szennyeződéstől, a nap által fölpenderedett, megsérült műanyag fóliát megjavítjuk ragasztással, és ha szükséges, újra cseréljük. A Mecsekerdő Zrt. és a Mecsek Egyesület a Lapisi fakeresztet és az Erdei keresztet a korhadások miatt újracserélte. Új saválló táblák lettek elhelyezve a kereszteken. Gyakran ellátogatunk a Balokányligetbe, hogy megnézzük a szép környezetet, és a kisebb hibákat a tanösvénytáblákon kijavítjuk, fotókat készítünk. A megkopott tanösvénytáblákon a feliratos fóliákat újra cseréltük. Az Aranyesőforrás falazatánál a téli jázminsövényt visszametszettük, mert ránőtt a falazatra. Az Aranyeső-forrás három tábláját évente újrafestjük a vízkőlerakódás miatt. Elkészült a tószínpad, ami színvonalas rendezvények megtartására ad újabb lehetőséget. A Balokányligetről negyedévente fotó-összeállítást készítünk és népszerűsítés céljából feltesszük az internetre. Munkánkkal segítjük a Balokányliget színvonalas rendezvényeit.

Az új Erdei kereszt beállításánál Baumann József

Az új Lapisi kereszt beállítása

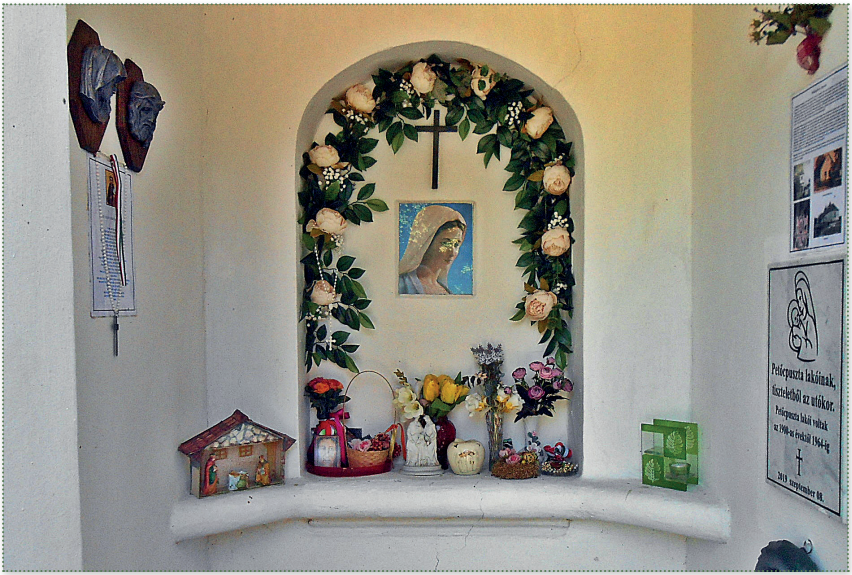

A kápolna

Az új Mária-szobor

A Petőcpusztai kápolna ellenőrzése télen

Az Ötvályús-forrás kifolyója

A Magyarok kunyhója emlékhely felújítása, Baumann József

Útjelző táblák felújítása, Kámi Róbert

Darázs csípte katonai emlékhely takarítása

Időjárást jelző házikó új környezetben

Források építése, karbantartásuk és takarításuk

A Balokányliget forrásait rendszeresen ellenőrizzük és takarítjuk. Az Aranyeső-forrás három tábláját évente újrafestjük a vízkőlerakódás miatt. A Mecseken nyolc forrástábla betűinek felújítását végeztük el, mert az idők folyamán megkoptak. Megszüntettük a Bokor-forrás sáros előterét, így száraz lábbal lehet forrásvízhez jutni. A forrás tábláján a megkopott betűket újrafestettük. A Lóri-forrás vízvezetékének évi tisztítását elvégeztük a vasoxid-lerakódástól. Az Andorlaki-forrás környezetét megtisztítottuk és a forrástábla betűit újrafestettük. A Kincskereső-forrás környékét kitisztítottuk és a forrás tábláján a betűket újrafestettük. A Lóri-forrást kitisztítottuk és a forrástáblát újrafestettük. A Barátság-forrás tábláját egy új festékkel újrafestettük, mert gyakran kipergett a régebbi festék a betűkből.

A Bokor-forrás előtér-felújítása, a tábla újrafestése

Lóri-forrás táblák felújítása

A Barátság-forrás táblájának újrafestése

Négybarát-forrás kőfaljavítása, Baumann József

A Magyarok kunyhója emlékhely takarítása

A Négybarát-forrás tisztítása, Kámi Róbert

Az Andorlaki-forrás takarítása, forrástábla újrafestése

Forrásvédnökök tevékenysége

A kilenc éve meghirdetett Mecseki forrásvédnök mozgalom tovább folytatta tevékenységét. A Mecseken 250 kiépített forrás van, ezekből 156 forrást vettünk védnökség alá, de a többi forrást is takarítjuk túráink során. 2021-ben 570 fotó érkezett az elvégzett munkákról. A forrásvédnökök közt minden korosztály megtalálható tízévestől a közel nyolcvanévesig. A Baranya Megyei SZC Zsolnay Vilmos Technikum és Szakképző Iskola, tanárai és diákjai ebben az évben is részt vettek a vállalt forrásaik alapos megtisztításában. Rigó-kút, Bokor-forrás, Zsolnay-kút.

A Baranya megyei SZC Zsolnay Vilmos Technikum és Szakképző Iskola tanára és diákjai

A 10. P.Á.R. „gróf Széchenyi István" cserkészcsapat tagjai

A Cserkészmozgalomból is egyre több őrs jelezte, hogy védnökség alá vesznek mecseki forrásokat. Várdai Levente cst. (10) kerületi elnök VI. Dél-Dunántúli Cserkészkerület. A 10. P.Á.R. *„gróf Széchenyi István"* cserkészcsapat, munkájukat támogatjuk. Cserkész-forrás, Mecsek-forrás.

Visszajelzések a Fekete-Tisza-forrásról

Az internetre feltett képek és írások alapján tudjuk, hogy a Fekete-Tisza-forrást és környezetét civil összefogással időnként megtisztítják. Örülünk, hogy a küzdelmes munkánkkal felépített új forrás és környezetének gondozása megoldott napjainkban. Köszönet érte a kőrösmezői civil szervezetnek. Köszönjük az internetre feltett fotókat munkájukról.

Önkéntesek a Fekete-Tisza-forrásnál

A Fekete-Tisza-forrás napjainkban

Kőrösmező, 1918. A Tisza forrása

Az Úristen megteremtette az egész világot, s mindennek megmutatta a helyét.
– Itt állnak a hegyek. Itt a rétek. Itt az erdők.
Szép sorjában helyet mutatott a tengereknek, tavaknak, folyóknak, patakoknak is. Hogy, hogy nem, a Tisza legutoljára maradt. A Tisza szomorúan tekintett föl az Úrra.
– Hát az én helyem hol, merre lesz, Uram?
– Lám-lám, rólad szinte megfeledkeztem – mondá az Úr mosolyogva. Egyszeriben szólította Gábort, a magyar arkangyalt.
– Gábor, húzass barázdát a Tiszának is!
Gábor arkangyal elővette aranyos ekéjét, egy szamarat fogott elébe, s mondta a Tiszának, hogy csak menjen mindenütt az eke nyomán.
Elindítja a szamár az ekét, a Tisza meg csak mendegélt utána, de egyszerre csak a szamár hol erre, hol arra kap bogáncskóró után, s az eke ki-kizökkent az egyenes járásából. Ha közel nem látott harapnivalót, messzire is kitért a szamár az egyenes útból, aztán megint más irányba, ide-oda, mindenfelé.
Azért olyan girbén-görbén, csavargósan járó a Tisza.

A monda Benedek Elek gyűjtése.

Természet- és környezetvédelem

Túravezetéseink során felhívjuk túratársaink figyelmét a természet szépségeire, azok védelmére, a kulturált viselkedésre. A védett virágok környezetét gyakrabban látogatjuk nyílásuk idején, és védjük a terület épségét az egyre jobban elterjedt amatőr természetfotósoktól, akik óhatatlanul is kárt tehetnek a védett virágokban és környezetükben. Takarítjuk

Ritkaság a réti kardvirág a Mecsekben

Tavaszi héricsek a Flóra-pihenőnél

Lónyelvű csodabogyó a Rózsa-forrásnál

A korhadt madárodú a földön

Felújított madárodú kihelyezése, Horváth Ákos

a forrásokat és a közelükben lévő szeméttárolókat, valamint túráink során a Mecsek turistaútjait. A téli időszakban etetjük a madarakat a városban és az erdőben egyaránt. Figyeljük a kihelyezett odúk állapotát, és szükség szerint takarítjuk, javítjuk őket. Ebben az évben hét elkorhadt madárodút cseréltünk le, és amit lehetett, felújítottunk és visszahelyeztünk.

Madáretetés az erdőben sertéshájjal

Túravezetések

Sajnos a koronavírus-járvány miatt a tervezett túráinkat nem tarthattuk meg, ezért az elmaradt túrákat a következő évben, 2022-ben megtartjuk.

X. Desztinációs túra „Hegyen – völgyön – tóparton"

Útvonal: Orfű – Abaligeti elágazás – Petőci vadászház – Abaliget – Balázs-hegy – Orfű – Abaligeti elágazás.
Táv: 12 km. Szintemelkedés: 290 m.
Túravezető: Baumann József, Mecsek Egyesület.

XXXVII. Csokonay Sándor-emléktúra „Források és virágok" a BMTSZ közös szervezésével.

Útvonal: Boda – Húsvét-forrás – Petőcpuszta – Kővágószőlős.
Táv: 11 km. Szintemelkedés: 300 méter.
Túravezető: Baumann József, Mecsek Egyesület.

Emléktábla avatása a Tubesen

Egy lelkes természetjáró, **Kovács Szabó János** fejében született meg a gondolat, hogy a lebontott kilátó helyére új épüljön. Az idő a '90-es évek elején érett meg arra, hogy a nemes cél érdekében alapítványt hozzanak létre. A szervezési feladatokat Kovács Szabó János vállalta magára. Az alapítványt 1991. április 2-án jegyezték be. Az avatás 2001. szeptember 15-én volt.

Meghívó az emléktábla avatására

20 éves a János-kilátó. 2021. szeptember 17-én 16 órakor a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség és a Mecsek Egyesület megemlékezést tart a Tubesen, a János-kilátónál, amelyre ezúton is meghívjuk, szeretettel várjuk a természetjárókat, városlakókat!

Mi, a jelenkor természetjárói 20 éve látogatunk el rendszeresen a toronyhoz. 12 éve minden december 31-én a déli harangszó itt talál bennünket. Találkozási pont, összetartó erő a hely. A pezsgőbontás, a himnusz éneklése közben el sem tudjuk már képzelni, milyen volt, amikor nem állt a kilátó a Tubesen. Ilyenkor hálás szívvel gondolunk az építőkre.

Most, a 20. évforduló perceiben is köszönetet mondunk a gondolat megszületéséért, a küzdelmes munkáért, a támogatásokért. Ez utóbbiak közül kiemeljük Hardi Lászlót, az Állami Erdészeti Szolgálat akkori igazgatóját.

Továbbá álljon itt az alapítvány működtetőinek névsora is: dr. Kurucsai Csaba, dr. Páva Zsolt, Gőbölös István, dr. Makra Virginia, Kiss Károly, Bernát Piroska, Kékesi Éva, és nem utolsósorban **Kovács Szabó János** neve, aki nélkül – biztosan tudjuk – a kilátó nem épült volna fel.

Tiszteletére ma **emléktáblát avatunk**, ezzel is kifejezve az új nemzedékek köszönetét, s egyben további jó egészséget, szép éveket kívánunk neki!

Az emléktábla szövege:

Köszönet
Kovács Szabó Jánosnak,
a Mecsek Egyesület volt titkárának a hosszú éveken át tartó,
fáradhatatlan munkájának gyümölcse a 2001. évben újjáépített János-kilátó.
Az újjáépítés 20. évfordulójának emlékéül
a Mecsek Egyesület.

Az emléktábla helyének bemérése, Baumann József

Az emléktábla szintezése

Köszönet minden résztvevőnek, akik az eső ellenére feljöttek az emléktábla avatására és az ünnepségre.

Múzeumlátogatás

A Magyar Természetjáró Szövetség Aranyjelvényes Túravezetők Klubjának tagjai meglátogatták a Mecsek Egyesület természetjárást bemutató múzeumát.
Sajnos a múzeumnak nincs állandó nyitva tartása, így kevesebb látogató tekintheti meg az értékes gyűjteményt. Baronek Jenő a gyűjteményről érdekes ismertetőt tartott, és válaszolt a felmerülő kérdésekre. A turisták városban való idegenvezetését Gida Tibor és Baumann József segítette.

A múzeum gondnoka, Baronek Jenő, mellette Tóth Imre

Érdeklődők a tárlóknál

Ordas tanya

Erdei fenyőgerendákból készült faház, amely ebben az évben 131 éves. Folyamatos karbantartást igényel, melyet ez évben is elvégeztünk és mindent lejegyeztünk az Ordas tanya naplójába. A ház karbantartását és értékeinek megóvását immár 25 éve Baumann József és felesége, Ági látja el. Tisztán tartjuk a ház környezetét és a közeli forrásokat. Új madárodúkat helyeztünk ki, a régi madárodúkat és etetőket kijavítottuk, szükség esetén kicseréltük. Az Ordas tanya meglazult kúpcserepeit új kötőanyaggal rögzítettük. Negyedévente tisztítjuk az esőcsatornát a belehullott levelektől, kisebb ágaktól. Figyeljük az élővilág változásait, az erdészeti tevékenységet, és mindent lejegyzünk az Ordas tanya naplójába. Óvjuk a ház körül a védett virágokat. Az Ordas tanyát és a Petőcpusztai kápolnát, valamint a közeli forrásokat heti rendszerességgel ellenőrizzük, takarítjuk. A régi temető egyetlen álló sírkő környékét és a hozzá vezető utat a bozóttól kitisztítottuk. Ebben az évben is megtartottuk a Petőcpusztai misét és búcsút. Zarándoklat indult Bakonyáról az új felszentelt Mária-szoborral. Megmutatjuk a ház „kincseit" az erre túrázóknak, gombázóknak, akik a házra lelnek. Elmondjuk a ház évszázados történetét, megmutatjuk az Ordas-naplók, Mecsek Egyesület évkönyveinek gyűjteményét, melyek immár huszonnyolc éve rendszeresen megjelennek nyomtatásban, fotókkal színesítve tartalmát.

Az Ordas tanya gondozói: Baumann József, Baumann Józsefné Ági

Madáretető feltöltése

Erdei bútorok felújítása

Vendégek az Ordas tanyánál

Bejegyzések a bejárati ajtón elhelyezett üzenő füzetben:

2021. 01. 01. Üzenőben: BUÉK a forrásépítő csapat vezetőjének! Üdvözlettel: Hirth István, dr. Fekete Emőke.

2021. március. 03. Üzenőben: Megtaláltuk az Ordas tanyát, nagyon szép a környék. Láng Ferenc és Zita.

Üzenőben: Itt Jártunk. Szép nagyon a hely! W. Robi, B. Dóri 2021. 03. 21.

2021. április. Üzenőben: Szervusz, Jóska! Erre vitt az utam és nagy örömmel tapasztaltam, hogy milyen nagy törődéssel viseled ennek a „gyöngyszemnek" a sorsát. Gratulálok és köszönöm!
Ui.: A költés után a fészekodúk elhelyezését érdemes átgondolni, változtatni. Territoriális szempontból érdemes lazítani. Üdv. Ripszám István

2021. május. 09. Üzenőben: Lenyűgöző hely! Mindig szívesen látogatok ide. Szerintem célszerű lenne az üzeneteket nem kitépni olvasás után, hogy lehetne egyfajta „üzenő fal" az ide látogatóknak. 2021. 05. 09. Imre

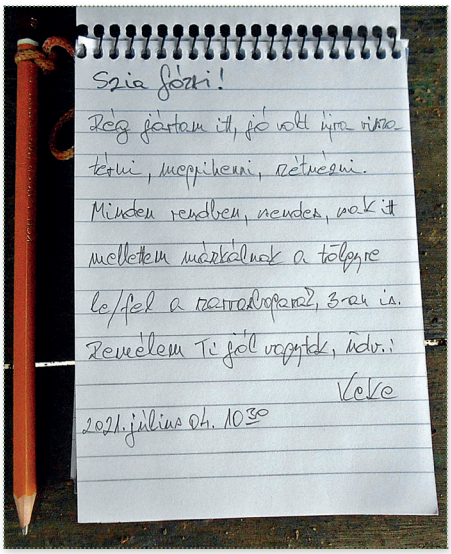

Bejegyzés az üzenő füzetben

2021. május. 16. Üzenőben: Szia, Józsikám! Kár, hogy nem együtt vagyunk itt! Jónás István

2021. június. 11. Üzenőben: Jó itt megpihenni, kicsit lelassítani az időt. Lukács Gergely, Solymosi Béla

2021. július. 03. Üzenőben: Először jártunk itt, és reméljük, nem utoljára! Gyönyörű hely! Terepfutók

2021. július. 04. Szia, Józsi! Rég jártam itt, jó volt újra visszatérni, megpihenni, szétnézni. Minden rendben, csendes, csak itt mellettem mászkálnak a tölgyre fel és le a szarvasbogarak hárman is. Remélem, Ti jól vagytok, Üdv. Keke 10 óra 30 perc.

2021. szeptember. 23. Üzenőben: Szia, Józsi! Újra itt! Rég jártam itt, jó volt ide újra visszatérni, megpihenni, szétnézni. Megnéztem a ciklámeneket, egy-két elárvult virágot találtam (talán majd a hétvégén az Őrségben). Amúgy minden rendben itt, remélem, Veletek is! Üdv. Keke 11 óra 30 perc.

2021. szeptember 24. Üzenőben: Szia, Józsi! A neked ígért forrásképek (Lenke, Kiss Lajos, Csokonay) elkészítése után feljöttünk az Ordashoz ismét. Itt a csend és béke szigetén jó egy kicsit leülni, megebédelni és hallgatni a fák suhogását, nem rohanni. Reméljük, Ti jól vagytok! Üdv. Láng Feri és Zita

Együttműködés

Útra dőlt fák a Meleg-Mányi-völgyben

Beszakadt híd az Éger-völgyben

Az új Lapisi kereszt beállítása

Munkánk eredményességét az teszi lehetővé, hogy jó a kapcsolatunk a Mecsekerdő Zrt.-vel, a BMTSZ tagjaival, a DDNPI munkatársaival és a BIOKOM munkatársaival. Minden együttműködő partnerünknek, ezúton is köszönjük a segítséget, támogatást.

A Mecsekerdő Zrt.-vel az együttműködés az elmúlt évben is eredményes volt. Észrevételeinket rendszeresen jelezzük az erdészet felé, hogy a balesetveszélyt mielőbb tudják elhárítani. Pl. turistautakra dőlt fák, hidak javítása, keresztény emlékhelyek állapota, szemét elszállítása az erdőből stb.

Baranya Megyei Természetbarát Szövetség. A szövetség vezetőségével rendszeresen tartjuk a kapcsolatot és segítjük egymás munkáját. Segítünk a túravezetésekben, teljesítménytúrák lebonyolításában és a turista útjelzések karbantartásában, új útszakasz festésében, turistaház karbantartásában. A természetjárók panteonját negyedévente takarítjuk, és bevéssük elhunyt túravezetőink emléktábláit. Ez évben az emléktáblákkal megtelt sziklatömb mellett egy új sziklatömbre helyeztünk el emléktáblákat és terepet rendeztünk.

Emléktábla beépítése a Panteonnál. Schober József, Baumann József

Egyre szaporodó táblák a Panteonnál

BIOKOM

Köszönjük a BIOKOM munkatársainak a segítséget, a parkerdő területén és a Balokányligetben végzett segítő munkáért.

Pihenőpark az Éger-völgyben

Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság

DDNPI munkatársaival tartjuk a kapcsolatot, és a természetvédelmi őreikkel megbeszéljük közös dolgainkat. A DDNPI munkatársaival megbeszéljük a forrásfelújításokkal, építésekkel kapcsolatos feladatokat, véleményük, javaslatuk alapján adjuk be az engedélyt a Zöldhatósághoz.

Tájvédelmi körzet a Misina környékén

Illegálisan épített forrás a Mecseken, Hunor-forrás

A természetet járva jelezzük feléjük észrevételeinket, jelentjük a természetkárosításokat. A Mecseket járva jelezzük az illegális szemétlerakásokat, engedély nélkül épített építményeket, valamint a pihenők környékén a megtelt szemetesedényeket.

Balokány Ligetért Egyesület

Munkánkkal, javaslatainkkal és fotódokumentációkkal segítjük és népszerűsítjük „Pécs zöld szívét” a Balokányligetet.

Öko játéktér a gyerekeknek

Játszva tanulás

Kassai József

Köszönet Kassai József Aranybakancsos turista kőfaragó mesternek, aki ez évben is díjmentesen elkészítette a Természetbarátok Panteonjára elhunyt túratársunk emléktábláit, a régi Panteon melletti sziklafalra az új Panteon táblájának elkészítését, a Tubes-kilátóra Kovács Szabó János tiszteletére önköltségi áron elkészített fekete márvány emléktáblát.

Kassai József kőfaragó mester az Arany Bakancs Díjjal

Diákok felkészítése az országos környezetvédelmi versenyre

Diákoknak országos versenyhez előadás tartása a mecseki forrásokról. Kecskés András, Csökli Bence, Tóth-Pankaczi Luca, a Pécsi Jókai Mór Általános Iskola 6. c osztályának tanulói. Tanárnő Oroszné Kovács Krisztina.

A diákok a forrásokról és vizekről, felkészítőjük Baumann József

Szép siker a versenyen

Kedves Baumann József! A Curie Környezetvédelmi Emlékverseny országos döntőjén 7. helyezéssel, ezüst fokozattal végzett csapatunk. Köszönjük az interjút és a segítséget: Oroszné Kovács Krisztina, Pécsi Jókai Mór Ált. Iskola

A diákok felkészítő tanárukkal, Oroszné Kovács Krisztinával

Munkáinkat segítették

Baumann József, Baumann Józsefné, Balotay Gergely, Csibi Gergelyné (Mária), Füziné Kajdy Zita, Golubics István, Hirth István, Hohn Miklós, Jancsi Attila, Jónás István, Kassai József, Kámi Róbert, Keresztes-Nagy József, Kincses Miklós, Kiss Milán, Láng Ferenc és Zita, Müller János, Nagy Balázs, Ripszám István, Schober József, Simon Antalné, Simon Csaba, Strasser Péter, Szilasi Tamás, SZC Zsolnay Vilmos Technikum, Temmert Csaba, Temmert Csabáné Ibolya, Tóth Klára, Tóth Péter, Varga Jenő, Völgyi Sándor.

Köszönet a forrásvédnököknek, akik ez évben is hozzájárultak szorgalmas munkájukkal a mecseki források megtisztításához.

Köszönöm tagtársainknak és segítőinknek az elvégzett munkát, mellyel hozzájárultak a Mecsek hegység és környezetének megóvásában, szépítésében. Segítségetek nélkül nem lehetett volna ilyen eredményes és szép munkát végezni.

Köszönjük a szorgos munkát azoknak a „névtelen” segítőinknek is, akik 2021-ben kirándulásaik alkalmával kitisztították a források előterét, összeszedték a szemetet, és óvták környezetünk tisztaságát.

Titkári jelentés a Mecsek Egyesület 2021. évéről

Tőzsér-Márkus Emília

A 2021. évben sajnos továbbra is tombolt a COVID-járvány, ami még mindig rengeteg korlátozást hozott az életünkbe, így számos rendezvényt idén sem tudtunk megtartani.

Az év elején a Mandulás játszótéren rendkívüli közgyűlést tartottunk. Az alapszabály-módosítás miatt volt ez szükséges, mert a bíróság felé csak így tudtuk a szükséges dokumentumokat benyújtani a változásbejegyzés érdekében. Ezután sorra le kellett mondani a rendezvényeket, a túrákat és az Ötórai beszélgetéseket.

Az Egyesület idén április 30-án ünnepelte a 130. születésnapját. Az erre az alkalomra tervezett ünnepi közgyűlés sajnos elmaradt. A megemlékezés koszorúit a jeles elődök nyughelyeinél ez évben dr. Varga Tamás, a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke, és Pappné Halász Andrea, az Ifjúsági Osztály új elnöke helyezték el a pécsi köztemetőben.

Az idei első túra május 8-án volt, melyet Kazal Márton vezetésével tartottunk meg. A túra az Égervölgyből a Szuadó-völgyön át a Tettyére vezetett. Ez után Molnár Dénes vezethette a következő túrát júniusban, a Máré-vári elágazástól indulva, a Sín-gödrön keresztül. Júniusban plusz egy túrára volt lehetőség, a Mecsekerdő Zrt.-vel közösen lehetett kirándulni Máriagyűdről a Csodabogyó-tanösvény

átadójára szakvezetéssel. Július közepén Bóday Miklós vezetésével indult a már hagyományosnak számító Molnár István-emléktúra. A hónap végén tudtuk megtartani először az Ötórai beszélgetéseket, ahol Szilasi Tamás előadása volt elsőként hallható. A Remeterét „Prosilva" tanösvény képein keresztül ismertette a természetszerű erdőgazdálkodást. Augusztusban Szily Attila vitte fel a legelszántabb túrázókat a Zengőre, a nagy hőségben.

Augusztus 31-én tartottuk meg a „februárban szokásos" közgyűlést, melyen a tavalyi beszámolók, illetve az idei év tervei kerültek elfogadásra. Ekkor nyílt lehetőség, hogy a tisztségviselő-választás megtörténjen. Ez évben minden tisztségviselőnek lejárt a megbízása, és négyen pedig – 2020. évi megválasztásuk miatt – lemondtak a megbízásukról. Annak érdekében, hogy az új összetételű elnökség tagjainak megbízása egységesen öt évre szóljon, a közgyűlésen az elnökség minden tagja lemondott, és minden tisztségre történt választás. A közgyűlésen megjelentek megszavazták a jelölőlistán szereplő személyeket.

A szeptember is mozgalmas volt. Az Ágoston téren a Bányász Munkaosztály koszorút helyezett el a bányásznapi megemlékezésen.
Szeptember 8-án a volt Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány kezdeményezésére a Mecsek Egyesület Bányász Munkaosztálya hiánypótló emléktáblát avatott fel a Soproni Egyetem főépületének aulájában. Az emléktábla emléket állít a Selmecbánya elhagyását követő új oktatási helyszínnek, valamint az Akadémia egykor összetartozó szakjai szétszakításának.

Emléktábla elhelyezésére került sor a Tubesen, a János-kilátónál, ahol a Baranya Megyei Természetbarát Szövetséggel együtt megemlékezést tartottunk. Az emléktábla Kovács Szabó János tiszteletére készült, akinek munkája iránti tiszteletünket így fejezzük ki.
Magyaregregyről Heténybe vezetett Müller Nándor túrája, és Scheitler Adrienn előadását hallhattuk az Erdők Hete rendezvénysorozat keretein belül megtartott „Erdők és erdészek” címmel.

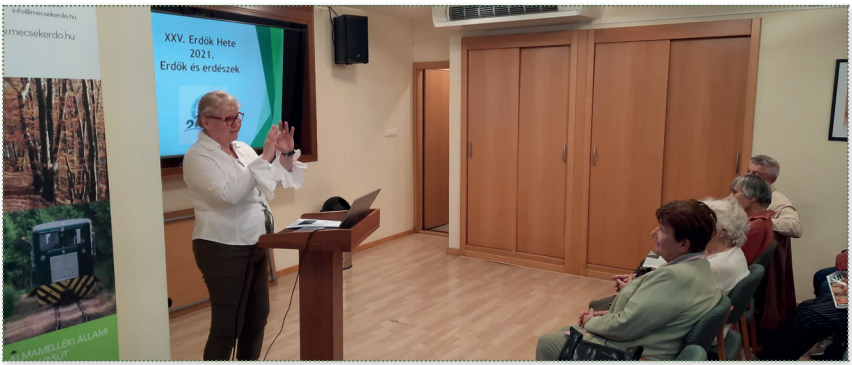

Részt vettünk a Pécsi Tanuló Város Fesztiválon, ahol Földesiné Kövi Ildikó és Pappné Halász Andrea várta az érdeklődőket kvízzel, játékokkal és ajándékokkal.

Októberben Szilasi Tamás vezette a Mecseki Láthatatlanok tiszteletére rendezett emléktúrát, valamint a Bakancsos Gyerekek túráját Földesiné Kövi Ildikó. Az októberi Ötórai beszélgetéseken dr. Varga Tamás előadása volt hallható a „Mátra a kék túra útvonalról” címmel.

Novemberben Müller Nándor újabb túráján lehetett részt venni, ekkor Magyaregregyről indult a kalandozás a Leánykőhöz. Az Ötórai beszélgetéseket szintén Müller Nándor előadásával hallhattuk, aki a Bakonyban szerzett élményeiről számolt be.

2021 decemberében is le kellett mondanunk a Karácsonyváró ünnepséget. A növekvő esetszámok nem tették lehetővé, hogy ezt a társas rendezvényt megtarthassuk.
Dr. Hochmann Andrásné Kati, lelkes, kitartó vezetésével idén is közel 50-szer túrázott a Parkerdei túracsoport a Közép-Mecsekbe. Mindezt úgy tették, hogy betartottak minden járványügyi szabályozást. Amikor tilos volt a csoportos túrázás, akkor ők sem szerveztek túrákat, amikor 10-15 fős létszámkorlátozás volt, akkor ehhez tartották magunkat. Volt, hogy hetente 2-3 túrát is szerveztek ugyanarra az útvonalra, hogy mindenkinek lehetősége legyen túrázni, de mégse lépjék túl a megengedett létszámot. Amikor lehetett, létszámkorlátozás nélkül túráztak. Egy-egy túrájukra ilyenkor kb. 40-45 fő jött el.
A lelkes csoport továbbra is együttműködik a Madártani Egyesülettel. A nyáron háromszor is voltak Sumonyban madárgyűrűzést nézni és a környéken a halastavak körül túrázni. Egy alkalommal eljutottak Tatára is, ahol megnézték a Fényes tanösvényt.
Külön szervezéssel idén augusztusban a GRAWE Életbiztosító támogatásával egy négynapos túrára is volt lehetőség Graz mellett Semriachba elmenni. A túra keretében volt egy grazi városnéző nap, amelyen Hans Pammer és Gertraud Prügger Naturfreunde vezetőkkel találkoztak, akik elkísérték őket, valamint csatlakozott később a csapathoz a volt polgármester úr is. A társaságot fogadták a grazi polgármester titkárságán is, ahol a polgármester jóvoltából egy kis fogadás keretében bejelentésre is sor került, miszerint Hans Pammer úr a Naturfreunde vezetését átadta Mag. Susanne Bauernak.

Itt szeretnék külön köszönetet mondani a Mecsek Egyesület osztályelnökeinek, akik szívvel-lélekkel segítik önkéntes, lelkiismeretes munkájukkal az Egyesület tevékenységét, célkitűzéseit. Ők személy szerint: Kazal Márton, a Természetjáró Osztály elnöke, az idei évtől, Baumann József, a Munka Osztály elnöke, Pappné Halász Andrea, az Ifjúsági Osztály elnöke, szintén az idei évtől, Müller Nándor, a Fotó Osztály elnöke, Schaller Károly, a Bányász Munkaosztály elnöke, és dr. Hochmann Andrásné, a keddi túracsoport vezetője.

A tagság összetétele, változások

Az idei évben 19 fő kérte felvételét a Mecsek Egyesületbe. A teljes létszámunk így most 323 fő. Köztük 17 fő Örökös Tiszteletbeli Tag van. Közülük 3-an rendelkeznek szavazati joggal, 14-en nem, mégis fontos tagjai közösségünknek.

A tagsági viszony megszüntetését 4 fő kezdeményezte idén.

(Figyelembe véve a több száz fős taglétszámot, bizonyára előfordul olyan haláleset is, melyről nem értesülünk időben, így számot adni sem tudunk róla, ezért megértésüket kérem.)

Bevételeink, pénzügyi hátterünk

Tagdíjak: A tagdíjak befizetése ez évben közel 75%-os volt. Mértéke továbbra is 3000 Ft/év a 18 év felettiek számára, és 1500 Ft/év a 18 éven aluliak részére. A tagdíj kiegyenlítésére a 2022-es évben is több lehetőséget biztosítunk majd az éves közgyűlésen, pénztári órákban a Mecsekerdő Zrt. székházában, illetve átutalás formájában.

Adó 1%: A Mecsek Egyesület számlájára 2021-ben az adó 1%-ának felajánlásából összesen 260 318 Ft érkezett be, melyet ezúton is köszönünk minden felajánlónak!

Pályázatok: Az Innovációs és Technológiai Minisztérium a Mecsek Egyesület részére a Soproni Egyetem aulájában elhelyezett, a bányász, kohász, erdész szakemberképzés Sopronban történő megkezdése emlékére készített emléktábla támogatásához 275 000 Ft, azaz kettőszázhetvenötezer forint támogatást nyújtott.

Szponzoráció: Szponzori felajánlást idén a Pannon Hőerőmű Zrt. és a Mecsekerdő Zrt. biztosított számunkra. Ezúton is köszönjük nekik a nagylelkű felajánlást!

A támogatások között köszönetet kell mondanunk Pécs városának is, hogy évről évre díjmentesen biztosítja részünkre és a közgyűlés számára a városháza dísztermét, valamint a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.-nek, amelynek segítsége nélkül a Mecsek Egyesület 2022. évi naptára nem jöhetett volna létre.

Kardoss Kálmán Örökös Díszelnök (1906. március 22.)
Kiss József Örökös Tiszteletbeli Elnök (1933. május 21.)
Dr. Nendtvich Andor Örökös Tiszteletbeli Elnök (1946. február 24.)
Horvát Adolf Olivér Örökös Tiszteletbeli Elnök (1995. május 15.)
Baronek Jenő Örökös Tiszteletbeli Elnök (2012. szeptember 26.)
Dr. Páva Zsolt Örökös Tiszteletbeli Elnök (2016. február 24.)

Elnökök:

Kardoss Kálmán Baranya vármegye és Pécs főispánja (1891–1905)
Balog Károly bíró (1906–1919)
Dr. Igaz Béla alelnök látta el az elnöki teendőket (1920–1922)
Dr. Nendtvich Andor Pécs polgármestere (1922–1946)
Dr. Entz Béla egyetemi tanár (1946–1948)
Somogyvári Imre tiszteletbeli osztrák konzul (1993–2000)
Somosi László vezérigazgató (2001–2007) (elhunyt)
Káldy József vezérigazgató (2009–2013)
Dr. Páva Zsolt polgármester (2013–2016)
Dr. Kiss Tibor ügyvezető igazgató (2016–2020)
Rudolf Péter vezérigazgató (2020–

Ügyvezető elnökök:

Baronek Jenő (2003–2012)
Ripszám István (2012–2020)
Dr. Varga Tamás (2020–

Alelnökök:

Bánffay Simon közjegyző (1891–1901)
Zsolnay Vilmos gyáros (1891–1900)
Balog Károly bíró (1901–1905)
Walter Antal kanonok (1901–1913)
Zsolnay Miklós gyáros (1906–1921)
Dr. Igaz Béla nagyprépost (1914–1935)
Rauch János mérnök (1921–1934)
Dr. Reuter Camilló egyetemi tanár (1935–1948)
Visnya Ernő bankár (1936–1941)
Hamerli József kereskedő (1943–1946)
Dr. Ódor Imre főlevéltáros (1993–2000)
Tarnai Tamás barlangász (2002–2004. szeptember 30.)
Káldy József vezérigazgató (2005–2008)
Dr. Iványi Ildikó igazgató (2009–2011)

Titkárok, főtitkárok:

Kiss József tanár (1891–1933)
Fesztl Nándor bíró (1907–1923)
Dr. Böbel Miklós jogász (1924–1926)
Kaltneker Pál cégvezető (1927–1938) (1933-tól főtitkár)
Dr. Szabó Pál Zoltán egyetemi tanár (1938–1939)
Páldy Géza MÁV-főintéző (1939–1943)
Széchey (Szécsey) Béla tanár (1943–1948) ügyvezető főtitkár
Kovács Szabó János híradástechnikus (1993–2000)
Bóday Miklós (2001–2002. novemberig)
Benczes Gábor (2003–2004)
Tóth Klára (2005–2008)
Börcsök György (2009–2012. február 8.)
Biki Endre (2012. február 8. – 2012. július 1.)
Berek Zoltán (2013–2016)
Kiss Milán (2016–2020)
Tőzsér-Márkus Emília (2020–

Igazgatók:

Vaszary Gyula városi rendőrkapitány (1892–1902)
Reeh György városi tanácsnok (1903–1921)
Graef János drogista (1922–1925)
Gianone Virgil bányatanácsos (1923–1928)
Rábay (Raáb) Gyula városi erdőmester (1929–1945)
Angster Imre orgonagyáros (1946–1948)

Mérnökök:

Rauch János városi mérnök (1892–1896)
Klein István városi mérnök (1897–?)
Szmik Antal városi mérnök (1899–1902)
Károlyi Sándor kultúrmérnök (1903–1909)
Rauch János városi főmérnök (1910–1921)
Hoffmann László építész (1926–1940)
Dulánszky Jenő műszaki tanácsos (1941–1948)

Elnök:

Rudolf Péter
Pannon Hőerőmű Zrt., vezérigazgató

Ügyvezető elnök:

Dr. Varga Tamás
Erdőművelési és természetvédelmi osztályvezető

Titkár:

Tőzsér-Márkus Emília
Mecsekerdő Zrt., személyi asszisztens

Az elnökség tagjai:

Rudolf Péter elnök
Dr. Varga Tamás ügyvezető elnök
Tőzsér-Márkus Emília titkár
Kulcsár Péter elnökségi tag
Lovescher István elnökségi tag

A Felügyelőbizottság tagjai:

Henczné Szabó Éva, a Felügyelőbizottság elnöke
Szénási Miklós, a Felügyelőbizottság tagja
Dománszky Zoltán, a Felügyelőbizottság tagja

Osztályok:

Bányász Munkaosztály	elnök: **Schaller Károly**
Fotó Osztály	elnök: **Müller Nándor**
Ifjúsági Osztály	elnök: **Pappné Halász Andrea**
Munka Osztály	elnök: **Baumann József**
Természetjáró Osztály	elnök: **Kazal Márton**

Örökös tagok:

Kardoss Kálmán

Baranya vármegye és Pécs főispánja, országgyűlési képviselő,
a Mecsek Egyesület első elnöke

Kiss József

a Mecsek Egyesület titkára

Dr. Nendtvich Andor

Pécs város polgármestere, a Mecsek Egyesület elnöke

Kovács Szabó János

Aranybakancs-díjas természetjáró,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első titkára (1993–2000)

Somogyvári Imre

tiszteletbeli osztrák konzul,
az újjáalakult Mecsek Egyesület első elnöke (1993–2000)

Baronek Jenő

I. osztályú tájékozódási versenybíró (tájfutás, tájékozódási túraverseny)
Aranyjelvényes túravezető,
Czárán Gyula Emlékérem (MTSZ) (1992)
Esterházy Miksa Emlékérem (Belügyminisztérium) (1996)
Dr. Thirring Gusztáv Emlékérem (MTSZ) (1998)
a Mecsek Egyesület ügyvezető elnöke (2003–2012)
Természetjárás fejlesztéséért Arany fokozat (MTSZ) (2004)
Mecseki Erdőkért Díj (Mecsekerdő Zrt.) (2008)
Baranya Megyei Természetbarát Szövetség Tiszteletbeli Örökös Elnöke (2009)
Baranya Megyei Sportszövetségek Szövetsége Tiszteletbeli Elnöke (2009)
A Magyar Természetbarát Szövetség örökös tagja (2009)
Aranybakancs-díjas természetjáró (BMTSZ) (2009)
a Mecsek Egyesület Örökös Tiszteletbeli Elnöke (2014)
A Mecsek Egyesület örökös tagja (2014)
Emléklap a Mecsek Egyesület 125. éves évfordulója alkalmából (2016)

Baumann József

a Mecsek Egyesület Munka Osztályának elnöke
Aranybakancs-díjas természetjáró (BMTSZ). (2003)
Mecseki Erdőkért Díj (Mecsekerdő Zrt.) (2003)
Czárán Gyula Emlékérem (MTSZ) (2004)
Balokányligetért Díj (Balokányligetért Egyesület) (2012)
Természetjárás fejlesztéséért Bronz fokozat (MTSZ) (2012)
A Mecsek Egyesület örökös tagja (2014)
Emléklap a Mecsek Egyesület 125. éves évfordulója alkalmából (2016)
Természetjárás fejlesztéséért Ezüst fokozat (MTSZ) (2018)
Aranyjelvényes Túravezető (MTSZ) (2019)

„Az Örök Mecsekért" Díj kitüntetettjei:

2004 – Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága
2005 – Mecseki Erdészeti Zrt.
2006 – PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft.
2007 – PANNONPOWER Holding Zrt.
2008 – Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága
2009 – Dél-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelet

Somosi László

a Mecsek Egyesület lovagja (2004. szeptember 29.).

Tiszteletbeli tagok:

Bánffay Simon 1900
Hettyey Sámuel 1902
Báró Fehérváry Imre 1902
Vaszary Gyula 1902
Majorossy Imre 1906
Dr. Zichy Gyula gróf 1910
Dr. Nendtvich Andor 1910
Kiss József 1915
Dr. Thirring Gusztáv 1919
Dr. Vigyázó János 1919
Károlyi Emil 1922
Kiss Ernő 1928
Virág Ferenc 1931
Dr. Zsembery Gyula 1931
Dr. Karaffiáth Jenő 1931
Visnya Ernő 1931
Dr. Schmidt Antal 1931
Hamerli József 1931
Fischer Béla 1931
Dr. Igaz Béla 1931
Rauch János 1931
Reeh György 1931
Fesztl Nándor 1931
Róna Jenő 1931
Dr. Vadász Elemér 1931
Várady Ferenc 1931
Myskowszky Emil 1931
Holfeld Henrik 1932
Kenessey Aladár 1932
Kaltnecker Pál 1938
Dr. Reuter Camilló 1941
Rábay Gyula 1941
Páldi Géza 1943

Kováts Kolos
Kossuth-díjas operaénekes, a Magyar Állami Operaház örökös tagja (2006)

Nagy Bandó András
író, humorista (2007)

Dr. Sárközi Ferenc
rendőr dandártábornok, Baranya megyei rendőrfőkapitány (2007)

Dr. Szili Katalin
a Magyar Köztársaság Országgyűlésének elnöke (2007)

Somosi László
a PANNONPOWER Holding Zrt. elnök-vezérigazgatója,
a Mecsek Egyesület elnöke (2007)

Tasnádi Péter
Pécs M. J. Város polgármestere (2007)

Gasz Zoltán
a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft. ügyvezető igazgatója (2008)

Dr. Iványi Ildikó
a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága nyugalmazott igazgatója (2008)

Káldy József
a Mecseki Erdészeti Zrt. vezérigazgatója (2008)

Dr. Varga Tamás
a Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakszolgáltatási Hivatal
Erdészeti Igazgatósága igazgatója (2008)

Závoczky Szabolcs
a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága igazgatója (2008)

Szabó Imre
Környezetvédelmi és Vízügyi miniszter,
a Magyar Természetbarát Szövetség elnöke (2008)

Dr. Páva Zsolt
Pécs M. J. Város polgármestere (2009)

Csóka Péter János
pálos szerzetes, a pécsi pálos kolostor házfőnöke
és a Lyceum-templom templomigazgatója (2009)

Debreczeni József
publicista, közíró (2009)

Jeszták Lajos
a Dél-Dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi
és Vízügyi Főfelügyelet igazgatója (2009)

Keszi László
a Mecsekerdő Zrt. vezérigazgatója (2010)

Péterffy Attila
a Pannon Hőerőmű Zrt. elnök-vezérigazgatója (2010)

Dr. Ujváry Jenő
nyugalmazott alpolgármester (2010)

Vida János
a PÉTÁV Pécsi Távfűtő Kft. ügyvezető igazgatója (2011)

Habsburg György
Magyarország európai uniós rendkívüli és meghatalmazott
nagykövete (2012)

Tagnévsor

Ámán Erika
Arnold Ferencné
Auth Ferenc
B. Horváth Csilla
Bajzáth Ilona
Balassa Mihályné
Ballai Krisztina
Balotay Gergely Kálmán
Bárány Györgyné
Baronek Igor Alexander
Baronek Éva
Ifj. Baronek Jenő
Baronek Jenő József
Baronek Jenőné
Dr. Bátai István
Dr. Bátai Istvánné Dr. Kerényi Mónika
Baumann József
Bayer Richárd
Dr. Békefi Irén
Békés Lajos Jakab
Bélik Andrásné
Benczes Gábor
Benkő Gábor
Bérdi Katalin
Berek Zoltán
Berencsi Eszter Barbara
Bertram Tünde
Bikali Józsefné
Bircsák Istvánné
Bíró Gábor
Bóday Barnabás
Ifj. Bóday Miklós
Id. Bóday Miklós
Bóday Zoltán
Bodnár Katalin
Dr. Bodor András
Bodor Lili
Borbás Erzsébet
Bornemissza István József
Bötkös Árpádné
Bötkös Lászlóné
Brachmann Józsefné
Budai Jánosné
Chlebovics Miklós
Csahóczi Ferenc
Csóka Péter János
Csór Gyuláné
Dani Tamás
Dávid Árpádné
Debreczeni József
Dénes Magdolna
Dobosy Zsuzsanna Anna
Dolgos Sándor
Dománszky Zoltán
Dudók Piroska
Dusa Árpádné
Erdősi-Bindig Katalin
Eszenyi Jánosné
Farkas Lászlóné
Farkasné Krémer Teréz
Farkasné Seregélyes Ildikó
Fazekas Béla
Fehér Lajosné
Dr. Fekete Bálint
Fekete László
Feketéné Móró Erzsébet
Fodor Zsuzsanna
Földesi Zoltán
Földesiné Kövi Ildikó
Földiné Macsó Rózsa
Futó Ottilia
Füziné Kajdy Zita
Gál György
Gál Györgyné
Gál Péter
Garai Gézáné
Gargya Lajos

Gasz Zoltán
Gayer Éva
Id. Gergely Tibor
Ifj. Gergely Tibor
Dr. Görcsös Judit
Gregorics Tímea
Dr. Gundrum Károly
Gyimesiné Erdei Éva
Györegy Iván
Győri Istvánné
Gyurcsák Ferencné
Dr. Gyugyi Ilona
Habsburg György
Halász Annamária
Halász Gábor
Halász Klára
Halászné Györki Anna Mária
Halász Marcell
Hangyáné Szilvás Éva
Haraszti Gyula
Harasztiné Habon Mária
Dr. Hardicsay Sándor
Dr. Harmat Béla
Harmatha István
Havasi Ildikó Erzsébet
Hegedűs Rózsa
Hegyi József László
Hegyi Ferencné
Heibl Gábor
Hencz Réka
Henczné Szabó Éva
Dr. Hochmann Andrásné
Hock László
Hodorics Ferencné
Horváth Béláné
Horváth Ferencné
Horváth Kornélia
Horváth Vilma Éva
Horváth Vincéné Ágnes
Ijjász István
Illés Magdolna
Illés Tibor
Dr. Iványi Ildikó
Jakab Albert
Jakab Éva
Jakabosné Molnár Zsuzsanna
Jakabos Péter
Dr. Jelenszkyné dr. Fábián Ildikó
Jeszták Lajos
Jónás István
Jónás Rudolf
Rauschné Jovics Ibolya
Jurányi Péterné
Kádár Malvin Judit
Káldy József
Kanyar Józsefné Zsuzsa
Kapitány László
Karádi Károlyné
Kazal Márton
Kehl Zsolt
Kelemen Sándor
Keresztes Éva
Keresztes Gáborné
Kertész Kornélia
Keszi László
Király Jánosné
Dr. Kiss Anikó Magdolna
Kiss Milán
Dr. Kiss Tibor
Kobylskiné Radnai Éva
Dr. Kóczán Zsuzsanna
Kocsis Józsefné
Kocsis Magdaléna
Kiss Tiborné
Dr. Kói Csilla Mária
Kollár Tamás
Komlós Attila
Dr. Koncz Eszter
Kopjárné Győri Erika
Kormos Károly
Kovács Árpád
Kovács Erzsébet

Kovács János
Kovács Jánosné
Kovács Judit
Kovács Klaudia
Kovács Péterné Klára
Kovács Szabó János
Kovácsné Fehér Rózsa
Kováts Kolos
Krancz Ödönné
Krekó László
Kriston Ádám
Id. Kriston Barnabás
Ifj. Kriston Barnabás
Kristonné Kenderik Magdolna
Kulcsár Péter
Kuttor Eszter Tímea
Laufer Éva
Lengyel Zoltánné
Lovescher István
Márfiné Angyal Edit
Markworth-Drozgyik Éva
Marton József
Matisa Angelina
Máthé Péter
Mayer Tiborné
Meizer György
Dr. Mestyánné Szentmiklósi Zsuzsanna
Mészáros Józsefné
Mészáros Szilvia
Miklós István
Milassin Erika
Milotta Lászlóné
Molnár Lajosné
Dr. Molnár Margit
Moró Alfonz
Moró Alfonzné
Muszty László
Müller Ildikó
Müller Nándor
Nagy Bandó András
Nagy Bernadett
Dr. Nagy Gábor
Nagy Imre
Nagy István
Dr. Németh Gézáné
Németh Júlia
Németh Szilárdné
Nilovecz Viktória
Notaisz Jánosné
Novacsek Péter Jánosné
Nyáry Attiláné
Dr. Nyékiné Kincses Márta
Ottó Gábor
Óváriné Kirizs Éva
Óvári Zoltánné
Őri Zsuzsanna
Dr. Palkó Zsolt
Pali Sándor
Dr. Papp Tivadar
Paróczi Anita
Paróczi Zsolt
Papp Kálmán
Pappné Halász Andrea
Dr. Páva Zsolt
Penczel Ella
Péterffy Attila
Plántek István
Polgár Flórián
Polgár Julianna
Polgár Piroska
Polgár Tamás
Dr. Polgárdy Géza
Pusztafalvi Gábor
Rábay Ottó
Rácz Linda
Radnai Erzsébet
Dr. Rákóczy István
Ralovich Kristóf
Reiger Magdolna
Rézsó Margit
Ripszám István

Rózsa Beáta
Rudolf Péter
Rüll József János
Sallay Árpád
Dr. Sárközi Ferenc
Schaller Károly
Schaller Károlyné
Scheffer Ferencné
Schmelczer Józefné
Schönwiesner Csilla
Sey Gábor Lajos
Simon Dezső
Simonné Horváth Gizella
Sivák Istvánné
Somogyváriné Németh Mária
Somosi Lászlóné
Sólyom Emma
Solti István
Stálenberger Tibor
Stefánovits Istvánné
Strasser Péter
Sturmné Olasz Magdolna
Szabó Éva Mária
Szabó Imre
Sváb László
Dr. Szabó Márton Olivér
Dr. Szabó László
Szabó-Dalecker Ibolya
Szabó Tiborné
Dr. Szederkényi Éva
Szekeres Gyuláné
Szénási Miklós
Szerémy Péter
Szilasi Tamás
Dr. Szili Katalin
Szirtes Antal
Szirtes Béla
Szívós László
Szuper Józsefné
Szvath Imréné
Tamás Katalin
Dr. Tegzes Ferencné
Temesi Endre Miklós
Temesvári Gabriella
Temmert Csaba
Temmert Csabáné
Temmert Karina
Temmert Marietta
Dipl.-Ing. Thomas Jobst
Dr. Tihanyi László
Dr. Tóth Aladár
Dr. Tóth Ákos
Tóth Klára
Tóth Róbert
Törteli Ildikó
Tőzsér-Márkus Emília
Tresz Adrián
Tresz Anett
Tresz Gábor
Uzsoki Csaba
Uzsokiné Hochrein Anna
Vámos Eszter
Varga Aranka
Varga Jenőné
Dr. Varga Tamás
Dr. Varga Tamásné Haraszti Krisztina
Várhalmi Zsolt
Várnai Erika
Vasvári Lászlóné
Veber Ivánné
Vercse Ágnes
Vida János
Vincze Etelka
Vogronics Renáta Mária
Vollár Andrea
Vollár Zoltán
Vollárné Keszei Mária
Wágner László
Weichné Csikós Éva
Werner Anna
Zakubszki Ferenc
Zakubszkiné Staub Irén
Závoczky Szabolcs

Múltidéző

Baronek Jenő összeállítása

Széchenyi-tér a plébániával.

Pécs.
Pécsi takarékpénztári palota.

PÉCS, Széchényi-tér a városházával

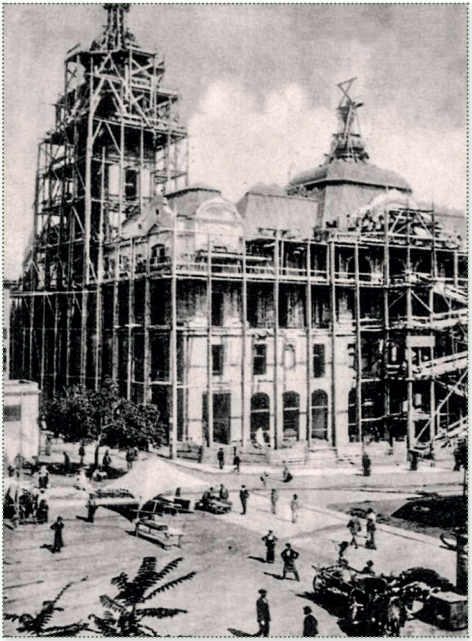

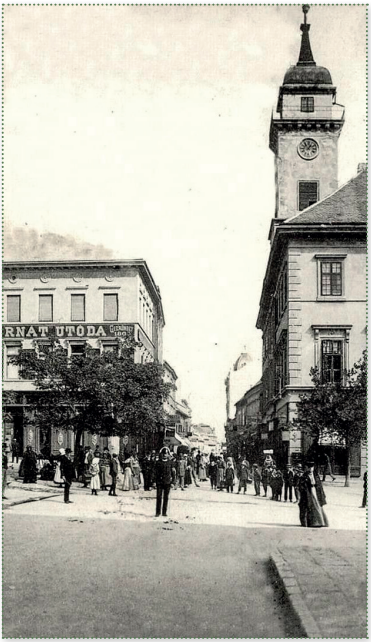
RNAT UTÓDA

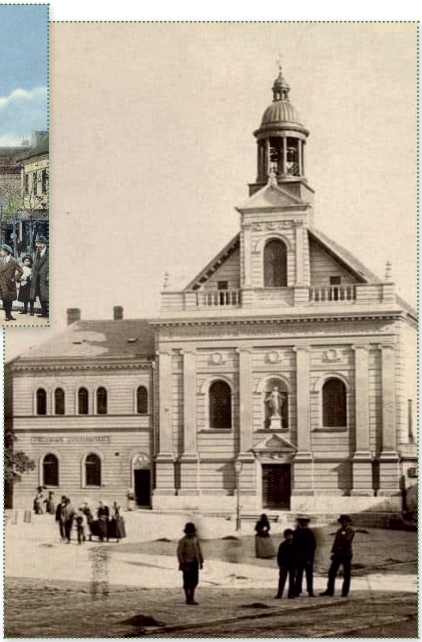

Pécs. Irgalmasok utcája.

SPORTBOLT

PÉCS — Notre-Dame zárda

KERNER JÁNOS
LAKATOS

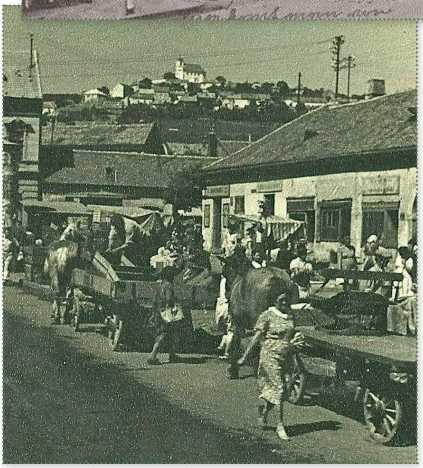

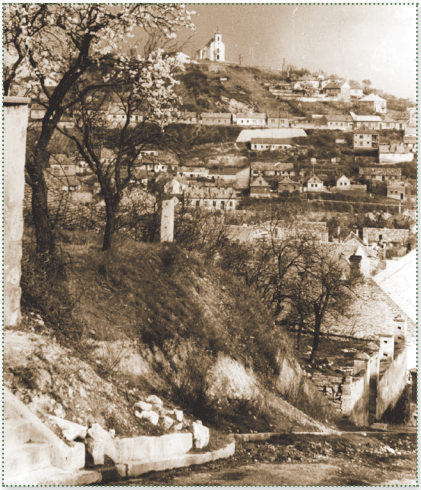

Üdvözlet Pécsről

Tettyei részlet

Tettyei kiránduló hely.

Pécs Sétaút a Tettyére.

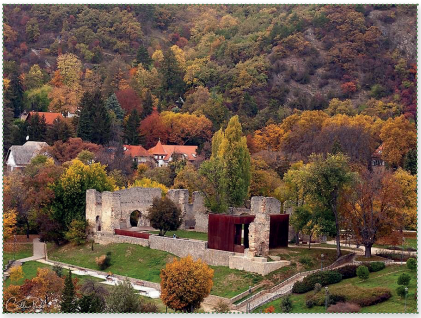

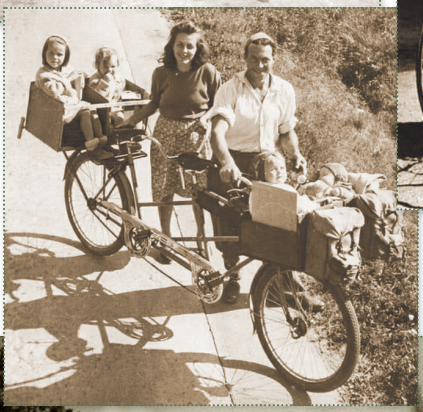

Pécs,
A MÉCSEK EGYESÜLET menedékháza a Jámor-kapunál.

MECSEK EGYESÜLET PÉCS

4 pengő. 1938. 1449 sz.

Tagsági igazolvány

Achatz Imre úr

rendes tag részére.

elnök. pénztáros.

KULTURA KÖNYVNYOMDA. PÉCS 365

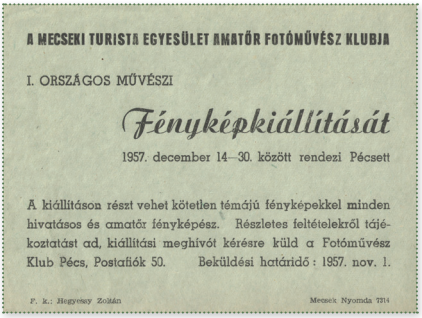
A MECSEKI TURISTA EGYESÜLET AMATŐR FOTÓMŰVÉSZ KLUBJA

I. ORSZÁGOS MŰVÉSZI

Fényképkiállítását

1957. december 14—30. között rendezi Pécsett

A kiállításon részt vehet kötetlen témájú fényképekkel minden hivatásos és amatőr fényképész. Részletes feltételekről tájékoztatást ad, kiállítási meghívót kérésre küld a Fotóművész Klub Pécs, Postafiók 50. Beküldési határidő: 1957. nov. 1.

F. k.: Hegyessy Zoltán Mecsek Nyomda 7314

I. ÉVFOLYAM. 1889. Február. 1. SZÁM.

TURISTÁK LAPJA

FOLYÓIRAT A' TURISTASÁG ÉS HONISMERET TERJESZTÉSÉRE.

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁT-EGYESÜLET BUDAPESTI OSZTÁLYA.

FŐVÉDNÖKÖK:

FRIGYES FŐHERCEG ÚR és IZABELLA FŐHERCEGASSZONY

Ő CSÁSZÁRI és KIRÁLYI FENSÉGEIK.

ORSZÁGOS IPAR- és MEZŐGAZDASÁGI

KIÁLLITÁS

1907. MÁJUS 15. - PÉCS - 1907. SZEPT. 15.

MAGYAR KIR POSTA

15 15

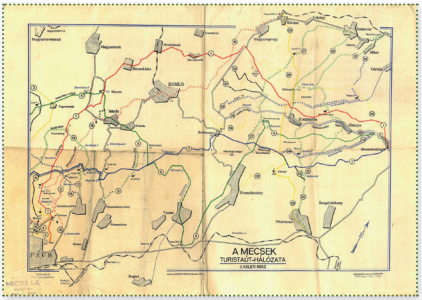
A MECSEK TURISTAÚT-HÁLÓZATA

Pécs 4/3/1923

LEVELEZŐ-LAP

PÉCS, Részlet az Irmatról

Kara Amiko

Charles Gautier

38 Rue des Grandes Filles-Dieu

Chartres (Eure et Loir)

Francio

Franciaország

A Pécsi

„Mecsek-Egyesület“

Alapszabályai.

Nyomatott Wessely és Horváth könyvnyomdájában
Pécsett. 906—XII.

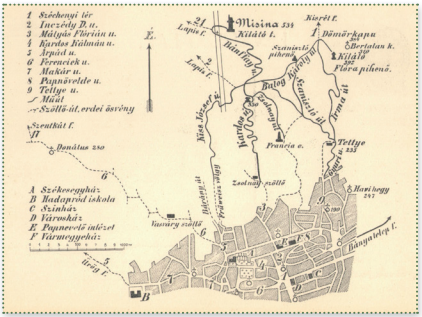

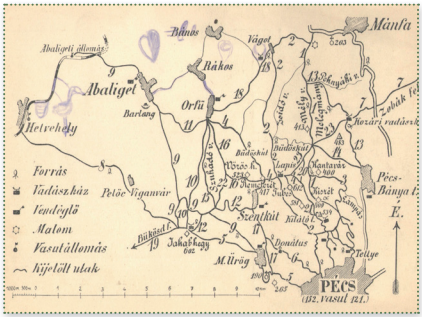

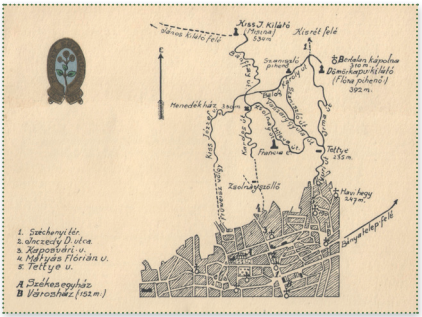

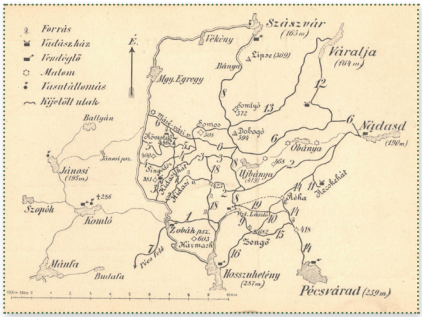

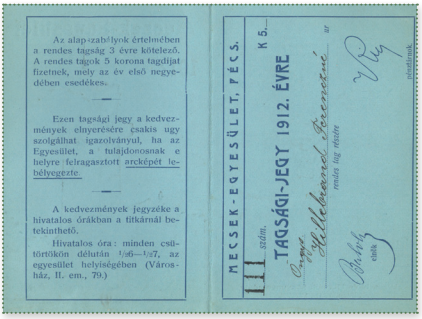

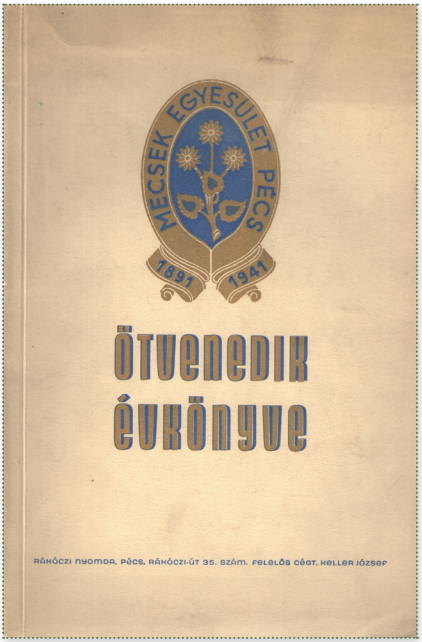

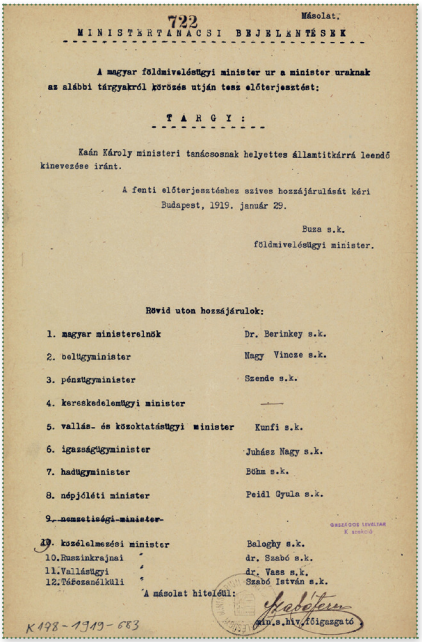

722

Másolat.

MINISZTERTANÁCSI BEJELENTÉSEK

A magyar földmivelésügyi minister ur a minister uraknak az alábbi tárgyakról közös utján tesz előterjesztést:

TÁRGY:

Kaán Károly ministeri tanácsosnak helyettes államtitkárrá leendő kinevezése iránt.

A fenti előterjesztéshez szives hozzájárulását kéri

Budapest, 1919. január 29.

Buza s.k.
földmivelésügyi minister.

Rövid uton hozzájárulok:

1. magyar ministerelnök — Dr. Berinkey s.k.
2. belügyminister — Nagy Vincze s.k.
3. pénzügyminister — Szende s.k.
4. kereskedelemügyi minister —
5. vallás- és közoktatásügyi minister — Kunfi s.k.
6. igazságügyminister — Juhász Nagy s.k.
7. hadügyminister — Böhm s.k.
8. népjóléti minister — Peidl Gyula s.k.
9. ~~nemzetiségi minister~~ —
10. közélelmezési minister — Balogh s.k.
10. Russinkrajnai " — dr. Szabó s.k.
11. Vallásügyi " — dr. Vass s.k.
12. Tárcza nélküli " — Szabó István s.k.

A másolat hiteléül:

min.s.hiv. főigazgató

K 198-1919-683

Magyar Mérnök és Építész Egylet Pécsi Osztálya.

Nagyságos

K i s s József urnak
ny.áll. főreáliskolai igazgató

Helyben.
Arany János u. 3.

A Magyar Mérnök és Építészegylet pécsi osztálya folyó
év január hó 12.-én megalakult és működését az anyaegylet belügy-
minisztériumilag jóváhagyott alapszabályai és az egyleti választmány
által elfogadott ügyrend alapján meg is kezdette.

Osztályunkat a Magyar Mérnök és Építészegylet budapesti
Elnöksége a városunkra pénzügyileg termékeny február hó 23.-án délelőtt
10 órakor kezdődő avató ülés keretében fogja ünnepélyesen felavatni.

Az ünnepély részletes programja a következő:

1./ Nemeti Imo és Arredenta dalok. Előadja a MÁV "Törekvés" dalkör.
2./ Bari István osztályelnök megnyitó beszéde.
3./ Forster Gyula államtitkár egyleti alelnök avató beszéde.
4./ Hatósági, társegyleti és vidéki osztályok üdvözlik az új osztályt.
5./ Zenemű gazdálkodás. vállalmeitás. Előadja Feyér Gyula miniszteri tanácsos.
6./ Himnusz. Énekli a MÁV "Törekvés" dalárda.

Tisztelettel kérjük, hogy ünnepélyünk fényének emelésére
avatóülésünkön résztvenni, illetve magát képviseltetni szíveskedjék.

Tisztelettel:

Hegedüs János s.k.
titkár.
MÁV főfelügyelő

PÁRI ISTVÁN s.k.
elnök.
min. o. tanácsos.

Dr. ENDERSZ FRIGYES
kórházi főorvos
KAPOSVÁR

Kedves Lajos Barátom!

Minthogy elfoglaltságom miatt
tajnos 18-án nem mehetek Pécsre,
ezúton kívánok kedves névnapod-
ra minden jót, hogy az Isten még
sokáig tartson meg jó egészség-
ben arra örömére, kik téged szere-
tnek.

Mellékelem tiszteletem a „Mecsékvi-
dék gyógyhatásai", a tekintetes Tagtársaid
Kaltenecker Pali címére küldtem be.
Egyúttal arra kérlek, légy oly jó ujabb
ügyben ismét küldeni.

Még egyszer minden jót kívánva
maradok mindig szeretettel őszinte
régi tisztelőd

Kaposvár, 1929. márc. 15-én

Endersz

22

idő alatt sem Budapesten, sem Gyöngyösön, sem
Miskolcon, sem Sopronban ilyesmi nem lehetséges.

Nemcsak a téma sinte lehetőségben nyílik al-
kalom a Mecseken, hanem a sportszerű edzés-
sekre is.

A rádiózást kedvelőkről is gondoskodás tör-
tént. Mellékelten bemutatott vázlatok, melyeket
Schöner Frigyes mérnök úr volt szíves elkészíteni,
— szemléletesre mutatják a fent vázolt lehetőség-
ket.

A Mecsek déli lejtőjén megépítendő a ma-
gasabb igényeket is kielégítő vezetők üzembe-
helyezésével egyidejűleg gondoskodni kellene ar-
ról is, hogy a si-sportot kedvelő vendégek részére
a téli évad idejére megfelelő edző és louiktó
pályák állianak rendelkezésre. Az ugyancsak
megépítő siugró sánc nemcsak gyakorlási lehető-
séget nyújt, hanem az ott folyó gyakorlatoknak
látványosság szempontjából is figyelmet érdemel-
nek.

Póts városi lakói a si sportot különösen sze-
retnék fogadták. Érthető tehát ha a Mecsek
Egyesület is a si barátjává vegyük. Az Egye-
sület is a si barátjává vegyük. Az Egye-
sület megengedte, hogy az általa fentartott összes
siket megengedte, hogy az általa fentartott összes
mecseki sétautakat szintere használhassák. Ebek is
az engedelmével. Elvezet volt felszerelésben sik-
kedvező vasárnapon, amint esteléd illusorban sik-
bajnok is a Kardos-ötön a használni siesik. Egy óra
hosszal is eltartott, amíg a sor sunkadosai kezdeti.
Megvalósíthatók, lehetnek vagy háromszázan. Biz-
tos vagyok benne, hogy jövőre hatszázzal is több
siesik sedzőlábaink szép havas vasárnapokon.

A si sport felkarolása igen alkalmas eszköz a
téli idegen forgalom fejlesztésére és megszervezé-
sére.

Kívánatos lenne, hogy a Mecseknek a téli
turistikára és sportokra való alkalmasságára oly-
módon hívjuk fel az ország turista társadalmának

25

a figyelmét, hogy a jövő évad kezdetén a Magyar
Si-Szövetség támogatásával nagyobbszabású si-
ünnepségek rendeztessenek a Mecseken.

Ennek az ünnepségnek sikere érdekében az
előkészítés munkájából Pécs városának sem csak
minden sport és turista egyesülete, de a fejlődést
szívén viselő minden polgára is szíveson vállalna
részet.

A MECSEKI RÓDLIPÁLYA

Helyszínrajza

M=1:30.000

Hosszszelvény

M=1:3000, 1:1000

Start

Cél

Hossz: 1512 m Magasságkülönbség: 151 m Átlagos esés: 10 %

Hol vannak már a Rikályó boszorkányai?

A mecseki források atyja

Utoljára 1910-ben látott vadmacskát

Csak úgy emlegetik legalább félévszázada, hogy a Pécsett élő Csokonay Sándor a források atyja. Ma, most 82 éves, özvkövidm, történten akaratú és szívós fizikumú ember épp 1907 óta járja, baangolja a Mecseket. Nemrég megkapta a Hazafias Népfront „Kiváló társadalmi munkás" elnevezésű kitüntetését azért, hogy a századnió óta rendbentartója társadalmi munkában Kaposvártól Szekszárdig, a sikondai Vaszaricsendőkl a Pécsi-medencéig a Mecsek összes ismert, sőt alig-látogatott forrását.

Mióta faragja a névtáblákat siklósi vagy carrarai márványból, adja — turista barátaival együtt eladónte — a forrásoknak a nevet. Szinte minden nap, de hetente 2—3-szor biztosan felkeresi a megtáblázott vízadó helyeket. Jelenleg 130-et tart nyilván a kezdeményezésére született forrás-lajstromban. Ha egyet sikerül jól kitisztogatni, a kövek és gyökerek közül, szabad buzgást adni neki, akkor 10—15 évig nem nyugtalankodik. Legfeljebb a fákkal kell harcolni, azok burjánzó, vizet elnyomó gyökérzetével: nem egyszer emiatt dugulnak el a kellemes vizű források. Persze a természetet mohón élvező kirándulók hanyagsága is sokszor ludas, hogy eldugulnak a kedvenc vízadók.

Hajdan sokkal több buzgott, legalább félezer, de azóta alapadtak a tápláló patakok, elszikkadtak a szikák között, hangtalanabb lett a Mecsek.

Képzeljenek utazunk a vízadókhoz, olyan földrajzi nevek hangzanak el, melyeket már csak ő őrizhet emlékezetében. Kevesen sejtik, hol is a Nyomókái-kút, valahol a Nyárádi-kunyhó körül, egy olyan völgykatlanban, ahol a szekeret vagy fékezték, vagy áldandóan nyomkodták, hogy a meredek lejtőkön elmehessenek. A Márványi-völgyben nehezen lelni a Rikályóra, ahol hevesen rikácsoltak a most már műtüdők boszorkányai és telihold, éjfélkor a Boszorkány-kútban mártóztak meg, míg ugyanitt a Pásztorkútnál a kisújbányai gazdák deleitették jószágaikat borzongva a boszorkány-alkotyktól.

Történelmi és földrajzi, sőt néprajzi óriókség, amit sikeresen mentettek meg az ő írásnyújtásával. Utak, ösvények, turistajelzések mind az ő ötletei alapján valósultak meg. A legtöbbet gondozza, hisz határszakaszában ott a nagyméretű metszőolló és minden becsüngő gallyacskát levág vele. Nem számolja barangálásai kilométereit, nem tervezi be az útcélokat, hisz az erdőbe lépve, a patakok csobogása, zengése, vagy épp csendes csordogálása alapján már sejti, hol is a probléma. Irányt változtat és gondos, erős keze vezet fakasut az eltűnt kútból is.

Lakásában vagy ötvenféle turistabot a sarokba állítva, mind somfából, a legtikosabb lelőhelyekről. Titkolja, ahogy a gyöngyvirágosokat, tavaszi-hérics terméket is. Legfeltétlenebb bizalomra a Jakab-hegyen jól, Petőc körül, az ország legnagyobb és legszebb mogás madárestjét paradicsoma. Itt legalább ötvenféle etető csalogatja az éhes madárkákat.

A Sóshegyet említi, ahol a tavaszi hérics nyílik és a Czigát, ahol a nagyon is féltett majomkosbor pompázik, aztán azon keseredik, hogy a Nyalóhegyen abbamaradt a gyantagyűjtés, vagy 1910 óta egy vadmacskát sem látott.

— Csuti J. —

Mecsek..Emil pihenő.

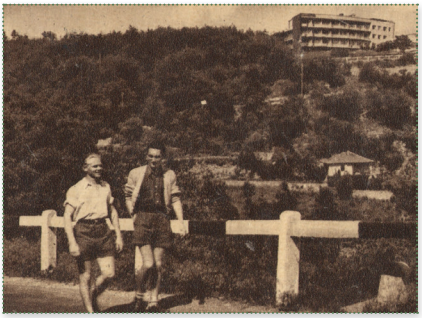

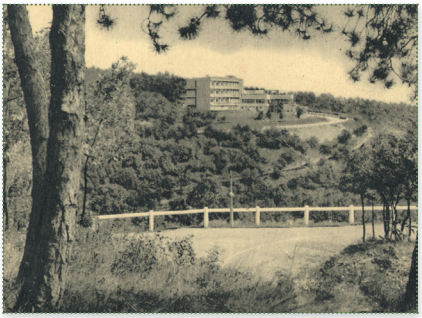

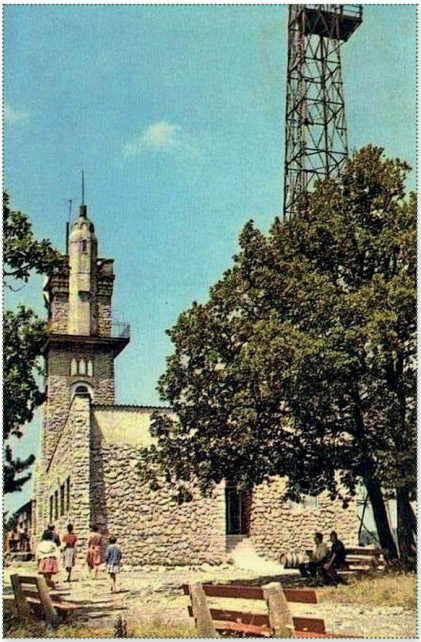

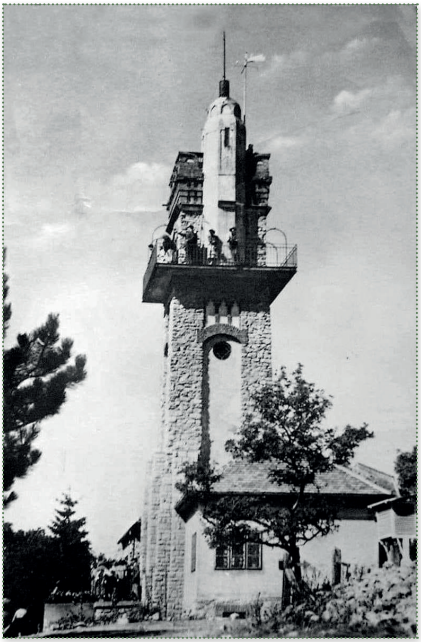

Üdvözlet Pécsről. Bertalan szikla kilátó.

Üdvözlet Pécsről. Bertalan-sziklai kilátó.

Pécs Mária kép a Mecseken

Mecsek. Páloskolostor romjai a Jakabhegyen. (1225)

Mecsek. Vadászház a Jakabhegyen. (594 m)

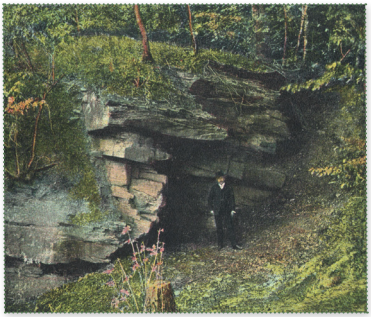

Üdvözlet Pécsről.
Kantavári menedékház.

SZEGEDI
LÁSZLÓ
67 ÉVES

ZENGŐ VÁNDORTÁBORA

HAMEDLI GYU
hálás kö
Mecsek

Az indiai óceánon

A „Conte Verde" felé tartunk

Tükörsima az óceán. A legkisebb hullámfodor sem zavarja a végtelen tükörlapot, melyet a lenyugvó nap sugarainak ezer és ezer színváltozatában pompázik. A nap hamar lebukik merőleges pályáján és az északi földgömb egén sohasem látható „Délkereszt" ragyog az égen, míg az Indiai Ocean vízében milliónyi világító meduza villog. A levegő langyosan enyhe, az utasok a fedélzeti sétányokon halk zeneszó és hűsítő italok mellett várakoznak, mert a „Conte Verde" egy nagy találozásra készül. A „Lloyd Triestino" hajózási vállalatnak két egyforma óceánjárója van, a Conte Verde és a Conte Rosso. Ezen a sötét éjszakában, messze hazájuktól fog a két testvérhajó találkozni az Indiai Ocеánon, előre tudott időpontban. Mi Ceylon felé haladunk, míg a „Conte Rosso" Singaporeból jön Bombay felé.

Rádió utján már érintkezésbe léptek és üdvözölték egymást a rég nem látott testvérek, akik mindenkor csak utközben láthatják egymást. Most ujabb rádiógramok szállnak át és vissza a két hajóról, hogy az irányt egymáshoz megtalálhassák és pontosan egymás mellett haladhassanak el. Az utasokat figyelmeztetik a közeli ünnepélyes találkozásra. Már csak pár kilométer távolságra vannak egymástól.

Hirtelen felgyulnak a hajó testén az összes lámpák. Sőt a fedélzeti sétányokon külön e találkozásra felszerelt szines villamos lampionsorok fantasztikus kivilágitást nyujtanak. Ezzel egyidőben hirtelen feltünik, szemközt jövetnyire a Conte Rosso is, ünnepi kivilágitásban, alig párszáz méternyire. Szines fényárban közeledik a gyönyörü, fehértestü „Conte Rosso és mindkét hajóról pazar rakéták röppennek a magasba, hogy azok széthullo aranyesőjével üdvözölje egymást a két testvérhajó.

Gyors egymásutánban sisteregnek a rakéták az ég felé, amikor Conte Verde háromszor egymásután belebődül hatalmas, öblös hangján a sötét, trópikus éjs akába. Azonnal megkapja ugyanezen választ testvérétől is és a rakéták meg nem szünő dobpergő pukkanásai közben egymás mellett, 30 méternyire uszik el a két testvérhajókolosszus. A Conte Rosso szines lámpionsorai tüzesen tükröződnek a tükörsima óceánvizben. Ünnepi ruhába öltözött a nagy testvéri találkozásra és a kivilágitott fedélzetein vidám kiáltozások és kendőlobogtatások közben az utasok is köszöntik egymást. Senki sem tudja, hogy kit és talán sohasem látják többé egymást. De mégis ugy érzik itt, mintha egymáshoz tartozna mindegyik. Mellettem egy idősebb angol hölgy sürün törli zsebkendőjével könnyező szemeit, mindenkin meglátszik, hogy szivből lobogtatja üdvözlésre kendőjét és hogy meghatottságtól szorongó torkokból szállnak az üdvözlő „Hurrak"-k egymás felé. A szemközt jövő testvérhajó ismerőseinek mindenki a távolievő, otthonmaradottjait üdvözli. Mindenki a messze távolba gondol és az üdvözletét ezzel a hazafelé tartó hajóóriással akarja elküldeni hazája részére.

A két testvérhajó már elhaladt egymás mellett és most bucsut mond egymásnak. Pár száz méter távolságra a Conte Rosso hirtelen oldalvást kanyarodik, hogy kiviláhgitott, hatalmas fehér testét mégegyszer megmutathassa teljes pompájában, – aztán lehunyják szemeiket a lámpasorok és a Zöld Gróf (Conte Verde) ismét dohogva fekszik neki, hogy tovább falja az óceán ezer és ezer kilométerjeit.

*

Ceylon, India gyöngye. Igy tanultuk az iskolában és tényleg igy is van. Aki még nem látott igazi trópusi dzsungelt, karcsu, magas pálmákkal, mindenféle kuszó növényekkel, a fák között furcsa, egzotikus csörtető madarakkal, melyek ijedten röppennek fel a légtornász majmok elől. Annak, aki még nem hallotta a tarka párduc mélyhangu hörgését az ismeretlen bozótsürüből, annak ez a sziget felejthetetlen lesz.

Perzselően éget a trópusi nap. A hajószemélyzet ellátott bennünket trópusi sisakokkal és apró motorcsónakokon siettünk a partok felé. Tarka benszülött sereg ácsorgott a parton. Szingalézek. Gyönyörü alakkal, fényes sötét re polituruzott, majdnem meztelen testtel bámulnak reánk. Mi, mégjobban őreájuk. Szivesen állanak a fényképezőgépek lencséje elé, ezt már megszokták, de még jobban megszokták az ezt követő, sőt követelt baksist is, melyet szélesre huzott szájjal, mosolyogva köszönnek meg. Mig mirólunk csorog a verejték az izzó nap hevében, az ő bőrük teljesen száraz, nem izzadnak.

Autót bérelünk, hogy egy kirándulást tegyünk a sziget belseje felé. Csakhamar elhagyott vidékeken, de jó uton halad autónk az izgató, ismeretlen dzsungel mélyébe. Benszülöttek vidáman fürdenek a tenger laposan elterülő partjain. Fürdőruha csak a férfiakon van, azaz egy ők egy szekkendővel, de éppen elég, hogy az angol hölgyeink ne botránkozzanak meg. A szingalézhölgyeken semmi sincs más, csak egy fehéren világító, gyönyörü fogsor. Vidámak, nevetnek. Ugrándoznak és látszik rajtuk a gondok hiánya. Az ember megirigyeli őket. Mit tudnak ezek a devizarendeletről, pótadókról, inségadókról, végrehajtásokról és állástalanságról? Mi gondjuk van ezeknek? Ha nincs kultura, nincs igény. Ha nincs igény, nincs gond. Nekik van igazuk.

A pálmaerdők hüsitő árnyában megállunk és mély lélegzettel szivjuk magunkba a hamisitatlan trópus balzsamos, nehéz, füszeres illatu levegőjét. Kigyó zörren a harasztban, majd egy pillanatra meg is villan színes, tarka teste. A majmok a kókuszfák tetején kuncognak és hiába unszolják őket, hogy dobjanak le egynéhányat, a fák koronája tövében tucatszám kinálkozó zamatos gyümölcsök közül. Furcsa lepkék, soha nem látott szinü szárnyakkal cikkáznak a növények felett. Ismeretlen hangokat hallunk a sürüből, majd a távolból gyors egymásutánban két lövés hangja dörren. Hangos sivalkodással tünnek el majmaink a sürüben. Mély csend következik egy percre, hogy aztán ismét megszólaljon a trópusi dzsungel a maga igazi, hörgő-csörgő, furcsa hangzenebonája, mely mégsem fülsértő, inkább megnyugtató.

*

Colombo. Kissé furcsa, hogy egy modern várost talál az ember ezen a kultura rombolásától megkimélt szigeten. Modern város, curópai értelemben. A benszülött, sötétbőrü szingalézek nyüzsgő tömege, az először látott emberfogatu riksák és a hatalmas pálmafák árulják el csak, hogy nem Európában vagyunk.

Szép, tágas utcák, gyönyörüen aszfaltozott uttestek, tágas, verandás, modern több emeletes lakóházak és impozáns középületek. Itt-ott turisták jönnek-mennek, mert több idegen hajó horgonyoz egyidőben a hatalmas kikötőben. A legnagyobb meglepetésemre, mikor egy felvételt készülök csinálni, lábaim előtt egy doboz „Szikra" gyufastatulyát pillantok meg. Nálam már rég nem volt hazai gyujtó, – furcsa érzésekkel emelem fel, – üres. Egy üdvözlet a távoli hazából? Vajjon ki járt hazánkból erre? Hajótársaságunkban egyetlen egy magyar van rajtunk kivül, egy Anny Zolnay nevü magyar táncosnő, csinos fiatal leány, ki nyolc éve él távol hazájától, Bombayban. Most Bombayban szállt fel hozzánk, hogy Sanghaiba utazzon, hová a sanghai-i „Paramount" mulató szerződése szólitja. Neki már nagy gyakorlata van a hőség elleni küzdelemben. Még mi a colombói „Pagoda" coffe-szalon menynyezetén lelógó óriási ventillátorok alatt hüvelyes, jeges limonádé literjeit zuditjuk le tikkadt torkunkon, addig ő forró limonádét iszik, legnagyobb csidálkozásunkra. Tudtuk, hogy neki van igaza, de mi erre képtelenek jettünk volna. A végén mégis mi izzadtunk és ő pedig kellemesen lehült, a forró limonádétől.

Estefelé Colombo felett hirtelen sötét fellegek gyülekeztek. Mily gyorsan történik itt a színváltozás. Két perc mulva zugó szél kiséretében az eddig csak könyvekből ismert, trópikus zápor tört reánk. Vmilk a víz a tintaszinben sötétülő, egészen alacsonyan kuszó fellegekből. Csobog az utcákon és zuhog le a partokon. A pécsi záporokra gondolok, ahol szintén igy zuhog a zápor, néha igy dagad folyóvá az utcákon az esőviz zuhogó tömege. Egész sötét lesz, a szél hangja furcsán bug... a zápor azonban gyengül és egyszerre csak végeszakad a szinjátéknak és pár perc mulva napsütésben száritgatják tollaikat a megázott madarak.

*

Pár napja hagytuk el a gyönyörü Ceylont, azóta egyfolytában az Indiai Océn vizét hasitja a Conte Verde. Milyen sima és nyugodt a tenger. Annyira sima, hogy a repülőhalak vizbecsapódó csobbanásai után támadt félcentiméternyi vizgyürük sokáig meglátszanak a tükörsima vizfelületen. Milyen szépek ezek a repülőhalak. A hajónk orra által hasitott hullám zajának hallatára ijedten, csapatokban ugranak ki a vizből, kiterjesztik finom, halványkék, majd élénkkék és egyeseknél viszont piros szárnyaikat és közel félméterre a vizfelülettől, hosszan siklanak a levegőben. Percekig kisérjük őket szemeinkkel légi utjukon, mig 50 –100 méternyi ut után ismét a vizbe csobbannak vissza. Az óceán álmositó csendje, a verőfényes, de nem bántó napsütés, a fedélzet tulsó végéről átcsapódó zenefoszlányok, a nyugszékeiken pizsamában heverészö hölgyek összetéve adják meg az igazi „óceán-ut" izét. Mindenki derüs, mindenki örül, hogy ilyen szép körülöttte minden.

*

Az óceán sós levegőjét nehéz füszerszag váltja fel. Jobbról magas hegyek halvány körvonalai tünnek fel a hirvizonton. Egyre élesebben látszanak *Stumatra* magas hegységei. Délutánra már a partok közelében halad hajónk, maláj halászbárkák között. A parttól magasra felnyuló, sudár pálmafák bólintgatnak üdvözlőt. Fülledt, párás a levegő, a nap még jobban perzsel mint eddig. Medan kikötője felé közeledünk. A hajófedélzet szabadon álló fürdőmedencéjéből vizben állva, távcsővel bámuljuk hölgyeink a közelgő uj csodát, az egzotikus Szumatrát. Bambusznádas rengetegek mellett haladunk és képzeletünk látja már a sürüben bujáló királyi tevenfélát, a tigrist. A partok közelről mocsárral laposodnak és megjelenésükkel kóstolót adnak az ittleni mocsaras dzsungelek részükre visszariasztó életéről. Az első fenevad, melyet egyik kinai hölgy utitársunk fedez fel, mégis nemzetközi, mert egy hatalmas cápa villogtatja fel fehér hasát a halászbárkák mellett. Erre a riadóra ijedten ugrának ki, alig zsebkendőnyi fürdötrikó-utánzat öltönyükben, a hölgyek a hajó uszómedencéjéből, mintha félni kellene, hogy a cápa látogatását esetleg ott is megteszi. A jelzett hölgymeztelenséget azonban megszimatolták Szumatra jólnevelt moszkitói és általános offenzivát indítottak, nemzetiségre való tekintet nélkül, a csokoládébarnára sült, be nem fedett testrészek ellen. Sikoltozva menekültek a ladyk kabinjaikba, hogy ismét tarka pizsamájukban jelenjenek meg a séta fedélzeten, ahol a hajózenekar andalitó bécsi valcerjeire taktusra vakarózhattak valamennyien.

Halas Sándor.

HIREK

– IDŐJÓSLAT. Délnyugati légáramlás, a dunántuli megyékben és az északi dombos vidékeken némi felhősödés, néhány helyen esetleg kevés eső, az északnyugati hőmérséklet kissé emelkedik, a nappali hőmérséklet nyugaton és északon valamivel csökken, délkeleten alig változik

– –

– Hétfőn avatja fel a Rotary Klub a Roboz József mecseki pihenőt. A Pécsi Rotary Klub alapszabályszerü összejövetelét 14-én, hétfőn 6 órai kezdettel, a mecseki Nendtvich Andor dr. menedékházában tartja. Ezt megelőzőleg délután 5 órai kezdettel, a klub felavatja néha alapitótagjának, *Roboz* Józsefnek, a Magyar Nemzeti Bank pécsi fiókja volt főnökének emlékére emelt *mecseki pihenőt*. A *Roboz* József mecseki pihenő felavatásának sorrendje : Ünnepi avató beszéd : tartja *Dusbaba* Vilmos, m. kir. kormányfőtanácsos, klubtag. A Roboz József mecseki pihenő átadása : *Entz* Béla dr. klubtag, a Roboz József mecseki pihenő bizottságának elnöke. A Roboz József mecseki pihenő átvétele : *Nendtvich* Andor dr., Pécs szab. kir. város polgármestere, a Pécsi Rotary Klub aranyérmének tulajdonosa.

– A pécsi református templomban mától kezdődőleg a délutáni istentiszteletet nem 3 órakor, hanem 5 órakor kezdődik.

– Lőgyakorlatok. A m. kir. „Béla király" 8. honvéd gyalogezred f. évi október hó 17., 19., 21., 22., 24., 26., 28. és 29-én a patacsi lőtéren éleslövészetet tart. E napokon a lőtér közelében tartózkodni életveszélyes.

12 hónap a Mecsekben

A MECSEK EGYESÜLET 2022. ÉVI PROGRAMJAI

Tájékoztatunk minden tagtársat és természetbarátot,
hogy keddenként délelőtt (munkanapokon)
4-6 km-es, lassú tempójú nyílt túra indul a Közép-Mecsekbe.

A parkerdei túrákról érdeklődni lehet
dr. Hochmann Andrásnénál
a 06/72/224-886-os vagy a 06/70/886-5214-es telefonszámon,
illetve a h.sz.katalin@gmail.com e-mail címen.

JANUÁR

Január 15., szombat: XI. Desztinációs túra
„Hegyen, völgyön, tóparton” – BMTSZ túra
Útvonal: Orfű-Abaligeti elágazás – Petőci vadászház – Abaliget – Balázs-hegy – Orfű-Abaligeti elágazás
Táv: 12 km. Szintemelkedés: 290 m.
Túravezető: Baumann József

FEBRUÁR

Február 6., vasárnap: Téli fotós túra
Útvonal: Zobákpuszta – Takanyó – Kis-kaszáló – Hidasi-völgy – Csurgó – Zobákpuszta
Táv: 7 km. Szintemelkedés: 183 m.
Túravezető: Müller Nándor

Február 17., csütörtök: Közgyűlés

Február 19., szombat: A Kis-kő-hegy elfeledett mesterségei
Útvonal: Abaliget végállomás – Kiskő-hegy – Öreg-hegy – Kovács-szénája – Tekeres buszforduló
A túra fele sávon nem jelzett úton halad.
Táv: 13 km. Szintemelkedés: 280 m.
Túravezető: Horváth Péter Brúnó

Február 23., szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések
Téma: Madárvédelem egy kis baranyai faluban
Előadó: Szilasi Tamás
Helyszín: Mecsekerdő Zrt., Pécs, Rét utca 8.

MÁRCIUS

Március 19., szombat: XXXVIII. Csokonay Sándor Emléktúra „Források és virágok” – BMTSZ túra
Útvonal: Boda – Húsvét-forrás – Petőcpuszta – Kővágószőlős
Táv: 11 km. Szintemelkedés: 300 m.
Túravezető: Baumann József

Március 30., szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések
Téma: A 2022-es év élőlényei
Előadó: Scheitler Adrienn
Helyszín: Mecsekerdő Zrt., Pécs, Rét utca 8.

ÁPRILIS

Április 9., szombat: Bakancsos Gyerekek túrája a Mecsekben
Útvonal: Misina-tető – S– S+ – Flóra-pihenő – Irma út – Miléva út – Sári-pihenő – Francia emlékmű – Hotel Kikelet – Mecsek kapu – Pálosok
Táv: 5 km. Szintemelkedés: 10 m.
Túravezető: Földesiné Kövi Ildikó

Április 23., szombat: Források – „kutak”
Útvonal: Zobákpuszta – Hidasi-völgy – Csurgó – Hidasi-forrás – Szederindás-kút – Somosi-patak – Nyomákói-kút – Vörösfenyő kh. – Máré csárda
Táv: 15 km. Szintemelkedés: 260 m.
Túravezető: Őri Zsuzsanna

Április 27., szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések
Előadó: Őri Zsuzsanna
Helyszín: Mecsekerdő Zrt., Pécs, Rét utca 8.

MÁJUS

Május 1., vasárnap: Tavaszi fotós túra
Útvonal: Dömörkapu – Kantavári-forrás – Keresztkunyhó – Melegmány – Ágnes-vízesés – Nagy-Mély-völgy – Tölgyes út – Kisrét – Dömörkapu
Táv: 14 km. Szintemelkedés: 462 m.
Túravezető: Müller Nándor

Május 7., szombat: Ciszterci vonatkozások a Mecsekben
Útvonal: Éger-völgy – Horváth Adolf Olivér emléktábla – Cinketanya emlékkő – Szuadó-völgy – Orfű – Büdöskút – Tubes – Misina – Szaniszló-pihenő – Tettye
Táv: 16 km. Szintemelkedés: 540 m.
Túravezető: Kazal Márton

Május 25., szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések
Téma: Növények kommunikációja az erdőben
Előadó: Szilasi Tamás
Helyszín: Mecsekerdő Zrt., Pécs, Rét utca 8.

JÚNIUS

Június 12., vasárnap: Nyári fotós túra
Útvonal: Éger-völgy – Szuadó-nyereg – Szuadó-völgy – Magyarok kunyhója – Jakab-hegy – Éger-tető – Éger-völgy
Táv: 12 km. Szintemelkedés: 432 m.
Túravezető: Müller Nándor

Június 25., szombat: Források a Nyugat-Mecsekben
Útvonal: Orfű, Vízfő-forrás – Sárkány-forrás – Szuadó-völgy – Tixi-forrás – Egészség-forrás – Apacsok kútja – Farkas-forrás – Éger-völgy
Táv: 14 km. Szintemelkedés: 350 m.
Túravezető: Polgár Tamás

JÚLIUS

Július 2., szombat: Árpád-kori Sarlós Boldogasszony templom
Útvonal: Árpádtető – Tripammer-fa – Melegmányi-völgy, Mésztufalépcső – Kőfejtő-kút – Cifra malom – Árpád-kori Sarlós Boldogasszony templom – Mánfa
Táv: 13 km. Szintemelkedés: 190 m.
Túravezető: Őri Zsuzsanna

Július 16., szombat: Molnár István emléktúra
Útvonal: Remete-rét – Büdöskúti-kulcsosház, Büdös-kút, Feri-forrás – Erdei-kereszt – Stiglicfogdosó – Molnár István emlékkő – Lapis – Remete-rét
Táv: 13 km. Szintemelkedés: 190 m.
Túravezető: Bóday Miklós

AUGUSZTUS

Augusztus 6., szombat: Tavaktól ... Tavakhoz
Útvonal: Sikonda – Magyarszéki szőlők – Kereszt-hegy – Vágotpuszta – Bános – Mecsekrákos – Tekeres
Táv: 13 km. Szintemelkedés: 280 m.
Túravezető: Őri Zsuzsanna

SZEPTEMBER

Szeptember 24., szombat:
Értékek Komló – Magyaregregy között
Útvonal: Útvonal: Komló busz pu. – Arborétum – Szilvás – Gadányi-tavak – Jánosipuszta – Battyáni-hegy – Pap-erdő – Almás – Magyaregregy
Táv: 12 km. Szintemelkedés: 240 m.
Túravezető: Őri Zsuzsanna

Szeptember 28., szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések
Téma: Egy hét az erdőkért! – Előadás az Erdők Hete alkalmából
Előadó: Scheitler Adrienn
Helyszín: Mecsekerdő Zrt., Pécs, Rét utca 8.

OKTÓBER

Október 8., szombat: Bakancsos Gyerekek túrája a Mecsekben
Útvonal: Misina-tető – Kis-Tubes – János-kilátó – Déli Rotary – Misina-tető – Mandulás
Táv: 6 km. Szintemelkedés: 80 m.
Túravezető: Földesiné Kövi Ildikó

Október 19., szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések
Téma: Cserhát a Kék túra útvonaláról
Előadó: Dr. Varga Tamás
Helyszín: Mecsekerdő Zrt., Pécs, Rét utca 8.

Október 22., szombat: Őszi hangulat és szépség
Útvonal: Mánfa, Kőlyuki betérő – Köfejtő-kút – Kecskehát – Vágotpuszta – Büdöskuti kh. – Fehérkuti kh. – Tripammer-fa – Árpádtető
Táv: 16 km. Szintemelkedés: 390 m.
Túravezető: Őri Zsuzsanna

Október 30., vasárnap: Őszi fotós túra
Útvonal: Mandulás – Remete-rét – Sós-hegy – Lapis – Tubes – Kis-Tubes – Misina – Mandulás
Táv: 10 km. Szintemelkedés: 246 m.
Túravezető: Müller Nándor

NOVEMBER

November 5., szombat: Zengő túra
Útvonal: Hosszúhetény – Zengő – Hosszúhetény
Táv: 10 km. Szintemelkedés: 450 m.
Túravezető: Szily Attila

November 19., szombat: Az üveg nyomában
Útvonal: Zobákpuszta – Paprét – Csengő-hegy – Pusztabánya – Püspökszentlászló – Hosszúhetény
Táv: 11 km. Szintemelkedés: 210 m.
Túravezető: Scheitler Adrienn

November 30., szerda, 17 óra: Ötórai beszélgetések
Téma: Hegyek csúcsán, szurdokok mélyén
Előadó: Müller Nándor
Helyszín: Mecsekerdő Zrt., Pécs, Rét utca 8.

DECEMBER

December 7. szerda, 17 óra: Karácsonyváró

December 10., szombat:
Várak, szekerek és legendák nyomában
Útvonal: Márévári elágazás – Márévár – Sín-gödör – Hászé-tető – Márévári elágazás
Táv: 16 km. Szintemelkedés: 350 m.
Túravezető: Molnár Dénes

A programok színeinek jelentése:

- **Nyílt túra**
- **Kiemelt program**
- **Fotós túra**
- **Ötórai beszélgetések**

TÁJÉKOZTATÓ

Túráinknál a változtatás jogát fenntartjuk! Minden meghirdetett túránk és programunk nyitott, így azon bárki részt vehet. Az új csatlakozóktól, amennyiben rendszeresen részt vesznek túráinkon, programjainkon, kérjük, hogy tiszteljenek meg bennünket azzal, hogy belépnek egyesületünk tagjainak sorába. A túrán mindenki saját felelősségére vesz részt. Kártérítés az egyesülettől semmilyen jogcímen nem igényelhető. Az időjárás kedvezőtlenné válása, az autóbuszjáratok menetrendjének megváltozása, illetve egyéb tényezők miatt a túra kiírása változhat. Szélsőséges időjárás (hőségriadó, szélvihar, szakadó eső, olyan mértékű havazás, mely a közlekedést akadályozza) miatt a túrák elmaradhatnak. Javasoljuk az indulás előtti napon még egyszer ellenőrizni honlapunkon az indulás időpontját.

www.mecsekegyesulet.hu

További információ Tőzsér-Márkus Emíliától az egyesület titkárától kapható a mecsekegyesulet@gmail.com e-mail címen vagy a 06-72-508-215-ös telefonszámon.

MINDEN TAGTÁRSNAK ÉS TERMÉSZETBARÁT TÁRSUNKNAK ÉLMÉNYEKBEN GAZDAG TÚRÁKAT, PROGRAMOKAT KÍVÁNUNK!

MECSEKERDŐ
természetes úton
PÉTÁV
Pécsi Távfűtő Kft.
Pannonpower
A VEOLIA csoport tagja

